

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Eliška Piklová

Ochrana spotřebitele v rámci práva EU

Disertační práce

Školitel: doc. Dr. iur. Harald Christian Scheu, Mag. phil., Ph.D.

Studijní program: Teoretické právní vědy

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 31. ledna 2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou disertační práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 456 862 znaků včetně mezer.

Mgr. Eliška Piklová

V Praze dne 31. ledna 2019

Motto:

Ius summum saepe summa est malitia.

Nejvyšší právo je často nejvyšší špatnost.

Terentius

Poděkování

Můj hlavní a obrovský dík patří panu doc. Haraldu Scheuovi, kterému jsem velmi vděčna za trpělivost, vstřícný přístup, cenné připomínky, motivaci k dalšímu pokroku ve studiu a nedocenitelnou pomoc v jeho závěru. Velmi děkuji i všem svým blízkým, přátelům a rodině, bez jejichž podpory a důvěry by tato práce nevznikla.

Obsah

Úvod	7
Cíle a výchozí teze práce	11
1. Právně-teoretický a historický kontext ochrany spotřebitele v EU	16
1.1 Hraniční povaha spotřebitelského práva a jeho vývoj	16
1.2 Ochrana slabší smluvní strany	19
1.3 Ochrana spotřebitele jako součást práva EU	21
1.4 Téma ochrany spotřebitele v politických dokumentech EU	27
1.5 Dílčí závěr 1. kapitoly	31
2. Současná úprava ochrany spotřebitele v právu EU	32
2.1 Prameny práva	32
2.1.1. Ochrana spotřebitele v zakladatelských smlouvách	33
2.1.2. Ochrana spotřebitele a Listina základních práv Evropské unie	34
2.1.3. Ochrana spotřebitele v rámci sekundárního práva EU	39
2.1.4. Judikatura	46
2.1.5. Podpůrné prameny evropského práva	47
2.2 Projev evropské úpravy v českém národním právu	50
2.3 Aktuální iniciativy EU v oblasti ochrany spotřebitele	54
2.4 Dílčí závěr 2. kapitoly	57
3. Subjekty spotřebitelských právních vztahů podle práva EU	59
3.1. Spotřebitel	59
3.2. Průměrný spotřebitel	68
3.3. Podnikatel	72
3.4. Dílčí závěr 3. kapitoly	79
4. Ochrana zdraví a bezpečnosti spotřebitele	81
4.1. Bezpečnost výrobků	81
4.2. Bezpečnost potravin a krmiv	87
4.3. Dílčí závěr 4. kapitoly	94
5. Spotřebitelské smlouvy	96
5.1. Informační povinnost	97

5.2.	Právo odstoupit od smlouvy	102
5.3.	Nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských smlouvách	107
5.4.	Dílčí závěr 5. kapitoly	114
6.	Ochrana spotřebitele v hospodářské soutěži	115
6.1.	Ochrana hospodářské soutěže	115
6.2.	Ochrana spotřebitele před nekalou soutěží	125
6.3.	Ochrana osobních údajů	135
6.4.	Dílčí závěr 6. kapitoly	139
7.	Ochrana spotřebitele v dopravě	140
7.1.	Práva cestujících v letecké dopravě	142
7.2.	Práva cestujících v železniční dopravě	150
7.3.	Práva cestujících v autobusové a autokarové dopravě a lodní dopravě ...	154
7.4.	Dílčí závěr 7. kapitoly	155
8.	Dostupnost procesních prostředků a osvěta jako součást efektivní ochrany spotřebitele	157
8.1.	Procesní postavení spotřebitele v EU	158
8.2.	Mimosoudní nástroje k řešení spotřebitelských sporů	163
8.2.1.	Alternativní řešení spotřebitelských sporů	163
8.2.2.	Další možnosti mimosoudního řešení spotřebitelských sporů	168
8.3.	Informovanost a vzdělávání spotřebitelů	172
8.4.	Právo spotřebitelů sdružovat se k ochraně svých zájmů	174
8.5.	Dílčí závěr 8. kapitoly	179
	Závěr	182
	Seznam použitých zkratk	187
	Seznam použitých zdrojů	190
	Ochrana spotřebitele v rámci práva EU - Abstrakt	218
	Consumer Protection under EU Law - Abstract	220

Úvod

Tato práce se zabývá problematikou ochrany spotřebitele v kontextu práva EU, k níž přistupuje jako k průřezové oblasti, jejíž hlavní idea se jako červená nit prolíná téměř všemi právními odvětvími, obory a dílčími oblastmi, neboť se stala jedním z vůdčích korektivů právní úpravy přijímané po celém území EU.

Ochrana spotřebitele již dávno není pouze okrajovou oblastí vzniklou na stole zákonodárců pouze v důsledku nutnosti nastavit alespoň elementární pravidla pro slabší stranu tržních vztahů, která v rámci rozvíjejícího se vnitřního trhu a postupného uvolňování obchodních vztahů začínala být značně oslabená a často dokonce poškozovaná. Z ochrany spotřebitele se postupem času stala rozsáhlá oblast práva a v rámci dílčích politik EU je jí věnován dostatečný prostor, o čemž svědčí i skutečnost, že v rámci složení Evropské komise, jejíž mandát započal v roce 2014, se ochrana spotřebitele již výslovně objevila i v názvu jednoho z resortů evropských komisařů.¹

Navzdory svému obecnějšímu tématu si práce nemůže klást za cíl beze zbytku postihnout každý možný aspekt ochrany spotřebitele napříč různými obory práva, což s ohledem na rozporuplnou povahu úpravy ochrany spotřebitele (na jedné straně komplexní, průřezový charakter, na straně druhé roztržitost a nejednotnost důrazu, který je na ochranu spotřebitele v jednotlivých předpisech a oborech práva kladen) ani není v rámci stanoveného rozsahu možné. V průběhu čtení následujících stránek si jistě mnohokrát položíme otázku, zda vůbec je možné vytvořit naprosto vyčerpávající dílo, v němž by nezůstal opomenut žádný z aspektů, či žádná z dílčích oblastí ochrany spotřebitele. Nicméně, snaha o určitou úplnost a komplexnost, co se týče jednotlivých oborů práva, právních institutů a oblastí společenských vztahů dotčených pravidly na ochranu spotřebitelů, je jedním z hlavních dílčích cílů této práce.

Obecným cílem celé práce je především nezůstat pouhým popisným dílem s teoretickým zaměřením, ale pokusit se též identifikovat případné mezery v ochraně spotřebitelů, a naopak i případné problémy, které mohou vznikat přebujelou regulací ve prospěch spotřebitelů. Neboť co jiného je smyslem existence práva ve společnosti, než pokoušet se směřovat k naplnění ideje rovnováhy

¹ Evropská komise. *Spravedlnost, spotřebitelé a rovnost žen a mužů. Komisařka Věra Jourová*. Viz: https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019_cs. Citováno dne 31.01.2019.

a spravedlnosti? Tento povšechný a obecný cíl pak koresponduje i s mottem celé této práce, které rozhodně nebylo zvoleno bez záměru: „*Nejvyšší právo je často nejvyšší špatnost.*“ A právě tento výrok si v kontextu tématu práce vykládáme jako teoretické varování před přespříliš ochranářsky zaměřenou politikou ve vztahu ke spotřebitelům, přičemž tato hypotéza přebujelosti právní úpravy na ochranu spotřebitelů byla jedním z výchozích impulsů k sepsání této práce.

Vstupní branou k těžišti celé práce je samozřejmě úvodní analýza a zodpovězení otázek ohledně povahy a vývoje evropského práva v oblasti ochrany spotřebitele, zařazení této oblasti do evropsko-právního systému a definování základních pojmů a subjektů spotřebitelských vztahů.

Skutečným těžištěm této práce pak je především identifikace oblastí právní úpravy, jichž se právo spotřebitelské právo dotýká, a to napříč celým jejím spektrem, ať už se jedná o oblasti práva typicky soukromoprávní nebo veřejnoprávní, hmotně-právní nebo procesně-právní.

Dalším z dílčích cílů této práce je i snaha o pojmenování tendencí a směřování dalšího vývoje práva v oblasti ochrany spotřebitele na úrovni EU. Zde se dostaneme i ke krátkému exkurzu do aktuálního stavu právní úpravy v ČR v této dotčené oblasti, neboť i přes zaměření této práce na právo EU máme za to, že nelze hledisko vnitrostátní právní úpravy opomíjet, neboť přístup členských států k evropské právní úpravě má v konečném důsledku rovněž velký vliv na její další vývoj a směřování. Ochrana spotřebitele v právu EU je z velké části založena na směrnice úpravě, a proto je přístup členských států zásadní. Judikatura v této oblasti je rovněž z převážné části založena na rozhodování o předběžných otázkách, které jsou vztaženy vždy ke konkrétní vnitrostátní právní úpravě členského státu a zabývají se jeho souladem s právem EU, zejména se směrnicemi, při jejichž transpozici a implementaci může docházet k pochybením a vzniku řady nejasností a otázek.

Pokud jde o prameny, z nichž tato práce čerpá a vychází, jedná se především o právní předpisy EU a judikaturu evropských soudů. K samotné práci s judikaturou je téměř výlučně využívána databáze EUR-Lex,² která skýtá mnoho možností pro vyhledávání ve velmi rozsáhlé materii, a to jak při hledání odpovědí na obecné otázky, tak i při řešení konkrétních témat a problémů. Tištěné publikace, ať už monografie, kolektivní díla či sborníky příspěvků z konferencí, jsou rovněž často

² EUR-Lex. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>. Citováno dne 31.01.2019.

využívány, a velmi častým zdrojem myšlenek, z nichž je v práci dále vycházeno, jsou i odborné články publikované jak v tištěných, tak v elektronických médiích.

V rámci práce je dále hojně využíváno i dalších elektronických a on-line zdrojů informací nelegislativní povahy, jako jsou například webové stránky evropských institucí, webové stránky zřizované z jejich iniciativy, za jejich přispění či jimi financované, neboť jedno z dílčích těžišť práce tkví i ve zpracování tématu ochrany spotřebitele z pohledu jeho práva na informace a vzdělání. Autority Evropské unie i další organizace a subjekty hojně využívají právě internetové prostředí a sociální sítě, které slouží např. k rychlému vyhledávání informací pro spotřebitele, k rychlému udílení rad spotřebitelům na specializovaných serverech, k informování spotřebitelů o případných nebezpečných výrobcích, a v neposlední řadě též k možnosti řešení spotřebitelských sporů prostřednictvím specializované on-line platformy. Široké využití on-line zdrojů v rámci této práce svědčí o obrovském významu tohoto typu médií pro spotřebitele, a to i z hlediska nutnosti internacionalizace většiny pramenů informací.

Zastavme se ještě krátce u struktury této práce. Je rozdělena do osmi dílčích kapitol, z nichž první tři jsou zaměřeny na oblast ochrany spotřebitele obecně. První kapitola se věnuje historickému a právně-teoretickému kontextu a vývoji práva ochrany spotřebitele na úrovni EU a zabývá se rovněž jeho zařazením do systému práva (právo veřejné/soukromé). Věnuje se tedy samotným základům a postupnému vývoji ochrany spotřebitele v kontextu práva EU.

Druhá kapitola je věnována aktuální právní úpravě ochrany spotřebitele, přičemž zahrnuje podkapitoly věnující se jejím pramenům (jak na úrovni práva primárního, tak i sekundárního) a v krátkosti se zabývá i aktuálně připravovanou právní úpravou na úrovni EU a jejím dalším směřováním v této oblasti. Kapitola třetí se pak v návaznosti na to podrobně věnuje subjektům spotřebitelských vztahů, aniž by zůstala opomenuta konstrukce průměrného spotřebitele a její vývoj, a snaží se o shrnutí znaků a definování osoby podnikatele a spotřebitele.

Kapitola čtvrtá až sedmá se pak podrobněji věnují již konkrétním oblastem práva, které jsou ochranou spotřebitele dotčeny a jsou její součástí. Zabývají se bezpečností výrobků a potravin a úpravou GMO, v případě kapitoly páté je to široká problematika spotřebitelských smluv, kapitola šestá se zabývá pravidly na ochranu hospodářské soutěže, nekalou soutěží a ochranou osobních údajů, a konečně kapitola

sedmá je věnována jedné ze specifických oblastí spotřebitelského práva, a sice úpravě práv cestujících.

Kapitola osmá je do jisté míry nejpestřejší a je souhrnně zaměřena na dostupnost procesních prostředků, procesní postavení spotřebitelů a shrnuje dostupné procesní prostředky, soudní i mimosoudní, které mohou spotřebitelům usnadnit vymáhání jejich práv. Zaměřuje se dále rovněž na problém informovanosti a možností osvěty spotřebitelů a pozornost je věnována i úzce souvisejícímu tématu, kterým je právo spotřebitele na zastoupení a na sdružování se k ochraně práv, a potažmo tedy téma spotřebitelských organizací a spolupráce orgánů EU se spotřebiteli.

Pokud jde o obsahovou náplň kapitoly čtvrté až osmé, výchozí ideou při jejich zpracování bylo několik základních cílů EU v rámci politiky ochrany spotřebitele, které jsou ve svém základu formulovány v článku 169 SFEU a jimiž jsou: *a)* ochrana zdraví a bezpečnosti spotřebitele, *b)* ochrana hospodářských zájmů spotřebitele, *c)* podpora informovanosti a vzdělávání spotřebitele, a konečně *d)* právo sdružovat se k ochraně svých zájmů. Každá z pěti konkrétně zaměřených kapitol se proto věnuje těm dílčím oblastem spotřebitelského práva, jejichž existence naplňuje tyto výchozí cíle spotřebitelské politiky EU.

Aby se celá řada cílů i výchozích myšlenek této práce v jejím průběhu neztrácela čtenáři ze zřetele, je každá z jednotlivých kapitol zakončena dílčím závěrem, jehož účelem je vždy zdůraznit vztah celé kapitoly k některému z cílů práce či k některé z výchozích hypotéz. Čtenáři tak budou průběžně připomínány základní výchozí myšlenky a cíle práce jakožto celku, a rovněž bude každý z dílčích závěrů postupně přispívat k formulování konečných závěrů a hodnocení výsledků celé práce.

Konečně pak alespoň krátký prostor věnujme osobnímu cíli autorky této práce, v souladu s nímž by se tento text měl stát jakýmsi obecným odborným pohledem do oblasti právní úpravy ochrany spotřebitele, podkladem a výzvou pro podrobnější zpracování desítek témat, která v této práci více či méně podrobně řešíme, jichž se dotkneme, která zmíníme nebo na něž alespoň odkážeme. Měla by se stát základní mapou toho, kde všude můžeme nalézt stopy ochrany spotřebitele, které oblasti tato úprava silně změnila, kterých se naopak pouze dotkla a v kterých je obsažena, ačkoli to na první pohled není navenek jednoznačně patrné.

Cíle a výchozí teze práce

V návaznosti na úvod této práce, v němž byly v širším kontextu nastíněny její jednotlivé cíle, se na tomto místě pokusíme formulovat tyto cíle již konkrétně, včetně podrobnějšího popisu toho, jakou cestou k nim chceme dospět.

K naplnění zde vytčených cílů nám budou sloužit i některé základní myšlenky, které samy o sobě byly podnětem k sepsání této práce. Věříme, že na základě veškerých získaných poznatků následně budeme schopni tyto výchozí teze buďto potvrdit, anebo vyvrátit.

Cíle, jichž chceme v této práci dosáhnout:

- 1) Pojmenovat postavení a povahu souboru pravidel na ochranu spotřebitelů v systému práva. Je ochrana spotřebitele již uceleným a svébytným právním oborem, anebo stále pouze souborem dílčích pravidel a výjimek z obecného?**

Tato práce se v rámci naplnění tohoto cíle bude věnovat právě obecnému vymezení práva ochrany spotřebitele a nastínění jeho mantinelů ve vztahu k tomu, do jakých oborů či dílčích oborů práva zasahuje či může zasahovat.

S tímto neodmyslitelně souvisí i otázka historického kontextu a vývoje pravidel na ochranu spotřebitele v právu EU, neboť právě historicko-právní kontext hraje mnohdy zásadní roli v současném začlenění konkrétního oboru práva do právního systému jako celku.

S druhou z nastíněných otázek, jejichž zodpovězení je součástí tohoto cíle, neodmyslitelně souvisí i otázka existence základních definic spotřebitele a podnikatele, čemuž bude v rámci této práce též věnována patřičná pozornost.

Naplnění zde popsaného cíle této práce se budou věnovat především kapitoly 1. a 3., nicméně řada souvisejících otázek může být vznášena či zodpovídána v rámci celého textu práce.

2) Identifikovat dotčené obory práva a jednotlivé právní instituty a oblasti společenských vztahů, do nichž zasahuje právní úprava ochrany spotřebitele.

Byť se tato práce nemůže podrobně věnovat všem dílčím oblastem, do nichž zasahují pravidla EU na ochranu spotřebitelů, je jedním z cílů této práce pokusit se v co nejširším rozsahu tyto dotčené obory, instituty a oblasti identifikovat.

Prostřednictvím onoho „dotčení“ obecných pravidel pravidly na ochranu spotřebitele jsou naplňovány jednotlivé dílčí cíle, které si Evropská unie na poli ochrany spotřebitele klade.

A právě těmto dílčím cílům budou věnovány kapitoly 4. až 8. a jejich prostřednictvím má být naplněn jeden z cílů této práce – a sice identifikace dotčených oborů práva, jednotlivých právních institutů a oblastí společenských vztahů, do nichž zasahuje právo ochrany spotřebitele.

3) Popsat aktuální tendence vývoje ochrany spotřebitele na evropské úrovni, aniž bychom opomněli jeho vztah k národním právním řádům, především k vnitrostátnímu právu ČR.

K naplnění tohoto cíle logicky bude průběžně směřovat celá tato práce, nicméně velmi intenzivně se mu budeme věnovat v rámci kapitoly 1. a 2., které jsou zaměřeny na postupný vývoj a ukotvení ochrany spotřebitele v evropském právním řádu a rovněž pramenům, v nichž tato pravidla nacházíme, přičemž se neopomeneme zastavit ani u aktuálně připravované právní úpravy.

Krátký exkurz bude věnován alespoň v obecnosti i implementaci a transpozici evropských právních předpisů do práva ČR, a to především s ohledem na vztah obecné směrnice 2011/83/EU³ a zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES.

K naplnění tohoto cíle přispěje i kapitola 8., věnovaná otázkám osvěty, informovanosti spotřebitelů a jejich reálných možností domáhat se svých práv a nároků.

Z kontextu práce jako celku pak, jak předpokládáme, budeme schopni dojít k tomuto konkrétnímu vytčenému cíli a popsat další směřování vývoje právní úpravy na evropské právní úrovni a rovněž tendence jeho vývoje ve vztahu k vnitrostátním právním řádům.

4) Identifikovat případné mezery či naopak nadbytečnou regulaci v dílčích oblastech ochrany spotřebitele.

K naplnění tohoto cíle budeme směřovat v kontextu celé této práce a na dotčených místech mu bude věnována vždy potřebná pozornost.

Za jeden z vedlejších cílů práce považujeme i potvrzení či vyvrácení níže popsaných výchozích tezí (hypotéz), které byly podnětem k sepsání této práce:

a) Chápání pojmu spotřebitele je i přes neexistenci jedné univerzální definice společností přijímáno a v praxi nečiní výraznější problémy.

Vycházíme z předpokladu, že i když neexistuje jednotná legální definice spotřebitele, která by byla používána napříč širokým spektrem právních předpisů, veřejnost osobu spotřebitele identifikuje ve většině případů prakticky bez větších potíží.

Problémy samozřejmě v praxi nastávají, nicméně děje se tak dle našeho názoru ve skutečně hraničních situacích, kdy ani odborná veřejnost není schopna okamžitě jednoznačně reagovat. Tyto situace jsou pak předmětem rozhodovací praxe soudů a výkladové praxe odborné veřejnosti.

b) Právní úprava v oblasti ochrany spotřebitele je přebujelá.

Je přijímání stále nových a nových předpisů a pravidel tou cestou, která povede k zefektivnění ochrany spotřebitelů i v podmínkách

aktuálního trhu? Množství právních předpisů regulujících postavení spotřebitelů na úrovni evropského práva stále narůstá a povinnosti podnikatelů se při jejich pohybu na trhu stále zpřísňují.

Je jednoznačné, že se vzrůstajícím potenciálem trhu se stále více internacionalizovat je zvýšená ochrana spotřebitelů na místě, nicméně je toto množství pravidel podepřeno také jejich faktickou vymahatelností a dostatečným systémem jejich uplatňování a prosazování? Jsou sankce nastaveny dostatečně přiměřeně? A naopak, není podnikatel mnohdy již nepřiměřeně omezen ve svých právech? Znají i spotřebitelé své povinnosti?

c) Procesní postavení spotřebitele v rámci soudního řízení není nijak specifické, což vede k faktickému oslabení postavení spotřebitele.

Tato hypotéza úzce souvisí s tezí ad b), neboť dle našeho názoru není vysoký počet právních norem regulujících tuto oblast zárukou efektivní ochrany spotřebitele. Dle našeho názoru je hlavním problémem praktického účinku pravidel na ochranu spotřebitelů neexistence zvláštního typu řízení, nebo přinejmenším alespoň přizpůsobeného průběhu občanského soudního řízení, které by se týkalo právě spotřebitelských sporů.

d) Těžiště dalšího vývoje v ochraně spotřebitele na úrovni EU spočívá v nelegislativní činnosti.

Poslední z výchozích hypotéz této práce úzce navazuje na první z uvedených tezí.

Dle našeho názoru je za současného stavu právní úpravy klíčová informovanost, vzdělávání a povědomí spotřebitelů o jejich právech a postavení, ale zároveň i o limitech jejich práv.

Dle našeho názoru je klíčem ke zdravému uplatňování práv spotřebitelů ve společnosti právě nelegislativní sféra činnosti a iniciativy vedoucí ke zvýšení míry informovanosti spotřebitele, které koneckonců mají

teoreticky potenciál i v případě vyplňování mezer v efektivitě vymáhání práv spotřebitelů a mezer v procesní stránce ochrany spotřebitele.

1. Právně-teoretický a historický kontext ochrany spotřebitele v EU

1.1 Hraniční povaha spotřebitelského práva a jeho vývoj

Pro evropské spotřebitelské právo je charakteristické prolínání hranic práva soukromého a veřejného, neboť příslušné právní normy zpravidla obsahují prvky veřejnoprávní společně s prvky soukromoprávními. Zákonodárné subjekty nerozlišují právní řád na právo soukromé a právo veřejné, což se projevuje i v normách regulujících tuto oblast.⁴

Pokud jde o úpravu spotřebitelského smluvního práva či ochrany spotřebitelů před nekalými obchodními praktikami, tj. dílčí oblasti spotřebitelského práva, které jsou nejspíš nejrozsáhlejší a pro běžného spotřebitele nejvíce viditelné, evropská legislativa je pojala převážně soukromoprávně, neboť jejich účelem ani tak není kontrola a případný postih podnikatele veřejnou mocí, ale především zamezení nesprávného postupu podnikatelských subjektů a zakotvení práva spotřebitele uplatnit vůči nelegitimně jednajícímu podnikatelskému subjektu odpovídající nároky (např. odstoupit od smlouvy, žádat náhradu škody, žádat vydání bezdůvodného obohacení atd.).⁵

Normy spadající do oblasti práva veřejného však tvoří též zásadní část spotřebitelského práva, a právě pro jejich význam a rozsah není možné omezit vnímání ochrany spotřebitele pouze na její soukromoprávní stránku. Nicméně, i takto omezené vnímání má své opodstatnění, neboť se soukromoprávní oblastí úpravy ochrany spotřebitele je spotřebitel i odborná veřejnost v každodenním styku.

V posledních letech se tak spotřebitelské právo stále více posouvá ke svému začlenění do systému práva soukromého, což na jedné straně je logickým vyústěním, vzhledem k převážnému charakteru evropsko-právní úpravy, nicméně na druhé straně zde dochází ke konfliktům s některými základními principy soukromého práva, jako je typicky zásada smluvní volnosti, rovnosti stran, a především zásada *vigilantibus iura scripta sunt*, a rovněž pak problém, jak tyto zásady modifikovat ve prospěch spotřebitele prostředky soukromého práva.⁶

⁴ SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008, s. 13.

⁵ PIPKOVÁ, H. *Ochrana spotřebitele ve vztahu ke komunitárnímu právu*. Právní rádce, 2005, č. 8.

⁶ Obdobně viz HURDÍK, J. *Systém spotřebitelského práva na cestě k začlenění do systému soukromého práva*. In: TICHÝ, L. et. al. *Vývoj evropského spotřebitelského práva, K návrhu směrnice o právech spotřebitelů*. Praha : Univerzita Karlova, 2009, s. 106.

Při zařazení oblasti ochrany spotřebitele je dále nutné si položit i otázku, zda v případě ochrany spotřebitele jde o pouhý soubor nesystémových výjimek ze systému obecného soukromého práva, či zda jde o funkční a koncepční součást systému práva.⁷ Systém spotřebitelského práva má jednoznačně rozpínající se tendenci a proto je jistě na místě se ptát, zda stále ještě je souborem roztržitých a dílčích zásahů do obecného práva, anebo zda již získává podobu svébytné součásti systému soukromého práva – a to i vzhledem k jasné tendenci maximalizovat regulaci oblasti ochrany spotřebitele formou soukromoprávních nástrojů. Rovněž pak i skutečnost, že poslední strategický dokument o víceletém programu pro spotřebitele na období 2014–2020,⁸ má podobu nařízení Evropského parlamentu a Rady (ač tomu tak v minulosti nikdy nebylo a dokumenty obdobného charakteru byly vždy přijímány ve formě norem nižší právní síly, resp. ve formě plánů, sdělení, doporučení apod.) svědčí o vzrůstajícím významu oblasti soukromoprávní ochrany spotřebitele a o jejím již *de facto* reálném začlenění do systému evropského soukromého práva.

Dle našeho názoru a s ohledem na výše uvedené tedy vymezení spotřebitelského práva bude nutně vždy nepřesné. V rámci programových dokumentů EU⁹ a též v odborné literatuře¹⁰ je spotřebitelské právo označováno jako účelově sestavený soubor norem, tj. jako právo nesystematické, složené z fragmentů, *ad hoc* přijatých právních předpisů, které mají sloužit k odstranění jinak nepřekonatelných překážek vnitřního trhu ve vztahu ke spotřebiteli.¹¹ Vymezeno bývá velmi úzce, a to v rámci směrnic týkajících se nekalých ustanovení ve spotřebitelských smlouvách, smluv uzavřených mimo obchodní prostory, smluv uzavřených na dálku, spotřebitelského úvěru a souborných cestovních služeb.¹² Jiné odborné publikace spotřebitelské právo již neredukují takto úzce pouze na vybrané soukromoprávní normy, přijaté účelově a pouze pro ochranu spotřebitelů, ale zařazují do této oblasti i předpisy týkající se regulace reklamy, obecné

⁷ Tamtéž, s. 108.

⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 254/2014 ze dne 26. února 2014 o víceletém programu pro spotřebitele na období 2014–2020 a o zrušení rozhodnutí č. 1926/2006/ES.

⁹ Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského *acquis* ((2007/C 61/01) (Úř. věst. C 61, 15.3.2007, s. 1-23).

¹⁰ ZOULÍK, F. *Soukromoprávní ochrana slabší smluvní strany*. In: Cesty práva: Výbor statí. Praha : Wolters Kluwer, 2013, s. 83-102.

¹¹ ŠMEJKAL, V., NAVRÁTIL, P. *Každý spotřebitel, nebo jen občan EU: Kdo je chráněn spotřebitelským právem EU?* In: AUCI 2/2013, Práva a povinnosti spojené s občanstvím Evropské unie v aktuálních souvislostech vývoje unijního práva. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 69.

¹² ZOULÍK, F. *Soukromoprávní ochrana slabší smluvní strany*. In: Cesty práva: Výbor statí. Praha : Wolters Kluwer, 2013, s. 83-102.

bezpečnosti výrobků, vyznačování cen, ale i předpisy týkající se finančního trhu a informační společnosti.¹³ Z širšího pohledu můžeme do spotřebitelského práva zařadit i některé předpisy upravující společnou zemědělskou politiku či regulaci hospodářské soutěže, přičemž vše výše uvedené hovoří opět pro neohraničenost či dokonce neohraničitelnost spotřebitelského práva.¹⁴

Aktuální situace na evropské právní scéně, a především tendence úpravy ochrany spotřebitele stále nabývají na objemu, jednoznačně vyvolává otázku, kam až další vývoj této oblasti práva povede. Současná aktuální strategie pro otázky spotřebitelského práva¹⁵ hovoří o dalším posilování a zvyšování ochrany, o posílení možností náprav a vymáhání práv spotřebitelů cestou specifických druhů mimosoudního řešení sporů apod., a především o nutnosti vzdělávání a zvyšování informovanosti spotřebitelů,¹⁶ a to ve smyslu povědomí o jejich právech.

Význam těchto oblastí právní úpravy tak velmi roste a tato skutečnost, dá se říci, naopak přispívá k tomu, že se ztrácí a nijak se neposiluje povědomí veřejnosti o tom, že velmi podstatnou, a z globálního hlediska možná ještě podstatnější, je úprava ochrany spotřebitele v rámci práva veřejného. Oblast bezpečnosti výrobků a potravin, regulace hospodářské soutěže, regulace využívání GMO atd. jsou pouze zástupci řady dílčích oborů veřejného práva, které jsou imanentní součástí ochrany spotřebitele a mají pro spotřebitele klíčový význam.

Tato „dvoukolejnost“ právní úpravy ochrany spotřebitele, tj. její dělení na úpravu soukromoprávní a veřejnoprávní, však je za stavu současné právní úpravy jen těžko odstranitelná. Přibližme toto na příkladu právního řádu České republiky. Unijní směrnice logicky ukládají členským státům kromě transpozice (resp implementace) jejich obsahu současně povinnost zajistit, aby stanovené povinnosti byly přiměřeně a účinně vymáhány (například uložením odpovídající sankce za porušení daného pravidla stanoveného směrnicí a převzatého do národního právního řádu). Při této formě implementace unijních pravidel tak vzniká logická a nevyhnutelná potřeba tutéž problematiku řešit ještě jednou, tj. duplicitně, v jiném právním předpisu v rámci veřejnoprávní úpravy, který odpovídající veřejnoprávní

¹³ SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008.

¹⁴ ŠMEJKAL, V., NAVRÁTIL, P. *Každý spotřebitel, nebo jen občan EU: Kdo je chráněn spotřebitelským právem EU?* In: AUCI 2/2013, *Práva a povinnosti spojené s občanstvím Evropské unie v aktuálních souvislostech vývoje unijního práva*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 69.

¹⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 254/2014 ze dne 26. února 2014 o víceletém programu pro spotřebitele na období 2014–2020 a o zrušení rozhodnutí č. 1926/2006/ES.

¹⁶ BIENENSTOCK, S. *Consumer Education: Why the Market Doesn't Work*. In *European Journal of Law & Economics* [online], 2016, Vol. 42, Issue 2, s. 237-262. Citováno dne 31.01.2019.

sankci zakotví. V opačném případě by došlo ke vzniku situace, kdy by nebyla řádně provedena ustanovení příslušné směrnice do právního řádu České republiky a nebyla by tak zajištěna odpovídající úroveň ochrany spotřebitele v podobě nedostatečné nebo chybějící vymahatelnosti daných práv a povinností.¹⁷

Za situace, kdy tedy je nezbytné právně zakotvovat veřejnoprávní vymáhání pravidel ochrany spotřebitele, je toto nutné provést formou dvoukolejné úpravy. Byť tato dvoukolejnost vede k nepřehlednosti a tím k horší pochopitelnosti právní úpravy pro její adresáty a zároveň k horší aplikovatelnosti, za současného stavu a chápání ochrany spotřebitele jak na úrovni práva evropského, tak i právních řádů vnitrostátních, není odstranění tohoto prolínání soukromého a veřejného aspektu ochrany spotřebitele možné.¹⁸

1.2 Ochrana slabší smluvní strany

Výše uvedené převažující řazení systému spotřebitelského práva do práva soukromého (ať už je správnost takového přístupu shledána nebo ne) nás pak dále přivádí k principu ochrany slabší smluvní strany, neboť v současném soukromém právu pravděpodobně nenalezneme výraznější projev této zásady, než je právě ochrana spotřebitele.¹⁹ Počátky tohoto institutu nalézáme již v římském právu, které znalo institut odpovědnosti za skryté vady při prodeji zboží, v čemž je možné spatřovat ochranu spotřebitele, která byla svým způsobem automatická, resp. všeobecně respektovaná.²⁰ Vzhledem k výše uvedenému pak docházíme ke konstatování, že historickým základem ochrany spotřebitele je odpovědnost podnikatele, tj. strany hospodářsky silnější, za vady věci, kterou prodal jinému.

Pojem slabší smluvní strany je v praxi užíván běžně a často, avšak jeho legální definici nenalézáme a dle našeho názoru ani není možné slabší smluvní stranu zcela univerzálně definovat. Obecně a s vědomím pestrosti situací, v nichž bude třeba se s existencí slabší smluvní strany vypořádat, je možné říci, že se jedná o osobu (většinou o osobu fyzickou), která je ve vztahu ke druhé smluvní straně

¹⁷ Materiál Hospodářské komory České republiky. *Analýza úpravy spotřebitelské legislativy v ČR a její možný budoucí vývoj*. Předložen na základě usnesení vlády č. 5 ze dne 07.01.2015 k návrhu Priorit spotřebitelské politiky 2015 – 2020; s. 3 a 4. Dostupné z: <https://www.komora.cz/legislation/17816-revize-spotrebitelskeho-prava-t-29-9-2016/>. Citováno dne 31.01.2019.

¹⁸ Tamtéž, s. 5.

¹⁹ RUHL, G. *Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy*. In *Journal of Private International Law* [online], 2014, Vol. 10, Issue 3, s. 335-358 (s. 340). Citováno dne 31.01.2019.

²⁰ SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008, s. 1.

v určité nevýhodě. Tato nevýhoda může spočívat v řadě faktorů a jde tedy především o to, jak označit takovou nevýhodu, která zapříčiní nutnost nahlížet na tuto stranu v daném vztahu jako na slabší.²¹

V odborných kruzích můžeme rozlišovat dva směry, resp. dva přístupy k otázce týkající se ochrany slabší smluvní strany v rámci soukromoprávních vztahů, a to přístup liberální a přístup sociálně-determinovaný - z nichž k začlenění ochrany slabší smluvní strany se přiklání druhý z nich, zatímco přístup první nesouhlasí se zmírňováním nerovnosti subjektů formou právní regulace, a to především pro její rozpor se zásadou autonomie vůle, která je jednou ze stěžejních zásad soukromého práva.²²

Ochrana slabší smluvní strany vnáší do oblasti soukromého práva, které je tradičně ovládáno zásadou rovnosti a smluvní volnosti, další rozměr, a sice rozměr sociální, dle kterého je třeba brát ohled na subjekty s omezenou znalostí poměrů, s omezenou informovaností či odborností.

Autonomie vůle, kontraktační svoboda, smluvní volnost – všechny tyto pojmy označují tutéž stěžejní, základní a nutno říci esenciální zásadu, na které je založeno soukromé právo. Rovněž klasické civilní kodexy ve svém textu proklamovaly rovnost všech lidí, která vyplývá z vrozených lidských práv, jak se uvádí např. v § 16 ABGB: „*Každý člověk má vrozená, již rozumem poznatelná práva, a nutno jej tudíž považovati za osobu. Otroctví nebo nevolnictví a k tomu se vztahující výkon moci nejsou v těchto zemích dovolena.*“ Sociální aspekt, spočívající v ochraně slabší smluvní strany, stojí na první pohled v opozici proti této zásadě, neboť ochrana slabší smluvní strany vždy znamená určitá omezení smluvní svobody právě v její prospěch. Avšak soukromé právo, tak jak ho známe dnes, stojí na obou těchto vzájemně vnitřně rozporných idejích – idea svobody a idea solidarity, tzn. ochrany slabšího, v jejímž rámci jsou omezení prospěšná a dokonce nezbytná.²³

Jakkoli však můžeme vidět obě základní ideje (svoboda vs. solidarita) ve vztahu vzájemného vnitřního napětí, nelze nevidět ani druhý možný pohled na tyto zásady, a sice jejich vzájemnou koexistenci. Jedna bez druhé by ztrácela smysl a nebylo by možné naplnit ani teoreticky zcela elementární ideu spravedlnosti,

²¹ ZOULÍK, F. *Soukromoprávní ochrana slabší smluvní strany*. Právní rozhledy. 10/3, 2002, s. 109-116.

²² SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008, s. 9; dále HURDÍK, J., FIALA, J., HRUŠÁKOVÁ, M. *Úvod do soukromého práva*. Druhé rozšířené a upravené vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2002, s. 80.

²³ SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008, s. 11.

k níž veškerá právní úprava směřuje, neboť svoboda by bez korektivu solidarity vedla pouze ke zneužívání a poškozování druhého.

Toto koresponduje i s ideovým základem ochrany spotřebitele, kde se silně projevuje požadavek souladu kontraktační svobody s dobrými mravy, dobrou vírou („*good faith*“) a poctivým obchodním stykem („*fair dealing*“). Samozřejmě je zde ještě korektiv tradičních principů jako kogentních norem. Dobře toto vystihuje termín použitý Landovou komisí, která uvádí, že ujednání ve smlouvě nesmějí být „*unconscionable*“ – tj. nehorázná, skandálně nevýhodná vůči druhé straně atd. Obecně je tato doktrína vykládána jako nedostatek významné volby jedné ze smluvních stran v kombinaci se smluvními podmínkami, které jsou nerozumně příznivé pro druhou stranu.²⁴

1.3 Ochrana spotřebitele jako součást práva EU

Současný právní vývoj na evropské úrovni lze nejlépe popsat jako směřování k vytvoření systémů jako je např. evropské soukromé právo, evropské správní právo atd.

Porovnáme-li míru zájmu evropského práva o jednotlivé obory práva soukromého, je ochrana spotřebitele jednoznačně tím oborem, na který se pozornost evropského zákonodárce zaměřuje nejvýrazněji. Podívejme se především na rozsah a konkrétnost evropsko-právní úpravy ochrany spotřebitele. Je zjevné, že v rámci soukromého práva je tato oblast charakteristická velmi vysokým stupněm harmonizace.²⁵

Politika ochrany spotřebitele nebyla od počátku součástí cílů EU (resp. ES). Od samotného počátku (a je tomu tak dosud) je hlavním cílem EU vytvoření vnitřního trhu a fungování celní unie, to vše na podkladě dodržování čtyř základních tržních svobod – volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu. Zakladatelské dokumenty a potažmo primární právo v oblasti ochrany spotřebitele nevytyčovaly žádné cíle a ani nebyly dány žádné pravomoci konkrétním orgánům k plnění takových cílů. Takto můžeme citovat článek 2 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství (Smlouva o EHS), který stanoví: „*Posláním Společenství je vytvořením společného trhu a postupným odstraňováním rozdílů mezi*

²⁴ Tamtéž, s. 21.

²⁵ VEČEŘA, J. *Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii*. 1. vydání. Praha : Leges, 2013, s. 24.

hospodářskými politikami členských států podporovat harmonický rozvoj hospodářských činností ve Společenství, nepřetržitý a vyvážený růst, vyšší stabilitu, rychlejší zvyšování životní úrovně a užší kontakty mezi členskými státy.“, přičemž tento primární cíl EU neposunula výrazněji ani Maastrichtská smlouva, kdy po jejím přijetí zněl článek 2 následovně: *„Úkolem Společenství je zřízením společného trhu a postupným sbližováním hospodářské politiky členských států podporovat v celém Společenství harmonický rozvoj hospodářské činnosti, nepřetržitý a vyrovnaný hospodářský růst, větší stabilitu, urychlené zvyšování životní úrovně, jakož i těsnější vztahy mezi státy, které Společenství tvoří.*“ Nicméně, otázka ochrany slabší smluvní strany, tj. též ochrana spotřebitele jako její imanentní součást, je jednoznačně integrovaná v civilizované lidské společnosti, přičemž je vždy otázkou času a propracovanosti daného právního řádu, kdy se tato oblast stane nedílným prvkem určitého okruhu právem regulovaných vztahů.

V rámci této podkapitoly je proto na místě věnovat se alespoň v základních obrysech tomu, co bylo příčinou rozvoje zájmu o regulaci spotřebitelského práva na evropské úrovni. Tyto tendence byly podmíněny především skutečností, že práva spotřebitelů představují na první pohled určitý protipól k vytváření společného vnitřního trhu a uplatňování zásady otevřeného tržního hospodářství s volnou soutěží. V situaci, kdy padají administrativní a jiné překážky na trhu, hospodářská soutěž se uvolňuje a hrozí, že tato tendence přeroste únosné meze právě v neprospěch zájmů spotřebitelů. Taková situace je ekonomy pojmenována jako *„race to the bottom“*²⁶ (doslovně přeloženo jako *„závod ke dnu“*), přičemž se jedná o situaci, kdy se hospodářská soutěž promění v honbu za pouhým zvyšováním zisku a snižováním nákladů, což se logicky projeví na kvalitě a bezpečnosti výrobků, které se dostávají ke spotřebitelům. V důsledku toho pak na evropské úrovni proklamovaný „vysoký standard“, k jehož dosažení mělo vést právě uvolňování hospodářské soutěže, se pro spotřebitele začne naopak vzdalovat. A právě tato skutečnost byla společenským impulzem a spouštěčem pro snahy o zakotvení standardů a určité úrovně kvality zboží a služeb na evropské úrovni a pro nastavení ochrany dodavatelů (a tím nepřímo i spotřebitelů) před agresivní konkurencí zaměřenou pouze na maximalizaci zisku.²⁷

²⁶ Financial Times – lexicon. Dostupné z: <http://lexicon.ft.com/Term?term=race-to-the-bottom>. Citováno dne 31.01.2019. Totéž viz Cambridge Dictionary. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/race-to-the-bottom>. Citováno dne 31.01.2019.

²⁷ VEČEŘA, J. *Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii*. 1. vydání. Praha : Leges, 2013, s. 69.

Pojem „spotřebitel“ sice znalo evropské primární právo již ve svých počátcích (resp. tento pojem se vyskytuje ve Smlouvě o EHS kupříkladu v člancích 39, 40, 85, 86 či 92), nicméně vždy je použit jakoby „mimořádně“ a bez dalších konsekvencí v rámci jednotlivých politik či v rámci svěřené pravomoci v jednotlivých oblastech. Rovněž na úrovni evropského primárního práva neexistuje žádná definice spotřebitele, natož pak snaha o jakoukoliv harmonizaci.

Za první počiny v historii této oblasti můžeme označit jednak tzv. Kontaktní výbor pro otázky ochrany spotřebitele (1962), který byl evropským fórem pro spolupráci organizací na ochranu spotřebitele, a dále pak Útvar pro ochranu životního prostředí (1972) a spotřebitele a tzv. spotřebitelský výbor (*Comité Consultatif des Consommateurs*, 1972),²⁸ jejichž význam a vliv na rozhodovací praxi zákonodárců na evropské úrovni byl však zanedbatelný. Oficiálně pak byla problematika ochrany spotřebitele zmíněna v rámci pařížského summitu v roce 1972 a v závěrech summitu bylo konstatováno, že zlepšování životních podmínek v sobě zahrnuje i ochranu zdraví a bezpečnosti spotřebitelů a ochranu jejich ekonomických zájmů.²⁹

Počátky prosazování harmonizace právní úpravy ochrany spotřebitele a počátky toho, kdy se i tato oblast regulace dostává do popředí zájmu evropské politiky, pak můžeme datovat do cca první poloviny 70. let 20. století, kdy v dubnu roku 1975 byl představen tzv. Předběžný program EHS o ochraně spotřebitele a informační politice.³⁰ Tento dokument shrnul pět základních práv spotřebitelů, a sice: (i) právo na ochranu zdraví a bezpečnosti; (ii) právo na ochranu ekonomických zájmů; (iii) právo na náhradu škody; (iv) právo na informace a vzdělávání, a (v) právo na zastoupení (tzv. právo být slyšen), a stal se tak základem spotřebitelské legislativy na evropské úrovni.³¹ V tomto období byla veškerá legislativa v oblasti ochrany spotřebitele přijímána stále v rámci právní regulace společného trhu.

²⁸ HOUT, M. *Geneze evropského spotřebitelského práva a jeho vývoj*. epravo.cz, 2011. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/genezeevropskehospotrebiteleskehoprava-a-jeho-vyvoj-77559.html>. Citováno dne 31.01.2019.

²⁹ SYLLOVÁ, J., PÍTROVÁ, L.; PALDUSOVÁ, H. *Lisabonská smlouva. Komentář*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2010, s. 639.

³⁰ Council Resolution of 14 April 1975 on a preliminary programme of the European Economic Community for a consumer protection and information policy (Úř. věst. C 92, 25.4.1975, s. 1-1).

³¹ SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008, s. 3.

Po Předběžném programu lze zaznamenat další snahy a iniciativu, nicméně až do roku 1986³² je tato politika ochrany spotřebitele prosazována stále nikoli explicitně a i nadále pouze v rámci regulace vnitřního trhu tam, kde by případné odlišnosti v právních úpravách jednotlivých států mohly působit potíže.³³ Předběžný program je ve své podstatě první společnou strategií na evropské úrovni, přičemž jeho příkladu postupně následovala celá řada dalších dokumentů strategické povahy.

Jako další iniciativu v rámci uvedeného časového období je dále třeba zmínit rezoluci Rady přijatou v roce 1981³⁴ (tzv. Druhý program) jejímž smyslem bylo rozvinutí myšlenky Předběžného programu a nutnosti realizace pěti základních cílů výtčených Předběžným programem. Nalezneme zde i komplexní pohled na spotřebitele, který v intencích programu již nemá být chápán pouze jako kupující a uživatel zboží, nýbrž jako osoba, která je účastna na různorodých aspektech dění a procesů ve společnosti, které jej samozřejmě jakožto spotřebitele mohou ovlivňovat, ať už přímo či nepřímo.³⁵

Až do tohoto období se ochrana spotřebitele na evropské právní scéně objevovala pouze v rámci politických dokumentů, plánů, iniciativ apod., tj. prozatím pouze v rámci nelegislativních aktů orgánů EU. Změna a důležitý bod zlomu nastaly až díky Jednotnému evropskému aktu (JEA). V jeho rámci byl v evropském primárním právu poprvé použit pojem „spotřebitel“ v kontextu s činností některého z orgánů ES, a poprvé tak bylo výslovně zakotveno, že je potřeba na zájem ochrany spotřebitele brát zřetel. Stalo se tak v kontextu článku 100a, který byl v důsledku JEA doplňován do Smlouvy o EHS. JEA vstoupil v platnost 1. července 1987.

Odstavec 3 zmíněného článku 100a JEA stanoví následující: *„Komise bude ve svých návrzích uvedených v odstavci 1, jež se týkají zdraví, bezpečnosti, ochrany životního prostředí a ochrany spotřebitele, brát za základ vysokou úroveň ochrany.“* Toto ustanovení se postupně transformovalo až do dnešní podoby článku 114 odst. 3 SFEU, a to v následujícím znění: *„Komise bude ve svých návrzích podle odstavce 1 týkajících se zdraví, bezpečnosti, ochrany životního prostředí a ochrany spotřebitele vycházet z vysoké úrovně ochrany a přihlédně přitom zejména k novému vývoji založenému na vědeckých poznatcích. V rámci svých pravomocí usilují o tento cíl též Evropský parlament a Rada.“* V rámci JEA a následujícího vývoje však zakládací

³² Jednotný evropský akt (Úř. věst. L 169, 29.6.1987, s. 1-28).

³³ SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008, s. 3.

³⁴ Council Resolution od 19 May 1981 on a second programme of the European Economic Community for a consumer protection and information policy (Úř. věst. C 133, 3.6.1981, s. 1-12).

³⁵ Tamtéž, in ANNEX.

smlouvy Společenství zůstávají bez podrobnějších změn či konsekvencí, co se týče oblasti ochrany spotřebitele, což především znamená, že ani v rámci JEA nebyl spotřebitel ani minimálním způsobem definován a úprava se jeho ochraně nevěnovala nijak komplexněji, jako tomu bude později. I přesto však JEA můžeme považovat za začátek komunitární spotřebitelské politiky.

Účinnost JEA je tedy v tomto směru možné považovat za další významný spouštěč vývoje evropské právní úpravy ochrany spotřebitele. Realita a potřeba regulace i v rámci této oblasti práva si rychle vynutily další kroky směrem k jejímu rozšíření na úrovni primárního práva, přičemž se tak stalo účinností Maastrichtské smlouvy 1. listopadu 1993.

Maastrichtská smlouva staví problematiku ochrany spotřebitele na pozici jedné ze základních politik prosazovaných v rámci práva Evropské unie. Zakotvuje obecné principy ochrany spotřebitele vložení nové hlavy XI, v níž je v souvislosti s vytvářením vnitřního trhu konstatováno zaručení vysoké úrovně ochrany spotřebitele. Především Maastrichtská smlouva formuluje nový článek 129a Smlouvy o EHS s následujícím obsahem:

- „1. Společenství přispívá k dosažení vysoké úrovně ochrany spotřebitele prostřednictvím:*
- a) opatření přijatých podle článku 100a v souvislosti s vytvořením vnitřního trhu;*
 - b) specifických činností, které podporují a doplňují politiku členských států v oblasti ochrany zdraví, bezpečnosti a hospodářských zájmů spotřebitelů a poskytování odpovídajících informací spotřebitelům.*
- 2. Rada postupem podle článku 189b po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem rozhoduje o specifických činnostech uvedených v odstavci 1 písm. b).*
- 3. Činnost, o níž bylo rozhodnuto podle odstavce 2, nebrání členskému státu zachovávat nebo zavádět přísnější ochranná opatření. Tato opatření musí být slučitelná s touto smlouvou. Jsou oznamována Komisi.“*

Do současného znění se toto, dá se říci průlomové, ustanovení transformovalo jako článek 169 SFEU, přičemž jeho znění bylo *de facto* pouze

přizpůsobeno odlišné terminologii („Unie“ namísto „Společenství“, apod.) a odlišné systematizaci této zakládající smlouvy.

Dá se tedy říci, že až Maastrichtskou smlouvou byl na úrovni primárního práva položen reálný právní základ ochrany spotřebitele, neboť tato oblast teprve nyní byla zařazena jako samostatná politika ES s vlastními cíli a svěřením pravomocí v této oblasti. I Maastrichtská smlouva (podobně jako JEA) deklaruje snahu o „vysokou úroveň ochrany spotřebitele“, kdy v souladu s principem minimální harmonizace je zároveň členskými státy dovoleno přijímat nebo zachovávat přísnější opatření, samozřejmě plně v souladu s primárním právem.

V této fázi tak nelze nevidět skutečnost, že ochrana spotřebitele již nadále není prosazována pouze jako jedna z aktivit vedoucích k posílení jednotného vnitřního trhu. Přínosem Maastrichtské smlouvy tedy není položení základů ochrany spotřebitele (neboť již v tomto období samozřejmě mnoho dílčích úprav v národních právních rádech existovalo, byť bez vzájemné provázanosti a jakékoliv harmonizace), ale největším jejím přínosem je skutečnost, že od tohoto okamžiku je již možno hovořit o ucelené koncepci ochrany spotřebitele na evropské úrovni,³⁶ tj. skutečně je oprávněný názor, že Maastrichtská smlouva položila v evropském právu základ ochrany spotřebitele a že politiku ochrany spotřebitele ve své podstatě kodifikovala až Maastrichtská smlouva.³⁷

Od tohoto okamžiku již na evropské úrovni nešlo pouze o činnost v rámci posílení vnitřního trhu, ale o cílené a specifické snahy o podporu a doplnění (harmonizaci) spotřebitelské politiky členských států.

Jak je tedy možné shrnout, Maastrichtská smlouva neznamenal odstartování ochrany spotřebitele, neboť už dříve bylo v rámci právních ráků členských států přijato mnoho dílčích úprav, nicméně dělo se tak bez vzájemného kontextu a až Maastrichtská smlouva nastavila pro tuto oblast určitou ucelenou koncepci.³⁸

V rámci Maastrichtské smlouvy implementovaný článek 129a byl dále doplněn a rozšířen o formulaci, která je dnes součástí článku 169 SFEU jako jeho odst. 1: *„K podpoře zájmů spotřebitelů a k zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitele přispívá Unie k ochraně zdraví, bezpečnosti a hospodářských zájmů*

³⁶ HOUT, M. *Geneze evropského spotřebitelského práva a jeho vývoj*. epravo.cz, 2011. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/geneze-evropskeho-spotrebitelskeho-prava-a-jeho-vyvoj-77559.html>. Citováno dne 31.01.2019.

³⁷ TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6. přepracované vydání. Praha : Leges, 2010, s. 288.

³⁸ HOUT, M. *Geneze evropského spotřebitelského práva a jeho vývoj*. epravo.cz, 2011. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/geneze-evropskeho-spotrebitelskeho-prava-a-jeho-vyvoj-77559.html>. Citováno dne 31.01.2019.

spotřebitelů, jakož i k podpoře jejich práva na informace, vzdělávání a práva sdružovat se k ochraně svých zájmů.“ Stalo se tak Amsterodamskou smlouvou (1999),³⁹ která právě tímto svým doplněním článku 129a stanovila konečné znění politiky ochrany spotřebitele.

Současné fungování Evropské unie se odehrává (v rovině primárního práva) na základě Lisabonské smlouvy.⁴⁰ Podle jejího čl. 4 spadá oblast ochrany spotřebitele do sdílených pravomocí, přičemž základem je čl. 169, hlava XV „Ochrana spotřebitele“ (bývalé články 129a a 153). Významnějšího postavení se v důsledku Lisabonské smlouvy dostalo také Listině základních práv EU (LZPEU),⁴¹ v níž je spotřebiteli věnován samostatný článek 38: „V politikách Unie je zajištěna vysoká úroveň ochrany spotřebitele.“ Zařazení garance vysoké úrovně ochrany spotřebitele do takového dokumentu, jako je LZPEU, obsahujícího mimo jiné i základní lidsko-právní principy, je velmi podstatnou skutečností. Vztahu LZPEU a ochrany spotřebitele se podrobně věnuje podkapitola 2.1.2. této práce.

1.4 Téma ochrany spotřebitele v politických dokumentech EU

O Předběžném programu EHS, tzv. Druhém programu a dalších dokumentech, již bylo pojednáno v rámci předchozí podkapitoly, neboť politické a nelegislativní akty stály za prosazením ochrany spotřebitele do právního rámce EU.

V návaznosti na účinnost JEA byl vydán první tříletý akční plán, a to pro léta 1990-1992. Obsahově se soustředil především na zastoupení spotřebitelů, právo na informace, transparentnost, testování a bezpečnost zboží a problematiku spotřebitelských smluv. V rámci těchto témat pak měly být dle plánu rozvíjeny spotřebitelské organizace, v bankovníctví a v pojišťovnictví měla být zajištěna transparentnost, mělo být zlepšeno označování výrobků atd.⁴² Druhý tříletý akční plán, vydaný pro léta 1993-1995, se zabýval podrobněji tématy, která měla být

³⁹ Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts (Úř. věst. C 340, 10.11.1997, s. 1-144).

⁴⁰ Lisabonská smlouva (Úř. věst. 2007, C 306/1-271).

⁴¹ Listina základních práv Evropské unie (Úř. věst. C 202, 7.6.2016, s. 391-407).

⁴² Three Year Action Plan of Consumer Policy in the Eec (1990 - 1992) (Úř. věst. EU, 1990).

zásadní pro důvěru spotřebitelů ve vnitřní trh, např. další posilování spotřebitelského informování, přístup ke spravedlnosti a ochrana zdraví a bezpečnosti.⁴³

Pro období let 1996-1998 pak byl vydán Třetí tříletý akční plán, v němž bylo stanoveno deset aktuálních priorit do dalších let, přičemž se obecně jednalo o opatření ke zvýšení důvěry v potraviny, spotřebitelský aspekt finančních služeb, udržitelnost spotřeby atd.⁴⁴

Čtvrtý akční plán pro roky 1999-2001 především popsal změny v článku 129a a dále stanovil nové směry v oblasti spotřebitelské politiky. V rámci Čtvrtého akčního plánu byl v návaznosti na výše uvedené nastíněn rámec spotřebitelské politiky a nové priority do budoucna (posílení spolupráce, lepší dialog, vysoká úroveň zdraví a bezpečnosti, ochrana ekonomických zájmů spotřebitelů).

Po čtyřech akčních plánech následoval v roce 2002 dokument Komise - pětiletá Strategie spotřebitelské politiky na léta 2002-2006.⁴⁵ Co se týče obsahu strategie, můžeme hovořit o třech základních cílech, které formulovala, a sice:

- a) dosažení větší harmonizace a v důsledku toho vyšší úrovně ochrany spotřebitele ve společnosti, aby se spotřebitel mohl více spoléhat na bezpečnost výrobků a služeb, a to při nákupech kdekoli na území EU;
- b) vymahatelnost práva napříč celou EU, neboť pokud toto nebude zajištěno a spotřebitel se účinně nedomůže svých práv ve svém domovském státě a též v zahraničí, negativně to ovlivní jejich aktivitu na trhu a tím i vnitřní trh jako celek; a
- c) docílit toho, aby spotřebitelské organizace pronikly do politiky EU, tj. aby spotřebitelé za dostatečné pomoci, kapacit a zdrojů dokázali formulovat své zájmy a prosadit je do ostatních souvisejících politik EU.

V tomto dokumentu bylo dále mimo výše uvedené tři základní cíle otevřeno i téma principu úplné harmonizace. Tento princip se pak projevil v plné síle v rámci směrnice o nekalých obchodních praktikách, která je na něm již postavena (unijní úprava zcela pokrývá věcnou působnost předmětu úpravy této směrnice a členské státy nemohou přijmout či zachovat ani přísnější, ale ani mírnější opatření).

⁴³ CONSUMER POLICY - SECOND COMMISSION THREE-YEAR ACTION PLAN 1993-1995 - Placing the single market at the service of European consumers (COM/93/378FINAL).

⁴⁴ COMMUNICATION FROM THE COMMISSION - PRIORITIES FOR CONSUMER POLICY 1996-1998 (COM/95/519 FINAL).

⁴⁵ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - Consumer Policy Strategy 2002-2006 (2002/C 137/02) (Úř. věst. C 137, 8.6.2002, s. 2-23).

Dalším navazujícím dokumentem pak bylo sdělení Evropské komise, v němž stanovila strategii spotřebitelské politiky EU pro léta 2007-2013,⁴⁶ kterou založila na třech základních cílech:

- a) posílení postavení spotřebitelů (prostřednictvím umožnění skutečné volby, přesných informací a důvěry, která vychází z toho, že si je spotřebitel vědom existence účinné ochrany a svých práv);
- b) zvýšení blahobytu spotřebitelů (z hlediska ceny, výběru, kvality různorodosti a bezpečnosti zboží a služeb), a
- c) zajištění účinnější ochrany spotřebitele před rizikem, se kterým si jako jednotlivec nedokáže poradit.

Aktuálním strategickým dokumentem pro oblast ochrany spotřebitele, který ale z rámce politických dokumentů vybočuje, je nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 254/2014 ze dne 2. února 2014 o víceletém programu pro spotřebitele na období 2014–2020. Skutečnost, že tento aktuální strategický dokument má podobu nařízení Evropského parlamentu a Rady, ač tomu tak v minulosti nikdy nebylo, svědčí o stále vzrůstajícím významu oblasti ochrany spotřebitele. O vhodnosti použití formy nařízení pro dokument tohoto charakteru je samozřejmě možné mít pochybnosti, neboť nařízení jako obecně právně závazný dokument, který je přímo použitelný a aplikovatelný (a můžeme jej přirovnat k vnitrostátnímu zákonu), by logicky mělo obsahovat jednoznačně a výslovně formulované práva a povinnosti pro jeho adresáty. A ačkoliv toto programové nařízení hovoří o jednotlivých svých cílech zcela konkrétně a konkrétně formuluje i pravidla zapojení členských států, vyhodnocení výsledků plnění programu apod., stále se dle našeho názoru jedná o strategický a programový dokument, pro který by snad byla vhodnější jiná forma než nařízení.

Program pro spotřebitele na období 2014–2020 je zaměřen na čtyři klíčové oblasti, a sice: *i*) jednotný trh s bezpečnými výrobky, z něhož mají spotřebitelé prospěch a který integruje konkurenceschopné výrobce a prodejce; *ii*) jednotný trh, na němž jsou občané řádně zastoupeni profesionálními spotřebitelskými organizacemi, které jsou schopné reagovat na výzvy současného hospodářského prostředí; *iii*) trh, v jehož rámci jsou si občané vědomi svých práv a uplatňují svá

⁴⁶ Sdělení komise Radě, Evropskému parlamentu a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru - Strategie spotřebitelské politiky EU 2007–2013 - Posílit postavení spotřebitelů, zvýšit jejich blahobyt a účinně je chránit {SEK(2007) 321} {SEK(2007) 322} {SEK(2007) 323} (KOM(2007) 99 v konečném znění).

spotřebitelská práva a přispívají tak k růstu konkurenceschopných trhů (s tím souvisí i předpoklad, že občané musí mít v případě problémů přístup k mechanismům nápravy, aniž by se museli obrátit na soud, jelikož soudní řízení jsou zdlouhavá a nákladná pro občana i stát; a nakonec iv) konkrétní a účinná spolupráce mezi orgány členských států zaměřená na prosazování spotřebitelských práv a poskytování rad spotřebitelům.⁴⁷

Nařízení definuje aktuální cíle spotřebitelské politiky EU, které jednoznačně vycházejí z obecné premisy článku 169 SFEU a dílčích cílů tam vyloučených, a dále je rozvíjejí a doplňují. Jako obecný cíl nařízení je definován následovně: „*Obecným cílem tohoto programu je v rámci celkové strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění zajistit vysokou úroveň ochrany spotřebitelů, posílit jejich postavení a učinit je ústředním prvkem vnitřního trhu. Program to zajistí tím, že přispěje k ochraně zdraví, bezpečnosti a právních a hospodářských zájmů spotřebitelů, jakož i k prosazování jejich práva na informace, vzdělávání a organizování se za účelem ochrany svých zájmů, a současně podpoří začlenění zájmů spotřebitelů do dalších oblastí politiky. Program doplňuje, podporuje a sleduje politiky členských států.*“⁴⁸

Obecného cíle má být dle programu dosaženo prostřednictvím dílčích, specifických cílů, jimiž dle nařízení jsou:

- a) Cíl I – Bezpečnost: upevnit a zvýšit bezpečnost výrobků prostřednictvím účinného dozoru nad trhem v rámci celé Unie;
- b) Cíl II – Informovanost a vzdělávání spotřebitelů a podpora poskytovaná spotřebitelským organizacím: zlepšit vzdělávání a informovanost spotřebitelů a povědomí spotřebitelů o jejich právech, rozvíjet soubor poznatků pro účely spotřebitelské politiky, poskytovat podporu spotřebitelským organizacím a zohledňovat současně také specifické potřeby zranitelných spotřebitelů;
- c) Cíl III – Práva a náprava: rozvíjet a posilovat práva spotřebitelů zejména prostřednictvím inteligentní regulace a zlepšením přístupu k jednoduché, účinné a účelné nápravě s nízkými náklady, včetně alternativního řešení sporů;

⁴⁷ Evropský parlament. *Spotřebitelská politika: zásady a nástroje*. dostupné z:

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.5.1.html. Citováno dne 31.01.2019.

⁴⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 254/2014 ze dne 26. února 2014 o víceletém programu pro spotřebitele na období 2014–2020 a o zrušení rozhodnutí č. 1926/2006/ES, článek 2.

- d) Cíl IV – Vymáhání práva: podporovat vymáhání práv spotřebitelů prostřednictvím posilování spolupráce mezi vnitrostátními donucovacími orgány a podporou spotřebitelů formou poradenství.

Aktuální strategický program ochrany spotřebitele byl v roce 2018 doplněn, a to prostřednictvím Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru ze dne 14. dubna 2018 s názvem „Nová politika pro spotřebitele“⁴⁹ (k ní podrobněji v rámci podkapitoly 2.3.).

1.5 Dílčí závěr 1. kapitoly

Jak vidno, postavení spotřebitele se z pohledu evropského zákonodárce posunulo od pouhé okrajové záležitosti na skutečně jednu z předních pozic. Na ochranu spotřebitele již není pohlíženo jako na pouhý odlesk tržních svobod a prosazování skutečného volného trhu, ale jako na rovnocennou oblast právní úpravy, které je věnována postupně čím dál větší pozornost.

Retrospektivní pohled, díky němuž jsme si ujasnili, jak a proč se ochrana spotřebitele stala na evropské úrovni tím, čím je, nám velmi pomohl na cestě k naplnění jednoho z cílů práce, kterým je pojmenování postavení a povahy souboru pravidel na ochranu spotřebitelů v systému práva. Avšak k úplnému naplnění tohoto cíle nás zdaleka ještě nedovedl, neboť pokud jde o závěry týkající se toho, zda právo ochrany spotřebitele stále tvoří soubor „výjimek“ z obecných pravidel, anebo se již v důsledku vývoje dá hovořit o uceleném právním oboru, by na tomto místě byly ještě velmi předčasné.

Pokud jde o otázku, zda tento trend může pokračovat i v budoucnu, a jaké tedy jsou další tendence vývoje na poli této právní úpravy, je zapotřebí shromáždit k jejímu zodpovězení ještě řadu dalších argumentů, k nimž se pokusíme dospět v následujících kapitolách, přičemž tato úvodní kapitola bude sloužit jako opora pro veškeré závěry, které se později pokusíme dovodit.

⁴⁹ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru. *Nová politika pro spotřebitele* (COM/2018/183 final).

2. Současná úprava ochrany spotřebitele v právu EU

2.1 Prameny práva

Následující podkapitola je věnována pramenům práva v oblasti ochrany spotřebitele na jednotlivých úrovních evropsko-právní úpravy. Dostatek pozornosti je věnován základním pramenům primárního práva a široký prostor si vyžádaly především prameny práva sekundárního (především směrnice a nařízení), ale mimo náš zájem nezůstávají ani rozhodnutí, doporučení a stanoviska,⁵⁰ nicméně tyto v procesu harmonizace ochrany spotřebitele nehrají příliš významnou roli.

Naproti tomu roli velmi významnou sehrává judikatura SDEU, a to především rozhodování o předběžných otázkách předkládaných soudy jednotlivých členských států.⁵¹ Pokud jde o význam rozhodnutí, nelze na tomto místě opomenout širokou pravomoc Komise a SDEU k rozhodování na poli soutěžního práva (jakožto součástí spotřebitelského práva v širším slova smyslu).

V oblasti ochrany spotřebitele nelze však odhlížet ani od podpůrných pramenů evropského práva, jimiž jsou programové, politické a rámcové dokumenty, které většinou slouží jako přípravná dokumentace a souhrn k určité oblasti problémů. V dané oblasti se pak jedná zejména o zelené knihy (zpracovávají a předkládají Komisi, jejichž prostřednictvím Komise vyjadřuje a shrnuje své preference a zájmy na případné budoucí regulaci na poli Evropské unie) a na ně případně navazující bílé knihy. S ohledem na to, že na jejich základě jsou s určitým časovým odstupem pravidelně realizovány konkrétní kroky a přijímány či měněny konkrétní právní předpisy,⁵² jedná se z dlouhodobého hlediska o velmi významné a respektované dokumenty.⁵³

⁵⁰ Ve smyslu článku 288 SFEU.

⁵¹ Článek 267 SFEU; řízení o předběžných otázkách bývá označováno jako řízení o tzv. nepřímých žalobách, kdy SDEU odvozuje svou rozhodovací pravomoc od pravomoci národního soudu členského státu, u kterého probíhá vlastní řízení. Viz VEČEŘA, J. *Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii*. Praha : Leges. 2013. s. 50.

⁵² Např. Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského *acquis*, jejímž produktem je mimo jiné směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25.10.2011 o právech spotřebitelů, a dále změny v základních směrnicích jako je 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, nebo 1999/44/ES o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží.

⁵³ Viz VEČEŘA, J. *Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii*. Praha : Leges. 2013. s. 46.

2.1.1. Ochrana spotřebitele v zakladatelských smlouvách

Primární právo je ideovým a hodnotovým východiskem pro rozsáhlou a stále se rozšiřující oblast sekundárního práva, která i přes pozvolnější rozvoj spotřebitelské legislativy obsahuje dnes již vysoký počet právních aktů.

Základem ochrany spotřebitele v aktuální platné a účinné právní úpravě je především Hlava XV SFEU „Ochrana spotřebitele“ a její článek 169. Rámec ochrany spotřebitele však spočívá i v dalších dílčích úpravách. Článek 4 SFEU označuje oblast ochrany spotřebitele za jednu z hlavních oblastí, v nichž se uplatňuje sdílená pravomoc EU a členských států. Jak EU, tak jednotlivé členské státy smějí v dané oblasti přijímat právní akty, avšak členské státy mohou takto postupovat pouze tehdy, pokud EU své pravomoci nevyužila nebo od jejího uplatnění výslovně upustila.

Článek 12 SFEU pak obsahuje průřezovou klauzuli, která zakotvuje horizontální ochranu spotřebitele v rámci EU a dle které: *„Požadavky vyplývající z ochrany spotřebitele budou brány v úvahu při vymezování a provádění jiných politik a činností Unie.“* Toto ustanovení je zařazeno mezi ustanovení obecně použitelná a došlo tím tak k dalšímu zdůraznění důležitosti ochrany spotřebitele. Dále pak v rámci článku 114 SFEU je zdůrazněna potřeba vysoké úrovně ochrany spotřebitele jako jednoho z rozhodujících kritérií při vytváření návrhů evropských právních předpisů ze strany Komise, a též v činnosti Evropského parlamentu a Rady (článek 114 odst. 3 SFEU).

Jak již bylo řečeno, základem úpravy ochrany spotřebitele v primárním právu EU je článek 169 SFEU. Ve svém odstavci 1. vymezuje základní oblasti činnosti EU v rámci ochrany spotřebitele a jsou zde též vymezeny základní cíle této úpravy, a sice podpora zájmů spotřebitelů a zajištění vysoké úrovně ochrany spotřebitele, a to především prostřednictvím ochrany zdraví, bezpečnosti a hospodářských zájmů spotřebitelů, podpory práva spotřebitele na informace, vzdělání a sdružování k ochraně vlastních zájmů.

K dosažení cílů zakotvených v odstavci 1. tohoto článku jsou v souladu s odstavcem 2. využívána opatření přijímaná na základě článku 114 SFEU, který představuje obecné harmonizační ustanovení.⁵⁴ Nicméně opatření na základě

⁵⁴ TICHÝ, L., ARNOLD, R., ZEMÁNEK, J., KRÁL, R., DUMBROVSKÝ, T. *Evropské právo*. 5. přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2014, s. 228.

tohoto článku mohou být přijímána pouze v souvislosti s vytvářením vnitřního trhu⁵⁵ - vzhledem k funkci a postavení oblasti ochrany spotřebitele si však lze jen těžko představit právní akt, který by tuto podmínku nespĺňoval, nicméně toto kritérium je nutné brát v potaz především v teoretické rovině.

Dalším prostředkem k dosažení cílů v oblasti ochrany spotřebitele jsou opatření, která podporují, doplňují a sledují politiku členských států (článek 169 odst. 2 písm. b) SFEU), ovšem již bez harmonizace. Postup pro přijímání těchto opatření je upraven v rámci odst. 3. článku 169 SFEU, kdy tato opatření jsou přijímána řádným legislativním postupem podle článku 294 SFEU, a to Evropským parlamentem a Radou po konzultaci s Hospodářským a sociálním výborem.

Odstavec 4. článku 169 SFEU pak ve vztahu k opatřením dle odst. 3. vyjadřuje tzv. princip minimálního standardu, dle kterého je členským státům výslovně dovoleno zachovávat nebo zavádět přísnější opatření. Přísnější ochrana je však limitována svou slučitelností se SFEU a SEU, tj. zjednodušeně řečeno nesmí narušovat vnitřní trh. I proto je v odst. 4. zakotvena povinnost členských států oznamovat tato opatření Komisi, neboť jak se již v minulosti potvrdilo, zvýšení míry ochrany spotřebitele může být členskými státy *de facto* zneužito jako základ k přijetí ochranných opatření v oblasti volného pohybu zboží (viz např. rozhodnutí ve věci *Mars*).⁵⁶

2.1.2. Ochrana spotřebitele a Listina základních práv Evropské unie

Velmi významnou, a to z hlediska zařazení ochrany spotřebitele do systému evropského práva, je úprava článku 38 LZPEU s názvem „Ochrana spotřebitele“, v němž se stanoví, že: „*V politikách Unie je zajištěna vysoká úroveň ochrany spotřebitele.*“ Toto ustanovení je jednoznačným upevněním základu položeného v článku 169 SFEU, tj. je zakotvením postavení práv spotřebitelů na úrovni základních práv, která EU uznává.

⁵⁵ SYLLOVÁ, J.; PÍTRVÁ, L.; PALDUSOVÁ, H. *Lisabonská smlouva. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 641.

⁵⁶ Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 6. července 1995 ve věci *Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln e.V. proti Mars GmbH* (věc C-470/93); dále viz SYLLOVÁ, J.; PÍTRVÁ, L.; PALDUSOVÁ, H. *Lisabonská smlouva. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 641; též viz TUDOR, J. *Consumer protection and the free movement of goods in the European union: the ability of member-states to block the entry of goods across borders*. In *Houston Journal of International Law* [online], 2017, Vol. 39 Issue 3, s. 557-644. Citováno dne 31.01.2019.

Výše rozebraný článek 169 SFEU pak v návaznosti na článek 38 LZPEU stanoví konkrétní nástroje a cíle, jejichž prostřednictvím je toto základní právo naplňováno a jejichž prostřednictvím je vysoké úrovně ochrany spotřebitele dosahováno. Nepochybně článek 38 LZPEU formuluje cílovou metu pro EU v oblasti ochrany spotřebitele.

V rámci LZPEU je právo spotřebitele na ochranu zařazeno do hlavy IV. – Solidarita. Tato hlava se skládá zejména z práv z ekonomické a sociální sféry, jejichž realizace je snad nejobtížnější s ohledem na různé stupně vyspělosti jednotlivých členských států EU. Hlavním inspiračním zdrojem pro tuto hlavu LZPEU je nepochybně Evropská sociální charta.

Byť však je právo spotřebitele na ochranu zařazeno právě do této hlavy, nelze pouze na základě systematického výkladu dojít k závěru, že se jedná o právo sociálního, hospodářského charakteru. Naopak máme za to, že je třeba považovat zařazení ochrany spotřebitele právě na toto místo (podobně jako například právo na ochranu životního prostředí, zakotvené v článku 37 LZPEU) za důležitý posun, neboť do té doby žádný z členských států EU ve svém katalogu základních práv v ústavní rovině neměl zakotveno právo spotřebitele na zvláštní ochranu, a ani v rámci mezinárodních lidsko-právních dokumentů jsme jej dosud nenacházeli.⁵⁷ Jedná se o tzv. moderní, nové právo, právo třetí generace, které dosud v rámci lidsko-právních dokumentů nemělo obdoby. Jedná se o novou generaci tzv. práv solidarity, která reagují na problémy modernizujícího se světa a v souladu s tím se začínají objevovat zhruba od 70. let 20. století.⁵⁸ Myšlenka tří generací lidských práv⁵⁹ je připisována česko-francouzskému univerzitnímu profesorovi se zaměřením na lidská práva, panu Karlu Vašákovi. Východiskem jeho teorie bylo heslo velké francouzské revoluce „Svoboda, Rovnost, Bratrství“.⁶⁰

Za první generaci považujeme základní lidská práva, včetně občanských a politických, zaměřující se na svobodu jednotlivce. Jako druhá generace jsou teorií

⁵⁷ MEYER, J. *Charta der Grundrechte der Europäischen Union. Kommentar*. 4. vydání. Baden-Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2014, s. 566.

⁵⁸ TRÁVNÍČKOVÁ, Z., ZEMANOVÁ, Š. *Latentní práva a iniciativy v Radě OSN pro lidská práva*. Mezinárodní vztahy, Vol. 47, No. 3, 2012. s. 36. Dostupné z: <http://www.mezinarodnivztahy.com/article/view/607>. Citováno dne 31.01.2019.

⁵⁹ Někteří autoři rozlišují čtyři generace lidských práv, přičemž práva i jinak do jednotlivých generací člení, a sice do první generace řadí základní lidská práva a práva občanská, do druhé práva politická, práva hospodářská, sociální a kulturní pak do třetí a do čtvrté generace právě tzv. nová práva. Viz např. ŠÍŠKOVÁ, N. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. Praha. ASPI, 2003, s. 19.

⁶⁰ VAŠÁK, K. *Human Rights: A Thirty-Year Struggle: the Sustained Efforts to give Force of law to the Universal Declaration of Human Rights*. Paris: UNESCO Courier. Listopad 1977. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0007/000748/074816eo.pdf#nameddest=48063>. Citováno dne 31.01.2019.

označována hospodářská, sociální a kulturní práva, práva, jejichž akcent se začíná projevovat s nástupem průmyslové revoluce v 19. století a marxistických teorií. A konečně třetí generace je reakcí na již zmiňované problémy, které přináší moderní svět, a je tedy zdůrazňována především solidarita, práva na rozvoj, mír, zdravé životní prostředí, zachování kulturního dědictví a právo na komunikaci.⁶¹

Práva spotřebitelů pak dle našeho názoru, vedeného systematickou a logickou úvahou, patří právě do skupiny práv třetí generace, neboť oblast ochrany spotřebitele se s jednotlivými zde zmiňovanými základními právy velmi úzce prolíná. Prolíná se samozřejmě ve svém základu i s generací druhou, což jsou práva hospodářská a sociální, nicméně vyjdeme-li i z časového a ideového rozdělení práv do jednotlivých generací, jsou 70. léta 20. století a nástup problémů produkovaných moderní společností jako počátek rozvoje třetí generace přesně v souladu s počátky akcentace práv spotřebitelů na mezinárodní a evropské úrovni.

V návaznosti na třetí generaci lidských práv se v některých pramenech setkáváme i s definováním práv již čtvrté generace, kterými jsou myšlena tzv. skupinová práva, tedy práva prosazovaná k dosažení zvláštní ochrany určitých znevýhodněných skupin (např. ženy, děti, příslušníci menšin, handicapovaní jedinci, původní obyvatelé apod.) – mezi nimiž by teoreticky mohli figurovat i spotřebitelé. V zásadě se však dle našeho názoru jedná pouze o speciální úpravy práv z první a druhé generace, která by měla náležet určité skupině osob,⁶² a nikoli o speciální novou generaci lidských práv, a proto i nadále setrváváme u zařazení ochrany spotřebitele do třetí generace.

Ať tak či tak, jednoznačným závěrem z uvedených úvah je právo spotřebitele na ochranu nutno považovat za právo nové, moderní, které do základních lidsko-právních dokumentů na úrovni primárního práva bylo zahrnuto v reakci na problémy moderního světa a jehož zvýšené zdůrazňování se datuje přibližně do 70. let 20. století. Skutečnost, že LZPEU obsahuje garanci práva spotřebitele na jeho ochranu, je významnou novinkou i ve vztahu k ústavněprávním dokumentům na úrovni členských států, z nichž do této doby žádný garanci obdobných práv neobsahoval.⁶³

⁶¹ OREND, B. *Human rights: concept and kontext*. Mississauga, Canada : Broadview Press Ltd., 2002, s. 30 an., s. 110 an.

⁶² TRÁVNÍČKOVÁ, Z., ZEMANOVÁ, Š. *Latentní práva a iniciativy v Radě OSN pro lidská práva*. Mezinárodní vztahy, Vol. 47, No. 3, 2012. s. 36 a 40 an. Dostupné z: <http://www.mezinarodnivztahy.com/article/view/607>. Citováno dne 31.01.2019.

⁶³ MEYER, J. *Charta der Grundrechte der Europäischen Union. Kommentar*. 4. vydání. Baden-Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2014, s. 566.

Bez ohledu na pojmosloví užívané v předchozích odstavcích, kdy bylo usilováno o systematické či historické zařazení práva spotřebitele na ochranu do systému základních práv, vyvstává zde další související otázka, a sice zda ochrana spotřebitele je skutečně právem, a to ve smyslu práva přímo účinného, bez ohledu na vše ostatní, anebo pouze zásadou, kterou je nutno v život teprve uvést prostřednictvím prováděcích předpisů?

Začněme zde s argumentací úplně od počátku, a sice u samotné LZPEU. Znění článku 38 je následující: „*V politikách Unie je zajištěna vysoká úroveň ochrany spotřebitele.*“ Ustanovení takového znění však nepřiznává spotřebitelům žádné konkrétní právo, navíc hovoří o spotřebiteli bez jakéhokoliv bližšího určení, tedy bez jakékoliv definice toho, kdo tímto spotřebitelem vůbec je, natož pak o tom, jaká konkrétní práva jsou spotřebitelům v rámci deklarované vysoké úrovně ochrany garantována. *A contrario* vezměme například znění článku 33 LZPEU, Rodinný a pracovní život: „*1. Rodina požívá právní, hospodářské a sociální ochrany; 2. V zájmu zachování souladu mezi rodinným a pracovním životem má každý právo na ochranu před propuštěním z důvodu spojeného s mateřstvím a právo na placenou mateřskou dovolenou a na rodičovskou dovolenou po narození nebo osvojení dítěte.*“ Rovněž zde je bod 1. pouze proklamací, garancí, korektivem a vodítkem pro zákonodárce při formulaci prováděcích právních předpisů, avšak bod 2. je již zcela odlišného charakteru. Obsahuje konkrétní práva, kterých se člověk může dovolávat, tj. právo nebýt propuštěn z důvodu spojeného s mateřstvím a právo na placenou mateřskou a rodičovskou dovolenou. Samozřejmě konkrétní podoba práva závisí vždy na prováděcích právních předpisech, ale již LZPEU samotná garantuje, že tato práva jednotlivcům náleží a náležet musí. Zároveň formulace bodu 2. se i terminologicky liší, když výslovně užívá pojmu „právo“.

Posuneme-li se o další krok dále, dostáváme se k Vysvětlení k Listině základních práv EU.⁶⁴ Tento dokument k článku 38 uvádí pouze jednu prostou větu, a sice: „*Zásada stanovená v tomto článku je založena na článku 169 Smlouvy o fungování Evropské unie.*“ Výslovně je zde užit pojem „zásada“ a je odkazováno pouze na primární právo EU. Byť se nechceme v tomto případě omezit pouze na jazykový výklad, nelze již ve světle výše uvedené argumentace ignorovat skutečnost, že právo spotřebitele na ochranu je zásadou, kterou je nutno uvést v život prováděcími právními předpisy a které se nelze dovolávat pouze na základě

⁶⁴ Vysvětlení k Listině základních práv (Úř. věst. C 303/17, 14.12.2007, s. 17-35).

článku 38 LZPEU, neboť tento článek nepřiznává spotřebiteli žádné konkrétní právo.⁶⁵

Jako podporu pro výše uvedené úvahy můžeme dále uvést například aktuální komentář k Listině základních práv EU, konkrétně k článku 38, dle něhož článek 38 LZPEU formuluje toliko obecný cíl Unie.⁶⁶ Vysoká úroveň ochrany, garantovaná článkem 38 LZPEU, není tedy ničím menším než dalším ze základů primárního práva EU, na němž je stavěna oblast spotřebitelského práva na úrovni sekundárních právních aktů, a na této úrovni jsou pak spotřebitelům přiznávána konkrétní práva, která naplňují premisu vysoké úrovně jejich ochrany na území Evropské unie.

Ačkoliv však článek 38 LZPEU garantuje spotřebiteli vysokou úroveň ochrany jeho práv, nelze přehlížet rozporuplný vztah této zásady k jedné ze základních svobod, a sice svobodě podnikání zakotvené v článku 16 LZPEU: „*Svoboda podnikání se uznává v souladu s právem Unie a vnitrostátními zákony a zvyklostmi.*“ Požadavek vysoké úrovně ochrany spotřebitele je však zcela logicky v konfliktu s premisou zachování svobody podnikání, s níž úzce souvisí základní soukromoprávní zásady, jako je smluvní volnost či rovnost stran.

V souvislosti s tímto konfliktním vztahem obou zmíněných článků LZPEU vyvstává hned několik otázek, mezi nimiž je i otázka právní síly, resp. nadřazenosti či podřazenosti jedné zásady vůči druhé. Rozhodně nelze přehlédnout systematické zařazení svobody podnikání do hlavy II. a zásady ochrany spotřebitele až do hlavy IV. Toto zařazení svědčí i o neustále opakovaném původním zaměření EU, čímž je vytvoření a fungování vnitřního trhu, vytvoření ekonomické unie, přičemž až v druhém a následujícím pořadí se předmětem zájmu staly i takové otázky, jako je jednotná úprava ochrany spotřebitelů.

Dále je zde fakt, že svoboda podnikání již ve svém názvu nese označení „svoboda“, přičemž se jedná o konkrétní přiznané právo (resp. svobodu) pro jeho adresáty, jehož se mohou s úspěchem dovolávat přímo na základě jeho zakotvení v LZPEU. Jak však bylo v této podkapitole již podrobně rozebráno, v případě článku 38 je tomu jinak. Tento článek nepřiznává spotřebiteli žádné konkrétní právo či svobodu, ale je „pouhou“ zásadou, které se nelze dovolávat pouze na základě článku 38 LZPEU.

⁶⁵ Obdobně viz GRYGAR, J. *Soudnictví a ochrana spotřebitele*. In: TICHÝ, L. et. al. *Vývoj evropského spotřebitelského práva, K návrhu směrnice o právech spotřebitelů*. Praha : Univerzita Karlova, 2009, s. 97.

⁶⁶ „*Zweifelsfrei formuliert Art. 38 lediglich ein Zielbestimmung für die Union.*“ In MEYER, J. *Charta der Grundrechte der Europäischen Union. Kommentar*. 4. vydání. Baden-Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2014, s. 566.

Je tedy jasné, že došlo-li by v praxi ke konfliktu zásady vysoké úrovně ochrany spotřebitele a svobody podnikání, bylo by na rozhodujícím soudu, nakolik by např. tato svoboda byla omezena uvedenou zásadou, či nakolik by tato svoboda uvedenou zásadu naopak omezila. Budeme-li uvažovat zcela izolovaně od praxe, tedy bez kontextu jakéhokoliv konkrétního případu, požívá svoboda podnikání zjevně vyšší právní síly než zásada ochrany spotřebitele, což by v případě jejich vzájemného konfliktu mělo znamenat, že výklad bude směřovat spíše ve prospěch přednosti základní svobody před zásadou. Nicméně, v praxi bychom jistě takto jednoduše k závěru nedospěli, neboť hlavním a základním smyslem zásady ochrany spotřebitele je právě korekce, ne-li dokonce omezení ostatních základních práv a svobod jiných osob, a to za účelem ochrany slabšího spotřebitele, je-li to v daném případě potřebné a odůvodnitelné.

Jednoznačné rozsouzení tohoto konfliktu tak nejsme schopni na tomto místě učinit, nakonec ani v judikatuře SDEU jsme nenarazili na případ, kdy by se soudní praxe touto otázkou zabývala a kdy by při svém výkladu zmínila či jakkoli využila k argumentaci tento možný vliv článku 16 na zásadu zakotvenou v článku 38 LZPEU (nebo naopak).

2.1.3. Ochrana spotřebitele v rámci sekundárního práva EU

V souladu s článkem 169 SFEU přispívá EU k dosažení vysoké úrovně ochrany spotřebitele prostřednictvím jak harmonizačních opatření, tak opatření podporujících, doplňujících a sledujících politiku členských států. Evropské unii byla v oblasti ochrany spotřebitele obecně svěřena pouze sdílená pravomoc (viz článek 4 odst. 2 SFEU), tj. pravomoc EU je v této oblasti sdílena s členskými státy, které mohou přijímat právně závazné akty v rozsahu, v jakém je EU nepřijala (a to i bez výslovného zmocnění, které je k vlastní činnosti nutné v případě výlučné unijní pravomoci).⁶⁷

Ani výlučná pravomoc Evropské unie však nezůstává v případě ochrany spotřebitele stranou, neboť například ochrana hospodářské soutěže je v širším slova smyslu též součástí oblasti ochrany spotřebitele,⁶⁸ a nakonec ani pravomoc podpůrná

⁶⁷ TICHÝ, L., ARNOLD, R., ZEMÁNEK, J., KRÁL, R., DUMBROVSKÝ, T. *Evropské právo*. 5. přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2014, s. 72.

⁶⁸ Viz článek 3 SFEU.

nemůže zůstat zcela bez povšimnutí, neboť i ochrana a zlepšování lidského zdraví, cestovní ruch nebo všeobecné vzdělávání⁶⁹ mají k oblasti ochrany spotřebitele úzkou návaznost.

Obecně je za sekundární právo Evropské unie označován celek normativních aktů, které byly přijaty evropskými institucemi, a to jako prováděcí ustanovení primárního práva. K pramenům sekundárního práva patří akty orgánů EU, a sice Evropského parlamentu, Rady a Komise, přičemž se jedná o nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska. Posledně jmenovaná, tj. doporučení a stanoviska, byť je řadíme do systému sekundárního práva EU, nejsou právně závazná.⁷⁰ Prostřednictvím doporučení a stanovisek mohou orgány EU vyjádřit svůj názor, případně i navrhnout určité kroky členským státům, aniž by to znamenalo jakoukoli povinnost pro jejich adresáty (*soft law*).

I uvnitř sekundárního práva lze dovozovat určité odstupňování jednotlivých předpisů, jehož základem je možnost delegace pravomocí, kdy např. Rada přijme nařízení, ale pravomoc k jeho provedení deleguje na Komisi. Kategorie těchto prováděcích předpisů sekundárního práva je označována jako právo terciální.⁷¹ Ve vztahu primárního a sekundárního práva nedochází v tomto směru k problému – právní akty sekundárního práva, jakožto akty nižší právní síly, musí být v souladu s prameny práva primárního. V rámci jednotlivých aktů práva sekundárního však platí zvláštní pravidla, a sice že prováděcí akt sekundárního práva (tj. pramen práva terciálního) má nižší právní sílu než akt, k jehož provedení byl tento prováděcí právní akt vydán.⁷²

Obecně v rámci sekundárního práva platí, že předpisy Rady a Komise mají stejnou právní sílu,⁷³ a stejně tak i předpisy vydané společně Radou a Evropským parlamentem.⁷⁴

⁶⁹ Viz článek 6 SFEU.

⁷⁰ Článek 288 SFEU: „Pro výkon pravomocí Unie přijímají orgány nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska. Nařízení má obecnou působnost. Je závazné v celém rozsahu a přímo použitelné ve všech členských státech. Směrnice je závazná pro každý stát, kterému je určena, pokud jde o výsledek, jehož má být dosaženo, přičemž volba formy a prostředků se ponechává vnitrostátním orgánům. Rozhodnutí je závazné v celém rozsahu. Pokud jsou v něm uvedeni ti, jimž je určeno, je závazné pouze pro ně. Doporučení a stanoviska nejsou závazná.“

⁷¹ TICHÝ, L., ARNOLD, R., ZEMÁNEK, J., KRÁL, R., DUMBROVSKÝ, T. *Evropské právo*. 5. přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2014, s. 191.

⁷² Srov. rozsudek Soudního dvora ze dne 17. prosince 1970 ve věci *Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel proti Köster a Berodt & Co.* (věc 25-70).

⁷³ Srov. rozsudek Soudního dvora ze dne 6. července 1982 ve věci *Francouzská republika, Italská republika a Spojené království Velké Británie a Severního Irsku proti Komisi Evropských společenství* (spojené věci 188 až 190/80). Uvedené členské státy se stavěly proti přijímání prováděcích právních předpisů sekundárního práva Komisí. Soudní dvůr jejich argumentaci odmítl.

⁷⁴ TICHÝ, L., ARNOLD, R., ZEMÁNEK, J., KRÁL, R., DUMBROVSKÝ, T. *Evropské právo*. 5. přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2014, s. 200.

Do sekundárního práva EU jsou dále řazeny i tzv. atypické akty sekundárního práva jako právní programy akcí EU, sdělení orgánům, opatření, vyhlášky, pokyny, usnesení apod. V rámci této práce, s ohledem na její téma, se omezujeme především na předpisy pro sekundární právo typické, tj. na předpisy, jak jsou uvedeny v katalogu článku 288 SFEU. Avšak jednoznačnou výjimkou z tohoto pravidla je judikatura SDEU, na kterou tato práce samozřejmě často odkazuje a vychází z ní, neboť především z hlediska jejího charakteru jakožto pramene práva je velmi zajímavá. Rozsudek SDEU může podle své povahy obsahovat pramen práva jak primární, tak sekundární povahy - tj. v konkrétním případě může jít o normu, která má význam na úrovni primárního práva, v jiném případě zas o normu významově na úrovni práva sekundárního.⁷⁵

Hlavní roli při právní regulaci hrají i v rámci ochrany spotřebitele především nařízení a směrnice, tedy akty s obecnou právní závazností, z nichž nejtypičtější pro tuto oblast jsou právě směrnice, které jsou i obecně považovány za základní prostředek harmonizace a europeizace.⁷⁶ Nelze však beze zbytku říci, že v oblasti ochrany spotřebitele jsou to právě směrnice, které dominují svým počtem nad nařízeními. Toto je možno říci o dílčích oblastech ochrany spotřebitele jako je např. úprava spotřebitelských smluv. Tam je zajisté možné přijmout závěr, že jsou v drtivé většině pro harmonizaci právních předpisů voleny směrnice, neboť jejich závaznost co do výsledku a pouze pro členské státy (nikoli konkrétní adresáty práva) je politicky průchodnější, a tedy vhodnější a v konečném důsledku efektivnější, než využití nařízení, které je vnímáno jako nástroj s vyšší intenzitou, co se týče jeho vlivu na právo členských států, a které by pravděpodobně působilo problémy již v rámci zákonodárského procesu na půdě EU.⁷⁷ Členské státy mají řadu vzájemně odlišných právních tradic a rovněž se liší i ve vnímání určitých klíčových pojmů především soukromého práva,⁷⁸ a tak by tendence k větší či úplné unifikaci a větší míra využití nařízení v oblastech spadajících do soukromého práva nebyla politicky přijatelná. Rovněž i zásada proporcionality je ideálním způsobem naplňována právě prostřednictvím směrnic, neboť podle ní nemá EU k dosažení cílů překračovat rámec nezbytného.⁷⁹

⁷⁵ Tamtéž, s. 205.

⁷⁶ VEČEŘA, J. *Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii*. Praha : Leges, 2013, s. 40.

⁷⁷ Tamtéž, s. 41.

⁷⁸ GERLOCH, A. *Teorie práva*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2007, s. 112-115.

⁷⁹ VEČEŘA, J. *Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii*. Praha : Leges, 2013, s. 41.

Vstřícnější vnímání členských států vůči směrnicím je dáno i nastavením jejich účinku, jak již bylo zmíněno výše, neboť pro směrnici je charakteristický účinek nepřímý, jehož projevem je závaznost směrnice pouze vůči státu, nikoli již vůči konečným adresátům práva, fyzickým a právnickým osobám. Cesta, jakou členské státy učiní směrnicí stanovená pravidla závaznými i pro konečné subjekty, je pak již jejich věcí – samozřejmě v rámci mantinelů povinnosti implementovat směrnici, tedy převést její obsah do vlastního práva.

Pro případy, kdy stát své povinnosti týkající se implementace směrnice do svého právního řádu neplní nebo je neplní řádně, je zde v zájmu koncových adresátů práva formulován i tzv. přímý účinek směrnice. Tento umožňuje konkrétnímu subjektu, tj. jednotlivci či právnické osobě, dovolat se evropské právní úpravy přímo a případně i proti úpravě vnitrostátní. Již historicky se k tomuto vertikálnímu přímému účinku evropské právní normy vyjadřoval SDEU.⁸⁰ Tento vertikální přímý účinek (tedy ve vztahu jednatel vs. stát) je však přípustný pouze ve formě vzestupné (jednatel se jej dovolá proti státu), ale nikoliv sestupné (stát se jej dovolá proti jednateli), přičemž tento tzv. obrácený přímý účinek, kdy se chtěl evropské právní normy vůči jednateli dovolat stát, SDEU ve své rozhodovací praxi označil za nepřipustný.⁸¹ Proti přímému účinku vertikálnímu stojí přímý účinek horizontální, tedy mezi jednateli navzájem, který však v případě netransponované směrnice SDEU odmítl, neboť dle jeho stanoviska není možné před řádným provedením směrnice požadovat po druhém jakékoliv plnění povinností z takové směrnice vyplývajících, neboť není dosud vynutitelné.⁸² Připuštění tzv. horizontálního účinku směrnic je již nějakou dobu diskutováno, nicméně postupně vykryštovalo několik zásadních důvodů, které se staví proti zavedení tohoto institutu. Mezi tyto důvody patří např. setření rozdílu mezi směrnicí a nařízením, narušení právní jistoty, riziko větší nedbalosti států při provádění směrnic, demokratický deficit (EU by tím přiznala sama sobě pravomoc ukládat směrnicí povinnosti i jednatelům) atd. Nicméně zároveň řada neméně pádných

⁸⁰ Např. v rozsudku Soudního dvora ze dne 5. dubna 1979 ve věci *Státní zastupitelství proti Tulliu Rattimu* (věc 148/78), ze dne 19. ledna 1982 ve věci *Ursula Becker proti Finanzamt Münster-Innenstadt* (věc 8/81), ze dne 17. prosince 1970 ve věci *SpA SACE proti Ministero delle Finanze della Repubblica Italiana* (věc 33-70), či ze dne 4. prosince 1986 ve věci *Nizozemský stát proti Federatie Nederlandse Vakbeweging* (věc 71/85); k výkladu ohledně přímého účinku dále viz TICHÝ, L., ARNOLD, R., ZEMÁNEK, J., KRÁL, R., DUMBROVSKÝ, T. *Evropské právo*. 5. přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2014, s. 205.

⁸¹ TICHÝ, L., ARNOLD, R., ZEMÁNEK, J., KRÁL, R., DUMBROVSKÝ, T. *Evropské právo*. 5. přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2014, s. 248.

⁸² Např. rozsudek Soudního dvora ze dne 26. února 1986 ve věci *M. H. Marshall proti Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (Teaching)* (věc 152/84), nebo ze dne 10. dubna 1984 ve věci *Dorit Harz proti Deutsche Tradax GmbH* (věc 79/83).

argumentů hovoří pro připuštění přímého horizontálního účinku směrnic, přičemž se mimo jiné hovoří i o tom, že naopak v zájmu vyšší právní jistoty by měl být přímý horizontální účinek připuštěn, neboť takto je jednotlivec odkázán na to, jak se národní soudce k výkladu neprovedené směrnice postaví. Rovněž je poukazováno na skutečnost, že primárnímu právu je přímý horizontální účinek přiznán (samozřejmě pokud splňuje potřebné obecné podmínky).⁸³ Zároveň je argumentováno snížením užitečnosti práva EU, pokud není připuštěn přímý účinek směrnic, čímž dochází k situaci, kdy neprovedená směrnice je ve vztahu k jednotlivci vlastně zbytečnou a neúčinnou, a zmiňována je i zásada nediskriminace, kdy se popřením přímého účinku směrnice v kombinaci s případem, kdy členský stát směrnici řádně neprovede, vytvářejí vlastně rozdílné podmínky pro občany různých členských států.⁸⁴

Nařízení jsou na rozdíl od směrnic charakteristická svým přímým účinkem rovněž vůči konkrétním beneficiům práva uvnitř jednotlivých členských států. Byť v určitých oblastech práva, spadajících pod právo ochrany spotřebitele, hrají nařízení roli pouze okrajovou, pak naopak v rámci oblastí spadajících do oblasti ochrany spotřebitele v širším smyslu, jako je například oblast bezpečnosti potravin, ochrany osobních údajů, ale i oblast cestovního ruchu, jsou nařízení využívána pro regulaci na evropské úrovni běžně a v hojném počtu. Mezi mnoha jmenujme alespoň pro příklad nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů, nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů, nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1829/2003 ze dne 22. září 2003 o geneticky modifikovaných potravinách a krmivech, či nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva,

⁸³ Předpokladem přímého účinku jakékoliv normy evropského práva je splnění těchto obecných podmínek: a) jasnost a přesnost normy, tj. lze ji aplikovat bez dalšího; b) úplnost a bezpodmínečnost, tj. není nutný další zásah EU nebo členského státu, co se týče jejích účinků či jejího výkonu. A dále, pokud jde o směrnice, jsou zde stanoveny další požadavky, které kromě výše uvedených obecných musí směrnice splňovat: a) uplynutí lhůty k provedení; b) v důsledku přímého účinku nedojde k přímému uložení povinnosti jednotlivci; c) nedojde k porušení ochrany dobré víry, a d) přímý účinek povede ke zlepšení právního postavení beneficiů směrnice. In TICHÝ, L., ARNOLD, R., ZEMÁNEK, J., KRÁL, R., DUMBROVSKÝ, T. *Evropské právo*. 5. přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2014, s. 249.

⁸⁴ Tamtéž, s. 250.

zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin.

Jak může i částečně vyplynout z výše uvedeného, jsou nařízení vhodným prostředkem regulace v oblastech, v nichž je dán zájem a především kompetence EU k harmonizaci, aniž by bylo možné ze strany členských států úpravu jakkoli přizpůsobit v rámci jejího provedení do vnitrostátního právního řádu (jako je tomu u směrnic). Tím je však zároveň také znemožněna jakákoliv adaptace právní úpravy na případné odlišnosti v právní tradici či jiná specifika právního řádu členských států.⁸⁵

Pokud jde o předpisy, jimiž je regulována oblast ochrany spotřebitele, jedná se o úpravu velmi kazuistickou a roztržitou. Nicméně i zde je již postupem času patrná snaha o odklon od této tendence, přičemž důležitým bodem zlomu v této oblasti bylo přijetí směrnice 2005/29/ES o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu, v důsledku jejíhož charakteru se začal měnit i přístup EU k prosazování ochrany spotřebitele, který dosud byl zaměřen téměř výhradně kazuisticky a konkrétní předpis řešil vždy pouze jeden dílčí problém. Můžeme tak hovořit o přístupu dosud vertikálním, který se však přijetím směrnice 2005/29/ES začal měnit na přístup horizontální, s nímž přichází tendence eliminovat roztržitost a neprovázanost evropské právní úpravy ochrany spotřebitele.⁸⁶ Rovněž se v této směrnici již objevuje přístup úplné harmonizace.⁸⁷

Tento trend, tedy posun od kazuistické úpravy k přijímání horizontálních nástrojů, vychází i z direktiv přezkumu spotřebitelského *acquis*, který byl zahájen v roce 2004. Základy tohoto procesu byly položeny jedním z politických, rámcových dokumentů, a sice Sdělením Evropské komise Evropskému parlamentu a Radě nazvaným „*Evropské smluvní právo a revize acquis: cesta vpřed*“,⁸⁸ a dále Zelenou knihou o přezkumu spotřebitelského *acquis*.⁸⁹

Právě Zelená kniha vymezuje jádro ochrany spotřebitele na evropské úrovni v tom nejužším slova smyslu, tedy právě ono spotřebitelské *acquis*, a to osmi základními směrnicemi, které dle Zelené knihy mají být předmětem revize:

⁸⁵ VEČEŘA, J. *Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii*. Praha : Leges, 2013, s. 44.

⁸⁶ SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008, s. 8.

⁸⁷ Viz bod (14) a (15) důvodů směrnice 2005/29/ES o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu, a dále viz VALLOVÁ, M. *Směrnice na ochranu spotřebitele, Minimální a maximální harmonizace*. Právní rádce. 2007, roč. 15, č. 8, s. 25-26.

⁸⁸ Sdělení Evropské komise Evropskému parlamentu a Radě. *Evropské smluvní právo a revize acquis: cesta vpřed*. (KOM (2004)651 v konečném znění).

⁸⁹ Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského *acquis* ((2007/C 61/01) (Úř. věst. C 61, 15.3.2007, s. 1-23).

- 1) 85/577/ES o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory;⁹⁰
- 2) 90/314/EHS o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách;
- 3) 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách;
- 4) 94/47/ES o ochraně nabyvatelů ve vztahu k některým aspektům smluv o nabytí práva k dočasnému užívání nemovitostí;⁹¹
- 5) 97/7/ES o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku;⁹²
- 6) 98/6/ES o ochraně spotřebitelů při označování cen výrobků nabízených spotřebiteli;
- 7) 98/27/ES o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů,⁹³ a
- 8) 1999/44/ES o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží.

Jedním z hlavních výsledků tohoto procesu přezkumu byla právě nová směrnice 2011/83/EU o právech spotřebitelů, která zároveň některé dosud základní směrnice upravující ochranu spotřebitelů, jež byly předmětem přezkumu, buďto přímo zrušila (jedná se o směrnici 85/577/ES a směrnici 97/7/ES), či změnila (zde se jedná o směrnici 93/13/EHS a směrnici 1999/44/ES). I v případě směrnice 2011/83/EU se jedná o příklon k vytváření komplexnějších právních předpisů, v tomto případě o vytvoření předpisu upravujícího specifika spotřebitelských smluv a jejich základních institutů, jako je informační povinnost dodavatele, zvláštnosti v případě smluv uzavíraných mimo obchodní prostory nebo na dálku či právo spotřebitele na odstoupení od smlouvy.

Směrnice 2011/83/EU je především postavena na principu úplné harmonizace, který je zakotven v jejím článku 4: „*Členské státy nesmí v rámci svého vnitrostátního práva ponechat v platnosti ani zavádět ustanovení odchylná*

⁹⁰ Zrušena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES.

⁹¹ Zrušena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. ledna 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně.

⁹² Zrušena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES.

⁹³ Zrušena směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2009/22/ES ze dne 23. dubna 2009 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů.

od ustanovení této směrnice, včetně více či méně přísných ustanovení za účelem zajištění odlišné úrovně ochrany spotřebitele, pokud není v této směrnici stanoveno jinak.“ Oproti předchozí úpravě se tak jedná o jeden ze zásadních rozdílů, neboť tato vycházela z harmonizace minimální, kdy komunitární právo stanovilo minimum právní úpravy, které muselo být respektováno, ale na jeho základě a nad jeho rámec pak každý členský stát mohl přijmout vlastní, individuální právní úpravu, tj. i přísnější, resp. např. v oblasti ochrany spotřebitele úpravu pro spotřebitele výhodnější.⁹⁴ Na druhé straně se tento princip neprosadil ve všech směrnících, např. směrnice 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách dosud obsahuje ustanovení zakotvující princip minimální harmonizace, a to ve svém článku 8, dle něhož: „Členské státy mohou přijmout nebo ponechat v platnosti přísnější ustanovení slučitelná se Smlouvou v oblasti působnosti této směrnice, aby zajistily nejvyšší stupeň ochrany spotřebitele.“

2.1.4. Judikatura

Zcela výjimečný význam a role judikatury SDEU dokládá mimořádný a koncepčně poněkud odlišný charakter evropského práva oproti kontinentálním právním řádům. Jak je známo, evropské právo je právním řádem *sui generis*, stojícím na pomezí mezinárodního a vnitrostátního práva, a právě význam evropské soudní praxe je jeho významným znakem.

S ohledem na to, že řada pramenů evropského práva je determinována převážně politicky, přičemž z toho důvodu obsahují mnohdy velmi obecné formulace, vznikla tak silná potřeba výkladu takových ustanovení, aby bylo možné pro evropské právo, jakožto pro jeden z opěrných pilířů Evropské unie vytvořit stabilní doktrinní základ. Tuto roli si konečně SDEU do jisté míry přisoudil sám svou aktivitou a paradoxně i takovým vlastním výkladem svých kompetencí,⁹⁵ který mu v konečném důsledku umožňuje tuto roli hrát.⁹⁶

⁹⁴ Příklon k principu úplné harmonizace může vést ke snížení standardu spotřebitelů těch členských států, v nichž byl standardně velmi vysoký, resp. šel vždy nad rámec minima stanoveného ve směrnících. Pokud tedy daná směrnice, u níž je tato zásada harmonizace uplatněna, nebude vycházet z nejvyššího standardu poskytovaného napříč členskými státy, bude to pro subjekty ve státech s vyšší mírou ochrany znamenat oslabení jejich postavení. Viz JENÍČEK, V. a kol. *Vyvážený rozvoj na globální a regionální úrovni*. Praha : C.H.Beck, 2010. s. 78.

⁹⁵ Viz článek 19 odst. 1 SEU.

⁹⁶ VEČEŘA, J. *Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii*. Praha : Leges, 2013, s. 48.

Ohledně interpretace evropského práva má SDEU konečné slovo, či jinak řečeno, SDEU má na výklad evropského práva „monopol“.⁹⁷ Ze strany SDEU se především jedná o výklad autonomní, tedy o výklad nezávislý na vnitrostátních právních řádech, a o výklad svébytný, jak odpovídá charakteru celého systému evropského práva. SDEU se při výkladu může opřít o stanoviska nauky a rovněž může přihlížet k výkladu jednotlivých soudů členských států a inspirovat se jím, nicméně rozhodně není ničím z toho jakkoli vázán,⁹⁸ byť komparace národních právních řádů a dovozování jim společných zásad a principů patří k základním výkladovým metodám SDEU.⁹⁹

Role SDEU se ve vztahu k výkladu evropského práva v oblasti ochrany spotřebitele projevuje především v rámci řízení o předběžných otázkách, tedy v rámci prejudiciálního řízení. Standardem činnosti SDEU je v případech předkládaných národními soudy k posouzení před jejich rozhodnutím skutečně výklad obecný a neomezující se pouze na hranice předkládaného případu, ale použitelný i na obdobné případy *pro futuro*. SDEU tak dalece překračuje roli justičních orgánů typickou v prostředí kontinentálního práva a ve své judikatuře dovodil i řadu obecných zásad evropského práva, které se postupem času staly základem doktríny.¹⁰⁰

Oblast ochrany spotřebitele samozřejmě není výjimkou a judikatura SDEU je její nedílnou a velmi podstatnou součástí, a proto je s judikaturou bohatě pracováno v rámci všech témat řešených v rámci této práce.

2.1.5. Podpůrné prameny evropského práva

V oblasti ochrany spotřebitele mají velký význam i tzv. zelené knihy a bílé knihy, tedy dva typy podpůrných pramenů evropského práva, tvořící součást *tzv. soft law* (tj. akty vydávané orgány EU a odlišné od pramenů práva ve vlastním slova smyslu).¹⁰¹

Zelené knihy pocházejí z iniciativy Komise, která je publikuje pravidelně již od roku 1985, a mají za úkol iniciovat a rozběhnout veřejné diskuze o konkrétních

⁹⁷ TICHÝ, L., ARNOLD, R., ZEMÁNEK, J., KRÁL, R., DUMBROVSKÝ, T. *Evropské právo*. 5. přepracované vydání, Praha : C.H.Beck, 2014, s. 193.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ VEČEŘA, J. *Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii*. Praha : Leges, 2013, s. 48.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 49.

¹⁰¹ TICHÝ, L., ARNOLD, R., ZEMÁNEK, J., KRÁL, R., DUMBROVSKÝ, T. *Evropské právo*. 5. přepracované vydání, Praha : C.H.Beck, 2014, s. 208.

tématech a záměrech evropské právní úpravy, a to ještě předtím, než bude na úrovni EU přistoupeno k jejich zpracování do podoby směrnice či nařízení. Do diskuse pak může vstupovat formou připomínek prakticky kdokoliv. Zelené knihy mají dlouhodobě nastavenou určitou strukturu, přičemž v první části vždy popisují stávající stav určité problematiky, důvody, proč Komise považuje za vhodnou či nutnou úpravu v dané oblasti, a následně samozřejmě navrhuje, jak situaci řešit.¹⁰²

Pokud jde o oblast ochrany spotřebitele, dotýká se jí řada zelených knih Komise, některé z nich samozřejmě nepřímo nebo okrajově. Níže se pokusíme vyjmenovat ty nejvýznamnější z nich. Jedná se především o:

- Zelená kniha o zárukách na spotřební zboží a dalších službách (Green Paper on guarantees and after-sales services) (15.11.1993);
- Zelená kniha o přístupu spotřebitelů ke spravedlnosti a o urovnání spotřebitelských sporů na vnitřním trhu (Green Paper - Access of consumers to justice and the settlement of consumer disputes in the single market) (16.11.1993);
- Zelená kniha - občanskoprávní odpovědnost za vadné výrobky (Green paper - Liability for defective products) (28.07.1999);
- Zelená kniha o ochraně spotřebitelů v Evropské unii (Green paper on European Union Consumer Protection) (02.10.2001);
- Zelená kniha - Hypoteční úvěr v EU (19.07.2005);
- Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského *acquis* (08.02.2007);
- Zelená kniha o maloobchodních finančních službách na jednotném trhu (30.04.2007);
- Zelená kniha o kolektivním odškodnění spotřebitelů (27.11.2008);
- Zelená kniha Komise o možnostech politiky pro pokrok směrem k evropskému smluvnímu právu pro spotřebitele a podniky (01.07.2010);
- Zelená kniha - Na cestě k integrovanému evropskému trhu plateb prováděných kartou, přes internet a pomocí mobilního telefonu (11.01.2012);
- Zelená kniha - Integrovaný trh doručování balíků pro růst elektronického obchodu v EU (29.11.2012);

¹⁰² Euroskop.cz. *Zelené knihy*. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8913/sekce/zelene-knihy/>. Citováno dne 31.01.2019.

- Zelená kniha - Bezpečnost ubytovacích služeb cestovního ruchu (22.07.2014);
- Zelená kniha o retailových finančních službách - Kvalitnější produkty, větší výběr a více příležitostí pro spotřebitele a podniky (10.12.2015).

Jako první mezi všemi z uvedeného přehledu rozhodně vyčnívá Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského *acquis*, která již byla zmiňována v podkapitole 2.1.3., a v jejímž přímém důsledku došlo k přijetí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, která je v oblasti ochrany spotřebitele nejvýznamnějším zákonodárným počinem posledních let (snad jen s výjimkou GDPR, které vzbudilo u odborné i široké veřejnosti rovněž obrovskou pozornost). V době jejího vydání se jednalo o shrnutí dosavadní práce a úvah na úrovni EU ohledně revize spotřebitelského *acquis*. Dokument s ohledem na zcela konkrétní otevíraná témata umožnil skutečně věcnou debatu na téma spotřebitelského práva a potřeby jeho revize.¹⁰³ Cílem přezkumu, který si v Zelené knize stanovila Komise, by v ideálním případě měla být možnost říci všem evropským spotřebitelům toto: „*Nezáleží na tom, kde se v EU nacházíte nebo kde v EU nakupujete, Vaše základní práva jsou stejná.*“¹⁰⁴

S ohledem na vše, co bylo výše uvedeno o tzv. zelených knihách, pak byť jsou systematicky řazeny mezi další, ostatní či podpůrné prameny evropského práva, je jejich význam velký a těší se velké míře respektu u ostatních institucí Evropské unie i u odborné veřejnosti.

Obdobný charakter podpůrného pramene mají i tzv. bílé knihy. Rovněž se jedná o dokumenty Komise, které však již obsahují návrhy činností EU v určité oblasti. V některých případech bílá kniha následuje po vydání zelené knihy.¹⁰⁵ Pokud jde o oblast ochrany spotřebitele, dotýkají se jí bílé knihy více či méně okrajově, nicméně některé z našeho pohledu nejvíce relevantní alespoň stručně zmiňme:

- Bílá kniha o vzdělávání a odborném výcviku - Vyučování a učení na cestě k učící se společnosti (White Paper on Education and Training - Teaching and Learning - Towards the Learning Society (29.11.1995)

¹⁰³ HOUT, M. *Geneze evropského spotřebitelského práva a jeho vývoj*. epravo.cz, 2011. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/genezeevropskehospotrebitelskehoprava-a-jeho-vyvoj-77559.html>. Citováno dne 31.01.2019.

¹⁰⁴ Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského *acquis* (2007/C 61/01) (Úř. věst. C 61, 15.3.2007, s. 1-23).

¹⁰⁵ Euroskop.cz. *Bílé knihy*. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/200/sekce/bile-knihy/>. Citováno dne 31.01.2019.

- Bílá kniha EU o zdravotní nezávadnosti potravin (White paper on Food Safety (12.01.2000));
- Bílá kniha o zodpovědnosti za škody na životním prostředí (White Paper on Environmental Liability (09.02.2000));
- Bílá kniha o zodpovědnosti za škody na životním prostředí (White Paper on Environmental Liability) (09.02.2000);
- Bílá kniha Strategie budoucí politiky v oblasti chemických látek a přípravků (White Paper on the Strategy for a Future Chemicals Policy) (27.02.2001);
- Bílá kniha - Strategie pro Evropu týkající se zdravotních problémů souvisejících s výživou, nadváhou a obezitou (30.05.2007);
- Bílá kniha o zefektivnění kontroly spojování podniků v EU (09.07.2014);
- Bílá kniha o budoucnosti Evropy (01.03.2017).

2.2 Projev evropské úpravy v českém národním právu

Oblast ochrany spotřebitele je na úrovni vnitrostátního práva v ČR dále upravována řadou právních předpisů. Jedná se, s výjimkou zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, o předpisy především veřejnoprávní povahy. Není však cílem této práce věnovat se právní úpravě ochrany spotřebitele v českém národním právu, a proto se v následujících odstavcích omezíme pouze na krátký exkurz věnovaný projevu evropské právní úpravy ve vztahu ke dvěma základním právním předpisům ČR v oblasti ochrany spotřebitele, za které považujeme zákon č. 634/1991 Sb., o ochraně spotřebitele, a především pak zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (OZ).

Převaha ustanovení OZ, která upravují smluvní vztahy mezi spotřebitelem a podnikatelem, má přirozeně soukromoprávní povahu, nicméně jejich součástí jsou i některá ustanovení částečně veřejnoprávní povahy (např. informační povinnost ve vztahu ke spotřebitelům, jejíž kontrola je plně v kompetenci veřejnoprávních subjektů). A právě tato ustanovení jsou projevem implementace konkrétních směrnic upravujících oblast ochrany spotřebitele (úprava spotřebitelských smluv uzavřených na dálku nebo mimo obchodní prostory - 2011/83/EU, úprava nepřiměřených ujednání ve spotřebitelských smlouvách - 93/13/EHS, timeshare - 2008/122/ES atd.).

V rámci příprav OZ jakožto nového soukromoprávního kodexu bylo (mimo jiné) řešeno i téma, zda úpravu ochrany spotřebitele do nového zákona vůbec

zahrnovat, a zda je naopak nezahrnout do speciálního zákona věnujícího se této oblasti právní úpravy. Ohledně tohoto tématu rozhodně nepanovala shoda, což vyplývá mimo jiné i ze skutečnosti, že tato ustanovení byla začleněna do návrhu OZ až v průběhu připomínkového řízení. Předkladatelé zákona a následně i zákonodárci se tedy museli rozhodnout pro jeden z možných přístupů, resp. přístup inkorporační (začleňující úpravu ochrany spotřebitele do OZ), anebo přístup alternativní (vyčleňující úpravu spotřebitelských vztahů do zvláštního zákona či zákonů).¹⁰⁶ Tato otázka samozřejmě souvisí logicky i s tím, jak daný členský stát vnímá zařazení spotřebitelského práva do svého právního řádu – zda spíše jako oblast práva veřejného či soukromého (k tomuto podrobněji viz kapitola 1.).

Odpůrci a zastánci začlenění ochrany spotřebitele do OZ se ani v konečné fázi na jednoznačném závěru neshodli. Odpůrci inkorporačního přístupu, který nakonec převážil, by ustanovení týkající se ochrany spotřebitele raději viděli spíše ve speciálním právním předpisu a jejich argumentem přitom byla i skutečnost, že OZ jako kodex civilního práva by se měl vyznačovat vysokou mírou stability, přičemž oblast ochrany spotřebitele se stále vyvíjí a může tak podléhat častějším změnám. Na tomto místě se s názorem této skupiny ztotožňujeme, neboť začlenění ochrany spotřebitele do OZ tomuto principu jednoznačně odporuje, když spotřebitelské právo jako velmi dynamická oblast neustále prochází vývojem a vyžaduje pružné reakce i ze strany zákonodárců. Zároveň se i okruh vztahů, v nichž je spotřebitel chráněn, postupně rozšiřuje. Z našeho pohledu dalším velmi zásadním argumentem je i skutečnost, že právní úprava ochrany spotřebitele je zatížena značnou nesystémovostí.¹⁰⁷ V neposlední řadě pak úprava, kterou je možno zakotvit do obecného občanskoprávního kodexu, je skutečně pouze jednou z dílčích oblastí ochrany spotřebitele (bez ohledu na její důležitost) a především do předpisu kodifikujícího občanské právo hmotné nemůže být zařazena veřejnoprávní stránka ochrany spotřebitele ve věcech tam zakotvených (tj. odpovídající veřejnoprávní sankce apod.), což jednoznačně znamená nutnost zachování „dvoukolejné“ právní úpravy oblasti ochrany spotřebitele. Zvláštní předpis, upravující zároveň více stránek ochrany spotřebitele, by i pro spotřebitele samotného mohl být vhodným nástrojem k ochraně jeho práv.¹⁰⁸

¹⁰⁶ KOFROŇ, M. *Patří spotřebitelské právo do občanského zákoníku?* Právní rádce, 9/2011.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ TOMANČÁKOVÁ, B. *Smlouvy uzavírané se spotřebitelem v návrhu občanského zákoníku.* Právní fórum. 2009, roč. 6, č. 9, s. 368.

Nicméně nakonec zvítězila idea inkorporace ochrany spotřebitele do občanskoprávního kodexu a s ohledem na to, že OZ vstupoval v účinnost až k 1. lednu 2014, je obsah ustanovení o spotřebitelích již plně založen na směrnici 2011/83/EU o právech spotřebitelů. Aktuální soukromoprávní úprava ochrany spotřebitele má tedy v rámci českého právního řádu svůj základ v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a to v ustanovení § 419, kde se nachází definice spotřebitele, a dále pak v obsáhlé úpravě spotřebitelských závazkových vztahů obsažené v ustanoveních § 1810 až § 1867. Občanský zákoník dále obsahuje ustanovení týkající se spotřebitele i v jiných částech textu, například u úpravy práv z vadného plnění při koupi zboží.

Pokud jde o definice a úpravu základních institutů spotřebitelských smluvních vztahů, jsou tyto oblasti upraveny v souladu se směrnicí 2011/83/EU. Je implementace směrnice provedena v souladu se zásadami euro-konformního výkladu a v souladu s principy samotné směrnice? Nebo do nové úpravy v rámci OZ byly vneseny i nové prvky, mající původ v národním právním řádu?

Obecně problematický pro členské státy, a tedy i pro Českou republiku při implementaci této směrnice do vnitrostátního právního řádu, je často právě princip úplné harmonizace a nemožnost ponechat v platnosti či zavést přísnější ochranu pro spotřebitele. Pokud tedy členský stát nechce směrnici vyloženě transponovat, tj. převzít její doslovné znění do svého právního řádu, je nutné věnovat vysokou míru pozornosti formulacím, které mají promítnout smysl a účel směrnice do vnitrostátního práva, aby tak nedošlo k pozměnění jejího významu či k formulaci pravidla zavádějícího významu, neboť i nepřesné nebo mírně formulačně odlišné výrazy či terminologie mohou v konečném důsledku znamenat chybnou implementaci směrnice a riziko postihu ze strany EU.

Dalším komplikujícím faktorem při implementaci směrnice v ČR byl přechod na nově účinnou soukromoprávní úpravu, jejímž základem je právě OZ. Směrnice 2011/83/EU byla původně do českého právního řádu promítnuta ještě novelou zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, tedy ještě do „starého“ občanského zákoníku, přičemž však návrh nového kodexu (OZ) procházel již fází druhého čtení v Poslanecké sněmovně. OZ tak směřoval k počátku své účinnosti již dlouhou dobu předtím a v rámci jeho návrhu se tak počítalo ještě s implementací původních směrnic 85/577/EHS a 97/7/ES (které však již v mezidobí byly zrušeny právě směrnicí 2011/83/EU). Změny v souvislosti s účinností nové směrnice 2011/83/EU

tak byly do návrhu OZ včleněny až na základě jeho pozměňovacích návrhů, přičemž nezapomínejme, že navíc v průběhu zákonodárského procesu po dlouhou dobu nebylo stále jasné, zda úprava spotřebitelských smluv vůbec bude součástí OZ.

I složitost těchto podmínek se tak jistě promítla do kvality a způsobu implementace směrnice 2011/83/EU do právního řádu České republiky. Několik nedostatků bylo České republice vytčeno i ze strany Komise či byly identifikovány Ministerstvem spravedlnosti a Ministerstvem průmyslu a obchodu. Další dílčí nedostatky se týkají transpozice směrnice č. 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách a směrnice č. 1999/44/ES o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží.¹⁰⁹

OZ například pracuje s několika pojmy, které ve svém textu nijak nedefinuje, a to ačkoliv směrnice takové definice zná a zavádí. Jako příklad můžeme uvést definici „obchodních prostor“ a „digitálního obsahu“. Skutečnost, že výklad těchto pojmů v praxi obecně činí potíže, konstatovala i Komise ve své aktuální zprávě ze dne 23. května 2017, určené Evropskému parlamentu a Radě o uplatňování směrnice 2011/83/EU.¹¹⁰ V této zprávě je explicitně konstatováno, že většina členských států napoprvé neprovedla ve vnitrostátním právu řadu definic a klíčových pojmů směrnice, a zároveň ve výsledcích hodnocení byly vyzdvihnuty jako problematický faktor i potíže při výkladu některých ustanovení, jako jsou mimo jiné pojem „mimo obchodní prostory“ v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory (čl. 2 bod 8) či rozlišování mezi smlouvou týkající se digitálního obsahu a smlouvou o placených on-line službách. Pokud jde o definici obchodních prostor, není snad absence definice takovým problémem, neboť ustanovení OZ týkající se smluv uzavřených mimo obchodní prostory (§ 1828) specifikuje dostatečně široce, co se takovými smlouvami rozumí, a při výkladu a v praxi tedy nevystane mnoho problémů a je možné konstatovat, že v tomto případě je obsah pojmu možné pochopit a dovodit z kontextu. Definice pojmu obchodní prostory tak v OZ *de facto* neabsentuje. Naopak ale u používání pojmu digitálního obsahu bez jakéhokoliv určení toho, co tímto pojmem rozumíme, máme za to, že se o legislativní pochybení jedná, neboť právě v době on-line nákupů, elektronických knih, e-vstupenek, on-line

¹⁰⁹ Důvodová zpráva k návrhu zákona – novelizace občanského zákoníku. Dostupné z:

<https://www.komora.cz/legislation/1-19-novela-obcanskeho-zakoniku-t-17-1-2019/>. Citováno dne 31.01.2019.

¹¹⁰ Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě o uplatňování směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES (COM/2017/0259 final).

kurzů všeho druhu a dalších obdobných záležitostí je potřeba, aby spotřebitel dokázal relevantně odlišit, kdy se jedná o dodání digitálního obsahu a kdy již o službu poskytnutou on-line.

Na nápravu těchto a dalších identifikovaných nedostatků v implementaci dotčených směrnic EU se zaměřuje aktuální zákonodárná iniciativa v ČR, a sice návrh zákona, jež by novelizoval OZ právě s cílem tyto nedostatky odstranit.¹¹¹

2.3 Aktuální iniciativy EU v oblasti ochrany spotřebitele

Jako východisko pro tuto podkapitolu bude použit aktuálně nejnovější plán spotřebitelské politiky, představený na jaře roku 2018 ze strany Komise pod názvem „New Deal for Consumers“,¹¹² který navazuje na dosud nastavené standardy a přijaté programové dokumenty a identifikuje konkrétní problémy, které v současné době v rámci spotřebitelské politiky existují a které je třeba řešit.¹¹³ Dlužno říci, že se jedná o skutečně konkrétní pojmenování těchto problémů.

Velká pozornost je věnována problému narušené důvěry spotřebitelů v jednotný trh, a to např. v důsledku velmi častých nepřiměřených ujednání obsažených v úvěrových smlouvách, či např. v důsledku tzv. aféry „Dieselgate“ - emisního skandálu, v němž vyšlo najevo, že určité typy vozidel automobilky Volkswagen byly vybaveny softwarem, který dokázal rozpoznat, kdy dochází k testování vozu ohledně množství výfukových plynů (tedy kdy motor pracuje v režimu potřebném pro laboratorní testy) a pro tuto chvíli dokázal změnit nastavení motoru tak, aby vznikající emise dosahovaly nižších hodnot a tedy dočasně odpovídaly zákonnému limitu. V běžném provozu však byly hodnoty emisí vyšší. Kauza se dotkla cca 8,5 milionů spotřebitelů. Dalším konkrétním problémem, který je otevírán, je i otázka tzv. dvojí kvality spotřebního zboží, tedy rozdílného složení nebo charakteristik stejných výrobků prodávaných v různých částech jednotného trhu.

V návaznosti na tyto aktuální problémy se Komise snaží otevřít diskusi o tom, zda EU má zavedeny dostatečné mechanismy zejména pro účinné vymáhání dodržování pravidel na ochranu spotřebitelů a pro poskytnutí odškodnění poškozeným

¹¹¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona – novelizace občanského zákoníku. Dostupné z: <https://www.komora.cz/legislation/1-19-novela-obcanskeho-zakoniku-t-17-1-2019/>. Citováno dne 31.01.2019.

¹¹² Příspěvek doc. JUDr. Milana Hulmáka. Ph.D., v rámci semináře na téma *Novinky v ochraně spotřebitele*, konaného v rámci Akademie Havel&Partners. Praha, 30.11.2018.

¹¹³ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru. Nová politika pro spotřebitele (COM/2018/183 final).

spotřebitelům, a zda evropský spotřebitel není více chráněn ve fázi před uzavřením smlouvy, než po jejím uzavření (tedy zda je skutečně umožněno spotřebitelům domáhat se efektivně svých práv).¹¹⁴ Ve vztahu k problému dvojí kvality zboží je pak řešena především potřeba vyjasnění a posílení práva spotřebitelů ve vztahu k zákazu praktik dvojí kvality, které uvádějí spotřebitele v omyl. Na podporu a doplnění těchto cílů pak byla ze strany Komise vypracována společná evropská metodika pro srovnávání kvality potravin. Tato metodika má především dopomoci k tomu, aby vnitrostátní orgány pro ochranu spotřebitelů měly možnost provádět zkoušky za účelem porovnání složení a vlastností potravin, které se prodávají v podobných obalech po celé EU.¹¹⁵

Obecně pak New Deal jako další z možných způsobů řešení aktuálních problémů uvádí poskytnutí pravomoci kvalifikovaným subjektům k podávání zástupných žalob jménem spotřebitelů a zavedení přísnějších sankčních pravomocí a mechanismů pro orgány členských států působících na poli ochrany spotřebitelů.

Zároveň je v rámci New Deal plánována změna směrnice 2005/29/ES o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu, aby bylo výslovně stanoveno, že pokud jsou na trh v dotčené zemi uváděny výrobky, které jsou vydávány za totožné s výrobky uváděnými na trh v jiných členských státech, avšak mají značně odlišné složení nebo vlastnosti, představuje taková praktika zavádějící činnost ve smyslu směrnice o nekalých obchodních praktikách a vnitrostátní orgány ji jako takovou mají řešit a postihovat. Tato navrhovaná změna je tak již konkrétním odrazem jednoho z možných způsobů řešení, a sice vybavit vnitrostátní orgány jasnějšími pravidly, aby mohly lépe a snáze bojovat proti spotřebitele poškozujícím praktikám.

Otázka potřeby posílení úrovně dodržování předpisů a modernizace některých pravidel na ochranu spotřebitele se ukázala jako aktuální i v rámci výsledků hodnocení pravidel o ochraně spotřebitelů, které Komise dokončila v průběhu roku 2017. Výsledky tohoto hodnocení¹¹⁶ vyústily v aktuální podobu New Deal for Consumers, a to především formulací nutnosti lepších mechanismů uplatňování a vymáhání pravidel na ochranu spotřebitelů a konstatováním, že existující mechanismy jednotlivého

¹¹⁴ Viz též FISCHER, J. *Consumer protection in The United States and European Union: are protections most effective before or after a sale?* In *Wisconsin International Law Journal* [online]. Summer 2014, Vol. 32 Issue 2, s. 308-333. Citováno dne 31.01.2019.

¹¹⁵ Metodiku vyvinulo Společné výzkumné středisko (Joint Research Centre), které je útvarem Evropské komise. Dostupná z: https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/eu_harmonised_testing_methodology_-_framework_for_selecting_and_testing_of_food_products_to_assess_quality_related_characteristics.pdf. Citováno dne 31.01.2019.

¹¹⁶ Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě o uplatňování směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES (COM/2017/0259 final).

odškodňování nejsou dostačující v případě událostí, kdy některé škody vznikají hromadně, resp. postihují velké počty spotřebitelů EU.

New Deal v návaznosti na konkrétní problémy rovněž velmi zdůrazňuje potřebu dalšího zlepšování komunikace se spotřebiteli a budování kapacit za účelem zvýšení informovanosti spotřebitelů o jejich právech.¹¹⁷

Související aktuální iniciativou na úrovni Komise pak je návrh směrnice o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů,¹¹⁸ jejímž hlavním cílem je modernizace a nahrazení směrnice 2009/22/ES o žalobách na zdržení se jednáním v oblasti zájmů spotřebitelů.¹¹⁹ Tento návrh směrnice opět navazuje na hodnocení Komisí, jejichž zásadním závěrem byla nutnost posílení systému uplatňování a vymáhání dodržování pravidel na ochranu spotřebitele. Konkrétně pak uvedený návrh směrnice vychází z té skutečnosti, že riziko porušování práva EU s dopadem na kolektivní zájmy spotřebitelů následkem hospodářské globalizace a digitalizace narůstá, a obchodníci, kteří porušují právo EU, mohou jedním svým jednáním (tedy jediným případem klamavé reklamy nebo jedinou nepřiměřenou smluvní podmínkou) ovlivnit miliony spotřebitelů, a to dokonce v několika různých hospodářských odvětvích.¹²⁰

V neposlední řadě pak zmiňme i aktuální návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady, pokud jde o lepší vymáhání a modernizaci právních předpisů EU na ochranu spotřebitele.¹²¹ Opět je v něm zdůrazňována důležitost lepšího uplatňování a prosazování pravidel a jejich modernizace v souladu s vývojem v digitální oblasti. Opět v návaznosti na aféru „Dieselgate“ je v návrhu směrnice též zdůrazňována důležitost účinnějších, přiměřenějších a ještě více odrazujících sankcí za rozsáhlá přeshraniční protiprávní jednání.¹²²

¹¹⁷ Bod 1.2 Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru. *Nová politika pro spotřebitele* (COM(2018) 183 final).

¹¹⁸ Příspěvek doc. JUDr. Milana Hulmáka. Ph.D., v rámci semináře na téma *Novinky v ochraně spotřebitele*, konaného v rámci Akademie Havel&Partners. Praha, 30.11.2018.

¹¹⁹ Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES (COM/2018/184 final - 2018/0089 (COD)).

¹²⁰ Tamtéž, bod 1. důvodové zprávy.

¹²¹ Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993, směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU, pokud jde o lepší vymáhání a modernizaci právních předpisů EU na ochranu spotřebitele (COM/2018/185 final - 2018/0090 (COD)).

¹²² Tamtéž, bod 1. důvodové zprávy.

2.4 Dílčí závěr 2. kapitoly

Ochrana spotřebitele je jednou z typických oblastí, ve které se orgány EU odklánějí od obecného, tradičního charakteru směrnic (které stanoví cíle, ale nikoliv prostředky k jejich dosažení, a tím tedy obecně připouštějí možnost přijetí úpravy jdoucí nad rámec práv zaručovaných směrnicí), a to směrem k úplné, maximální harmonizaci, která vychází ze zákazu zavádění přísnější ochrany práv, než jak ji stanoví směrnice.¹²³

Je pravdou, že setrváváním u principu minimální harmonizace je popírán již samotný smysl harmonizace, a to je sjednocení právního řádu členských států, které vede k vyšší míře právní jistoty spotřebitelů, a tím podporuje ruku v ruce přeshraniční pohyb výrobků a služeb. Z tohoto důvodu je trend příklonu k zásadě úplné harmonizace ve spotřebitelských předpisech pochopitelný a zdůvodnitelný.¹²⁴

Na druhé straně však skutečnost, že směřováním k úplné harmonizaci bude postupně eliminována možnost jednotlivých členských států přijímat přísnější opatření, která by posilovala ochranu spotřebitelů či tuto ochranu rozšiřovala, je velkým krokem k omezení autonomie členských států v oblasti právní úpravy. Tento nepopíratelný fakt pro některé z nich může znamenat značný problém (jak už se nakonec v minulosti ukázalo)¹²⁵ a zároveň to může vést ke snížení standardu ochrany spotřebitele právě v zemích, kde tento standard byl tradičně velmi vysoký.

Uvedené tendence dalšího vývoje evropské úpravy ochrany spotřebitele tak jsou jistě pochopitelné, nicméně máme za to, že nikoli vždy ospravedlnitelné. Otázka míry harmonizace nás nutně musí přivést k mnohem obecnějším otázkám, jako je role EU, mantinely jejich pravomocí ve vztahu k členským státům, rozdílná vyspělost a úroveň právní úpravy v členských státech apod. I přes jejich velkou aktuálnost však jsou tato témata již značně nad rámec této práce, a proto další úvahy vedené tímto směrem již v tuto chvíli opustíme.

¹²³ JENÍČEK, V. a kol. *Vyvážený rozvoj na globální a regionální úrovni*. Praha : C.H.Beck, 2010, s. 77 a 78.

¹²⁴ VALLOVÁ, M. *Směrnice na ochranu spotřebitele*. Právní rádce. 2007, roč. 15, č. 8, s. 25-26.

¹²⁵ Viz pozdější výklad a rozhodnutí francouzského soudního orgánu Syndicat Départemental de contrôle laitier de la Mayenne (Cour de Cassation (Farnicie) 15. Mar. 2008 N° de Pourovi: 02-13285 Syndicat Départemental de contrôle laitier de la Mayenne). Ve francouzštině dostupné z:

https://www.courdecassation.fr/jurisprudence/2/premiere_chambre_civile/568/nbsp_arr_633.html. Citováno dne 31.01.2019 (In SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008, s. 52).

Mnohem podstatnější otázkou, jak ostatně vyplývá i z podkapitoly věnované aktuálním iniciativám EU v oblasti ochrany spotřebitele, je současný nižší standard systému uplatňování a vymáhání pravidel a v důsledku toho tedy nižší efektivita jinak velmi vysokého standardu ochrany spotřebitele. Otázky procesního charakteru, resp. postavení spotřebitele v rámci procesního práva, se tak dostávají po jejich dlouhém opomíjení do středu zájmu EU. Jak vyplynulo i z důvodových zpráv aktuálně připravovaných směrnic, standard ochrany spotřebitele je v EU již na velmi vysoké úrovni a problémem tedy není nedostatečná regulace, ale efektivita uplatňování a prosazování tohoto standardu.

S výchozí tezí o budoucím těžišti spočívajícím v nelegislativní činnosti je s ohledem na tuto kapitolu práce již nyní nutno zčásti nesouhlasit, neboť jak vyplynulo z podkapitoly věnované aktuálním iniciativám EU v oblasti ochrany spotřebitele, těžiště příštích několika let bude sice zčásti spočívat v nelegislativní činnosti EU při naplňování ideje zlepšení informovanosti spotřebitelů, ale na druhé straně nelze zanedbávat i legislativní iniciativy směřující k posílení postavení spotřebitelů a ke zlepšení efektivitě prosazování jejich práv v podmínkách současného trhu.

3. Subjekty spotřebitelských právních vztahů podle práva EU

3.1. Spotřebitel

Definici spotřebitele na evropsko-právní úrovni nalzáme v řadě směrnic regulujících tuto oblast práva, přičemž však jednotná a univerzální definice, použitelná pro jakýkoliv případ spotřebitelského vztahu, v evropském právu neexistuje.¹²⁶ V rámci této podkapitoly se pomocí několika vybraných směrnic a definic v nich uvedených pokusíme dospět k univerzální legální definici spotřebitele, resp. alespoň v obecných rysech generalizovat rysy tohoto základního pojmu.

Obecně známou premisou je, že za spotřebitele je možno považovat osobu, která v konkrétním právním vztahu nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci výkonu povolání. Tento úhel pohledu je však pouze jednou ze dvou rovin, z nichž je třeba na pojem spotřebitele nahlížet, přičemž tou druhou rovinou je otázka, zda touto „osobou“ spotřebitele je myšlena osoba pouze fyzická, nebo i osoba právnická. Při definování spotřebitele je tak třeba zohlednit na straně jedné účel (povahu, charakter) jednání, a na straně druhé povahu subjektu takového jednání.

Směrnice 1999/44/ES o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží stanoví, že spotřebitelem je *každá fyzická osoba, která ve smlouvách spadajících do oblasti působnosti této směrnice jedná za účelem, který nelze považovat za její profesní nebo obchodní činnost*. Obdobně znějící definici spotřebitele dále nalzáme například ve směrnicích 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách (*fyzická osoba jednající pro účely, které nespádají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání*), 98/6/ES o ochraně spotřebitelů při označování cen výrobků nabízených spotřebiteli (*fyzická osoba kupující výrobek pro účely nespádající do její obchodní nebo pracovní činnosti*), 2000/31/ES o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu (*fyzická osoba jednající za účelem nespádajícím do její profesní či obchodní činnosti*), 2002/65/EHS o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku

¹²⁶ MEYER, J. *Charta der Grundrechte der Europäischen Union. Kommentar*. 4. vydání. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2014, s. 639.

(fyzická osoba jednající pro účely ležící mimo její obchodní, podnikatelské nebo profesní zaměření), 2005/29/ES o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu (fyzická osoba jednající za účelem, který nelze považovat za provozování jejího obchodu, živnosti nebo řemesla anebo výkonu jejího svobodného povolání), 2008/122/ES o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně (fyzická osoba jednající za účelem, který nespadá do oblasti její obchodní, podnikatelské, řemeslné nebo profesní činnosti), 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěru (fyzická osoba jednající za účelem nesouvisejícím s její živností, podnikáním nebo povoláním) a konečně i ve směrnici 2011/83/EU o právech spotřebitelů, podle které spotřebitelem je fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná za účelem, který nelze považovat za její obchodní činnost, podnikání, řemeslo nebo povolání.

Z tohoto pohledu základním rozlišovacím kritériem pro to, koho lze považovat za spotřebitele a koho nikoli, je již zmiňovaný účel jednání takového subjektu, kdy takovým účelem nesmí být – pokusme se maximálně generalizovat – výdělečná činnost.¹²⁷ V rámci výše uvedených definic se střídá řada pojmů popisujících účel jednání, kterými je však v praxi vyjádřeno *de facto* stále totéž, a sice že spotřebitelem je osoba, která jedná zcela mimo rámec jakékoliv výdělečné činnosti. Nalezneme v nich pojem „obchodní činnost“, „podnikatelská činnost“, „profesní činnost“, „výrobní činnost“, „živnost“, „pracovní činnost“, „výkon povolání“ atd. (byť termín „pracovní činnost“, resp. tento překlad do českého jazyka, příliš svým smyslem nezapadá do tohoto okruhu pojmů, když pracovní činnost nemusí nutně vždy znamenat výkon profese či výdělečné činnosti a působí tak poněkud zavádějícím dojmem).¹²⁸ Tato pojmová nejednotnost v teoretické rovině výkladu jistě nepůsobí pozitivně,¹²⁹ avšak takovouto nejednotnost, i když v menším rozsahu, nalézáme i v cizojazyčných zněních směrnic, a tedy, ačkoliv tato různost výrazů není právě ideálním prostředkem k dosažení jednoznačného výkladu pojmu spotřebitele, ani jiné členské státy nemají pro účel jednání spotřebitele jednoznačný pojem (např. německé znění užívá standardně pojmy „gewerblichen“,

¹²⁷ SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008, s. 50.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Viz též DASKALOVA, V. *Consumer Welfare in EU Competition Law: What Is It (Not) About?* In *Comp. L. Rev.* [online], 2015, 11(1), 133-162; *Competition Law Scholars Forum 2015*. Citováno dne 31.01.2019.

„beruflichen“, a dále pak v určitých situacích i „kommerziellen“, „geschäftlichen“ či „handwerklichen“, angličtina zase nejčastěji výrazy „trade“, „profession“ či „business“).

Obecná definice spotřebitele se tak v tomto ohledu již určitým způsobem již sama zformulovala a můžeme tedy dojít k obecnému vymezení pojmu spotřebitele jako osoby, která v konkrétním právním vztahu nejedná v rámci své výdělečné činnosti.

Otázku, zda subjekt jedná či nejedná za účelem výdělečné činnosti (podnikání) je třeba posuzovat objektivně, ačkoli z judikatury členských států vyplývá, že tomu tak nemůže být bezvýjimečně (např. pokud by jedna ze stran druhou stranu výslovně ujistila, že jde o jednání v rámci podnikatelské činnosti, pak je třeba vidět i subjektivní hledisko při posuzování toho, kdo je či není v daném smluvním vztahu spotřebitelem). Judikatura soudů Velké Británie např. v rámci definice podnikatelské činnosti odlišuje ještě „vlastní podnikatelskou činnost“ a právní úkony „ulehčující podnikatelskou činnost“ (toto můžeme přirovnat k teoretickému členění obchodů na hlavní a akcesorické, kdy hlavními jsou takové obchody, které vykonává obchodník jako hlavní cíl a předmět své činnosti, a akcesorickými jsou pak ostatní obchody, s hlavními obchody související, např. provozování taxislužby jako hlavní činnost a koupě automobilu k jejímu provozování jako obchod akcesorický), tj. dle tohoto pojetí podnikatelské činnosti by provozovatel taxislužby jakožto kupující při koupi automobilu byl chráněn jako spotřebitel, neboť jeho hlavní podnikatelskou činností není nákup a prodej automobilu, ale provozování taxislužby. Spotřebitelem tak ve smyslu judikatury britských soudů je též osoba podnikající, která však činí úkon, který není předmětem její podnikatelské činnosti a který nečiní pravidelně či často.¹³⁰ Tento výklad však slouží k prospěchu fyzické osoby jakožto spotřebitele pouze jednostranně, neboť za situace, kdy by provozovatel taxislužby prodával svůj automobil jiné fyzické osobě jednající za nikoli podnikatelským účelem, tento kupující by nebyl chráněn jako spotřebitel, neboť taxikář by ve vztahu k prodeji automobilu vystupoval též mimo rámec své podnikatelské činnosti, pouze v rámci tzv. akcesorického obchodu, tj. taktéž jako spotřebitel.

¹³⁰ SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008, s. 51; dále též viz BEJČEK, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha : C.H.Beck, 2007, s. 26. (Dotčená rozhodnutí *Davies v Sumner* (1984) 3 All ER 831; *R&B Custom Brokers v United Dominion Trust* (1988) 1 All ER 847).

Vymezením pojmu spotřebitele z pohledu účelu jeho jednání se v rámci své činnosti zabýval i SDEU, přičemž na tomto místě nelze opomenout rozhodnutí v případě *Benincasa*.¹³¹ Spotřebitel zde byl definován jako fyzická osoba, jež se účastní dění na trhu za soukromým účelem. V případě, že je daná věc využívána také pro podnikatelské účely, nemohou dotčenému subjektu náležet práva vyhrazená pro spotřebitele. Rovněž velmi důležitým bylo rozhodnutí v kauze *Gruber*,¹³² jež vneslo do tohoto přístupu ještě jiné světlo v podobě určité výjimky z tohoto pravidla, a sice pokud okolnosti ukážou, že užití pro podnikatelské účely je zanedbatelné, je možné dotčenému subjektu spotřebitelská práva přiznat.¹³³

Jednoznačnou výjimkou ve vztahu k definicím spotřebitele v rámci výše uvedených směrnic je zcela jistě směrnice 2006/123/ES o službách na vnitřním trhu, dle jejíhož znění příjemcem služeb (tj. obecně spotřebitelem) je *jakákoli fyzická osoba, která je státním příslušníkem členského státu nebo která požívá práv, jež jí přiznávají právní předpisy Společenství, nebo jakákoli právnická osoba podle článku 48 Smlouvy, usazená v některém členském státě, jež pro profesní nebo neprofesní účely využívá nebo si přeje využívat službu*. Tato jejich výjimečnost spočívá právě ve druhém z aspektů, z nichž se skládá definice spotřebitele, a sice v charakteristice subjektu jednání. Dostáváme se tak k již položené otázce, zda spotřebitelem je v právu EU míněna pouze osoba fyzická, jednající mimo svou výdělečnou činnost, anebo i za stejných okolností jednající osoba právnická.

Ve vztahu ke směrnici 90/314/EHS¹³⁴ bylo judikaturou částečně dovozeno, že výklad této směrnice v tom smyslu, že spotřebitelem je dle ní i právnická osoba, je plně v souladu s touto směrnicí. Předmětné rozhodnutí bylo přijato v rámci kauzy týkající se obchodní společnosti, která v rámci reklamní akce poskytovala svým zákazníkům zájezd na fotbalové utkání a byla v případě smluvního vztahu s cestovní kanceláří poskytující tuto službu chápána jako spotřebitel.¹³⁵

¹³¹ Rozsudek Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 3. července 1997 ve věci *Francesco Benincasa proti Dentalkit Srl*. (věc C-269/95).

¹³² Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 20. ledna 2005 ve věci *Johann Gruber proti Bay Wa A* (věc C-464/01).

¹³³ SYLLOVÁ, J., PÍTROVÁ, L., PALDUSOVÁ, H. *Lisabonská smlouva. Komentář*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2010, s. 640.

¹³⁴ Zrušena směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015 o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU a o zrušení směrnice Rady 90/314/EHS.

¹³⁵ Rozhodnutí ve věci X ZR 17/01, Bundesgerichtshof (Německo), ze dne 16.04.2002. V němčině dostupné z:

<http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi->

[bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=20125&pos=0&anz=1](http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=20125&pos=0&anz=1). Citováno dne 31.01.2019.

(In SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008).

Naproti tomu nelze přehlédnout případy rozhodování SDEU v kauzách *Idealservice*¹³⁶ a *Di Pinto*,¹³⁷ kdy ochrana spotřebitelských norem nebyla přiznána právnické osobě, a to přesto, že jednala mimo obchodní či podnikatelský rámec.¹³⁸ V případě *Idealservice* se jednalo o výklad ve vztahu ke směrnici 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, konkrétně k jejímu článku 2 písm. b). SDEU zde konstatoval, že zatímco čl. 2 písm. b) směrnice definuje spotřebitele jako „každou fyzickou osobu“, čl. 2 písm. c) směrnice definuje pojem dodavatele nebo prodávajícího a označuje zde jak fyzické, tak právnické osoby. Dle SDEU pak ze znění článku 2 směrnice jednoznačně vyplývá, že osoba jiná než fyzická osoba, která uzavře smlouvu s prodávajícím nebo dodavatelem, nemůže být považována za spotřebitele ve smyslu tohoto ustanovení.¹³⁹ Ze zde uvedeného je tedy nutno dojít k závěru, že zákonodárce jednoznačně vyloučil možnost považovat právnické osoby za spotřebitele ve světle směrnice 93/13/EHS, neboť pokud by je chtěl do definice zahrnout, učinil by tak výslovně (stejně jako v případě definice podnikatele).

Pokud jde o druhý z klíčových judikátů, a sice případ *Di Pinto*, jednalo se o výklad ve vztahu ke směrnici 85/577/EHS o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory.¹⁴⁰ I tato směrnice ve své definici spotřebitele uvádí výslovně pouze fyzickou osobu a v definici podnikatele osobu jak fyzickou, tak i právnickou, nicméně v případě kauzy *Di Pinto* se soudní dvůr zabýval nikoliv definicí samotnou, ale článkem 8 směrnice 85/577/EHS, jenž zachovával v rámci principu minimální harmonizace členským státům možnost odchýlné, zpřísnující úpravy. SDEU tedy řešil otázku slučitelnosti rozšíření ochrany poskytnuté směrnicí i na další subjekty, v tomto případě právnické osoby činící právní jednání nespádající do jejich běžné podnikatelské činnosti (v případě *Di Pinto* se jednalo o prodej podniku). Ačkoliv tedy SDEU v rozsudku jednoznačně

¹³⁶ Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 22. listopadu 2001 ve věci *Cape Snc proti Idealservice Srl* (C-541/99) a *Idealservice MN RE Sas proti OMAI Srl* (C-542/99) (spojené věci C-541/99 a C-542/99).

¹³⁷ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 14. března 1991 ve věci trestního řízení proti *Patrice Di Pinto* (věc C-361/89).

¹³⁸ PAVLÍČEK, L. *Právnická osoba jako spotřebitel? Možná ano*. epravo.cz, 2017. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/pravnicka-osoba-jako-spotrebitel-mozna-ano-105513.html>. Citováno dne 31.01.2019.

¹³⁹ Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 22. listopadu 2001 ve věci *Cape Snc proti Idealservice Srl* (C-541/99) a *Idealservice MN RE Sas proti OMAI Srl* (C-542/99) (spojené věci C-541/99 a C-542/99), paragraf 15: „In that connection, it must be observed that Article 2(b) of the Directive defines a consumer as 'any natural person' who fulfils the conditions laid down by that provision, whereas article 2(c) of the Directive, in defining the term 'supplier or seller', refers to both natural and legal persons.“

¹⁴⁰ Tato směrnice byla zrušena a nahrazena směrnicí 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, což však na judikaturním závěru nic nemění.

konstatoval, že dle znění směrnice může být za spotřebitele považována pouze osoba fyzická,¹⁴¹ nelze bránit členským státům, aby rozšířily ochranu, kterou směrnice poskytuje, i na obchodníky – právnické osoby jednající za účelem prodeje jejich podnikání.¹⁴²

Zde se dostáváme k otázce principu minimální harmonizace, či také minimálního standardu pro spotřebitele, který se uplatní v souladu s ustanovením článku 169/4 SFEU. Dotčené směrnice ve svém závěru zpravidla obsahují výslovnou možnost členských států přijmout, anebo ponechat v platnosti přísnější ustanovení, která mají zajistit vyšší stupeň ochrany spotřebitelům. Jednou z možností, jak přijmout vyšší stupeň ochrany, by tak teoreticky bylo i rozšíření takové ochrany na právnické osoby (např. v určitém postavení nebo v určitých jasně vymezených situacích). Bohužel směrnice však výslovně zakotvují pouze možnost přijetí přísnějších pravidel k „posílení“ ochrany spotřebitele a poskytnutí takové ochrany i právnickým osobám by znamenalo *de facto* „rozšíření“ definice pojmu spotřebitele, o kterém se však explicitně nehovoří.

V případě rozsudku v rámci kauzy *Di Pinto* byla soudním dvorem připuštěna možnost rozšíření ochrany poskytované spotřebitelům i na právnické osoby v určitém jasně vymezeném postavení, a jsme tedy toho názoru, že závěr SDEU ve věci *Di Pinto* byl tímto rozhodnutím v tomto ohledu překonán, neboť směrnice 93/13/EHS (řešená v případě *Di Pinto*) rovněž obsahuje výslovné ustanovení o možnosti členských států jít nad rámec úpravy obsažené ve směrnici a její ochranu rozšířit (konkrétně se jedná o článek 8 směrnice). Navíc na tuto směrnici, a právě ve vztahu k jejímu článku 8, odkazuje pozdější rozhodnutí soudního dvora ve věci *Comission vs. France*,¹⁴³ kde je tato možnost kladena jako *argumentum a contrario* k výkladu směrnice 85/374/EHS.

Paradoxně však je právě případ *Comission vs. France*¹⁴⁴ dalším případem, kdy SDEU shledal nepřipustnost rozšíření národní ochrany nad rámec evropské

¹⁴¹ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 14. března 1991 ve věci trestního řízení proti *Patrice Di Pinto* (věc C-361/89), paragraf 19.

¹⁴² Tamtéž, paragraf 22 a 23: „*The object of that provision is to determine the freedom left to Member States in the area covered by the directive, namely that of consumer protection. It cannot therefore be interpreted as precluding States from adopting measures in an area with which it is not concerned, such as that of the protection of traders.*“ „*The answer to the second question must therefore be that the directive does not preclude national legislation on canvassing from extending the protection which it affords to cover traders acting with a view to the sale of their business.*“

¹⁴³ Judgment of The Court (Fifth Chamber), 25 April 2002, In Case C-52/00, *Comission/France*, paragraf 17 a 18.

Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62000CJ0052&rid=16>. Citováno dne 31.01.2019.

¹⁴⁴ Tamtéž.

úpravy (totožně pak rovněž rozhodnutí SDEU ve věci *Comission vs. Greece*).¹⁴⁵ Byť tak v rámci principu minimální harmonizace mohly členské státy učinit, soudní dvůr argumentoval absencí výslovného ustanovení ve směrnici ohledně možnosti přijmout přísnější právní úpravu (zde se jednalo o výklad směrnice 85/374/EHS o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky) a nutností transponovat a implementovat směrnici v souladu s vnitřním trhem a rovnými podmínkami ochrany spotřebitelů.¹⁴⁶ Soudní dvůr tak přísnější ochranu spotřebitele označil za narušující vnitřní trh a označil ji za nesprávnou vnitrostátní implementaci směrnice.¹⁴⁷

I přesto, že výše uvedené závěry mají v rámci jednotlivých případů vždy svůj logický a legitimní základ, není možné nevidět nejednotnost evropské judikatury v otázce definice spotřebitele co do subjektu jednání. I přes tuto nejednotnost však je ze závěrů výše uvedených patrné, že současným trendem vývoje evropského práva je pojetí spotřebitele výlučně jako člověka, tj. osoby fyzické.¹⁴⁸ Tentýž trend je patrný z definic vybraných evropských směrnic, které byly výše citovány či parafrázovány, neboť až na směrnici 2006/123/ES jsou za spotřebitele označovány výslovně fyzické osoby, přičemž ani možnost využití zásady minimální harmonizace není ve světle výše uvedené judikatury vždy možná.

Uvedenou tendenci můžeme identifikovat i v národním právním řádu České republiky, kde do novelizace občanského zákoníku k 1. srpnu 2010 nebyla z postavení spotřebitele výslovně vyloučena osoba právnická.¹⁴⁹ Zmíněnou novelou občanského zákoníku pak byla definice spotřebitele upravena a nadále byla za spotřebitele považována „fyzická osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.“ Tento trend si české občanské právo zachovalo i po 1. lednu 2014, neboť i OZ ve svém ustanovení § 419 stanoví, že spotřebitelem je „každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti

¹⁴⁵ Judgment of The Court (Fifth Chamber) 25 April 2002, In Case 154/00, *Comission/Greece*. Dostupné z: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=47302&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&oc=c=first&part=1&cid=1159835>. Citováno dne 31.01.2019.

¹⁴⁶ Judgment of The Court (Fifth Chamber), 25 April 2002, In Case C-52/00, *Comission/France*, paragraf 17 a 18. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62000CJ0052&rid=16>. Citováno dne 31.01.2019.

¹⁴⁷ MEYER, J. *Charta der Grundrechte der Europäischen Union. Kommentar*. 4. vydání. Baden-Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2014, s. 641.

¹⁴⁸ ONDŘEJ, J. a kol. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele. Ekonomické a sociální aspekty*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2013, s. 17.

¹⁴⁹ Ustanovení § 52 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, účinné do 31.07.2010: „Spotřebitelem je osoba, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti.“

nebo mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná.“

Skutečnost, že pro některé členské státy je paušální vyloučení právnických osob z ochrany spotřebitelů nepřijatelné, můžeme demonstrovat na příkladu Francie (kauza *Comission vs. France*).¹⁵⁰ Jen na okraj zde zmiňme velmi zajímavý postoj francouzského nejvyššího soudu, který zkonstatoval, že judikatura SDEU je sice závazná i pro francouzské soudy, nicméně však dále dovodil, že francouzské vnitrostátní právo zná vedle pojmu „spotřebitel“ též pojem „neprofesionál“, který není ekvivalentní pojmu spotřebitel, a chce-li Francie poskytnout ochranu, kterou poskytuje spotřebitelům, i neprofesionálům, nelze jí v tom bránit.¹⁵¹

Závěrem ještě jednu drobnou zvláštnost, kterou nalézáme v širokém spektru dílčích definic spotřebitele a která otevírá další okruh zajímavých otázek. Jedná se o definici obsaženou ve směrnici 2006/123/ES o službách na vnitřním trhu, která jako „příjemce“ označuje *„jakoukoli fyzickou osobu, která je státním příslušníkem členského státu nebo která požívá práv, jež jí přiznávají právní předpisy Společenství, nebo jakoukoli právní osobu podle článku 48 Smlouvy, usazenou v některém členském státě, jež pro profesní nebo neprofesní účely využívá nebo si přeje využívat službu.“* Tato definice je výjimečná hned ze dvou důvodů. Předně se jedná o možnost příjemce služeb využívat službu pro profesní i neprofesní účely, a směrnice samotná ve svém bodě (33) důvodů uvádí, že se vztahuje na služby poskytované jak podnikům, tak spotřebitelům, a tedy pojem „příjemce“ je širší, není ztotožňován s pojmem spotřebitel.

Ještě zajímavější je však důvod druhý, a tím je výslovná formulace podmínky užšího vztahu konkrétního adresáta směrnice k EU, kterou je výslovně státní příslušnost k členskému státu – tj. unijní občanství, anebo usazení právní osoby na území EU. Je tedy na místě si položit obecnou otázku, zda ochrany, kterou poskytují právní předpisy na ochranu spotřebitele, požívají všichni spotřebitelé bez ohledu na jejich příslušnost či vazbu k EU, anebo právě naopak je k požívání těchto práv nutné, aby spotřebitel měl k EU užší vazbu, tj. domicil či dokonce občanství? Tato otázka vyvolává mnoho dalších konsekvencí a její

¹⁵⁰Judgment of The Court (Fifth Chamber), 25 April 2002, In Case C-52/00, *Comission/France*, paragraf 17 a 18. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62000CJ0052&rid=16>. Citováno dne 31.01.2019.

¹⁵¹ Syndicat Départemental de contrôle laitier de la Mayenne (Cour de Cassation (Farncie) 15. Mar. 2008 N° de Pourovi: 02-13285 Syndicat Départemental de contrôle laitier de la Mayenne). Dostupné z: <https://www.courdecassation.fr/jurisprudence/2/premiere-chambre-civile/568/nbsp-arr-633.html>. Citováno dne 31.01.2019 (In SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, s. 52).

zodpovězení v rámci konkrétního vztahu bude mít vždy zásadní vliv na to, zda dotčená osoba v rámci tohoto vztahu bude požívat práv spotřebitele, či nikoliv.

Přístup ke spotřebiteli je institutem unijního občanství a jeho vývojem logicky ovlivněn a v literatuře se objevují i názory, že ochrana spotřebitelů se postupem času stala v podstatě ekonomickou stránkou unijního občanství.¹⁵² Tento obrys abstraktní osoby spotřebitele, který jsme si dosud na základě předchozího výkladu vykonstruovali, bude v důsledku této otázky opět rozmlžen a zčásti se prolne do obrysu osoby unijního občana, jehož charakter se v určitých bodech shoduje s charakterem spotřebitele, nicméně nikoliv beze zbytku a nikoliv bez problémů.

Institut unijního občanství zavádí již Maastrichtská smlouva, podobně jako pojem spotřebitele. Čtyři základní tržní svobody (svoboda volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu) byly od počátku adresovány občanům EU (resp. občanům Společenství), tedy občanům členských států. Za současného stavu právní úpravy nalézáme výchozí zmínku o unijním občanství již v preambuli SEU, která proklamuje rozhodnutí smluvních států zavést společné občanství pro státní příslušníky svých zemí.

Jak již bylo mnohokrát zdůrazňováno, v počátcích evropské integrace byla jejím hlavním cílem integrace ekonomická. Byly tedy sledovány právě ekonomické cíle a výše uvedené základní tržní svobody byly formulovány pro občana aktivního, tržně orientovaného, občana cestujícího, podnikajícího, prodávajícího napříč jednotlivými členskými státy.¹⁵³ Až následný přístup a programové snahy Komise počátkem 70. let 20. století začaly na tyto základní svobody nahlížet i z jiného úhlu, a sice z pohledu osoby jakožto příjemce služeb a zboží nabízených napříč členskými státy EU.

Z postupně přijímaných právních aktů a judikatury vykryštovala standardní definice spotřebitele jakožto fyzické osoby uzavírající smlouvu o koupi zboží nebo služeb s obchodníkem, a to s účelem stojícím mimo její profesionální nebo podnikatelskou činnost. Právo EU však při bližší analýze neposkytuje zdaleka vždy ochranu všem takto kontrahujícím fyzickým osobám, ale často pouze osobám s užším vztahem a pevnější vazbou k EU, tj. s domicilem v EU či dokonce s unijním občanstvím.¹⁵⁴

¹⁵² ŠMEJKAL, V., NAVRÁTIL, P. *Každý spotřebitel, nebo jen občan EU: Kdo je chráněn spotřebitelským právem EU?* In: AUCI 2/2013, Práva a povinnosti spojené s občanstvím Evropské unie v aktuálních souvislostech vývoje unijního práva. Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 76.

¹⁵³ Tamtéž, s. 68.

¹⁵⁴ ŠMEJKAL, V., NAVRÁTIL, P. *Každý spotřebitel, nebo jen občan EU: Kdo je chráněn spotřebitelským právem EU?* In: AUCI 2/2013, Práva a povinnosti spojené s občanstvím Evropské unie v aktuálních souvislostech vývoje unijního práva. Univerzita Karlova v Praze, 2014, s. 68 a 69.

Úvahám o vztahu unijního občanství k ochraně spotřebitele však v literatuře není věnována pravidelná pozornost, nicméně považujeme je za zajímavý úhel pohledu na problematiku ochrany spotřebitele. Ojedinělost definice obsažené ve směrnici 2006/123/ES a rovněž spíše obecnější zaměření této práce jsou však důvodem pro to, abychom se v rámci této práce těmto úvahám již dále nevěnovali.

3.2. Průměrný spotřebitel

Pojednání o subjektech spotřebitelského právního vztahu by nebylo úplné, aniž bychom se věnovali modelu spotřebitele, podle jehož chování a chápání je v drtivé většině případů posuzován každý konkrétní případ spotřebitelského sporu.

Pojem „průměrný spotřebitel“ byl poprvé použit v judikatuře SDEU¹⁵⁵ počátkem 80. let 20. století, ukotven je však velmi vágně a k porozumění jeho obsahu a významu docházíme výhradně prostřednictvím soudní rozhodovací praxe, eventuálně jejího následného promítnutí do sekundárního práva EU.¹⁵⁶

Průměrný spotřebitel je ideální model, myšlenkový produkt, jemuž ve skutečnosti nemusí odpovídat žádný jedinec ze sledované skupiny. Průměrného spotřebitele představuje ve své podstatě nejvhodnější reprezentant skupiny spotřebitelů, kdy kritériem pro vymezení takové skupiny bude zejména nabízený produkt nebo služba.¹⁵⁷

Chápání postavení spotřebitele jako takového se neustále měnilo a mění. Z prvotního pohledu by spotřebitel jakožto slabší strana každého vztahu měl profitovat z výhod, které ekonomická integrace a vnitřní trh přináší, ale zároveň na druhé straně by měl být chráněn před nevýhodami, riziky, které z integrace a otevření trhů mohou vyplývat. Změna a posun v chápání postavení spotřebitele na trhu jsou zjevné i z rozhodovací praxe SDEU, v jehož dřívějších rozhodnutích je spotřebitel chápán pouze jako pasivní účastník veškerých právních vztahů, jako subjekt, který je třeba za každou cenu chránit před újmou a často i před sebou samým, nicméně postupem času se i náhled SDEU na osobu spotřebitele posunul.¹⁵⁸

¹⁵⁵ BAILLOUX, C. *The Average Consumer in European Consumer Law*. In Exeter Law Review [online]. 2017, Vol. 44, s. 158-179. Citováno dne 31.01.2019.

¹⁵⁶ ONDREJOVÁ, D. *Hledisko tzv. průměrného spotřebitele v nekalé soutěži*. Obchodněprávní revue. 2009, č. 8, s. 222.

¹⁵⁷ WILHELMOVÁ, L. RŮŽIČKA, R. *Model tzv. průměrného spotřebitele*. epravo.cz, 2013. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/model-tzv-prumerneho-spotrebitel-92188.html>. Citováno dne 31.01.2019.

¹⁵⁸ Viz též HAJN, P. *Oslabená ochrana spotřebitelů? K aktuálnímu výkladu směrnice o nekalých obchodních praktikách*. Obchodněprávní revue. 2009, č. 2, s. 44.

Jako cíl spotřebitelského práva již není chápána ochrana za každou cenu a spotřebitel ve většině případů není vnímán jako za všech okolností neinformovaný a nechápající subjekt obchodního vztahu.

Potřeba zabránit tomu, aby se postavení spotřebitele jako *a priori* slabšího účastníka každého vztahu nestalo pro něho neodůvodněnou výhodou a spotřebitel se tak nestal přílišně upřednostňovaným a mnohdy až *ad absurdum* ochraňovaným subjektem, se vytvořila v rámci právní úpravy soutěžního práva.¹⁵⁹ Potřebu kodifikace tohoto pojmu vyvolala především existence velmi odlišných měřítek v ochraně spotřebitele proti nekalým obchodním praktikám ze strany národních soudů¹⁶⁰ (např. silně ochránářský postoj německých soudních orgánů, jak podrobněji řešeno níže v této podkapitole).

Shrnutí a pokus o definici průměrného spotřebitele nacházíme právě ve směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu. Průměrným spotřebitelem se podle bodu 18 důvodů této směrnice rozumí spotřebitel, který má dostatek informací a je v rozumné míře pozorný a opatrný („*reasonably well-informed*“, „*observant*“ and „*circumspect*“), a to s ohledem na sociální, kulturní a jazykové faktory.¹⁶¹ Toto vymezení pojmu průměrného spotřebitele je považováno za objektivizované, normativní, a v praxi je označováno za tzv. normativní model průměrného spotřebitele, přičemž je určováno především tím, jak tento pojem vykládá SDEU („*Tato směrnice ...vychází z pojmu průměrného spotřebitele, který má dostatek informací a je v rozumné míře pozorný a opatrný, s ohledem na sociální, kulturní a jazykové faktory, jak je vykládán Soudním dvorem.*“).

Pojetí průměrného spotřebitele se vyvíjelo především z pohledu nároků kladených na spotřebitelovy vlastnosti, na jeho pozornost a na jeho elementární

¹⁵⁹ ONDREJOVÁ, D. *Právní prostředky ochrany proti nekalé soutěži*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 44.

¹⁶⁰ DUIVENVOORDE, B. B. *The consumer benchmarks in the Unfair Commercial Practices Directive*. Cham : Springer, 2015, s. 18. Online dostupné z databáze University of Amsterdam, Digital Academic Repository. Dostupné z: <https://dare.uva.nl/search?identifier=1519cbfb-a08a-4132-a207-af6355e53bcd>. Citováno dne 31.01.2019.

¹⁶¹ Bod 18 směrnice č. 2005/29/ES zní: „*Je vhodné chránit před nekalými obchodními praktikami všechny spotřebitele; nicméně Soudní dvůr při rozhodování ve věcech týkajících se reklamy od přijetí směrnice 84/450/EHS shledal nezbytným posuzovat vliv na pomyslného běžného spotřebitele. Tato směrnice, v souladu se zásadou proporcionality a pro zajištění účinné ochrany v ní obsažené, vychází z pojmu průměrného spotřebitele, který má dostatek informací a je v rozumné míře pozorný a opatrný, s ohledem na sociální, kulturní a jazykové faktory, jak je vykládán Soudním dvorem; tato směrnice však obsahuje také ustanovení, jejichž účelem je předcházet zneužívání spotřebitelů, kteří jsou svým charakterem obzvláště zranitelní nekalými obchodními praktikami. Zaměřuje-li se určitá obchodní praktika na určitou skupinu spotřebitelů, jako jsou například děti, je žádoucí, aby se dopad takové obchodní praktiky hodnotil z pohledu průměrného člena dané skupiny. Proto je vhodné zařadit do seznamu praktik, jež jsou za všech okolností nekalé, ustanovení, které, aniž by ukládalo obecný zákaz reklamy zaměřené na děti, chrání děti před přímým naváděním k nákupu. Pojem průměrného spotřebitele není statistickým pojmem. Pro stanovení typické reakce průměrného spotřebitele v daném případě budou muset vnitrostátní soudy a orgány vycházet z vlastního úsudku, s přihlédnutím k judikatuře Soudního dvora.*“

schopnost rozpoznat skutečný stav věcí. Jak uvádí Hajn, v německy mluvících zemích se vycházelo z představy povrchně vnímajícího spotřebitele nepozorně sledujícího reklamu, kterou může být jednoduše oklamán, přičemž nároky na spotřebitelovu pozornost se postupem času ještě více snižovaly. Naopak v zemích latinské kultury byla situace odlišná a vycházela z toho, že lidé jsou dostatečně bystří na to, aby prohlédli klamání reklamy, a uplatňoval se tu spíše model spotřebitele jako „starostlivého otce rodiny“.¹⁶²

Typickým příkladem rozdílného vnímání osoby spotřebitele je notoricky známý případ reklamy na tyčinku *Mars*, kterou se zabýval SDEU ve svém rozhodnutí ve stejnojmenné kauze.¹⁶³ Dalším příkladem reklamy řešeným před SDEU je název pleťového krému „Monteil Firming Action Lifting Extreme Creme“ společnosti Estée Lauder,¹⁶⁴ který byl žalobcem považován a rovněž německým soudem prohlášen za klamavý, neboť měl údajně vyvolávat v průměrném spotřebiteli dojem, že použití tohoto krému má srovnatelný či stejný účinek jako chirurgický „lifting“. SDEU ve svém rozhodnutí uvedl, že je věcí vnitrostátního soudu, aby rozhodl o případném zákazu uvádění tohoto výrobku na trh s ohledem na očekávání spotřebitele. Nicméně uvedl i svůj názor ohledně míry klamavosti takového názvu, a sice že průměrný spotřebitel by na první pohled neměl očekávat totožnost účinků krému s chirurgickým zákrokem, nicméně i zde výslovně přenechal posouzení klamavosti vnitrostátnímu soudu. Dalším obdobným případem se zabýval SDEU ve svém rozhodnutí ohledně možné klamavosti výrazu *Clinique*¹⁶⁵ pro kosmetické výrobky prodávané běžně a volně v parfumeriích. V tomto případě SDEU výslovně konstatoval, že nelze zakazovat dovoz a prodej kosmetiky pouze proto, že nese název *Clinique*.¹⁶⁶

Dnešní pojetí průměrného spotřebitele se odvozuje především z rozsudku SDEU ve věci *Gut Springenheide*,¹⁶⁷ přičemž definice průměrného spotřebitele zde vymezená je rovněž označována jako tzv. „formule Gut Springenheide“.¹⁶⁸

¹⁶² HAJN, P. *Ochrana spotřebitele proti klamavé reklamě (K rozhodovací praxi ESD)*. Právní fórum, 2004, č. 2, s. 24.

¹⁶³ Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 6. července 1995 ve věci *Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln e.V. proti Mars GmbH* (věc C-470/93).

¹⁶⁴ Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 13. ledna 2000 ve věci *Estée Lauder Cosmetics GmbH & Co. OHG proti Lancaster Group GmbH* (věc C-220/98).

¹⁶⁵ Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 2. února 1994 ve věci *Verband Sozialer Wettbewerb eV proti Clinique Laboratoires SNC a Estée Lauder Cosmetics GmbH* (věc C-315/92).

¹⁶⁶ Tamtéž, bod 24.

¹⁶⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 16.7.1998 ve věci *Gut Springenheide GmbH, Rudolf Tusky v. Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt – Amt für Lebensmittelüberwachung* (věc C-210/96).

¹⁶⁸ ONDREJOVÁ, D. *Hledisko tzv. průměrného spotřebitele v nekalé soutěži*, *Obchodněprávní revue*, 2009, č. 8, s.225.

Předmětem sporu byl reklamní slogan „Šest zrn – deset čerstvých vajec“, kdy výrobce tímto sloganem označoval balení vajec spolu s informacemi o pozitivních účincích šesti-zrnné krmné směsi pro slepice. Tato šesti-zrnná směs však dle zjištění znalců byla pouze příměsí krmné směsi jako celku. Právě zde SDEU dospěl k dodnes určujícímu závěru, a sice že způsobilost klamat spotřebitele je třeba posuzovat objektivně, tj. ve vztahu k modelu průměrného spotřebitele (normativní model spotřebitele), a nikoli na základě zjišťování reálných očekávání konkrétního spotřebitele v konkrétním případě (empirický model spotřebitele). SDEU v tomto rozhodnutí upřednostnil právě model normativního spotřebitele před reálným (empirickým), neboť v tomto rozhodnutí je přijato vymezení „průměrného spotřebitele, který je v rozumné míře dobře informovaný a v rozumné míře pozorný a opatrný.“

Dalším rozhodnutím SDEU s použitím normativního vymezení průměrného spotřebitele byl rozsudek ve věci *Thomas Rotter v. OHIM*,¹⁶⁹ ve které výrobce žádal registraci ochranné známky spočívající ve spojování klobás do tvaru preclíku.¹⁷⁰ (Pro průměrného spotřebitele dle závěru SDEU takový vzhled výrobku postrádá takovou rozlišovací způsobilost, aby mohl být registrován jako ochranná známka. Jedná se totiž o výrobek běžné spotřeby, prodávaný za nízkou cenu, a z tohoto důvodu je úroveň pozornosti průměrného spotřebitele, co se týče jeho vnějšího vzhledu, poměrně nízká).

V judikatuře SDEU se tak zrcadlí vývoj chápání průměrného spotřebitele, a lze v ní vysledovat vývoj pojmu průměrného spotřebitele od subjektu snadno oklamatelného a neobezřetného, až k tzv. evropskému spotřebiteli, a to spotřebiteli, který je „dostatečně inteligentní, bystrý a pozorný na to, aby prohlédl běžné reklamní klamání a nedal se příliš snadno přesvědčit a zlákat reklamními výzvami k nákupu zboží či služeb.“¹⁷¹

Univerzální definice průměrného spotřebitele se tak nedá nikdy jednoznačně vytvořit, neboť jeho chápání v každém jednotlivém případě bude sice objektivizováno ve světle všeho, co bylo uvedeno výše, ale zároveň posuzováno ve vztahu ke konkrétním okolnostem a ke konkrétní skupině spotřebitelů, z nichž se

¹⁶⁹ Rozsudek Soudu prvního stupně (druhého senátu) ze dne 5. května 2009 ve věci *Thomas Rotter proti Úřadu pro harmonizaci na vnitřním trhu (ochranné známky a vzory) (OHIM)* (věc T-449/07).

¹⁷⁰ „Přihlašovaný tvar sice představuje originální a neobvyklou prezentaci uzenin, nic to nemění na tom, že si průměrný spotřebitel nebude tento tvar spojovat s tvarem preclíků a bude vnímat pouze vzájemné spojení pěti klobás – cit. ONDREJOVÁ, D. *Přehled judikatury ve věcech nekalé soutěže*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 99.

¹⁷¹ ONDREJOVÁ, D. *Právní prostředky ochrany proti nekalé soutěži*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 65.

charakteristika toho „průměrného“ bude dovozovat. A soud následně rozhodne konkrétní případ tak, že se pokusí vcítit do situace tohoto modelového průměrného spotřebitele a zhodnotit, jak by takovou problematickou situaci mohl vnímat on. Jako nanejvýš vhodná se zde jeví následující poznámka: „*Advokát, který připravuje žalobu, si musí myslet, co si bude myslet soudce, že si myslel spotřebitel.*“¹⁷²

Model průměrného spotřebitele funguje jako důležitý výchozí bod pro tvorbu dalších právních norem a jako korektiv toho, jaká míra ochrany spotřebitele ještě je ospravedlnitelná ve vztahu k úpravě volného pohybu zboží a služeb a ve vztahu k zásadám vnitřního trhu EU obecně.¹⁷³

3.3. Podnikatel

Rysy pojmu podnikatele, dodavatele, prodávajícího, obchodníka či poskytovatele, jak tento subjekt (mimo jiné) označují relevantní legální definice evropských předpisů, již samy částečně vykryštalizovaly u předchozího rozboru pojmu spotřebitele. S identifikací osoby v postavení podnikatele v rámci konkrétního smluvního vztahu pak s ohledem na to není zásadní problém, neboť pokud již bylo určeno, kdo je spotřebitelem, identifikace osoby podnikatele již nečiní žádné větší problémy.

Věnujme však i přesto tomuto pojmu dostatek pozornosti, neboť i jeho vymezení a následný výklad členských států se setkává s řadou problémů neméně komplikovaných jako v případě spotřebitele. Neboť označíme-li někoho v rámci smluvního vztahu za podnikatele, stručně řečeno mu tím přičteme k tíži celou řadu povinností, které by coby spotřebitel dodržovat nemusel, a naopak odečteme celou řadu práv, která by mu coby spotřebiteli příslušela.

Co se týče účelu jednání, je obecně přijímáno, že za podnikatele je možno považovat osobu, která v konkrétním právním vztahu jedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci výkonu povolání. Druhý úhel pohledu, a sice otázka, zda touto „osobou“ podnikatele je myšlena osoba pouze fyzická, nebo i právnická, nečiní v tomto případě problém. V podstatě veškeré definice podnikatele obsahují buďto výslovné určení, že osobou na této straně vztahu může

¹⁷² HAJN, P. *Oslabená ochrana spotřebitelů? K aktuálnímu výkladu směrnice o nekalých obchodních praktikách.* Obchodněprávní revue. 2009, č. 2, s. 44.

¹⁷³ MAK, V. *Standards of Protection: In Search of the 'Average Consumer' of EU Law in the Proposal for a Consumer Rights Directive.* In European Review of Private Law [online], 2011, Volume 19, Issue 1, s. 25–42. Citováno dne 31.01.2019.

být jak osoba fyzická, tak právnická, anebo toto jednoznačně vyplývá z širšího kontextu daného právního předpisu. Především pak hodnotíme-li účel veškerých předpisů sloužících k ochraně spotřebitele, nemůžeme jinak než dospět k závěru, že úmyslem zákonodárce rozhodně není a nikdy nemohlo být omezení postavení podnikatele pouze na fyzické, nebo naopak na právnické osoby. V judikatuře tak zcela jednoznačně a logicky nenalzáme případy, kdy by toto bylo řešeno.

Problémy v praxi činí druhý aspekt definice podnikatele, a to je účel jednání, tj. co vše je možno a nutno považovat za onu podnikatelskou činnost a kdo v konkrétním případě jako podnikatel vystupuje. Tímto tématem se zabývala např. rozhodnutí ve věci *Benincasa*¹⁷⁴ či *Gruber*,¹⁷⁵ nicméně velmi zajímavá je v tomto ohledu rozhodovací praxe soudů ve Velké Británii, která v rámci definování podnikatelské činnosti odlišuje ještě „vlastní podnikatelskou činnost“ a „právní úkony ulehčující podnikatelskou činnost“, přičemž dle tohoto pojetí podnikatelské činnosti by provozovatel taxislužby jakožto kupující při koupi automobilu nevystupoval jako podnikatel, ale byl by chráněn jako spotřebitel, neboť jeho hlavní podnikatelskou činností není nákup a prodej automobilů, ale provozování taxislužby. Podnikatelem tak ve smyslu judikatury britských soudů není ani osoba podnikající, která činí úkon, který není předmětem její podnikatelské činnosti a který nečiní pravidelně či často.¹⁷⁶

Ani termín „podnikatel“ není evropským zákonodárcem napříč právní úpravou striktně dodržován a často je pro tuto stranu spotřebitelského smluvního vztahu používán např. pojem „dodavatel“, „věřitel“, „prodávající“, „obchodník“, „poskytovatel“ nebo „organizátor“. V rámci této práce setrváme na obecném užití pojmu „podnikatel“, a to z toho důvodu, že se dle našeho názoru jedná o po právní stránce nejobecnější jednoslovné označení pro osobu jednající v rámci své výdělečné činnosti. Směrnice 2011/83/EU sice tuto stranu spotřebitelského vztahu označuje jako „obchodníka“, nicméně oporu pro další užívání pojmu „podnikatel“ vidíme zprostředkovaně např. v zákoně č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, a rovněž v aktuálním znění OZ. Tyto vnitrostátní právní předpisy jsou velmi obecného charakteru a mají pokrývat maximální spektrum spotřebitelských vztahů, které jsou

¹⁷⁴ Rozsudek Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 3. července 1997 ve věci *Francesco Benincasa proti Dentalkit Srl.* (věc C-269/95). (Podrobněji rozebrán výše v rámci výkladu pojmu spotřebitele v podkapitole 3.1. této práce).

¹⁷⁵ Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 20. ledna 2005 ve věci *Johann Gruber proti Bay Wa A* (věc C-464/01). (Podrobněji rozebrán výše v rámci výkladu pojmu spotřebitele v podkapitole 3.1. této práce).

¹⁷⁶ SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008, s. 51; BEJČEK, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky*. 4. vydání. Praha : C.H.Beck, 2007, s. 26. (dotčená rozhodnutí *Davies v Sumner* (1984) 3 All ER 831; *R&B Custom Brokers v United Dominion Trust* (1988) 1 All ER 847).

ve společnosti navazovány, a proto máme za to, že je zcela legitimní použít je jako argumentační oporu. OZ, na rozdíl od předchozího občanskoprávního kodexu (zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, který užíval naopak pojem „dodavatel“), se přiklání k užití širšího pojmu „podnikatel“. Stejnou cestou se *de facto* vydává i zákon o ochraně spotřebitele, který zavádí definici i pro „prodávajícího“, „výrobce“, „dovozce“ a „dodavatele“, nicméně hovoří o nich vždy jako o určité podskupině podnikatelů (např. prodávajícím je podnikatel, který spotřebiteli prodává výrobky nebo poskytuje služby – viz § 2 odst. 1 písm. b) zákona). S ohledem na vše výše uvedené pak považujeme další užívání obecného označení „podnikatel“ pro druhou stranu spotřebitelského vztahu za zcela legitimní, a to i s ohledem na obecnější zaměření této práce jako celku (což samozřejmě neplatí pro ty části textu, v nichž bude pojednáno o těch konkrétních předpisech, které užívají označení odlišné).

Obdobná situace pojmové nejednotnosti zde je i co se týče účelu, který podnikatel svým jednáním sleduje. Zákonodárce užívá v rámci legálních definic opět řady pojmů, ať už se jedná o „podnikání“, „řemeslo“, „povolání“, „obchodní činnost“, „výrobní činnost“, „profesní činnost“, „živnost“ či jiné.

Definice podnikatele na evropské úrovni nalezneme v řadě směrnic, regulujících danou problematiku oblasti spotřebitelského práva. Za výchozí můžeme považovat směrnici 2011/83/EU o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, podle jejíhož článku 2 odst. 2 je *obchodníkem fyzická nebo právnická osoba bez ohledu na to, zda je v soukromém či veřejném vlastnictví, která jedná, i prostřednictvím jiné osoby jednající jejím jménem nebo v jejím zastoupení, za účelem, který lze považovat za její obchodní činnost, podnikání, řemeslo nebo povolání v souvislosti se smlouvami, na které se vztahuje tato směrnice*. Obdobně formulovanou definici podnikatele nalezneme ve směrnici 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, dle jejíhož článku 2 písm. c) je *prodávajícím nebo poskytovatelem fyzická nebo právnická osoba, veřejnoprávně nebo soukromoprávně vlastněná, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely související s její obchodní nebo výrobní činností nebo povoláním*.

Byť obě směrnice operují s odlišnými pojmy (obchodník vs. prodávající), obě jsou rozsáhle formulované (na rozdíl od definic obsažených v jiných předpisech, jak budou citovány níže) a jako možný účel jednání podnikatele obě směrnice uvádějí i povolání a rovněž obě se zmiňují o subjektech jak v soukromém, tak ve veřejném vlastnictví, což jiné definice nečiní. Výjimkou v tomto je ještě směrnice 2002/65/EHS o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES, která v rámci definice podnikatele (dle znění této směrnice jde o „poskytovatele“ finančních služeb) rovněž výslovně zmiňuje osoby jak veřejnoprávní, tak soukromé.¹⁷⁷

Další, mírně odlišně formulovanou skupinu definic, nalzáme např. ve směrnici 1999/44/ES o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží, dle jejíhož znění *prodávajícím je každá fyzická nebo právnická osoba, která prodává spotřební zboží na základě smlouvy v rámci své profesní nebo obchodní činnosti*, dále můžeme uvést např. směrnici 2008/122/ES o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně, dle které je *obchodníkem fyzická nebo právnická osoba, jež jedná za účelem, který spadá do oblasti její obchodní, podnikatelské, řemeslné nebo profesní činnosti, a kdokoli, kdo jedná jménem obchodníka nebo v jeho zastoupení*, a opomenout nelze ani směrnici 2005/29/ES o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (směrnice o nekalých obchodních praktikách), která *obchodníka* definuje jako *fyzickou nebo právnickou osobu, jež v obchodních praktikách spadajících do oblasti působnosti této směrnice jedná za účelem, který lze považovat za provozování jejího obchodu, živnosti nebo řemesla anebo výkonu jejího svobodného povolání, a kdokoli, kdo jedná jménem obchodníka nebo v jeho zastoupení*. Uvedené směrnice na rozdíl od předem citovaných nepracují s variantami soukromého či veřejného vlastnictví podnikatelského subjektu a omezují se pouze na identifikaci osoby a účel jejího jednání. Zároveň poslední dvě uvedené definice jsou vztaženy i na osoby,

¹⁷⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES, článek 2: „Poskytovatelem se rozumí jakákoli fyzická nebo právnická osoba, veřejnoprávní nebo soukromá, která je v rámci své obchodní nebo profesní činnosti smluvním poskytovatelem služeb na základě smluv uzavřených na dálku.“

kteře by podnikatele zastupovaly či jednaly jeho jménem, což znamená rozšířené definice podnikatele i na třetí osobu v rámci vztahu podnikatel vs. spotřebitel.

V určitém směru výjimečnou definici osoby podnikatele nalézáme v nařizení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 o spolupráci mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování zákonů na ochranu zájmů spotřebitele (nařizení o spolupráci v oblasti ochrany spotřebitele), dle jehož znění je *prodávajícím nebo dodavatelem fyzická nebo právnická osoba, která z hlediska zákonů na ochranu zájmů spotřebitelů jedná za účelem provozování svého obchodu, živnosti nebo řemesla anebo výkonu svobodného povolání*. Odlišnost této definice spočívá především ve zdůraznění hlediska zákonů na ochranu zájmů spotřebitelů. Máme za to, že toto doplnění definice podnikatele, oproti znění v ostatních normách, je výslovně zahrnuto především z důvodu zaměření nařizení, v němž je definice obsažena – neboť se jedná o nařizení výslovně regulující spolupráci členských států v oblasti ochrany spotřebitele. Nicméně máme též za to, že toto hledisko je uplatňováno při výkladu pojmu podnikatele i v rámci všech dalších definic obsažených v jiných předpisech. Je logické, že dodavatele v jednotlivých případech vždy identifikujeme právě z důvodu jeho vztahu se spotřebitelem, a tedy vždy z hlediska zákonů na ochranu zájmů spotřebitelů. Pojem podnikatele (tak jak je předmětem výkladu v rámci této práce) je vždy chápán jedině a pouze ve vztahu ke spotřebiteli, a tedy s vědomím existence předpisů na ochranu zájmů spotřebitele. Definice obsažená v nařizení 2006/2004 však jinak obsahuje standardní formulaci subjektu a účelu jednání, a tedy s výjimkou odkazu na hledisko předpisů na ochranu zájmů spotřebitelů již více nevybočuje z rámce ostatních definic, které se zde pokoušíme porovnat.

A konečně v rámci předpisů spadajících do oblasti spotřebitelského práva nacházíme i několik definic, které vůbec neobsahují výslovné vymezení účelu jednání podnikatele (tedy podnikatelská, řemeslná, obchodní činnost, výkon povolání, provoz živnosti a podobně). Jedná se například o definici obsaženou ve směrnici 2000/31/ES o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu (směrnice o elektronickém obchodu), dle které je *poskytovatelem každá fyzická nebo právnická osoba, která poskytuje určitou službu informační společnosti*, anebo například směrnice 2006/123/ES o službách na vnitřním trhu, která jako *poskytovatele označuje jakoukoli fyzickou osobu, která je státním příslušníkem některého*

členského státu, nebo jakoukoli právnickou osobu podle článku 48 Smlouvy, usazenou v některém členském státě a nabízející nebo poskytující službu. Směrnice 2006/123/ES se podrobně věnuje státní příslušnosti subjektu podnikatele a jeho vztahu a vazbě na EU, což žádá z definic, které zde citujeme, nečiní.

Abychom se vrátili k těžišti této podkapitoly, tedy k definování subjektu na straně podnikatele, budeme se nyní ještě krátce věnovat některým problematickým bodům, které byly výše naznačeny právě ve vztahu k jednotlivým definicím.

Především je třeba zabývat se charakterem činnosti, která definuje osobu v pozici podnikatele. Z výše uvedených definičních pohledů práva EU na podnikatele je možné sledovat další dvojí pohled na tento subjekt i s ohledem na charakter jeho jednání, a to jednak jednání „v rámci určité činnosti“ a „jednání pro účely související s touto činností“ (směrnice 93/13/EHS). Nicméně tento dvojí pohled vyplývá zjevně pouze z jazykového výkladu obou definic, a zamyslíme-li se podrobněji nad touto disproporcí, musíme dojít k závěru, že se jedná pouze o odlišné vyjádření téhož, tj. jednoznačnou souvislost jednání podnikatele s jeho podnikatelskou činností.

U tří z výše uvedených směrnic se setkáváme s určitým rozšířením definice, resp. s dalším neobvyklým prvkem v rámci definice. Jedná se o směrnici 93/13/EHS, 2011/83/EU a 2002/65/EHS, které u klasifikace dodavatele rozlišují, zda se jedná o subjekt ve veřejném či soukromém vlastnictví (veřejnoprávně či soukromoprávně vlastněný). Toto jednoznačně vyvolává otázku, zda u jiných směrnic je při jejich aplikaci potřeba rozlišovat, zda se jedná o vztah se subjektem soukromým či veřejným a dle toho teprve pojmenovat vztah jako spotřebitelský a poskytnout spotřebiteli zvýšenou ochranu. Vzhledem k tomu, že toto rozlišení je použito právě v rámci směrnice 2011/83/EU, tj. směrnice o právech spotřebitelů, která má ve srovnání s ostatními směrnicemi obecný dopad do spotřebitelských vztahů, je dle našeho názoru nutné tuto směrnici aplikovat na všechny spotřebitelské vztahy, ať už je na straně podnikatele veřejnoprávní či soukromoprávní subjekt. S tímto výkladovým problémem se budeme setkávat především v případech poskytování služeb jako dodávka vody, plynu, elektřiny, poštovních a telekomunikačních služeb, veřejné dopravy či zdravotnictví. Směrnice otázku dodávek energií či vody dokonce výslovně řeší (např. čl. 9 ve vztahu k možnosti odstoupení od smlouvy). Ve vztahu k těmto typům dodávek je tedy dle našeho názoru vyjasněna otázka, zda při uzavření

smlouvy s poskytovatelem z veřejného sektoru je odběratel chráněn jako spotřebitel. V této souvislosti určitě nelze opomenout rozhodnutí SDEU ve věci *BKK vs. Wettbewerbszentrale*,¹⁷⁸ v němž byly řešeny nekalé obchodní praktiky zdravotní pojišťovny. Ze strany SDEU bylo dovozeno, že byť definice v dotčené směrnici 2005/29/ES výslovně nestanoví, že obchodníkem může být i subjekt veřejnoprávní, je v souladu s účelem směrnice poskytnout spotřebiteli co nejširší ochranu a je tedy nutno za uvedených okolností považovat pojišťovnu za obchodníka a její pojištěnce za spotřebitele. Ze strany SDEU nebylo argumentováno obecnější směrnici 2011/83/EU, ale právě a pouze účelem směrnice 2005/29/ES, kterým je dle jejího článku 1 a bodu 23 důvodů zajištění vysoké ochrany spotřebitele, přičemž tento cíl, spočívající v úplné ochraně spotřebitele před praktikami takové povahy, vychází ze skutečnosti, že spotřebitel se vůči obchodníkovi nachází v nerovném postavení, neboť musí být považován za ekonomicky slabšího a právnicky méně zkušeného než jeho smluvní partner a proto je nutné přiznat i subjektu veřejného práva postavení obchodníka.¹⁷⁹

Jde-li o otázku např. zdravotních či jiných služeb poskytovaných ze strany veřejných subjektů, nelze na tomto místě nezmínit další zajímavou kauzu *Khatun & Others v Newham*,¹⁸⁰ kterou rozhodoval britský soud. Předmětem sporu byl smluvní vztah mezi místním správním orgánem a třemi bezdomovci, jehož předmětem bylo poskytnutí ubytovacího zařízení, kdy místní orgán vyžadoval uzavření smlouvy o ubytování, aniž by bezdomovcům umožnil si nabízený prostor předem prohlédnout. Dle soudního orgánu zde není žádný ospravedlňující důvod, proč by orgán, který poskytuje zboží nebo služby (což poskytuje i v tomto případě) měl být vyloučen z aplikace směrnice.¹⁸¹ Tedy i v záležitostech, které zjevně jsou charitou, soud dovozuje nutnost ochrany příjemce jako spotřebitele, byť se zjevně nejedná o tradiční tržní vztah. Zde se však nabízí myšlenka, zda se nejedná o projev skutečně přílišného ochrannářského přístupu ke spotřebiteli. Samozřejmě je jednoznačné, že poskytnutý ubytovací prostor má splňovat určitá základní kritéria

¹⁷⁸ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 3. října 2013 ve věci *BKK Mobil Oil Körperschaft des öffentlichen Rechts v. Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV*. (věc C-59/12).

¹⁷⁹ Tamtéž, bod 35 a 38.

¹⁸⁰ Court of Appeal Civil Division, ze dne 24.02.2004, č. 2004 EWCA Civ 55, ve věci *Khatun & Others v Newham LBC* (In ONDŘEJ, J. a kol. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele. Ekonomické a sociální aspekty*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2013).

¹⁸¹ SCHULTE-NOLKE, H. a kol. *EC Consumer Law Compendium: The Consumer Acquis and its transposition in the Member States*. Munich : European Law Publishers, 2008, s. 225.

(hygienická či bezpečostní), ale posuzovat možnost užívání takového prostoru jako klasický nájemní vztah i se všemi důsledky se jeví přinejmenším jako přehnané. Podívejme se například na srovnání uvedeného přístupu s režimem podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů. Toto nařízení ve svém článku 3 odst. 3 stanoví: „*Toto nařízení se nevztahuje na cestující, kteří cestují bezúplatně nebo za snížené ceny, které nejsou veřejnosti přímo nebo nepřímo dostupné.*“ Tímto ustanovením je zamezeno tomu pro dopravce nežádoucímu účinku, že bude-li přepravovat spotřebitele bezúplatně (a to ať už z jakéhokoliv důvodu), bude v konečném důsledku stejně povinen platit cestujícímu náhradu škody např. za zpoždění letu apod. Takový přístup, který byl zvolen v případě ubytování pro bezdomovce, by tak v případě leteckého dopravce znamenal nikoli vyvážení práv spotřebitele jako slabší smluvní strany, ale naopak diskriminaci podnikatele, který ač by umožnil např. za charitativními účely přepravu cestujícímu zdarma, jednalo by se stále o standardní smlouvu o přepravě, na kterou by se vztahovala i pravidla o náhradách cestujícím a v případě zpoždění či jiných problémů by dopravce i takto bezplatně přepravovaným cestujícím měl poskytnout náhrady jako všem ostatním cestujícím.

3.4. Dílčí závěr 3. kapitoly

Pokud jde o definici spotřebitele z hlediska účelu (charakteru, povahy) jednání, nespátřujeme v rámci výkladu větší potíže s identifikací toho, která ze stran je v daném smluvním vztahu spotřebitelem, neboť i přes nejednotnost pojmosloví nečiní aplikace směrnic problémy. Pokud jde o charakter subjektu jednání, je situace poněkud složitější, neboť ani právní úprava, ani judikatura nejsou jednotné, pokud jde o možnost rozšíření ochrany i na právnické osoby. Za spotřebitele je však stále většinou považován subjekt, který naplňuje kumulativně podmínku fyzické osoby a zároveň realizuje aktivity spočívající v činnosti nesouvisející s jeho podnikáním.¹⁸²

¹⁸² PAVLÍČEK, L. *Právnická osoba jako spotřebitel? Možná ano.* epravo.cz, 2017. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/pravnicka-osoba-jako-spotrebitel-mozna-ano-105513.html>. Citováno dne 31.01.2019.

Ani u pojmu podnikatele nenalézáme generální legální definici. Proměnlivost terminologie samozřejmě nepřispívá k jasnosti výkladu, přičemž dle našeho názoru k odlišným formulacím a k užívání této odlišné terminologie není ve většině případů žádný zásadní důvod. Nicméně máme opět za to, že byť je užívaná terminologie v jednotlivých definicích odlišná, v běžných případech nečiní identifikace osoby podnikatele větších problémů a i při absenci generální legální definice se lze shodnout na tom, že za podnikatele je považována osoba (fyzická či právnická), která uzavírá smlouvu za účelem a v rámci výkonu své podnikatelské činnosti.

S ohledem na vše, co bylo uvedeno v této kapitole, tak máme za to, že neexistence univerzální legální definice spotřebitele nečiní v praxi větších problémů a s výjimkou určitých krajních případů, kdy ani odborná veřejnost není schopna pružně reagovat a které jsou předmětem výkladu ze strany SDEU, není identifikace subjektů na straně spotřebitele a podnikatele v rámci smluvních vztahů nijak zásadně problematická.

4. Ochrana zdraví a bezpečnosti spotřebitele

Předmětem této a následujících čtyř kapitol je naplnění jednoho z hlavních cílů této práce, neboť v rámci těchto kapitol se budeme věnovat právě těm oblastem vztahů a těm dílčím oborům práva, které jsou dotčeny právními předpisy na ochranu spotřebitele.

Za základ ochrany spotřebitele v rámci primárního práva EU považujeme článek 169 SFEU, přičemž na něj přímo navazuje nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 254/2014 ze dne 26. února 2014 o víceletém programu pro spotřebitele na období 2014–2020. Nařízení definuje aktuální cíle spotřebitelské politiky EU, které jednoznačně vycházejí z obecné premisy článku 169 SFEU a dílčích cílů tam vytčených, a dále jej rozvíjejí a doplňují. Ze znění článku 169 SFEU a nařízení 254/2014 pak můžeme identifikovat dílčí cíle, které EU sleduje za tím účelem, aby bylo dosaženo cíle obecného, kterým je vysoká úroveň ochrany spotřebitele. Těmito dílčími cíli jsou:

- a) ochrana zdraví a bezpečnosti spotřebitele;
- b) ochrana hospodářských zájmů spotřebitele;
- c) podpora informovanosti a vzdělávání spotřebitele, a
- d) právo sdružovat se k ochraně svých zájmů a právo na zastoupení.

Právě tyto dílčí cíle politiky ochrany spotřebitele byly výchozí ideou pro zpracování následujících kapitol, přičemž každá z nich se věnuje vybraným dílčím oblastem spotřebitelského práva, jejichž existence naplňuje tyto výchozí cíle spotřebitelské politiky EU.

4.1. Bezpečnost výrobků

Bezpečnost výrobků je jednou z klíčových dílčích otázek ochrany bezpečnosti a zdraví spotřebitele. Základem tohoto dílčího tématu je směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES ze dne 3. prosince 2001 o obecné bezpečnosti výrobků, jejímž základním požadavkem je zajištění bezpečnosti prodávaného zboží ze strany výrobců a podniknutí nápravných opatření, pokud se zjistí nedostatek v bezpečnosti. Jak je zakotveno ve směrnici 2001/95/ES, je

k ochraně zdraví a bezpečnosti spotřebitelů nutné zapojení EU, přičemž k uskutečnění tohoto cíle by měly přispět horizontální právní předpisy, které stanoví obecný požadavek na bezpečnost výrobků, obsahují ustanovení o obecných povinnostech výrobců a distributorů, o vynucování požadavků na bezpečnost výrobků a o rychlé výměně informací.

Spolu se směrnicí se zavádí rovněž systém pro rychlou výměnu informací pro nebezpečné nepotravinářské výrobky (RAPEX), tj. pro rychlé sdílení informací o opatřeních učiněných ke stažení případných problematických výrobků z prodeje (v ČR je za jeho chod zodpovědné Ministerstvo průmyslu a obchodu).

Obecně je výrobek dle směrnice považován za bezpečný, pokud odpovídá konkrétním vnitrostátním požadavkům či normám EU. Pokud takové požadavky či normy neexistují, musí být posouzení bezpečnosti založeno na (i) pokynech Komise, (ii) osvědčených postupech v příslušném odvětví, (iii) stavu vědy a techniky a (iv) rozumných očekáváních spotřebitelů týkajících se bezpečnosti.¹⁸³

S otázkou bezpečnosti výrobků úzce souvisí i odpovědnost za vadné výrobky, která má jednoznačný a přímý vliv právě na práva spotřebitelů, která jsou jim přiznávána, pokud již na vadný výrobek, který se nepodaří podchytit preventivními nebo následnými mechanismy (viz výše), narazí a je jim způsobena škoda či jiná újma, jejíž příčina spočívá právě v takové vadě dotčeného výrobku. Základem této právní úpravy na evropské úrovni je směrnice Rady 85/374/EHS ze dne 25. července 1985 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky. Směrnice stojí na principu objektivní odpovědnosti výrobce za škodu způsobenou vadou jeho výrobku. Jak je uvedeno v důvodech směrnice, je objektivní odpovědnost (odpovědnost bez zavinění) na straně výrobce „*jediným prostředkem, jak přiměřeně řešit problém charakteristický pro vzrůstající technizaci naší doby, tj. spravedlivé rozdělení rizik spojených s moderní technologickou výrobou*“. Důkazní břemeno ohledně prokázání vady, vzniklé škody a především jejich příčinné souvislosti, však spočívá na poškozeném spotřebiteli.¹⁸⁴

Směrnice zároveň stanoví prahovou hodnotu pro vznik práva na náhradu škody, a to ve výši 500 EUR, přičemž se spotřebiteli hradí až případná škoda

¹⁸³ Bezpečnost výrobků: obecná pravidla. dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3A121253>. Citováno dne 31.01.2019.

¹⁸⁴ Článek 4 směrnice 85/374/EHS.

převyšující tuto částku. Důvodem pro zavedení této hraniční částky je dle důvodů směrnice zamezení tomu, aby bylo vedeno nadměrné množství sporů.

Vzhledem k tomu, že po svém promítnutí do vnitrostátních právních řádů členských států se úprava směrnice střetla s již existujícími úpravami náhrady škody a odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku a bylo nutné mezi nimi nalézt propojení, vyjadřovala se v průběhu času evropská soudní praxe k řadě problémů souvisejících právě s výkladem směrnice 85/374/EHS. Jistě je na místě zmínit jeden z rozsudků, z nichž vyplývá obecnější závěr, právě co se týče slučitelnosti odlišných právních úprav členských států. Jedná se o rozhodnutí předběžné otázky ve věci *Moteurs Leroy Somer*,¹⁸⁵ jehož podstatou bylo posouzení slučitelnosti vnitrostátního režimu umožňujícího poškozené osobě, aby se domáhala náhrady škody způsobené na věci určené pro podnikatelské použití a použité pro takový účel. SDEU v daném případě rozhodl tak, že náhrada škody způsobené na věci určené pro podnikatelské použití a použité pro takový účel vůbec nenáleží do působnosti směrnice 85/374/EHS,¹⁸⁶ a proto tato směrnice ani nemůže bránit tomu, aby členský stát v tomto ohledu stanovil režim odpovědnosti i pro škodu způsobenou na věcech určených pro podnikatelské použití. Zároveň pak i článek 13 směrnice 85/374/EHS¹⁸⁷ musí být vykládán v tom smyslu, že takto zavedený režim nevylučuje použití jiných režimů smluvní nebo mimosmluvní odpovědnosti, pokud jsou založeny na odlišných základech. Směrnice sice harmonizuje právní předpisy členských států v plném rozsahu¹⁸⁸, nicméně jak již bylo uvedeno výše, směrnice může bránit takovému režimu odpovědnosti, který je odlišný od režimu nastaveného směrnicí, pouze za podmínky, že takový režim náleží do její působnosti¹⁸⁹ (což problematika škod na věcech sloužících k podnikání není). Bez dalšího pak lze, s ohledem na účel právní úpravy, souhlasit s konstatováním, že evropský zákonodárce tím, že omezil náhradu škody na majetku podle této směrnice na věci pro osobní použití nebo osobní spotřebu, rozhodně nezamýšlel zbavit členské státy možnosti stanovit – pokud jde o náhradu škody na věci určené pro podnikatelské

¹⁸⁵ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 4. června 2009 ve věci *Moteurs Leroy Somer proti Dalkia France a Ace Europe* (věc C-285/08).

¹⁸⁶ *A contrario* viz článek 9 písm. b) bod i) směrnice 85/374/EHS.

¹⁸⁷ Článek 13 směrnice 85/374/EHS: „Tato směrnice se nedotýká žádných práv, která může poškozená osoba mít podle právních předpisů o smluvní nebo mimosmluvní odpovědnosti nebo na základě zvláštního systému odpovědnosti existujícího v okamžiku oznámení této směrnice.“

¹⁸⁸ Srov. rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 10. ledna 2006 ve věci *Skov A/S proti Bilka Lavprisvarehus A/S a Bilka Lavprisvarehus A/S proti Jette Mikkelsen a Michael Due Nielsen* (věc C-402/03), bod 23.

¹⁸⁹ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 4. června 2009 ve věci *Moteurs Leroy Somer proti Dalkia France a Ace Europe* (věc C-285/08), bod 24 odůvodnění.

použití a použité pro takový účel – režim odpovědnosti, který odpovídá režimu zavedenému uvedenou směrnicí.¹⁹⁰

Obdobným tématem, tedy existencí odlišné právní úpravy na vnitrostátní právní scéně členského státu, se zabývá i rozhodnutí ve věci *Dutruieux*.¹⁹¹ Jednalo se o škodu na zdraví, která byla poškozenému způsobena vadou ohřevné podložky. Vnitrostátní úprava (Francie) totiž formulovala zásadu, na jejímž základě veřejné nemocniční zařízení musí i při neexistenci svého zavinění nahradit škodu způsobenou pacientovi v důsledku vady přístroje nebo výrobku použitého v rámci poskytované léčby. Předmětem rozhodování SDEU bylo i zde posouzení předběžné otázky týkající se slučitelnosti takové právní úpravy se směrnicí 85/374/EHS. Jak již bylo uvedeno výše, tato směrnice sice sleduje úplnou harmonizaci právních předpisů členských států,¹⁹² nicméně opět se tak může dít pouze v otázkách, na které dopadá její působnost, což řešená otázka (odpovědnost uživatele vadného výrobku – zdravotnického zařízení, tedy nikoli výrobce) dle závěru SDEU není.¹⁹³ Pokud tedy zůstane v plném rozsahu zachována odpovědnost výrobce, resp. tedy právo poškozeného, potažmo uživatele (formou regresu) domáhat se náhrady škody způsobené vadou výrobku, nebrání směrnice existenci takové právní úpravy, která ukládá objektivní odpovědnost za škodu i zdravotnickému zařízení, které použije vadný výrobek a způsobí tak pacientovi škodu.¹⁹⁴ Navíc takto uložená případná objektivní odpovědnost poskytovatele služeb může dle konstatování soudu nanejvýš doplnit odpovědnost výrobce, která vyplývá ze směrnice 85/374/EHS, a tato odpovědnost poskytovatele služeb může přispět k posílení ochrany spotřebitele.¹⁹⁵

Poměrně problematickou oblastí odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku je dále vymezení toho, co vše je odpovědná osoba povinna nahradit,

¹⁹⁰ Tamtéž, bod 30 odůvodnění.

¹⁹¹ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 21. prosince 2011 ve věci *Centre hospitalier universitaire de Besançon proti Thomas Dutruieux a Caisse primaire d'assurance maladie du Jura* (věc C-495/10).

¹⁹² Viz zejména Judgment of The Court (Fifth Chamber), 25 April 2002, In Case C-52/00 *Comission/France*, bod 24. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62000CJ0052&rid=16>, citováno dne 31.01.2019; rovněž viz Judgment of The Court (Fifth Chamber) 25 April 2002, In Case C-154/00, *Comission/Greece* bod 20. Dostupné z:

<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=47302&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&oc=c=first&part=1&cid=1159835>, citováno dne 31.01.2019, jakož i rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne) 10. ledna 2006, ve věci *Skov Æg v Bilka Lavprisvarehus A/S and Bilka Lavprisvarehus A/S v Jette Mikkelsen a Michael Due Nielsen* (věc C-402/03), bod 23.

¹⁹³ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 21. prosince 2011, ve věci *Centre hospitalier universitaire de Besançon proti Thomas Dutruieux a Caisse primaire d'assurance maladie du Jura* (věc C-495/10), bod 27.

¹⁹⁴ Tamtéž, bod 30.

¹⁹⁵ Tamtéž, bod 35; též viz Stanovisko generálního advokáta - Mengozzi - 27 října 2011, ve věci C-495/10 (kauza *Dutruieux*), body 45 a 46.

resp. co všechno tvoří onu škodu vzniklou v příčinné souvislosti s vadou výrobku. Ze směrnice jednoznačně vyplývá a v praxi o tom nejsou pochybnosti, že škoda vzniklá na samotném vadném výrobku právě v důsledku jeho vady není předmětem odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku dle směrnice 85/374/EHS.¹⁹⁶ Některé jiné aspekty týkající se rozsahu odpovědnosti však již tak jasné nejsou. Jako příklad může sloužit rozhodování SDEU ve věci *Boston Scientific Medizintechnik*,¹⁹⁷ kde jedním z řešených problémů byla i otázka, zda náklady na vyjmutí vadného a na implantaci jiného kardiostimulátoru představují škodu způsobenou tělesným poškozením ve smyslu směrnice 85/374/EHS – tedy jinak řečeno, zda směrnice 85/374/EHS musí být vykládána v tom smyslu, že škoda způsobená chirurgickou operací v souvislosti s výměnou takového vadného výrobku (jako je např. kardiostimulátor) představuje škodu způsobenou úmrtím nebo úrazem (tělesným poškozením), za niž je odpovědný výrobce.¹⁹⁸ Z konstantní judikatury SDEU vyplývá, že pro škodu způsobenou vadou výrobku je třeba zajistit přiměřené a úplné odškodnění poškozených osob v důsledku vadného výrobku,¹⁹⁹ a rovněž jak vyplývá ze stanoviska generálního advokáta k věci *Boston Scientific Medizintechnik*, pojem „škoda způsobená úmrtím nebo úrazem (tělesným poškozením)“ ve smyslu čl. 9 směrnice 85/374/EHS musí být s ohledem na cíle ochrany bezpečnosti a zdraví spotřebitelů vykládán široce.²⁰⁰ Soud v závěru odůvodnění rozsudku konstatoval, že náhrada škody se tak týká všeho, co je nezbytné pro odstranění škodlivých následků a pro znovunastolení úrovně ochrany, kterou lze oprávněně očekávat v souladu se směrnicí.²⁰¹ Náklady na operaci však znamenají škodu, za kterou je dle směrnice odpovědný výrobce, pouze v případě, že taková operace je nezbytná pro odstranění vady daného výrobku.²⁰²

Uvedené rozhodnutí je významné ještě z jednoho důvodu, a tím je druhá předběžná otázka, která v něm byla řešena, a sice zda zjištění potenciální vady

¹⁹⁶ Tato část odpovědnosti je ve vztahu ke spotřebiteli pokryta odpovědností za vadu výrobku, kterou má subjekt, který je ve smluvním vztahu s poškozenou osobou, resp. ve většině případů se jedná o prodávajícího vůči kupujícímu (zákonná odpovědnost za vady či záruka za jakost).

¹⁹⁷ Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 5. března 2015 ve věci *Boston Scientific Medizintechnik GmbH v. AOK Sachsen-Anhalt* (C-503/13), a ve věci *Betriebskrankenkasse RWE* (C-504/13) (spojené věci C-503/13 a C-504/13).

¹⁹⁸ Tamtéž, bod 44.

¹⁹⁹ Viz rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 10. května 2001 ve věci *Henning Veedfald proti Århus Amtskommune* (věc C-203/99), bod 27.

²⁰⁰ Stanovisko generálního advokáta Y. Bota přednesené dne 21. října 2014 k věci *Boston Scientific Medizintechnik* ze dne 5. března 2015 (spojené věci C-503/13 a C-504/13), body 61 až 63.

²⁰¹ Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 5. března 2015 ve věci *Boston Scientific Medizintechnik GmbH v. AOK Sachsen-Anhalt* (C-503/13), a ve věci *Betriebskrankenkasse RWE* (C-504/13) (spojené věci C-503/13 a C-504/13), bod 49.

²⁰² Tamtéž, bod 55.

takových výrobků patřících do stejné skupiny nebo náležejících do téže série výroby (jako jsou např. kardiostimulátory) umožňuje konkrétní výrobek kvalifikovat jako vadný, aniž by bylo třeba konstatovat, že tento konkrétní výrobek má takovou vadu. Na první pohled by jistě většina dotazovaných označila tuto premisu za chybnou, nicméně po dalších úvahách je již nutno dospět ke kladnému závěru. SDEU své rozhodnutí odůvodnil především tím, že v daném případě jde o lékařská zařízení a je nutno konstatovat, že s ohledem na jejich funkci a situaci zvláštní zranitelnosti pacientů, kteří uvedená zařízení používají, jsou požadavky na bezpečnost týkající se těchto zařízení, kterou mohou takoví pacienti oprávněně očekávat,²⁰³ zvláště vysoké.²⁰⁴ Zjištění potenciální vady takových výrobků patřících do stejné skupiny nebo náležejících do téže série výroby umožňuje dle názoru SDEU všechny výrobky této skupiny nebo této série kvalifikovat jako vadné, a to aniž by bylo třeba prokazovat vadu konkrétního výrobku.²⁰⁵ Nastává tak zde poměrně raritní situace, kdy i bez prokázané existence vady, pouze na pozadí hrozby jejího výskytu, je výrobce odpovědný právě za tuto možnost výskytu vady.

Logicky výše uvedený závěr není možné vztahovat bezvýjimečně na všechny případy vadných a potencionálně vadných sérií výrobků, nicméně je vždy potřeba hodnotit právě závažnost důsledků, které by výskyt potencionální vady na případného poškozeného spotřebitele mohl mít.

Velmi podstatnou součástí úpravy odpovědnosti za škodu způsobenou vadou výrobku je i promlčení a prekluze práva spotřebitele domáhat se její náhrady. Směrnice 85/374/EHS stanoví ve svém článku 10 tříletou promlčecí lhůtu, která začíná běžet ode dne, kdy se žalobce dozvěděl nebo mohl dozvědět o škodě, vadě a totožnosti výrobce. Dále pak článek 11 formuluje objektivní desetiletou prekluzivní lhůtu, která skončí uplynutím deseti let ode dne, kdy výrobce uvedl do oběhu daný výrobek, který způsobil škodu, pokud poškozená osoba mezitím nedala podnět k zahájení řízení proti výrobci. Právě uplynutí prekluzivní desetileté lhůty bylo předmětem rozhodování SDEU, a to ve věci *Aventis Pasteur SA*.²⁰⁶ Jednalo se o pochybení poškozeného při identifikaci výrobce, kdy bylo zahájeno

²⁰³ Viz článek 6 odst. 1 směrnice 85/374/EHS

²⁰⁴ Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 5. března 2015 ve věci *Boston Scientific Medizintechnik GmbH v. AOK Sachsen-Anhalt* (C-503/13), a ve věci *Betriebskrankenkasse RWE* (C-504/13) (spojené věci C-503/13 a C-504/13), bod 39.

²⁰⁵ Tamtéž, bod 41 a 42: „Takový výklad je kromě toho v souladu s cíli sledovanými unijním zákonodárcem, kterými jsou zejména – jak vyplývá z druhého a sedmého bodu odůvodnění směrnice 85/374 – zajištění spravedlivého rozdělení rizik spojených s moderní technologickou výrobou mezi poškozenou osobu a výrobce.“

²⁰⁶ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 2. prosince 2009 ve věci *Aventis Pasteur SA v. OB* (věc C-358/08).

řízení s výrobcem domnělým, nicméně po uplynutí desetileté lhůty bylo zjištěno, že skutečným výrobcem je osoba jiná. Soud jednoznačně rozhodl v tom smyslu, že úprava nastolená směrnicí brání tomu, aby vnitrostátní úprava týkající se záměny žalovaného subjektu byla použita tak, aby umožnila poškozenému žalovat výrobce po uplynutí desetileté prekluzivní lhůty.²⁰⁷ Opačné řešení by totiž znamenalo připustit, že by desetiletá promlčecí lhůta stanovená směrnicí mohla být přerušena vůči tomuto výrobcí z jiného důvodu, než z důvodu soudního řízení zahájeného proti němu, což by bylo v rozporu s úplnou harmonizací sledovanou směrnicí.²⁰⁸

Zde tedy naopak naplno zvítězil formální výklad, byť bylo jednoznačné, že poškozený neměl v dotčené době informace o skutečném výrobcí, nicméně ani taková skutečnost nemohla odůvodnit překonání překážky uplynutí objektivní prekluzivní lhůty stanovené směrnicí. SDEU však v souladu se zásadou vysokého standardu ochrany spotřebitele z jiných ustanovení směrnice 85/374/EHS dovedl, že pokud osoba, která utrpěla škodu v důsledku vady výrobku, nemohla rozumně identifikovat výrobce uvedeného výrobku před uplatněním svých práv vůči dodavateli tohoto výrobku, uvedený dodavatel musí být považován za „výrobce“ zejména pro účely použití článku 11 uvedené směrnice, pokud poškozenou osobu z vlastního podnětu a řádným způsobem neuvědomil o totožnosti výrobce nebo svého dodavatele, což přísluší ověřit vnitrostátnímu soudu.²⁰⁹

4.2. Bezpečnost potravin a krmiv

Specifickou součástí problematiky bezpečnosti výrobků je bezpečnost potravin a krmiv. Základním předpisem této oblasti právní regulace je nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin. Nařízení má zaručit kvalitu potravin bez ohledu na to, zda jsou určeny k lidské nebo zvířecí spotřebě.

Nařízení jako jednu ze základních zásad potravinového práva uvádí ochranu zájmů spotřebitele. *„Cílem potravinového práva je chránit zájmy spotřebitelů*

²⁰⁷ Tamtéž, bod 49.

²⁰⁸ Tamtéž, bod 45.

²⁰⁹ Tamtéž, bod 64.

*a poskytovat spotřebitelům základ, který jim umožní vybírat se znalostí věci potraviny, které konzumují. Jeho cílem je rovněž zabránit a) podvodným nebo klamavým praktikám; b) falšování potravin a c) jakýmkoli jiným praktikám, které mohou spotřebitele uvést v omyl.*²¹⁰

I pro tuto specializovanou oblast bezpečnosti výrobků zřizuje EU systém včasné výměry informací pro potraviny a krmiva (RASFF), který byl zřízen současně se vznikem Evropské úřadu pro bezpečnost potravin (EFSA), tj. v rámci přijetí nařízení 178/2002. V každém členském státě je určeno národní kontaktní místo systému a členský stát je povinen informovat Komisi o případných rizicích v této oblasti (např. v ČR byla tímto národním kontaktním místem určena Státní zemědělská a potravinářská inspekce). Právní předpisy v oblasti bezpečnosti potravin se uplatňují ve všech fázích řetězce, který vede ke spotřebiteli, a sice od výroby a zpracování přes přepravu a distribuci až po dodání.²¹¹

Úprava bezpečnosti potravin se vztahuje i na doplňky stravy. Mnohé z nich totiž mají podobné složení jako léčivé přípravky (multivitaminy, bylinné čaje aj.) a většinou deklarují zlepšení zdravotního stavu a předcházení různým onemocněním atd. Je tedy třeba, aby spotřebitel byl schopen rozeznat druh nabízeného výrobku a posoudit spolehlivost informací uváděných výrobcem.²¹²

Kromě již citované směrnice 2001/95/ES o obecné bezpečnosti výrobků, (která se obecně vztahuje samozřejmě i na potraviny a krmiva, které jsou též výrobky) a základního nařízení 178/2002, můžeme dále z předpisů upravujících bezpečnost potravin uvést např. nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1169/2011 o poskytování informací o potravinách spotřebitelům, nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 o hygieně potravin, či nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1924/2006 o nutričních a zdravotních tvrzeních při označování potravin.

Jako v poslední době velmi významnou součástí oblasti bezpečnosti potravin a krmiv je nutno na tomto místě řešit otázku pěstování a využívání geneticky modifikovaných organismů (GMO), a to ať už jako potravin (tedy k přímé lidské spotřebě) či jako krmiv (kdy se do organismu člověka, a především do životního

²¹⁰ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin.

²¹¹ Bezpečné potraviny a krmiva. Shrnutí právních předpisů EU. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=legissum:f80501>. Citováno dne 31.01.2019.

²¹² Státní ústav pro kontrolu léčiv. Dostupné z: <http://www.sukl.cz/leciva/rozliseni-doplнку-stravy-od-lecivych-pripravku>. Citováno dne 31.01.2019.

prostředí jako takového, tyto GMO dostanou prostřednictvím zvířat jimi krmených). I otázka pěstování a využití GMO má své místo v této práci, neboť i předpisy regulující oblast GMO se k otázce práv spotřebitelů vyjadřují - ať už je to z hlediska formálního, jako jsou podrobně upravené specifické informační povinnosti ve vztahu ke koncovému spotřebiteli, který nesmí být uváděn v omyl o tom, že kupuje výrobek obsahující GMO,²¹³ anebo z hlediska obecného zájmu na ochraně zdraví spotřebitele a s ohledem na to nastavený systém povolování a hodnocení rizik pěstování a využití GMO. Tato oblast bezpečnosti potravin je stále veřejností vnímána jako velmi kontroverzní. Prozatím je však její vnímání i ze strany evropských zákonodárců téměř stejně zdrženlivé.

„*Geneticky modifikovaným organismem je organismus, s výjimkou lidských bytostí, jehož genetický materiál byl změněn způsobem, jehož se přirozenou cestou nedosáhne pářením ani přirozenou rekombinací.*“²¹⁴ Základ právní úpravy pro využití GMO nalzáme ve směrnici 2001/18/ES o záměrném uvolňování geneticky modifikovaných organismů do životního prostředí. Uvedenou směrnici můžeme považovat za základní předpis především z hlediska definic, které obsahuje, neboť na ně následně odkazuje i nařízení 1829/2003 o geneticky modifikovaných potravinách a krmivech,²¹⁵ které je hlavním regulačním předpisem na úrovni EU, co se týče uvádění GMO na trh pro jejich použití v potravinách a krmivech. Dalšími relevantními předpisy dále jsou nařízení 1830/2003 o sledovatelnosti a označování geneticky modifikovaných organismů a sledovatelnosti potravin a krmiv vyrobených z geneticky modifikovaných organismů,²¹⁶ nařízení 1946/2003 o přeshraničních pohybech geneticky modifikovaných organismů,²¹⁷ nařízení 65/2004, kterým se zřizuje systém tvorby a přiřazování jednoznačných identifikačních kódů pro geneticky modifikované organismy²¹⁸ a směrnice 2015/412, kterou se mění

²¹³ KROMKA, N. *GMOs, Genetically Modified Organisms or Genuinely Mixed Opinions: A Reasonable Consumer's Understanding of the Terms GMO and Non-GMO, and the Struggle to Set a Standard*. In *Seton Hall Law Review* [online], 2017, Vol. 48, Issue 1, s 221-248. Citováno dne 31.01.2019.

²¹⁴ Materiál Evropského parlamentu. *Bezpečnost potravin*. 11/2018. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_2.2.6.pdf. Citováno dne 31.01.2019.

²¹⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1829/2003 ze dne 22. září 2003 o geneticky modifikovaných potravinách a krmivech.

²¹⁶ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1830/2003 ze dne 22. září 2003 o sledovatelnosti a označování geneticky modifikovaných organismů a sledovatelnosti potravin a krmiv vyrobených z geneticky modifikovaných organismů a o změně směrnice 2001/18/ES.

²¹⁷ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1946/2003 ze dne 15. července 2003 o přeshraničních pohybech geneticky modifikovaných organismů.

²¹⁸ Nařízení Komise (ES) č. 65/2004 ze dne 14. ledna 2004, kterým se zřizuje systém tvorby a přiřazování jednoznačných identifikačních kódů pro geneticky modifikované organismy.

směrnice 2001/18/ES, pokud jde o možnost členských států omezit či zakázat pěstování geneticky modifikovaných organismů (GMO) na svém území.²¹⁹

Evropská unie a především její členské státy obecně nejsou příliš otevřené vůči pěstování geneticky modifikovaných organismů.²²⁰ Je to dáno především obavami široké veřejnosti z produkce GMO potravin a potencionálních negativních dopadů na zdraví a životní prostředí.²²¹ Pěstování GMO v EU je velmi přísně regulováno a dalšího omezení doznalo ještě s příchodem směrnice 2015/412, která zavádí možnost členských států omezit nebo zakázat na svém území pěstování GMO. Důvody pro takové omezení nebo zákaz mohou souviset s cíli politiky v oblasti životního prostředí nebo zemědělství nebo se může jednat o jiné závažné důvody, jako například územní plánování, využívání půdy, sociální a hospodářské dopady či veřejný pořádek.²²² Do doby přijetí směrnice 2015/412 platilo, že jakmile byl určitý GMO v souladu s právním rámcem EU povolen pro účely pěstování a splňoval požadavky, pokud jde o odrůdu, jež má být uvedena na trh, nesměly členské státy zakázat nebo omezit jeho volný oběh na svém území ani mu bránit.²²³ S ohledem na to, že však řada států vyjadřovala znepokojení i co se týče otázek, které nesouvisejí s bezpečností GMO, a rovněž z toho, že možná rizika a obavy se mohou objevit i po povolení pěstování konkrétní geneticky modifikované plodiny, považoval evropský zákonodárce pod tlakem členských států za vhodné svěřit (plně v souladu se zásadou subsidiarity) členským státům větší flexibilitu při rozhodování o tom, zda chtějí na svém území pěstovat GMO, či nikoli.²²⁴ Omezení nebo zákazy přijaté podle této směrnice by se však měly vztahovat pouze na pěstování, a nikoliv na volný oběh a dovoz těchto organismů, a to s ohledem na zásadu nerozlišování mezi vnitrostátními a zahraničními produkty, zásadu proporcionality a články 34 a 36 a čl. 216 odst. 2 SFEU. Praktická stránka a rozhodování o pěstování GMO v jednotlivých členských státech se tak přesouvá

²¹⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/412 ze dne 11. března 2015, kterou se mění směrnice 2001/18/ES, pokud jde o možnost členských států omezit či zakázat pěstování geneticky modifikovaných organismů (GMO) na svém území.

²²⁰ viz např. ROBBINS, PATRICIA B.. *GMO Reignited in Science but Not in Law: A Flawed Framework Fuels France's Stalemate*. In *Food & Drug Law Journal* [online], 2014, Vol. 69 Issue 3, s. 429-446. Citováno dne 31.01.2019.

²²¹ Český rozhlas. *Paradoxy GMO v Evropě. Dostávají se modifikované organismy na náš stůl?* Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/paradoxy-gmo-v-evrope-dostavaji-se-modifikovane-organismy-na-nas-stul-5195934>. Citováno dne 31.01.2019.

²²² Bod (13) důvodů směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/412 ze dne 11. března 2015, kterou se mění směrnice 2001/18/ES, pokud jde o možnost členských států omezit či zakázat pěstování geneticky modifikovaných organismů (GMO) na svém území.

²²³ Tamtéž, bod (5) důvodů.

²²⁴ Tamtéž, bod (8) důvodů.

víceméně právě do jejich kompetence, přičemž i za tímto vývojem stojí velké názorové rozdíly mezi představiteli jednotlivých členských států, a to i na půdě evropských institucí, kdy v případech povolování pěstování GM plodin se dlouhodobě nedařilo dosáhnout potřebné kvalifikované většiny a rozhodování Komise se tak muselo dít bez podpory výboru členských států. Názory na GMO se skutečně pohybovaly napříč celou škálou spektra, od absolutně odmítavých až po absolutně vstřícné, až nakonec navrácení autonomního rozhodování do rukou členských států zůstalo jediným schůdným řešením.²²⁵

V EU je v současné době povoleno pěstování celkem 64 GMO pro použití v potravinách a krmivech (12 druhů bavlny, 25 druhů kukuřice, 5 druhů řepky, 19 druhů sójových bobů a 1 druh cukrové řepy).²²⁶ Jak je patrné z uvedeného přehledu, na evropském trhu je možné koupit jen GM produkty rostlinného původu, žádná GM potravina či krmivo živočišného původu být uváděno nesmí.²²⁷ Pokud jde o Českou republiku, se statutem oprávnění k uvádění do oběhu není v současné době registrován žádný GMO.²²⁸

Právě Česká republika je příkladem toho, jak může v odpovídajících podmínkách hlas spotřebitele nabýt na důrazu, neboť to byl především názor spotřebitelů, který v konečném důsledku donutil české pěstitele k tomu, aby ustoupili od výsevu GMO, byť jejich pěstování měli povoleno. Kampaně velkých nadnárodních korporací, které před řadou let začínaly s pěstováním GMO, zaměřily své marketingové strategie především na producenty a na výhody pro ně, přičemž skutečnost, že o úspěchu každého zboží rozhoduje v konečném důsledku zájem spotřebitelů, byla opomenuta. Spotřebitelé tak měli na očích především negativní kampaně odpůrců GMO a možná rizika, která z jejich využívání mohou do budoucna plynout, a především na evropském kontinentě převažuje mezi spotřebiteli na GMO negativní názor. V České republice nastal hlavní problém v rámci mlékárenského průmyslu, kdy němečtí odběratelé z důvodu nechuti německých občanů nakupovat mléko od krav krmených geneticky modifikovanou

²²⁵ Důvodová zpráva k návrhu nařízení 1829/2003. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/CS/1-2015-177-CS-F1-1.PDF>. Citováno dne 31.01.2019. Dále též viz řada mediálních zdrojů, jako např.: <http://www.bezpecnostpotravin.cz/gmo-evropa-nevi-jak-dal.aspx>, dále rovněž <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/svetova-ekonomika/geneticky-upravene-plodiny-ano-nebo-ne-eu-nevi/r~i:article:678464/>. Citováno dne 31.01.2019.

²²⁶ Evropská komise. *EU Register of authorised GMOs*. Registr dostupný z: http://ec.europa.eu/food/dyna/gm_register/index_en.cfm. Citováno dne 31.01.2019.

²²⁷ Informační centrum bezpečnosti potravin. Dostupné z: [http://www.bezpecnostpotravin.cz/stranka/geneticky-modifikovane-organismy-\(gmo\).aspx](http://www.bezpecnostpotravin.cz/stranka/geneticky-modifikovane-organismy-(gmo).aspx). Citováno dne 31.01.2019.

²²⁸ Ministerstvo životního prostředí ČR. Registr povolených GMO. Dostupné z: https://www.mzp.cz/_C1256E7F0041C8C2.nsf/gmo-commercial?OpenView. Citováno dne 31.01.2019.

kukuřicí, jako podmínku další spolupráce stanovily právě to, že český dobytek nebude krmen GMO. Postupně se takové tendence projeví i u dalších odběratelů mléka a s ohledem na to, že většina kukuřice pěstované v ČR je kukuřicí krmnou, nezbylo českým chovatelům, než přestat krmit dobytek GMO, a českým pěstitelům pak potažmo nezbylo nic jiného, než od pěstování GM kukuřice ustoupit.²²⁹

Pěstováním GMO se ve své praxi již zabýval i SDEU, přičemž velmi zajímavým je rozsudek ve věci *Bablok*,²³⁰ který řešil problém včelařů, jejichž med obsahoval v důsledku blízkosti pozemků s GM kukuřicí stopy po pylu tohoto GMO. V důsledku toho tak med v sobě obsahoval GMO, což nastolilo otázku, zda se v takovém případě jedná o produkt vyrobený z GMO, zda je nutno tuto informaci pro spotřebitele uvádět a především, zda prodej takového produktu podléhá též povinnosti získat povolení pro uvedení těchto potravin na trh a povinnost dohledu nad nimi.

Jednou ze základních otázek, která musela být judikaturou SDEU vyřešena, je vymezení pojmu GMO jako takového (v tomto případě v souvislosti s otázkou, zda i pyl produkovaný geneticky modifikovanou plodinou musí být sám o sobě označován za GMO), neboť na jednu stranu pyl sám o sobě jako součást produktu (medu) nemá již možnost další reprodukce, nicméně na druhou stranu obsahuje genetickou informaci jakožto samčí pohlavní buňka geneticky modifikované rostliny, z níž pochází.²³¹ S daným případem však souvisí i otázka, zda právě hledisko schopnosti reprodukce může být rozhodující či zda z hlediska účelu právní úpravy není rozhodující již pouhá přítomnost pylu z geneticky modifikované rostliny. Po řadě úvah dospěl SDEU k závěru, že pojem GMO ve smyslu čl. 2 bodu 5 nařízení č. 1829/2003 musí být vykládán v tom smyslu, že taková látka, jako je pyl pocházející z odrůdy geneticky modifikované kukuřice, která ztratila svou schopnost reprodukce a která je zbavena veškeré schopnosti přenosu genetického materiálu v něm obsaženého, již pod tento pojem nespadá.²³² Avšak ačkoli pyl samotný nelze považovat za GMO, je med obsahující takový pyl (náhodně či úmyslně a v jakémkoliv množství) nutno označit jako potravinu obsahující složky

²²⁹ Deník Euro. *Geneticky neupravené Česko. Žádný zemědělec letos GMO nezasel*. Článek ze dne 31.08.2017. Dostupné z:

<https://www.euro.cz/byznys/geneticky-neupravene-cesko-zadny-zemedelec-letos-gmo-nezasel-1368466>. Citováno dne 31.01.2019.

²³⁰ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 6. září 2011 ve věci *Karl Heinz Bablok a další v. Freistaat Bayern* (věc C-442/09).

²³¹ Tamtéž, bod 54.

²³² Tamtéž, bod 62.

vyrobené z GMO ve smyslu čl. 3 odst. 1 písm. c) nařízení č. 1829/2003 o geneticky modifikovaných potravinách a krmivech. Opačný přístup by totiž umožnil, aby potravina, která může obsahovat i vysoké množství pylu z geneticky modifikovaných rostlin, nepodléhala kontrole, což není možné připustit.²³³ Z výše uvedeného pak soud nemohl než dovést, že jsou-li splněny podmínky čl. 3 odst. 1 nařízení č. 1829/2003 (tedy že produkt je možno zařadit do jedné z kategorií tam vypočtených),²³⁴ vzniká povinnost získat povolení k jeho dalšímu prodeji a rovněž povinnost dohledu bez ohledu na procentuální množství geneticky modifikovaného materiálu obsažené v daném produktu.²³⁵

Závěr, k němuž SDEU došel v rámci uvedeného rozhodnutí, byl v roce 2014 převzat do důvodů směrnice 2014/63/EU, kterou se mění směrnice Rady 2001/110/ES o medu, která stanoví, že pyl není složkou medu. Směrnice však s ohledem na postoj SDEU ve věci *Bablok* v rámci bodu (4) důvodů této směrnice obsahuje též proklamaci, že touto směrnicí (a tedy ani ustanovením o tom, že pyl není složkou medu) není dotčeno uplatňování nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1829/2003 na med obsahující geneticky modifikovaný pyl, protože tento med je potravinou vyprodukovanou z geneticky modifikovaných organismů, kde je rozhodujícím kritériem skutečnost, zda materiál vyrobený z geneticky modifikovaného výchozího materiálu je přítomný v potravinách. Med obsahující geneticky modifikovaný pyl by proto měl být považován za potravinu vyrobenou z GMO.²³⁶ I přes zcela obecně formulovanou změnu právní úpravy týkající se toho, že pyl není považován za složku medu, tak zůstal zachován přísnější výklad ve vztahu k medu obsahujícímu pyl z GMO. Máme za to, že závěr SDEU v této věci tak byl jednoznačně potvrzen, a pokud je nám známo, nebyl dosud překonán a ani dosud nedošlo k jeho posunu.

Pouze se tak potvrzuje velmi striktní přístup orgánů EU k pěstování a využívání GMO, přičemž pro případné takto dotčené zemědělce (obdobně jako v případě *Bablok*), jejichž pozemky by se nacházely v blízkosti polí s pěstovanými

²³³ Tamtéž, bod 82.

²³⁴ Článek 3 odst. 1 nařízení č. 1829/2003: a) GMO pro použití v potravinách; b) potraviny obsahující GMO nebo sestávající z GMO; c) potraviny vyrobené ze složek vyrobených z GMO nebo obsahující složky vyrobené z GMO

²³⁵ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 6. září 2011 ve věci *Karl Heinz Bablok a další v. Freistaat Bayern* (věc C-442/09), bod 103.

²³⁶ Změnová směrnice 2014/63/EU do původní směrnice o medu vkládá nové ustanovení ve znění: „*Jelikož je pyl přirozenou součástí medu, nepovažuje se za složku ve smyslu čl. 2 odst. 2 písm. f) nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1169/2011 (10) výrobků vymezených v příloze I této směrnice.*“.

GMO, by takový přístup mohl znamenat vysokou administrativní zátěž a v krajním případě i nutnost ukončení činnosti.

4.3. Dílčí závěr 4. kapitoly

Na základě této kapitoly je nutné konstatovat, že v oblasti bezpečnosti výrobků dosahuje ochrana spotřebitele skutečně velmi vysokého standardu. Nesporným důkazem tohoto je i výše citované rozhodnutí ve věci *Boston Scientific Medizintechnik*. Evropská judikatura se nebojí zacházet až do (na první pohled) extrémů a činit výrobce odpovědného i za pouze potencionální vadu a v zájmu ochrany zdraví spotřebitele rezignovat např. i na prokazování tak základních skutečností, jako je existence vady. Otázkou je, zda tyto tendence k bezbřehosti ochrany spotřebitele, činící výrobce odpovědným ve velmi širokém slova smyslu a téměř za jakoukoliv eventualitu, jsou správné. Nicméně s ohledem na významnost právní úpravy odpovědnosti za vadu výrobku např. v rámci zdravotnictví či farmacie máme za to, že je zapotřebí spotřebitele skutečně chránit v co největším možném rozsahu, a tyto tendence v evropské judikatuře proto snad můžeme legitimně označit za žádoucí.

Oproti jedné z výchozích tezí této práce, kdy vycházíme z domněnky, že oblast ochrany spotřebitele je přebujelá, a to na úkor své efektivity, je nutno konstatovat, že ochrana spotřebitele v rámci oblasti bezpečnosti výrobků je, co se týče rozhodovací praxe soudů, na velmi vysokém standardu a přílišným množstvím právních norem a jejich nízkou efektivitou rozhodně netrpí.

Nicméně ani zde nelze odhlížet od toho, že pro poškozeného pozitivní výsledky rozhodovací praxe SDEU mohou následovat právě až po onom soudním řízení, k němuž se spotřebitel v mnoha případech poměrně obtížně dostává. Zároveň jako další vadu na kráse je nutno uvést skutečnost (možná neprávem zde poněkud opomenutou), že náhrada škody způsobené vadou výrobku je omezena určitou prahovou hodnotou (500 EUR) a případné odškodnění bude poškozenému náležet pouze ve výši tuto hodnotu převyšující. Ve skutečně závažných případech toto jistě není žádným zásadním problémem, nicméně obrovské množství drobných nároků tak může zůstat (a s největší pravděpodobností i zůstává) neuplatněno či neuspokojeno, neboť této prahové hodnoty ani nedosahují, natož aby ji přesáhly.

Rovněž i ochrana spotřebitele, pokud jde o oblast GMO, je velmi razantní. Dohled nad využíváním GMO je ze strany EU velmi silný, přičemž se nebojí zacházet až do takových extrémů, kdy včelař, do jehož medu se nezávisle na jeho vůli a činnosti dostane pyl z GMO, má tytéž povinnosti vůči Unii, jako subjekt, který by cíleně GMO plodinu zasel a pěstoval. Z hlediska problematičnosti a kontroverznosti této oblasti bezpečnosti je však takový přístup pochopitelný, nicméně na druhé straně je třeba vidět i jeho negativa. Spočívá opravdu dostatek potravin v budoucnosti v rukou genových inženýrů, a tedy právě na pěstování a chovu GMO? Nebo jsou obavy evropské veřejnosti oprávněné a restriktivní přístup ke geneticky modifikovaným plodinám a živočichům je skutečně na místě? Tyto otázky však, byť je právo věrným odrazem jejich zodpovězení ze strany evropského zákonodárce, nejsou ani zdaleka předmětem této práce a ani práva jako takového, a mohou být pouze námětem k dalším úvahám o účelu a konečných důsledcích právní úpravy.

5. Spotřebitelské smlouvy

Tématu spotřebitelských smluv bude věnována značná pozornost, neboť se jedná o oblast, v níž je spotřebitel v praxi velmi často konfrontován s nutností hájit a prosazovat svá práva. Prvky ochrany ekonomických zájmů a ekonomického postavení spotřebitele nalézáme především v rámci smluvního práva a jeho specifických ustanovení, jejichž cílem je právě ochrana spotřebitele. Úprava a harmonizace tzv. spotřebitelských smluv je tak jednou ze základních oblastí práva EU v oblasti ochrany spotřebitele.

Především však je úprava spotřebitelských smluv oblastí, v níž nastává nejčastěji nutnost interpretace právních norem a řešení konkrétních sporných případů, neboť i když jsou ostatní dílčí oblasti neméně důležité, nebo dokonce naopak z hlediska veřejného zájmu ještě důležitější (viz bezpečnost výrobků a potravin, problematika GMO apod.), je ochrana postavení spotřebitele v ekonomických vztazích velmi podstatnou součástí jeho každodenního života.

Hovoříme-li o „spotřebitelských smlouvách“, nejedná se o žádné zvláštní smluvní typy, ale o jakousi nadstavbu, kterou je třeba aplikovat na konkrétní smluvní vztah (nad rámec obecné úpravy občanského práva), pokud jednou jeho smluvní stranou je spotřebitel a druhou podnikatel. Spotřebitelské smlouvy jsou tak účelovou modifikací, resp. zvláštní doplňkovou úpravou k běžným soukromoprávním smlouvám. Tato úprava však nevylučuje v žádném případě aplikaci obecných ustanovení, tj. základní úpravu daného smluvního typu, ale naopak i na spotřebitelské smlouvy je vždy třeba aplikovat obecnou úpravu a až jako její nadstavbu pak připojit zvláštní úpravu spotřebitelského práva. Je tomu tak proto, že tato speciální úprava se omezuje vždy pouze na konkrétní práva a povinnosti smluvních stran v daném smluvním vztahu, a na takto neupravené aspekty smluvního vztahu je třeba aplikovat úpravu základní.²³⁷

Spotřebitelské smlouvy bývají též v teorii označovány jako spotřebitelské právo *stricto sensu* a i širokou veřejností jsou pod pojem „spotřebitelské právo“ povětšinou podřazovány právě a jen prvky spotřebitelského smluvního práva.

Základem harmonizace zde je modifikace režimu vybraných smluvních typů uzavíraných mezi spotřebitelem a podnikatelem, a to právě za účelem ochrany slabší

²³⁷ VEČEŘA, J. *Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 73.

smluvní strany, kterou je spotřebitel.²³⁸ Výchozí právní úpravu tzv. spotřebitelských smluv v právu EU představují především směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU o právech spotřebitelů a směrnice Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.

V rámci této kapitoly se zaměříme na problematiku spotřebitelských smluv obecněji, resp. nebudeme se výslovně věnovat speciálním případům smluv, jako jsou např. smlouvy o finančních službách, platebních službách, timesharové smlouvy či cestovní smlouvy (zájezdy), neboť takovým konkrétně zaměřeným výkladem bychom již přesahovali spíše obecněji zaměřené téma této práce a její cíle.

5.1. Informační povinnost

Výše uvedené základní směrnice se zabývají především několika vybranými instituty spotřebitelského smluvního práva. V první řadě je to informační povinnost podnikatele, a to jak v případě smluv uzavřených na dálku nebo mimo obchodní prostory, tak i smluv jiných. V rámci každé smlouvy má pak podnikatel založenu jak informační povinnost před smlouvou, tak i následnou (tj. povinnost potvrdit vybrané informace spotřebiteli určenou formou po uzavření smlouvy).

Informační povinnost podnikatele je upravena články 5 a 6 směrnice 2011/83/EU. Jedná se o jedno z velmi významných témat evropského vnitřního trhu vůbec, neboť zakotvení této povinnosti značně snižuje transakční náklady, které by jinak byly vynaloženy na vyjednávání obsahu smluv, a zároveň zvyšuje důvěru spotřebitelů i v přeshraniční obchodování²³⁹ a obchodování po internetu.²⁴⁰ Z pohledu podnikatelů je nutno v zakotvení jednotné informační povinnosti spatřovat pozitivum v tom smyslu, že dojde k vyrovnání jejich postavení s ohledem na náklady, které jsou povinni vynaložit v souvislosti s právy spotřebitelů, neboť vzhledem k tomu, že totožnou informační povinnost mají všichni podnikatelé, znamená to pro všechny z nich i stejné náklady na splnění této povinnosti.²⁴¹

²³⁸ VEČEŘA, J. *Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 24 an.

²³⁹ Směrnice 2011/83/EU bod (5) důvodů: „Přeshraniční potenciál prodeje na dálku, který by měl být jedním z hlavních hmatatelných výsledků vnitřního trhu, není využíván v plné míře.“ „...Úplná harmonizace v oblasti informací pro spotřebitele a práva odstoupit od smluv uzavřených na dálku a smluv uzavřených mimo obchodní prostory proto přispěje k vysoké míře ochrany spotřebitelů a k lepšímu fungování spotřebitelského vnitřního trhu.“

²⁴⁰ GRYNBAUM, L. *Před smlouvou informační povinnosti: předpokládaný neúspěch plné harmonizace*. In: TICHÝ, L. et. al. *Vývoj evropského spotřebitelského práva: K návrhu směrnice o právech spotřebitelů*. Praha: Univerzita Karlova, 2009, s. 11.

²⁴¹ Tamtéž.

Výčet informací, které směrnice stanoví jako povinné pro sdělení spotřebiteli před uzavřením smlouvy, je však velmi úzký a poskytuje pouze minimální informační standard, který však vnitrostátní úprava v řadě zemí (Českou republiku nevyjímaje) rozhodně převyšuje. Z tohoto důvodu je v článku 5 směrnice obsažen bod 4., dle něhož „*Členské státy mohou přijmout nebo ponechat v platnosti dodatečné požadavky na informace poskytované před uzavřením smluv, na které se vztahuje tento článek.*“ Tento odklon od principu úplné harmonizace je ve směrnici 2011/83/EU zmíněn již v bodě (12) důvodů, v němž se stanoví, že „*členské státy by i nadále měly mít možnost ukládat poskytovatelům služeb usazeným na jejich území další požadavky na informace.*“ Tato zásada je však aplikována pouze jde-li o informační povinnosti u smluv jiných než uzavíraných na dálku nebo mimo obchodní prostory, tedy pouze ve vztahu k článku 5 směrnice, a naopak tato možnost není členskými státy ponechána ve vztahu k článku 6, tedy k informační povinnosti obchodníka v případě smluv uzavřených na dálku nebo mimo obchodní prostory. Jakkoli se tato skutečnost může zdát být legislativní chybou a jednoznačnou disproporcí, s ohledem na primární účel směrnice 2011/83/EU je pochopitelná. Pokud jedním z hlavních cílů směrnice je vyrovnat postavení spotřebitele napříč evropským trhem a podpořit tak přeshraniční prodej, a to především prodej přes internet, je zcela legitimní, že směrnice ve vztahu k článku 6 zůstala u principu úplné harmonizace, zatímco v případě článku 5 si odklon od tohoto principu zpět k harmonizaci minimální mohla dovolit, neboť jak stanoví bod (12) důvodů, mají mít členské státy právo stanovit dodatečné požadavky na informace pouze pro subjekty usazené na jejich území – přičemž článek 5 se vztahuje na smlouvy uzavřené, můžeme-li to tak nazvat, „tradičním způsobem“, tedy nikoli na dálku, nikoli mimo obchodní prostory, ale standardně v provozovně či jiných obchodních prostorách podnikatele. Informační povinnost pro smlouvy uzavírané „distančním“ způsobem je pak harmonizována zcela, byť by takto smlouvu uzavíral spotřebitel a podnikatel v rámci jednoho členského státu, neboť přeshraniční prodej zboží přichází v úvahu právě v případě tohoto typu smluv a ingerence členských států do takto harmonizované úpravy je proto z důvodu rozvoje vnitřního trhu silně eliminována. Tomuto nastavení míry harmonizace ve vztahu k článku 5 a 6 směrnice 2011/83/EU odpovídá i rozsah informační povinnosti, který je oběma články formulován odlišně a článek 6, co se týče informační povinnosti obchodníků, je již na první pohled přísnější.

V rámci návrhu směrnice 2011/83/EU však původně bylo uvažováno o úplné harmonizaci informačních povinností i pro případ smluv dle článku 5. Tato skutečnost vyvolávala řadu diskusí v rámci odborných kruhů, neboť by znamenala v mnoha zemích spíše snížení standardu ochrany spotřebitelů. U některých typů smluv ohledně služeb jako např. kreditní karty nebo bankovní služby existují dle vnitrostátních právních předpisů ještě specifické povinné informace, které musí být spotřebitelům sdělovány před uzavřením takové smlouvy, přičemž pokud by byl návrh směrnice schválen v původním záměru, nebylo by možné k obecným informacím stanoveným směrnicí přidat tyto dodatečné, specifické informace, což by znamenalo v praxi skutečné snížení dosavadního standardu ochrany spotřebitele na úrovni některých členských států.²⁴²

Podstatným aspektem plnění informační povinnosti ze strany obchodníků je forma a způsob poskytnutí povinných informací. Směrnice 2011/83/EU se formálními požadavky na informace zabývá v článcích 7 a 8. Dle článku 7 jde o smlouvy uzavřené mimo obchodní prostory, kdy obchodník sdělí spotřebiteli stanovené informace v papírové podobě, nebo pokud s tím spotřebitel souhlasí, na jiném trvalém nosiči. Totéž platí i o poskytnutí kopie podepsané smlouvy. Dle článku 2, bodu 10) definic směrnice se trvalým nosičem rozumí jakýkoli nástroj, který umožňuje spotřebiteli nebo obchodníkovi ukládat informace určené jemu osobně, a to způsobem vhodným pro jejich budoucí použití, po dobu přiměřenou jejich účelu, a který umožňuje reprodukci uložených informací v nezměněném stavu, a dle bodu (23) důvodů směrnice by mezi tyto nosiče měl patřit zejména papír, zařízení USB, CD, DVD, paměťové karty nebo pevné disky počítačů a elektronická pošta.

V případě předání informací u smluv uzavíraných mimo obchodní prostory tak nedochází k výkladovým problémům, neboť text směrnice samotné v kombinaci s jejími důvody je dostatečně konkrétní. Výkladové problémy se však objevily u smluv uzavíraných na dálku, kdy směrnice ve svém článku 8 bodě 1. stanoví, že obchodník poskytne spotřebiteli stanovené informace nebo mu je zpřístupní způsobem odpovídajícím použitému prostředku komunikace na dálku. SDEU se ve svém rozsudku ve věci *Content Services*²⁴³ zabýval rozdílem mezi pojmy

²⁴² Tamtéž, s. 12 a 13.

²⁴³ Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 5. července 2012 ve věci *Content Services Ltd v. Bundesarbeitskammer* (věc C-49/11).

„obdržet“ (resp. „poskytnout“), a „být přístupný“ (tehdy ještě ve vztahu ke směrnici 97/7/ES, nicméně závěry je možné vztáhnout a použít i na směrnici 2011/83/EU).

Podstatou otázky zde řešené bylo, zda informační povinnost je splněna i takovým obchodním počínáním, kdy jsou požadované informace spotřebiteli zpřístupněny pouze prostřednictvím hypertextového odkazu na internetové stránky dotyčného podniku. SDEU staví na roveň pojmy „poskytnout“ a „obdržet“, a to v tom smyslu, že obě tyto skutečnosti nevyžadují žádné aktivní jednání ze strany spotřebitele k tomu, aby se s poskytnutými, resp. obdržеныmi informacemi, mohl seznámit. Soud dále srovnává pojmosloví zvolené unijním zákonodárcem s pojmy zvolenými v jiných jazykových zněních směrnice, přičemž v článku 4 směrnice 97/7/ES (tj. pro předmluvní fázi informační povinnosti), kde v převážné většině jazykových znění byla zvolena neutrální formulace, podle které musejí být spotřebiteli relevantní informace před uzavřením smlouvy „přístupné“, v článku 5 (fáze po uzavření smlouvy) byla zvolena více omezující formulace, podle které spotřebitel musí po uzavření smlouvy „obdržet“ potvrzení uvedených informací – ze strany spotřebitele tedy není předpokládáno ani vyžadováno žádné aktivní chování. Dále SDEU opírá svou argumentaci o samotný smysl směrnice 97/7, který spočívá v poskytnutí široké ochrany spotřebitelům a zamezení toho, aby použití komunikačních prostředků na dálku vedlo k omezení informací poskytovaných spotřebiteli (viz bod (11) důvodů směrnice 97/7). Jak shrnuje SDEU ve svém rozhodnutí ve věci *Content Services*: *„Za těchto okolností je třeba shledat, že pokud jsou informace, které se nacházejí na internetových stránkách prodávajícího, zpřístupněny pouze prostřednictvím hypertextového odkazu sděleného spotřebiteli, nejsou tyto informace tomuto spotřebiteli ani „poskytnuty“ ani jím „obdrženy“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 směrnice 97/7.“*²⁴⁴ SDEU se v této souvislosti dále zabýval otázkou, zda lze webové stránky obchodníka, na které odkazoval poskytnutý hypertextový odkaz, považovat za „stálý komunikační prostředek“, přičemž právě tento pojem byl ve směrnici 2011/83/EU nahrazen pojmem „trvalý nosič“.²⁴⁵ SDEU dovedl, že takové internetové stránky, jako jsou internetové

²⁴⁴ Tamtéž, bod 26 a násl.

²⁴⁵ Srov. definici „stálého komunikačního prostředku“ dovozená SDEU v rozsudku C-49/11 (*Content Services Ltd*): *„Pokud komunikační prostředek umožňuje spotřebiteli uložit si uvedené informace určené jemu osobně, zaručuje, že nedojde ke změně jejich obsahu, jakož i jejich přístupnost po přiměřenou dobu a umožňuje spotřebitelům jejich reprodukci v nezměněném stavu, pak musí být tento komunikační prostředek považován za „stálý“ ve smyslu výše uvedeného ustanovení.“* a definici „trvalého nosiče“ dle směrnice 2011/83/EU: *„jakýkoli nástroj, který umožňuje spotřebiteli nebo obchodníkovi ukládat informace určené jemu osobně, a to způsobem vhodným pro jejich budoucí použití, po dobu přiměřenou jejich účelu, a který umožňuje reprodukci uložených informací v nezměněném stavu.“*

stránky dotčené v původním řízení, na nichž umístěné informace jsou spotřebitelům přístupné pouze přes hypertextový odkaz zasláný prodávajícím, nemohou být považovány za „stálý komunikační prostředek“ ve smyslu čl. 5 odst. 1 směrnice 97/7/ES. SDEU zde pracoval i se skutečností, že existují i tzv. „sophisticated websites“, které jsou schopny technicky zajistit, že informace mohou být spotřebitelem uloženy, být mu přístupné a být jím reprodukovány po přiměřenou dobu, aniž se dostanou pod jeho kontrolu, nicméně SDEU (aniž by zkoumal, zda by takové stránky i přes svou sofistikovanost vůbec požadavky na stálý komunikační prostředek splňovaly) konstatoval, že webové stránky používané v dotčeném případě nemohou být za takovýto stálý komunikační prostředek považovány.

Judikát zde rozebraný tak lze aplikovat i na směrnici 2011/83/EU, a to s ohledem na skutečnost, že směrnice 2011/83/EU je mimo jiné nástupkyní směrnice 97/7/ES, a rovněž s ohledem na výše dovozenou obdobnost formulací. Podnikatel tak v případě smluv uzavíraných na dálku má povinnost informace spotřebiteli před uzavřením smlouvy poskytnout nebo mu je zpřístupnit (tedy i formou hypertextového odkazu na příslušné webové stránky), nicméně po uzavření smlouvy je potvrzení o jejím uzavření a veškeré předtím zpřístupněné informace nutné spotřebiteli poskytnout na trvalém nosiči (tedy nebude postačovat zaslání hypertextového odkazu elektronickou poštou). Režim nastavený směrnicí 97/7/ES tak zůstal zachován a stále je tak unijním zákonodárcem zastáván přístup, který spočívá v poskytnutí široké ochrany spotřebitelům a zamezuje omezení informací poskytovaných spotřebiteli v důsledku použití prostředků komunikace na dálku.

Posledním z rozhodnutí SDEU, u kterého se v rámci této kapitoly zastavíme, je rozsudek ve věci *Home Credit Slovakia a.s. v. Klára Bíróová*,²⁴⁶ týkající se především článku 10 směrnice 2008/48/ES o smlouvách o spotřebitelském úvěru, který stanoví rozsah informací, které mají být uvedeny v úvěrových smlouvách. Judikát se v souvislosti s tímto dotýká i požadavku na písemnou formu smlouvy o spotřebitelském úvěru a dalších náležitostí, které dle posuzované slovenské právní úpravy měly být součástí smlouvy.

²⁴⁶ Rozsudek soudního dvora (třetího senátu) ze dne 9. listopadu 2016 ve věci *Home Credit Slovakia a.s. v. Klára Bíróová* (věc C-42/15).

Základními právními otázkami zde byly následující: *i)* zda úvěrová smlouva musí být vypracována v jednom dokumentu, *ii)* zda musí obsahovat podrobný splátkový kalendář, tedy zda musí uvádět splatnost každé z plateb, které má spotřebitel uskutečnit, s uvedením konkrétního data, *iii)* zda úvěrová smlouva s pevně stanovenou dobou trvání, podle níž má být jistina úvěru umořována postupnými splátkami, musí přesně uvádět v podobě tabulky umoření, jaká část každé splátky připadá na splácení této jistiny, a v neposlední řadě *iv)* zda v případě absence náležitostí požadovaných směrnicí může vnitrostátní právní úprava stanovit, že se úvěr považuje za bezúročný a věřitel je povinen splatit pouze jistinu.

Zde se SDEU zčásti postavil na stranu podnikatele a konstatoval, že není nutné, aby smlouva byla vypracována v rámci jednoho dokumentu, aby smlouva s pevně stanovenou dobou trvání obsahovala tabulku umoření, a ani aby stanovila splatnost každé z plateb konkrétním datem (to samozřejmě za předpokladu, že podmínky této smlouvy umožňují spotřebiteli bez obtíží a s jistotou určit data těchto plateb).²⁴⁷

Avšak pokud jde o poslední z otázek, uzavřel SDEU, že takové právní úpravě v rámci vnitrostátního právního řádu směrnice nebrání. Vzhledem k tomu, že absence náležitostí požadovaných směrnicí může vést k tomu, že spotřebiteli znemožní identifikovat jeho závazky, je nutné možnou sankci podnikatele za tuto absenci, která spočívá v zániku nároku podnikatele na úroky a poplatky, považovat i ve světle evropské úpravy za přiměřenou.²⁴⁸

Závěry prezentované SDEU v rámci tohoto rozhodnutí považujeme za velmi zajímavé a důležité především z hlediska aktuálního vnímání osoby spotřebitele ze strany SDEU, a proto se k rozhodnutí ještě budeme stručně vracet i v rámci následujících kapitol této práce.

5.2. Právo odstoupit od smlouvy

Dalším ze základních institutů spotřebitelského smluvního práva je právo spotřebitele odstoupit od smlouvy. Toto právo je spotřebiteli přiznáno pouze v případě smluv uzavřených na dálku nebo mimo obchodní prostory a v rámci směrnic v oblasti ochrany spotřebitele bylo postupně zakotvováno počínaje rokem

²⁴⁷ Tamtéž, bod 74.

²⁴⁸ Tamtéž, bod 71.

1985. Formulace práva spotřebitele na odstoupení do smlouvy slouží k řadě účelů, jimiž je zejména ochrana spotřebitelů před agresivními obchodními praktikami, a dále rovněž povzbuzení spotřebitelů k nákupu, povzbuzení spotřebitelů k využívání možnosti nakupování na internetu, a v neposlední řadě i možnost spotřebitele prostudovat některé složitější smluvní dokumenty a porozumět jim (a případně od nich následně odstoupit).²⁴⁹

„Právo na odstoupení od smlouvy lze považovat za jeden z centrálních aspektů evropského spotřebitelského práva, ve kterém hraje legislativa Evropského společenství průkopnickou roli, a to zejména ohledně jeho rozšiřování a koncepce.“²⁵⁰ Právo odstoupit od smlouvy patří mezi základní prostředky ochrany spotřebitele, přičemž toto právo vzniká nezávisle na jakýchkoliv vadách nebo nedostacích smluvního ujednání, či na porušení povinností podnikatele. Toto právo je do jisté míry netypickým projevem ochrany spotřebitele, který v podstatě narušuje základní soukromoprávní princip *pacta sunt servanda*,²⁵¹ a jeho smyslem je kompenzovat nevýhodu spotřebitele, která spočívá v nedostatku informací o zboží při uzavření smlouvy na dálku nebo mimo obchodní prostory.

Vznik práva spotřebitele na odstoupení od smlouvy není nijak dále omezen ani podmíněn, a ani členské státy nemohou stanovovat žádné další podmínky pro vznik tohoto práva. K tomuto aspektu se vyjadřoval SDEU v rámci předběžné otázky v kauze *Crailsheimer Volksbank eG proti Klausu Conradsovi*,²⁵² kde bylo řešeno, zda právo na odstoupení od smlouvy vzniká spotřebiteli i tehdy, když podnikatel, na jehož účet jednala třetí osoba (obchodní zástupce) nevěděl o tom, že smlouva byla uzavřena mimo obchodní prostory (tedy typicky při podomním prodeji). SDEU konstatoval, že příslušná ustanovení směrnice 85/577/EHS o smlouvách uzavřených mimo obchodní prostory musejí být vykládány v tom smyslu, že v případě účasti třetí osoby jednající jménem nebo na účet podnikatele nemůže být použití směrnice podřízeno podmínce, že dodavatel věděl nebo měl vědět, že smlouva byla uzavřena při podomním prodeji. SDEU tak též

²⁴⁹ BEN-SHAHAR, O., POSNER, E. *The Right to Withdraw in Contract Law*. In Journal of Legal Studies [online]. 2011, Vol. 40, Issue 1, s. 115-148. Citováno dne 31.01.2019.

²⁵⁰ SCHULZE, R. *Právo na odstoupení od smlouvy v návrhu směrnice o právech spotřebitele*. In: TICHÝ, L. et. al. *Vývoj evropského spotřebitelského práva, K návrhu směrnice o právech spotřebitelů*. Praha : Univerzita Karlova, 2009, s. 15.

²⁵¹ GOJOVÁ, J. *K ochraně spotřebitele i ve vztazích podřízených obchodnímu zákoníku*. Právní fórum. 2012, roč. 9, č. 4, s. 161.

²⁵² Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 25. října 2005 ve věci *Crailsheimer Volksbank eG proti Klausu Conradsovi a dalším* (věc C-229/04).

respektuje nemožnost jakkoli podmiňovat vznik práva spotřebitele na odstoupení od smlouvy uzavřené na dálku nebo mimo obchodní prostory.

Pokud jde o právo spotřebitele na odstoupení od smlouvy, jedná se o právo skutečně vhodné k úplné harmonizaci, co se týče jeho úpravy. A to především s ohledem na to, že ve většině členských států bylo toto právo zakotveno a rozvinuto právě až díky právu EU a jeho rysy v různých členských státech jsou tak velmi podobné.²⁵³

Pokud jde o samotnou lhůtu k odstoupení od smlouvy, směrnice 2011/83/EU ji stanovuje jako čtrnáctidenní. Oproti nahrazeným směrnicím 97/7/ES a 85/577/EHS, v nichž byla lhůta pro odstoupení sedmidenní s prostorem pro členské státy tuto lhůtu prodloužit, směrnice 2011/83/EU v souladu s principem úplné harmonizace tuto lhůtu stanoví jednoznačně závaznou pro všechny členské státy. V právu ČR byla i v rámci předchozí úpravy využita možnost prodloužení lhůty a lhůta pro odstoupení tak v ČR byla čtrnáctidenní i za trvání předchozí úpravy²⁵⁴ - nicméně v jiných státech tomu tak nebylo a například v Rakousku, Velké Británii, Francii nebo na Slovensku byla lhůta stanovena jako minimální možná, tedy sedmidenní, v Itálii a Polsku pak byla desetidenní a v Německu a v ČR (jak již bylo zmíněno) činila čtrnáct dní. Dalším specifikem byla např. Malta, kde lhůta byla stanovena jako patnáctidenní.²⁵⁵

Dle směrnice 2011/83/EU je spotřebitel oprávněn od smlouvy odstoupit do 14 dnů, a to (i) ode dne podpisu smlouvy (v případě smluv o poskytnutí služeb a o dodávce médií) a (ii) ode dne dodání zboží (v případě kupních smluv), přičemž v případě porušení informační povinnosti obchodníka, uložené mu článkem 6 bodem. 1 písm. h) směrnice 2011/83/EU, a neposkytnutí těchto informací spotřebiteli, se lhůta pro odstoupení prodlužuje, a to na maximální dobu 12 měsíců po uplynutí původní lhůty pro odstoupení. Toto omezení, resp. stanovení určité maximální a prekluzivní lhůty, po jejímž uplynutí spotřebiteli právo odstoupit od smlouvy zaniká, aniž by byl jakkoliv informován o možnosti jeho využití, bylo zařazeno do směrnice 2011/83/EU na základě předchozí rozhodovací praxe SDEU a především jako reakce na to, že členské státy taková omezení z důvodu právní

²⁵³ SCHULZE, R. *Právo na odstoupení od smlouvy v návrhu směrnice o právech spotřebitele*. In: TICHÝ, L. et. al. *Vývoj evropského spotřebitelského práva, K návrhu směrnice o právech spotřebitelů*. Praha : Univerzita Karlova, 2009, s. 18.

²⁵⁴ Viz ustanovení § 53 a § 57 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném k 31.07.2010.

²⁵⁵ REZEK, M. *Smlouvy uzavřené mimo obchodní prostory a smlouvy uzavřené prostřednictvím dálkové komunikace ve světle návrhu směrnice o právech spotřebitelů*. In: TICHÝ, L. et. al. *Vývoj evropského spotřebitelského práva, K návrhu směrnice o právech spotřebitelů*. Praha : Univerzita Karlova, 2009, s. 99.

jistoty pro podnikatele zařazovaly do svých národních právních řádů, přičemž tato praxe ne vždy byla v souladu s unijním právem a jeho výkladem, neboť směrnice 85/577/EHS žádnou takovou prekluzivní lhůtu (resp. maximální dobu trvání možnosti spotřebitele odstoupit od smlouvy) nezakotvovala.

Z rozhodovací praxe SDEU je na tomto místě potřeba zmínit především rozsudky ve věci *Heininger*²⁵⁶ a *Hamilton*.²⁵⁷ Ve věci *Heininger* SDEU konstatoval, že není v souladu se právem EU, pokud členský stát zavádí do svého právního řádu omezení období, po které může spotřebitel od smlouvy odstoupit za situace, kdy absentuje informovanost spotřebitele o tomto jeho právu. Pokud spotřebitel neví o existenci práva na odstoupení od smlouvy, nemůže toto právo uplatnit, a důvody právní jistoty tudíž nemohou odůvodnit omezení období, během něhož lze právo na odstoupení od smlouvy podle směrnice 85/577 vykonat. Obchodník se tak nemůže platně dovolávat důvodů právní jistoty k nápravě situace způsobené vlastním nedodržením požadavků vyplývajících z unijního práva, spočívajících v poskytnutí souboru informací, které zejména zahrnují informace o právu spotřebitele odstoupit od smlouvy.²⁵⁸

Naproti tomu pak v pozdějším rozhodnutí ve věci *Hamilton* bylo ze strany SDEU shledáno jako souladné s unijním právem ustanovení právního řádu členského státu, které stanoví pro výkon práva spotřebitele na odstoupení od smlouvy, který nebyl o tomto právu poučen, lhůtu jednoho měsíce od úplného splnění závazků oběma smluvními stranami.

Jako příklad opět zcela opačné tendence je pak další z rozsudků ve věci *Martín*,²⁵⁹ v němž byl řešen soulad ustanovení národního práva s právem unijním, když toto ustanovení konstatovalo *a priori* absolutní neplatnost dané smlouvy jako sankci za to, že obchodník nepoučil spotřebitele o jeho právu na odstoupení od smlouvy. SDEU s ohledem na minimální harmonizaci v rámci směrnice 85/577/EHS konstatoval, že opatření, které spočívá v prohlášení sporné smlouvy za neplatnou, je nutno kvalifikovat jako vhodné, neboť sankcionuje porušení povinnosti, jejíž dodržení je nezbytné. Směrnice tak dle SDEU nebrání tomu,

²⁵⁶ Rozsudek Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 13. prosince 2001. ve věci *Georg Heininger a Helga Heininger proti Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG* (věc C-481/99).

²⁵⁷ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 10. dubna 2008 ve věci *Annelore Hamilton v. Volksbank Filder eG* (věc C-412/06).

²⁵⁸ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 19. prosince 2013. *Walter Endress v. Allianz Lebensversicherungs AG* (věc C-209/12).

²⁵⁹ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 17. prosince 2009 ve věci *Eva Martín Martín proti EDP Editores SL*. (věc C-227/08).

aby vnitrostátní soud prohlásil i bez návrhu za neplatnou smlouvu, která spadá do působnosti této směrnice, a to z důvodu, že spotřebitel nebyl poučen o svém právu od smlouvy odstoupit, i když tato neplatnost nebyla v žádném okamžiku spotřebitelem namítána u příslušných vnitrostátních soudů.²⁶⁰ Je však především otázkou, nakolik takové ustanovení vnitrostátního práva slouží ve prospěch spotřebitelů, neboť absolutní neplatnost smlouvy je nezhojitelnou záležitostí – což v případě, kdy spotřebitel smlouvou vázán být nechce, je jednoznačně v jeho prospěch, ale co v případech, kdy spotřebitel takovou smlouvou vázán být chce? Pak se v případě, kdy obchodník nebude schopen nebo ochoten podle smlouvy plnit, může sankce sloužící ochraně spotřebitele snadno proti spotřebiteli obrátit.

Máme za to, že ve světle současné právní úpravy založené směrnicí 2011/83/EU již takovéto pravidlo v rámci právního řádu členského státu nemůže obstát, neboť úprava odstoupení od smlouvy je plně harmonizovaná a směrnice nezakotvuje v tomto ohledu žádnou výjimku. Dle našeho názoru na tomto nic nemění ani ustanovení článku 24 směrnice týkající se sankcí, v němž se stanoví, že: „Členské státy stanoví pravidla pro sankce za porušení vnitrostátních předpisů přijatých podle této směrnice a přijmou všechna nezbytná opatření k zajištění jejich uplatňování. Stanovené sankce musí být účinné, přiměřené a odrazující.“ Vnitrostátní úprava v tom smyslu, že při porušení informační povinnosti podnikatele ohledně práva spotřebitele odstoupit od smlouvy je smlouva od počátku neplatnou, nemůže být z našeho pohledu chápána jako sankce pro podnikatele za nesplnění informační povinnosti, neboť takové ustanovení má mnohem širší důsledky a především může v konečném důsledku zapůsobit silně v neprospěch spotřebitele a narušit jeho právní jistotu.

Z uvedených rozsudků SDEU se právě rozsudek ve věci *Hamilton* stal inspirací pro přípravu návrhu směrnice 2011/83/EU,²⁶¹ která ve svém textu již výslovně obsahuje jednoznačné omezení lhůty pro odstoupení od smlouvy i pro případy, kdy spotřebitel na toto právo není upozorněn, přičemž po uplynutí této lhůty spotřebitel již nemá právo od smlouvy odstoupit pouze z toho důvodu, že smlouva byla uzavřena na dálku nebo mimo obchodní prostory. Toto omezení, které založila směrnice 2011/83/EU, koresponduje i s tendencí posledních let, kdy striktní a příliš ochrannářský přístup SDEU k osobě spotřebitele je postupně

²⁶⁰ Tamtéž.

²⁶¹ KNOBLOCHOVÁ, V. *Hamilton: Odstoupení od smlouvy při podomním prodeji – jde o absolutní právo spotřebitelů?* Jurisprudence. 2008, č. 7, s. 49.

uvolňován ve prospěch modelu průměrného spotřebitele, a naopak tímto přístupem je vyvažována nevýhoda obchodníků, kteří dle našeho názoru byly předchozí právní úpravou založenou směrnicí 85/577/EHS v naprosto neodpovídající nejistotě, kdy spotřebitelé dle krajního výkladu mohli v případě absence poučení odstoupit od smlouvy v kterýkoliv okamžik a po dobu neomezenou jakkoli do budoucna. Nakonec i určité omezení této doby SDEU v pozdějších rozhodnutích připouštěl (*Hamilton*).

Dalším důležitým aspektem odstoupení od smlouvy je povinnost obchodníka vrátit spotřebiteli veškeré platby, které od něj obdržel, včetně případných nákladů na dodání.²⁶² Toto pravidlo, které rovněž v nahrazených směrnicích obsaženo nebylo, je opět krokem k dalšímu posílení postavení spotřebitele při přeshraničních nákupech a nákupech on-line. Před účinností směrnice 2011/83/EU byla tato povinnost dodavatele judikována ze strany SDEU v rámci rozhodnutí ve věci *Handelsgesellschaft Heinrich Heine GmbH*,²⁶³ kdy jedním z cílů směrnice 97/7/ES bylo neodrazovat spotřebitele od uplatnění jeho práva odstoupit od smlouvy. Takový výklad, podle něhož by členské státy měly možnost stanovit, že dodavatel nemusí spotřebiteli náklady na dodání zboží vrátit, by odrazující skutečností pro odstupování spotřebitelů od smluv určitě byl.²⁶⁴ S ohledem na aktuální znění článku 13 směrnice 2011/83/EU je tak opět možné mít za to, že dotčený rozsudek byl dalším inspiračním zdrojem pro vytvoření textu této směrnice.

5.3. Nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských smlouvách

Ochrana spotřebitele před nepřiměřenými, resp. nepřípustnými ujednáními ve spotřebitelských smlouvách, je *de facto* výchozím prvkem právní úpravy spotřebitelských smluv jako takových. Tuto úpravu je nutno aplikovat na veškeré smlouvy uzavírané se spotřebitelem, přičemž za nepřiměřené podmínky ve spotřebitelské smlouvě je nutno považovat nejenom podmínky pro spotřebitele výrazně nevýhodné (a naopak pro podnikatele výrazně výhodné), ale i například smluvní vzdání se nebo omezení spotřebitelových práv.²⁶⁵

²⁶² Viz článek 13 směrnice 2011/83/EU o právech spotřebitelů.

²⁶³ Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 15. dubna 2010 ve věci *Handelsgesellschaft Heinrich Heine GmbH proti Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV* (věc C-511/08).

²⁶⁴ GIRMANOVÁ, J. *Evropský soudní dvůr: Právo spotřebitele odstoupit od smlouvy*. Právní rozhledy. 2010, roč. 18, č. 21, s. 794.

²⁶⁵ VEČEŘA, J. *Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii*. Praha : Leges, 2013, 90.

Pokud jde o samotný pojem „přiměřenosti“, pro lepší objasnění jeho výkladu přihlédneme k anglické či německé jazykové verzi²⁶⁶ dotčené směrnice, resp. jejího článku 3 odst. 1. V české verzi toto ustanovení zní následovně: „*Smluvní podmínka, která nebyla individuálně sjednána, je považována za nepřiměřenou, jestliže v rozporu s požadavkem přiměřenosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.*“ Anglická jazyková verze směrnice však v tomto odstavci namísto s požadavkem „přiměřenosti“ pracuje s požadavkem „dobré víry“ („*requirement of good faith*“) a stejně tak německá jazyková verze směrnice užívá pojem „*Gebot von Treu und Glauben*“. Pojem „přiměřenosti“ tak je potřeba vykládat právě s přihlédnutím k pojmu „dobré víry“.

Ideovým základem směrnice 93/13/EHS je pravidlo, dle kterého nepřiměřené podmínky použité ve smlouvě uzavřené se spotřebitelem nejsou podle vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazné, avšak smlouva zůstává při zachování ostatních podmínek pro strany závaznou, pokud může dále existovat bez dotčených nepřiměřených podmínek.²⁶⁷ Výslovně je též stanovena povinnost členských států zajistit, aby i když si spotřebitel pro svou smlouvu zvolí právo třetího státu (mimo EU), bude mu i přesto zajištěna ochrana poskytnutá směrnicí. Zde se tedy jedná o ochranu spotřebitele před volbou práva, které v konečném důsledku znamená omezení spotřebitelových práv či dokonce vzdání se takových práv. S ohledem na závažné důsledky takového ustanovení obsaženého ve spotřebitelské smlouvě byla ochrana spotřebitele i před touto možností nepřiměřeného ujednání zahrnuta do působnosti směrnice.

Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách patří mezi zcela základní směrnice v oblasti spotřebitelské problematiky a tvoří součást tzv. spotřebitelského *acquis*. Jakožto jeho součástí byla rovněž podrobena revizi právě v rámci přezkumu spotřebitelského *acquis*, jehož výsledkem byla i změna směrnice 93/13/EHS.²⁶⁸ Směrnice však i po své revizi setrvává u principu minimální harmonizace, přičemž tento princip je mnohokrát akcentován i v judikatuře SDEU, která je bohatá právě na případy přísnější právní

²⁶⁶ Tamtéž.

²⁶⁷ Viz článek 6 odst. 1 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.

²⁶⁸ Směrnice 93/13/EHS byla změněna směrnicí 2011/83/EU o právech spotřebitelů.

úpravy přijaté členskými státy, která slouží k dosažení lepšího standardu ochrany spotřebitele.

Shrňme na tomto místě několik aktuálnějších rozhodnutí SDEU z oblasti úpravy nepřiměřených klauzulí ve spotřebitelských smlouvách. Předně se krátce zastavme u velmi aktuálního rozhodnutí ve věci *Susan Romy Jozef Kuijpers*,²⁶⁹ kde se SDEU (mimo jiné) vyjadřuje k tomu, kdo je dle směrnice 93/13/EHS považován za prodávajícího nebo poskytovatele, a tím odpovídá na otázku věcné působnosti této směrnice. V uvedené věci se jednalo o nezaplacení studijních poplatků, kdy dotčené vzdělávací zařízení uzavřelo se studentkou smlouvu, v níž byl dohodnut i splátkový kalendář. V rámci řízení o žalobě vnitrostátní soud dospěl k závěru, že by bylo vhodné věc řešit i z hlediska klauzule ve smlouvě se studentkou, v níž byla sjednána ztráta výhody splátek, a to z pohledu její přijatelnosti co se týče směrnice 93/13/EHS. Nicméně, vyvstalo zde s tímto možným posouzením několik otázek, z nichž jedna se týkala problému, zda je vůbec možné vzdělávací zařízení, které poskytuje veřejně financované vzdělání, považovat za podnik dle unijního práva a zda tedy spadá smlouva uzavřená mezi takovým zařízením a studentkou do oblasti působnosti směrnice 93/13/EHS. SDEU obecně konstatoval, že projednávaná věc se především přímo netýká vzdělávání, ale jejím předmětem je naopak plnění poskytované tímto zařízením, které je doplňkové a vedlejší povahy a které v daném případě spočívá v poskytnutí možnosti bezúročného splácení částek, jež mu dluží určitá studentka, a to na základě zvláštní smlouvy. Takové plnění odpovídá ze své povahy sjednání způsobu splacení existujícího dluhu a představuje tak úvěrovou smlouvu. Vzdělávací zařízení tak v takovém případě jedná jakožto „prodávající“ nebo „poskytovatel“ ve smyslu směrnice 93/13/EHS. SDEU tento svůj výklad dále zdůvodňuje ochranným účelem směrnice, neboť v rámci takové smlouvy existuje nerovnost mezi vzdělávacím zařízením a studentem.²⁷⁰ Z rozhodnutí však takový závěr vyplývá i obecně pro vzdělávací zařízení, co se týče jeho hlavní, vzdělávací, obchodní, výrobní činnosti či povolání, a to ať už veřejnoprávní, nebo soukromoprávní povahy. A samozřejmě pak úkoly ve veřejném zájmu jsou často neziskové povahy, a proto nemůže být zisková nebo nezisková povaha subjektu nijak relevantní

²⁶⁹ Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 17. května 2018 ve věci *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW v. Susan Romy Jozef Kuijpers* (věc C-147/16).

²⁷⁰ Tamtéž, viz body 57 a 59.

pro definici prodávajícího/poskytovatele ve smyslu ustanovení článku 2 písm. c) směrnice 93/13/EHS.²⁷¹

Dále se krátce zastavme u několika příkladů rozhodnutí SDEU, která se věnují již samotné povaze nepřiměřených ustanovení ve spotřebitelských smlouvách ve smyslu směrnice 93/13/EHS. Jedná se např. o rozhodnutí ve věci *Pereničová a Perenič*.²⁷² V daném případě se jednalo o to, zda přítomnost nepřiměřené klauzule ve smlouvě o spotřebitelském úvěru²⁷³ je důvodem ke konstatování neplatnosti smlouvy jako celku (tedy nikoli omezení neplatnosti pouze na dotčenou problematickou klauzuli). SDEU se k této otázce vyjádřil v tom smyslu, že samotné slabší postavení spotřebitele a ani znění evropské právní úpravy jako takové neposkytuje jednoznačnou možnost prohlásit smlouvu za neplatnou jako celek, pokud obsahuje takto problematické klauzule, nicméně že znění směrnice nebrání tomu, aby členský stát přijal takovou úpravu, která stanoví, že smlouva uzavřená mezi spotřebitelem a podnikatelem obsahující jednu či více zneužívajících klauzulí, je jako celek neplatná (samozřejmě za předpokladu, že takové konstatování neplatnosti bude sloužit ku prospěchu spotřebitele a k dosažení vyššího stupně jeho ochrany).²⁷⁴

K neplatnosti smluv zmiňme dále ještě rozhodnutí ve věci *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v. Invitel Távközlési Zrt*,²⁷⁵ kde SDEU dokonce dovedl, že byla-li soudem za neplatnou prohlášena smluvní klauzule (na základě *actio popularis*, podané orgánem na ochranu spotřebitele), která měla nepřiměřený charakter, není taková klauzule závazná ani pro další spotřebitele, kteří s dotyčným prodávajícím nebo poskytovatelem uzavřeli smlouvu, na niž se použijí stejné obecné podmínky. Pokud jde o povahu této nepřiměřené klauzule v dotčené smlouvě, jednalo se o praxi podnikatele, která spočívala v tom, že jednostranně do smluvních podmínek zařadil požadavek, aby spotřebitel nesl náklady, které původně nebyly mezi smluvními stranami sjednány.

²⁷¹ Bod 57 stanoviska generální advokátky Eleanor Sharpston k věci *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW v. Susan Romy Jozef Kuijpers* (věc C-147/16); předneseno dne 30. listopadu 2017.

²⁷² Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 15. března 2012 ve věci *Jana Pereničová a Vladislav Perenič v. S.O.S. financ, spol. sro.* (věc C-453/10).

²⁷³ Za tuto nepřiměřenou klauzuli věc vztahu ke spotřebiteli bylo v případě *Pereničová a Perenič* považováno uvedení nižší roční procentní sazby nákladů v úvěrové smlouvě, než ve skutečnosti je.

²⁷⁴ Rovněž viz KEIRSBILCK, B. *The interaction between consumer protection rules on unfair contract terms and unfair commercial practices: Pereničová and Perenič*. In *Common Market Law Review* [online], Feb2013, Vol. 50, Issue 1, s. 247-263. Citováno dne 31.01.2019.

²⁷⁵ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 26. dubna 2012 ve věci *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v. Invitel Távközlési Zrt* (věc C-472/10).

Zajímavé je rovněž jedno z aktuálnějších rozhodnutí, a to rozsudek SDEU ve věci *Andriciuc a další*,²⁷⁶ v němž fyzické osoby, pobírající příjmy v rumunské měně leu, uzavřeli s bankou úvěrové smlouvy vyjádřené ve švýcarských francích, přičemž byli povinni splácet měsíční splátky úvěru též ve švýcarských francích, v důsledku čehož nesli v celém rozsahu kurzové riziko, které obnáší zvýšení měsíčních splátek v případě poklesu směnného kurzu rumunského lei vůči švýcarskému franku. Smlouvy obsahovaly ještě další klauzule, u nichž bylo možno usuzovat na jejich nepřiměřenost, nicméně právě cizí měna se stala klíčovým problémem celého řízení o předběžné otázce. Prezentace úvěru byla podle dotčených osob provedena nesprávným způsobem tak, že byly zdůrazněny přínosy tohoto druhu produktu a použité měny a bylo zanedbáno osvětlení potenciálních rizik a pravděpodobnosti, že tato rizika nastanou.

Na tomto místě je třeba zdůraznit znění článku 4 odst. 2 směrnice 93/13/EHS, v němž se stanoví, že: „*Posouzení nepřiměřené povahy podmínek se netýká ani definice hlavního předmětu smlouvy, ani přiměřenosti ceny a odměny na straně jedné, ani služeb nebo zboží dodávaných výměnou na straně druhé, pokud jsou tyto podmínky sepsány jasným a srozumitelným jazykem.*“ Ve zde dotčeném případě totiž byla nastolena otázka, zda právě ujednání, které bylo zahrnuto do smlouvy o úvěru poskytnutém v cizí měně, aniž bylo individuálně sjednáno a podle kterého musí být úvěr splacen v téže měně, je možno zahrnout pod pojmy „*hlavní předmět smlouvy*“ a „*přiměřenost mezi cenou a službou*“, neboť pokud ano, znamenalo by to, že taková ujednání nemohou být posuzována z hlediska jejich přiměřenosti dle směrnice 93/13/EHS. SDEU ve svém rozhodnutí konstatoval, že je tomu přesně tak, tedy že uvedené ujednání o předmětu smlouvy a splácením úvěru charakterizuje tuto smlouvu, stanovuje hlavní plnění smlouvy, a jako takové proto nemůže být považováno za nepřiměřené, je-li napsáno srozumitelným jazykem.²⁷⁷

Další související otázkou pak bylo, zda případnou přiměřenost a rovnováhu v právech a povinnostech stran je nutno posuzovat pouze k okamžiku uzavření dané smlouvy, anebo je nutno do takového posouzení zahrnout i případ možného budoucího zhoršení postavení spotřebitele, kdy se pro něho např. splácení úvěru v cizí měně stane více nákladným. Dle konstatování SDEU je článek 3 odst. 1 směrnice nutno vykládat tak, že posouzení nepřiměřené povahy smluvního ujednání

²⁷⁶ Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 20. září 2017 ve věci *Ruxandra Paula Andriciuc a další v. Banca Românească SA* (věc C-186/16).

²⁷⁷ Tamtéž, bod 42.

musí být provedeno s ohledem na dobu uzavření dotčené smlouvy, nicméně je určitě třeba zohlednit všechny okolnosti, jež mohly být prodávajícímu nebo poskytovateli v tom okamžiku známy a mohly by mít dopad na následné plnění smlouvy spotřebitelem.²⁷⁸ Obecně zde tedy bylo nastaveno pravidlo, že v případech, kdy poskytovatel nebo prodávající má nebo by měl mít povědomí např. o tom, že kurs smluvně sjednané měny kolísá, podléhá častým výkyvům anebo taková situace hrozí, je jeho povinností spotřebiteli takovou informaci dát, a tedy při posuzování přiměřenosti takového smluvního ujednání je zapotřebí přihlížet i k možnému budoucímu zhoršení postavení spotřebitele (pokud je to však objektivně možné).

Poslední otázkou, která byla v dotčeném rozhodnutí řešena, byla otázka vztahující se k článku 5 směrnice 93/13/EHS, v němž je zakotven požadavek, aby smluvní ujednání bylo sepsáno jasným a srozumitelným jazykem. Předběžná otázka se týkala právě toho, jak široce je nutno vykládat pojem „srozumitelnost a jasnost“, tedy zda dotčené ujednání musí v tomto konkrétním případě obsahovat pouze vysvětlení daného ustanovení a jeho fungování, anebo musí obsahovat např. i informace o možných důsledcích, které může přinést. Dle SDEU uvedený požadavek skutečně implikuje i to, že ujednání, podle kterého musí být úvěr splacen v téže cizí měně, ve které byl sjednán, musí spotřebitel pochopit nejen z formálního a gramatického hlediska, ale i z hlediska jeho konkrétního dosahu – a to v tom smyslu, že běžně informovaný a pozorný spotřebitel může z takového ujednání nejen zjistit, že může dojít ke zhodnocení nebo znehodnocení cizí měny, ve které byl úvěr poskytnut, ale i posoudit případné ekonomické důsledky takového ujednání v rámci úvěrové smlouvy.²⁷⁹

Abychom výše uvedené shrnuli, pak dle názoru SDEU samotné ustanovení o poskytnutí úvěru v cizí měně a jeho splácení v téže cizí měně nelze považovat za nepřiměřené, nicméně to pouze za předpokladu, že je takové ustanovení napsáno jasným a pro spotřebitele srozumitelným jazykem, přičemž tato srozumitelnost a jasnost je vykládána poměrně široce a je nutno, aby konkrétní ustanovení spotřebitel pochopil nikoli pouze co do jeho gramatického vyjádření a obsahu, ale i co do jeho možného dosahu do budoucna, tedy aby spotřebitel na základě

²⁷⁸ Tamtéž, bod 58.

²⁷⁹ Tamtéž, bod 51.

formulace dotčeného ustanovení mohl zjistit a posoudit i určitá možná rizika, která z něho mohou vyplývat.

Podmínek hypotečního úvěru se týká rovněž další z aktuálních rozhodnutí SDEU, a to rozhodnutí ve věci *Banco Primus SA v. Jesús Gutiérrez García*.²⁸⁰ Ve zde řešeném případě obsahovala smluvní dokumentace k úvěru (mimo jiné) ujednání, které obsahovalo ztrátu výhody splátek dlužníka, resp. umožňovalo bance žádat okamžité splacení jistiny, úroků atd. v případě, kdy ve sjednaný den nebude zaplacen žádná částka. Ve skutečnosti však k využití tohoto práva ze strany banky došlo až v okamžiku, kdy evidovala u dlužníka neuhrazené splátky již za sedm měsíců. Jedním ze sporných bodů, které byly řešeny v konečném důsledku i ze strany SDEU, byla právě nepřiměřenost ujednání o ztrátě výhody splátek již po jedné neuhrazené splátce úvěru. SDEU zde odmítl argumentaci vnitrostátního soudu, který sice dotčené ujednání shledal nepřiměřeným, nicméně jej neprohlásil za neplatné, a tedy neupustil od jeho uplatnění, neboť podnikatel jej ve skutečnosti nepoužil, a tedy nepostupoval ve vztahu ke spotřebiteli nepřiměřeně. SDEU však konstatoval nutnost výkladu směrnice 93/13 v tom smyslu, že není rozhodné, jak v reálu banka skutečně postupovala (tedy že nepostupovala v souladu s ustanovením, které umožnilo zesplatnit úvěr již po jedné dlužné splátce), ale to, co skutečně bylo ve smlouvě sjednáno.²⁸¹

V neposlední řadě se pak ještě krátce zastavme u jednoho dalšího ze zajímavých rozhodnutí SDEU, které se týká časových účinků rozhodnutí o neplatnosti určitého nepřiměřeného ustanovení ve spotřebitelské smlouvě. Jedná se o rozhodnutí ve věci *Gutiérrez Naranjo a další*,²⁸² přičemž základním problémem zde bylo vrácení částek zaplacených ze strany spotřebitelů na základě smluvního ustanovení, u něhož byla shledána jeho nepřiměřenost. Předkládající soud proto položil otázku, zda omezení účinků určení neplatnosti smluvního ujednání z důvodu jeho nepřiměřenosti jen na období po tomto určení je v souladu s čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13/EHS.²⁸³ SDEU konstatoval, že čl. 6 odst. 1 musí být

²⁸⁰ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 26. ledna 2017 ve věci *Banco Primus SA v. Jesús Gutiérrez García* (věc C-421/14).

²⁸¹ Příspěvek doc. JUDr. Milana Hulmáka. Ph.D., v rámci semináře na téma *Novinky v ochraně spotřebitele*, konaného v rámci Akademie Havel&Partners. Praha, 30.11.2018.

²⁸² Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 21. prosince 2016 ve věci *Francisco Gutiérrez Naranjo a Ana María Palacios Martínez v. Cajasur Banco a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA)* (spojené věci C-154/15 a C-307/15).

²⁸³ Článek 6 odst. 1 směrnice 93/13/EHS: „Členské státy stanoví, že nepřiměřené podmínky použité ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se spotřebitelem nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů

vykládán v tom smyslu, že smluvní ujednání, které je prohlášeno za nepřiměřené, musí být v zásadě považováno za ujednání, které nikdy neexistovalo, takže důsledkem soudního rozhodnutí o nepřiměřené povaze musí být v zásadě obnovení situace, ve které by se spotřebitel nacházel, kdyby uvedené ujednání nebylo sjednáno. Povinnost vnitrostátního soudu neaplikovat takové smluvní ujednání, které ukládá uhrazení částek, jež se ukázaly jako bezdůvodné, tak s sebou v zásadě nese odpovídající restituční účinek vztahující se k těmto částkám.²⁸⁴

5.4. Dílčí závěr 5. kapitoly

Právě oblast úpravy spotřebitelských smluv je vhodnou příležitostí k opětovnému zamyšlení se nad jednou z výchozích tezí této práce, kterou je předpoklad přebujelosti právní úpravy a přílišná limitace smluvní svobody. Právě na tomto místě musíme opět vyslovit částečný nesouhlas s touto výchozí tezí, neboť právě zde je velmi patrný posun ve vnímání spotřebitele, pro což jsou z našeho pohledu velmi zajímavé např. závěry SDEU ve věci *Home Credit Slovakia a.s. v. Klára Bíróová*. Zde se z našeho pohledu skutečně neobjevuje jakkoli přehnaně ochránářský přístup ke spotřebiteli, ale je zde nalezena určitá hranice toho, co již je možné ponechat na rozumném vnímání spotřebitele, a co nikoli. A tak v případech, kdy nastane zjevná absence náležitostí požadovaných evropskou právní úpravou, je ponechán prostor pro zvýšení ochrany spotřebitele na vnitrostátní úrovni, nicméně v ostatních případech je příliš ochránářsky zaměřená národní právní úprava posouzena a odmítnuta jako nesprávná.

pro spotřebitele závazné a že smlouva zůstává pro strany závaznou za stejných podmínek, může-li nadále existovat bez dotyčných nepřiměřených podmínek.“

²⁸⁴ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 21. prosince 2016 ve věci *Francisco Gutiérrez Naranjo a Ana María Palacios Martínez v. Cajasur Banco a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA)* (spojené věci C-154/15 a C-307/15), bod 61 až 65.

6. Ochrana spotřebitele v hospodářské soutěži

Úprava pravidel hospodářské soutěže je obecnou oblastí právní úpravy, z níž se následně v důsledku společenského vývoje vydělilo právo proti nekalé soutěži. Tato problematika se na první pohled může jevit jako vzdálená oblast ochrany spotřebitele, avšak je to právě spotřebitel, kdo nese v situacích, kdy je hospodářská soutěž narušována protiprávním jednáním soutěžitelů, konečné důsledky takového jednání.

V drtivé většině případů takovým konečným důsledkem nezdravého soutěžního a konkurenčního prostředí bude právě zvýšení cen, snížená kvalita zboží či jeho omezená nabídka, přičemž konečným subjektem, který tyto neblahé důsledky pocítí, je jednoznačně spotřebitel. A naopak, bude-li hospodářská soutěž funkční a konkurenční prostředí zdravé, pak to bude opět právě spotřebitel, kdo bude z tohoto faktu těžit nejvíce, a to ve formě nízkých cen, vysoké kvality a široké nabídky zboží.

Právní úprava týkající se ochrany proti nekalé soutěži, která je jedním z dílčích odvětví práva hospodářské soutěže, pak obecně řečeno „*postihuje právní delikty, které nesměřují proti existenci konkurence, ale zneužívají ji deformacemi soutěžních pravidel s cílem poškodit soutěžitele nekalým způsobem.*“²⁸⁵ Právě z ideje určitého rozdělení oblasti práva ochrany hospodářské soutěže vznikla oblast přímo se dotýkající spotřebitele – oblast práva proti nekalé soutěži.

V oblasti soutěžního práva pak můžeme řadit jednotlivé vztahy do dvou kategorií, a sice do kategorie vztahů mezi podnikateli (business to business relations – tzv. „B2B“), a vztahy mezi podnikateli a spotřebiteli (business to customer relations – tzv. „B2C“).

6.1. Ochrana hospodářské soutěže

Důvod k jednoznačně vysokému zájmu EU o oblast ochrany hospodářské soutěže je plně v souladu s jedním z jejích primárních cílů, a sice zabránit vzniku překážek obchodu a urychlit tak evropskou hospodářskou integraci, kterýžto cíl je jednoznačně závislý na z dlouhodobého hlediska účinné hospodářské soutěži

²⁸⁵ ELIÁŠ, K. in ELIÁŠ, K., BEJČEK, J., HAJN, P., JEŽEK, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo.* 5. vydání. Praha : C.H. Beck, 2007. s. 295.

a zdravém konkurenčním prostředí.²⁸⁶ Zdravá konkurence na vnitřním trhu EU dále logicky vede k tomu, že evropské společnosti lépe obstojí v konkurenčním prostředí i mimo EU²⁸⁷ a budou schopny si snáze a lépe udržet postavení i na celosvětových trzích,²⁸⁸ což opět koresponduje se základním cílem EU i evropské právní úpravy a rovněž i s pozadím právní úpravy ochrany spotřebitele – jímž je právě vnitřní trh a jeho správné fungování. Faktem totiž je, že v případě vnitřního trhu EU se jedná o relevantní trh obrovských rozměrů a důsledky případných protisoutěžních deliktů jsou tak způsobilé dotknout se velkého množství soutěžitelů a poškodit v konečném důsledku obrovské množství spotřebitelů, a to vznikem škod velkého rozsahu. Posílení práva hospodářské soutěže ovlivňuje hospodářské zájmy spotřebitelů přímo v rámci veřejného zájmu na zachování hospodářské soutěže, který chrání právo EU.²⁸⁹

K dotčení soutěžního prostředí může dojít v důsledku následujících kroků ze strany podnikatelů, které mohou být za určitých podmínek hodnoceny jako způsobilé toto prostředí narušit, a sice: (i) dohody soutěžitelů, (ii) zneužití dominantního postavení soutěžitelů, anebo (iii) spojení soutěžitelů. Pro spotřebitele jsou nebezpečné všechny tři tyto možnosti, avšak za nejpřímější cestu směrem ke spotřebiteli a k narušení jeho zájmů považujeme dohody soutěžitelů a zneužití dominantního postavení, a to mimo jiné i proto, že právní úprava má v případě dohod soutěžitelů a zneužití dominantního postavení funkci represivní. Případné nevhodné jednání soutěžitelů je tedy posuzováno z hlediska jeho slučitelnost s právní úpravou až *ex post*, a nikoli preventivně, jako je tomu u spojování soutěžitelů, které jako jediná z variant možného narušení hospodářské soutěže je v režimu předem povolovaného kroku a je zde tedy prostředek, jak poškození zájmů soutěžitelů (a potažmo konečných spotřebitelů) předejít a nedovolit ho. Tuto premisu potvrzuje koneckonců i systematika samotné právní úpravy hospodářské soutěže na úrovni primárního práva, kdy hlava VII SFEU ve své kapitole 1 upravuje právě dohody soutěžitelů a zneužití dominantního postavení

²⁸⁶ ELIÁŠ, K., BEJČEK, J., HAJN, P., JEŽEK, J. *Kurs obchodního práva, Obecná část, Soutěžní právo*. 5. vydání. Praha : C.H.Beck, 2007, s.438.

²⁸⁷ HOWELLS, G. TWIGG-FLESNER, CH., WILHELMSSON, T. *Rethinking EU consumer law*. [online] London; New York : Routledge, 2017. Citováno dne 31.01.2019.

²⁸⁸ Evropská Komise. *Proč je politika hospodářské soutěže důležitá pro spotřebitele?* Dostupné z: http://ec.europa.eu/competition/consumers/why_cs.html. Citováno dne 31.01.2019.

²⁸⁹ K tomuto viz CSERES, K. J., MENDES, J. *Consumers' access to eu competition law procedures: outer and inner limits*. In Common Market Law Review [online], Issue 2, s. 483–521, Turpin Distribution Serv Ltd, 2014. Citováno dne 31.01.2019.

(viz články 101 a 102 SFEU), nicméně úprava spojování soutěžitelů v rámci SFEU vůbec upravena není (resp. není vůbec upravena na úrovni primárního práva). V následujících odstavcích se tedy budeme soustředit především na možnou škodlivost dohod soutěžitelů a zneužití dominantního postavení.

Vedle úpravy v rámci SFEU se zákazu dohod soutěžitelů a zneužití dominantního postavení obecně věnuje nařízení Rady (ES) č. 1/2003 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 82 Smlouvy. Orgány členských států jsou v případech, kdy by jednání podnikatelů mohlo ovlivnit obchod mezi členskými státy, povinny použít vedle své národní právní úpravy i právní úpravu evropskou, mimo jiné aplikovat články 101 a 102 SFEU. Splnění tohoto kritéria určitého evropského rozměr je dle judikatury dokládáno poměrně jednoduše formulovaným testem, podle něhož stačí, aby zneužívající chování mohlo s dostatečnou mírou jistoty ovlivnit průběh obchodu mezi členskými státy. „*Podmínka ovlivnění obchodu musí být považována za splněnou, je-li prokázáno, že obchod na vnitřním trhu v rámci společenství byl významně ovlivněn skutečně nebo alespoň potencionálně.*“²⁹⁰ Tato podmínka logicky může být naplněna i v případě, kdy jde o jednání omezené na trh jednoho státu, ale s tím účinkem, že toto jednání znesnadňuje přístup jiných členských států na daný trh.²⁹¹

Pro dohody soutěžitelů, resp. pro dohody omezující soutěž, se vžilo označení „kartely“ či „kartelové dohody“. Jejich uzavírání reguluje na úrovni primárního práva článek 101 SFEU (bývalý článek 81 Smlouvy o ES), dle kterého jsou s vnitřním trhem neslučitelné, a proto zakázané, veškeré dohody mezi podniky, rozhodnutí o sdružení podniků a jednání ve vzájemné shodě, které by mohly ovlivnit obchod mezi členskými státy a jejichž účelem nebo důsledkem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na vnitřním trhu. Sám článek 101 dále demonstrativně vyjmenovává typy dohod, které zejména jsou zakázány,²⁹² přičemž právní úprava nerozlišuje mezi dohodami horizontálními nebo

²⁹⁰ Rozsudek Soudu prvního stupně (druhého senátu) ze dne 1. dubna 1993 ve věci *BPB Industries Plc a British Gypsum Ltd proti Komisi Evropských společenství* (věc T-65/89).

²⁹¹ Viz Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. října 1972 ve věci *Vereeniging van Cementhandelaren proti Komisi Evropských společenství* (věc 8-72).

²⁹² a) dohody přímo nebo nepřímo určující nákupní nebo prodejní ceny anebo jiné obchodní podmínky – tzv. *cenové nebo podmínkové kartely* (jsou nejčastějším typem kartelových dohod); b) dohody omezující nebo kontrolující výrobu, odbytu, technický rozvoj nebo investice – tzv. *restrikční a kontrolní dohody*; c) dohody rozdělující trhy nebo zásobování – tzv. *segmentační dohody*; d) dohody uplatňující vůči obchodním partnerům rozdílné podmínky při plnění stejné povahy, čímž jsou někteří partneři znevýhodněni v hospodářské soutěži – tzv. *dohody diskriminační*, a e) dohody podmiňující uzavření smluv tím, že druhá strana přijme další plnění, která ani věcně, ani podle obchodních zvyklostí s předmětem těchto smluv nesouvisí – tzv. *junktimační kartelové dohody*.

vertikálními.²⁹³ Velmi podstatnými kritérii, podle nichž je posuzována škodlivost konkrétní dohody, je jednak její způsobilost ovlivnit obchod, a dále pak skutečnost, že účelem dohody je narušení hospodářské soutěže (a to i byť by v konečném důsledku k jejímu narušení nedošlo), anebo naopak, že jejím důsledkem dojde k narušení hospodářské soutěže (být by dosažení takového stavu třeba ani nebylo původním účelem takové dohody). Samozřejmě, že pokud se v konkrétní dohodě spojují všechny uvedené skutečnosti, je její škodlivost z hlediska práva EU též dána.

K hledisku účelu a důsledků kartelové dohody se vyjadřuje i SDEU v rámci rozhodnutí ve věci *FSL Holdings a další v. Komise*.²⁹⁴ SDEU se zde věnuje především posouzení narušující povahy dohody z hlediska jejího účelu. Spojení „omezení hospodářské soutěže z hlediska účelu“ musí být dle SDEU vykládáno velmi restriktivně a lze pod něj podřadit určité druhy koordinace mezi podniky, které vykazují dostatečný stupeň škodlivosti, aby bylo možné říci, že přezkum jejich důsledků již není nutný. Jak vyplynulo již z předchozí judikatury SDEU, existují totiž formy koordinace a dohod mezi podniky, které mohou být považovány za škodlivé již ze své povahy.²⁹⁵ Vždy je proto třeba se soustředit na obsah ustanovení dotčené dohody, na cíle, kterých má dosáhnout, jakož i na hospodářský a právní kontext, do kterého spadá.²⁹⁶ V případě *FSL Holdings a další v. Komise* se však jednalo o to, že dotčení soutěžitelé se účastnili kartelové dohody, jejímž účelem bylo určování cen, přičemž s ohledem na to, že takový typ dohod představuje zvlášť závažné porušení pravidel hospodářské soutěže, je možno jej rozhodně označit jako omezující hospodářskou soutěž z hlediska svého účelu.²⁹⁷ Tato nejtypičtější a nejčastější forma kartelu, tedy dohoda o cenách (cenový kartel), totiž vede zcela přímo ke zvýšení cen pro konečné spotřebitele.

²⁹³ Horizontálními dohodami jsou dohody mezi soutěžiteli, kteří působí na stejné úrovni trhu, tzn. že strany příslušné dohody působí na stejné úrovni výroby nebo distribuce určitého zboží či služeb; jedná se o dohody mezi konkurenty, např. výrobci téhož nebo vzájemně zastupitelného zboží. Vertikálními dohodami jsou dohody mezi soutěžiteli, kteří působí na různých úrovních trhu zboží, tj. na různých úrovních výroby nebo distribuce; jako typický příklad dohod ve vertikále lze uvést dohodu mezi výrobcem zboží a jeho distributorem, dohodu mezi velkoobchodníkem a maloobchodníkem apod. Viz Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. *Zakázané dohody – kartely*. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/verejne-zakazky/osveta-a-transparentnost-verejnych-zadavatelu/zakazane-dohody-bid-rigging/zakazane-dohody-kartely.html>. Citováno dne 31.01.2019.

²⁹⁴ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 27. dubna 2017. *FSL Holdings a další v. Evropská komise* (věc C-469/15 P).

²⁹⁵ Viz např. rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 26. listopadu 2015 ve věci *SIA „Maxima Latvija” v. Konkurences padom* (věc C-345/14), body 17 a 20; nebo viz rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 20. ledna 2016 ve věci *Toshiba Corporation v. Evropská komise* (věc C-373/14 P), bod 26.

²⁹⁶ Viz rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 27. dubna 2017. *FSL Holdings a další v. Evropská komise* (věc C-469/15 P), bod 105; rovněž viz rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 20. ledna 2016 ve věci *Toshiba Corporation v. Evropská komise* (věc C-373/14 P), bod 27.

²⁹⁷ Viz rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 27. dubna 2017. *FSL Holdings a další v. Evropská komise* (věc C-469/15 P), bod 107.

Podle kvalifikovaných odhadů může toto zvýšení dosáhnout až 50 %, tedy konečný spotřebitel v důsledku cenového kartelu platí za zboží až o polovinu vyšší cenu, než jak by tomu bylo v případě, kdy by na daném relevantním trhu cenový kartel nefungoval.²⁹⁸

Omezení hospodářské soutěže z hlediska účelu se dále velmi podrobně věnuje též rozhodnutí SDEU ve věci *Lundbeck v. Komise*,²⁹⁹ či ve věci *CB v. Komise*,³⁰⁰ přičemž druhý z rozsudků pracuje s pojmem „omezení z hlediska cíle“, který se v dotčených člancích SFEU nevyskytuje, a zároveň je v tomto rozhodnutí vedena zajímavá polemika s předchozím rozhodnutím Tribunálu v této věci, který se určitým způsobem odklonil od konstantní judikatury SDEU a dovozoval, že není nutný natolik restriktivní přístup v případě posuzování toho, zda určitá dohoda je či není omezující z hlediska cíle (resp. účelu), a prosazoval extenzivnější výklad.³⁰¹

Cenový kartel jde současně ruku v ruce s tzv. segmentačními kartelovými dohodami, které spočívají v rozdělení trhu na části, přičemž v každé části působí pouze konkrétní soutěžitel. V důsledku toho pak jednotliví soutěžitelé ve svých vymezených oblastech nemusí čelit tlaku konkurence a mohou nasadit vyšší cenu, poskytovat zboží v nižší kvalitě a spotřebitel je opět nucen takové předražené či nekvalitní zboží kupovat.³⁰² Takové prostředí je pak samozřejmě ideální k tomu, aby soutěžitelé mezi sebou koordinovali ceny na trhu, a tím tak určovali jejich výši.³⁰³

Velmi škodlivou formou cenového kartelu je dále tzv. „bid-rigging“. Jedná se o kartelové dohody uzavírané mezi účastníky výběrových řízení v úmyslu ovlivnit výsledek výběrového řízení ve prospěch dosažení předem dohodnutého cíle.³⁰⁴ Zadavatel veřejné zakázky tak dostane řadu nabídek, avšak všechny již s cenou

²⁹⁸ Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. *Spotřebitel a hospodářská soutěž*. Dostupné z:

<https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/zakazane-dohody-a-zneuziti-dominance/spotrebitele-a-hospodarska-soutez.html>. Citováno dne 31.01.2019.

²⁹⁹ Rozsudek Tribunálu (devátého senátu) ze dne 8. září 2016 ve věci *H. Lundbeck A/S a Lundbeck Ltd v. Evropská komise* (věc T-472/13).

³⁰⁰ Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 11. září 2014 ve věci *Groupement des cartes bancaires (CB) v. Evropská komise* (věc C-67/13 P).

³⁰¹ Tamtéž, body 55 až 57.

³⁰² Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. *Spotřebitel a hospodářská soutěž*. Dostupné z:

<https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/zakazane-dohody-a-zneuziti-dominance/spotrebitele-a-hospodarska-soutez.html>. Citováno dne 31.01.2019.

³⁰³ Viz příklady z judikatury jako např. rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 21. ledna 2016 ve věci *Galp Energía España, SA a další v. Evropská komise* (věc C-603/13 P), nebo ze dne 9. června 2016 ve věci *Productos Asfálticos (PROAS), SA v. Evropská komise* (věc C-616/13 P).

³⁰⁴ Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. *Spotřebitel a hospodářská soutěž*. Dostupné z:

<https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/zakazane-dohody-a-zneuziti-dominance/spotrebitele-a-hospodarska-soutez.html>. Citováno dne 31.01.2019.

navýšenou tak, aby odpovídala dohodě uchazečů a jejich cíli. Často neexistuje pro zadavatele způsob, jak kartel odhalit či alespoň dospět k nějakému podezření, a byť bude vybrána nejvýhodnější nabídka, nic to nemění na tom, že se již jedná o nabídku uměle navýšenou oproti takové, která by byla nabídnuta mimo existenci kartelu. Takový rozdíl v ceně pak nese zadavatel, nicméně vzhledem k tomu, že se jedná o oblast veřejných zakázek, je finální povinnost opět přenesena až k daňovému poplatníkovi, tj. spotřebiteli. Jako příklad z judikatury nechť nám na tomto místě poslouží rozhodnutí SDEU ve věci *Schindler Holding a další v. Komise*.³⁰⁵ Protiprávní jednání řešená v tomto rozhodnutí spočívala především v tajné spolupráci mezi jednotlivými soutěžiteli a v cílené manipulaci projektů, v nichž tito soutěžitelé činili své nabídky, přičemž cílem mělo být rozdělení jednotlivých projektů mezi ně tak, aby si navzájem nekonkurovali. Jedná se tedy o typický příklad bid-riggingu. Takový způsob omezení hospodářské soutěže patří (dle názoru Komise) ze své podstaty mezi nejzávažnější porušení článku 101 SFEU, přičemž takové jednání uměle zbavilo zákazníky výhod, které mohli očekávaně získat z konkurenčních nabídek.³⁰⁶ Problémem v daném případě (mimo jiné) bylo, že příslušné orgány nebyly dost dobře schopny „změřit“, resp. posoudit intenzitu dopadu takového jednání, neboť nebylo především známo (ani nebyla možnost toto objektivně zjistit), zda a v kolika dalších projektech byly zmanipulovány nabídky, ani kolik projektů mohlo být rozděleno mezi účastníky kartelu. Avšak již s ohledem na charakter takového jednání bylo možné jej označit za velmi závažné, neboť z ustálené judikatury vyplývá, že „účinek jednání narušujícího hospodářskou soutěž není určujícím kritériem při posouzení závažnosti protiprávního jednání. Okolnosti týkající se úmyslu mohou být důležitější než ty, které se týkají účinků jednání, zejména pokud se jedná o protiprávní jednání, které je skutečně závažné, jako je rozdělování trhů.“³⁰⁷ Jednání tak mohlo být kvalifikováno jako velmi závažné protiprávní jednání, aniž by bylo nutno prokazovat skutečný dopad tohoto kartelu.

Pro spotřebitele značně nebezpečné jsou i kartely spočívající v omezení výroby konkrétního zboží či dohody soutěžitelů o omezení technického rozvoje, inovací a investic do nich – jedná se o tzv. kartely restriktivní a kontrolní. V prvním

³⁰⁵ Rozsudek Tribunálu (osmého senátu) ze dne 13. července 2011 ve věci *Schindler Holding Ltd a další proti Evropské komisi* (věc T-138/07).

³⁰⁶ Tamtéž, bod 205.

³⁰⁷ Tamtéž, bod 222; obdobně viz bod 118 rozsudku Soudního dvora ze dne 2. října 2003 ve věci *Thyssen Stahl v. Komise* (věc C-194/99 P).

uvedeném případě na trhu vzniká nedostatek zboží, jehož se dohoda týká, poptávka se zvyšuje, nabídka je nedostatečná a vyšší cenu, která v důsledku toho na trhu bude, v konečném důsledku samozřejmě zaplatí spotřebitel. Ve druhém z uvedených případů pak dochází k tomu, že soutěžitelé koordinovaně omezí investice do inovací a dalšího technického rozvoje, čímž ušetří náklady, nicméně ve vztahu ke spotřebiteli se tato situace projevuje tím, že je nepřímo nucen nakupovat zboží, které kvalitativně není na takové úrovni, na jaké by mohlo být na trhu dostupné v případě, že by neexistovala kartelová dohoda a výzkum a vývoj v dané oblasti by takovou dohodou nebyly ovlivněny. K dohodám, které prostřednictvím omezování výroby a prodeje cílí k ovlivňování cen, se vyjadřoval SDEU ve své rozhodnutí ve věci *Lucchini v. Komise*.³⁰⁸

Kartelové dohody, které splňují podmínky článku 101 SFEU, jsou bez dalšího zakázané a považovány za neplatné od samotného počátku. Obecně sice tento zákaz platí, na druhou stranu se v soutěžním právu ustálil určitý systém výjimek, na jehož základě je možné určitou dohodu ze zákazu vyjmout. Tato možnost je článkem 101 SFEU dána pro dohody, které přispívají ke zlepšení výroby nebo distribuce výrobků anebo k podpoře technického či hospodářského pokroku, přičemž vyhražují spotřebitelům přiměřený podíl na výhodách z tohoto vyplývajících, a které: (i) neukládají příslušným podnikům omezení, jež nejsou k dosažení těchto cílů nezbytná, a (ii) neumožňují těmto podnikům vyloučit hospodářskou soutěž ve vztahu k podstatné části výrobků tímto dotčených. A tedy i kartelová dohoda, která naplňuje znaky generální klauzule (článek 101 SFEU, odst. 1), může být ze zákazu vyňata, pokud splňuje podmínky některé z uvedených výjimek, jejichž cílem není v konečném důsledku nic jiného než opět zabránit negativním dopadům na spotřebitele. Absolutní zákaz by tak totiž, přihlédneme-li k možným pozitivním dopadům některých dohod, mohl absurdně znamenat poškození věřitelů ve vztahu k eventuálnímu zlepšení situace na trhu a technického či hospodářského pokroku.

Článek 102 SFEU (bývalý článek 82 Smlouvy o ES) upravuje druhou z možností narušení hospodářské soutěže, a sice zneužití dominantního postavení. Postihováno dle tohoto článku tak není dosažení dominantního postavení samo o sobě, ale až ve chvíli, kdy dominant na trhu začne tohoto svého výsadního

³⁰⁸ Rozsudek Tribunálu (osmého senátu) ze dne 9. prosince 2014 ve věci *Lucchini SpA v. Evropská komise* (věc T-91/10).

postavení zneužívat. Platí, že čím silnější jsou podniky, tím slabší je intenzita hospodářské soutěže.³⁰⁹ Dominant má ve svém postavení možnost chovat se tak, jak by se ve zdravém konkurenčním prostředí chovat nemohl. Je schopen se chovat na trhu nezávisle jak ve vztahu ke svým odběratelům a dodavatelům, tak i ve vztahu ke svým konkurentům, přičemž se tak děje v situaci, kdy spotřebitel, ale ani dodavatel či odběratel, nemají příliš jiných možností, kde zboží nebo služby získat nebo komu je dodat. Dominujícímu podnikateli proto v důsledku jeho postavení vznikají specifické povinnosti, a především povinnost neomezovat svým působením jiné soutěžitele, přičemž právní úprava stanoví (byť samozřejmě pouze demonstrativně) způsoby chování, které jsou za zneužití dominantního postavení považovány.

Dle článku 102 SFEU je zakázáno zneužívání dominantního postavení jedním nebo více podniky, pokud to může ovlivnit obchod mezi členskými státy. Charakter zakázaných jednání se věcně shoduje se zakázanými ujednáními v rámci kartelových dohod, a tedy i dopad takového zakázaného chování ze strany dominanta na spotřebitele je obdobný.

Mezi časté zneužívající praktiky patří i tzv. „margin squeeze“, tj. stlačování marží. Dominant v takovém případě sníží své ceny až pod úroveň nákladů, přičemž ostatní soutěžitelé logicky nabízejí své zboží za odpovídající ceny. Jejich zboží je tedy dražší než zboží dominujícího subjektu, spotřebitelé od nich postupně přestávají nakupovat, až časem jsou tito konkurenti dominujícího subjektu donuceni z trhu odejít. I konkurenti dominanta mohou snížit ceny pod úroveň nákladů, nicméně zde je třeba mít na paměti silné postavení dominanta, tj. i jeho větší hospodářskou sílu, a konkurent nemůže logicky s podhodnocenými cenami vydržet příliš dlouho.³¹⁰ Situace by se takto jevila pro spotřebitele příznivá, neboť ceny klesají, nicméně jakmile konkurenti pod tlakem z trhu odejdou, dominant výrazně zvýší své ceny, aby dorovnal své dosavadní ztráty. A vzhledem k tomu, že dominant již na takto uprázdněném trhu nečelí konkurenci, může si dovolit takto vysoké ceny udržet. V konečném důsledku tedy po krátkodobém snížení cen přichází dlouhé období cen výrazně vyšších.³¹¹

³⁰⁹ BEDNÁŘ, J. *Aplikace soutěžního práva v rozhodovací praxi. Z rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, Komise a Evropského soudního dvora*. Praha : C.H.Beck, 2005, s. 625.

³¹⁰ Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. *Spotřebitel a hospodářská soutěž*. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/zakazane-dohody-a-zneuziti-dominance/spotrebitele-a-hospodarska-soutez.html>. Citováno dne 31.01.2019.

³¹¹ Tamtéž.

Co se týče zneužití dominantního postavení v praxi, existuje zde velmi bohatá judikatura SDEU k tomuto tématu. Aktuálně velmi čerstvým je rozhodnutí ve věci *MEO – Serviços de Comunicações e Multimédia*,³¹² které se týká obecně splnění podmínek pro kvalifikaci určitého jednání dominanta jako zneužívajícího. V daném případě se jednalo o diskriminační jednání na trhu, tedy uplatňování rozdílných podmínek vůči obchodním partnerům při plnění stejné povahy (viz článek 102 písm. c) SFEU). Takové chování podniku v dominantním postavení na trhu musí být nejen diskriminační, ale musí i směřovat k narušení tohoto soutěžního vztahu, tedy k narušení soutěžního postavení jedněch obchodních partnerů tohoto podniku ve vztahu k druhým (zvýhodnění jedněch před druhými).³¹³ Výklad tedy stojí na principu, že teprve pokud chování dominanta směřuje k narušení hospodářské soutěže, může být diskriminace partnerů, kteří se nacházejí v soutěžním vztahu, považována za zneužívající. Obdobně jako v případech kartelů však nelze požadovat, aby zde byla nutnost podat důkaz skutečného a kvantifikovatelného zhoršení soutěžního postavení jednotlivých obchodních partnerů.³¹⁴ Obecně tak SDEU konstatoval, že „*diskriminace v oblasti cen ve smyslu čl. 102 druhého pododstavce písm. c) SFEU musí mít dopad na zájmy subjektu, vůči kterému byly uplatňovány vyšší ceny ve srovnání s jeho konkurenty, aby tato diskriminace mohla způsobit znevýhodnění v hospodářské soutěži.*“³¹⁵

Velmi zajímavým z hlediska zneužití dominantního postavení soutěžitele je (též poměrně nově rozhodnutý) případ *CEAHR v. Komise*,³¹⁶ neboť jeho předmětem je situace, kdy výrobci švýcarských hodinek odmítli dodávat náhradní díly nezávislým hodinářům provádějícím opravy. Byla tedy vytvořena distribuční síť „smluvních“ hodinářů. Dle SDEU je v tomto případě k učinění závěru, že existuje zneužití ve smyslu článku 102 SFEU, nezbytné, aby odmítnutí dodání mohlo (tedy mělo způsobit) vyloučit veškerou hospodářskou soutěž na trhu ze strany osoby poptávající, zároveň aby uvedené odmítnutí nemohlo být objektivně odůvodněno a aby uvedené výrobky a služby byly samy o sobě nezbytné k výkonu činnosti poptávající osoby. Není však nutné prokázat vyloučení veškerého konkurenčního jednání na trhu, ale pouze to, že dotčené odmítnutí dodávek představuje riziko

³¹² Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 19. dubna 2018 ve věci *MEO – Serviços de Comunicações e Multimédia SA v. Autoridade da Concorrência* (věc C-525/16).

³¹³ Tamtéž, bod 25.

³¹⁴ Tamtéž, bod 27.

³¹⁵ Tamtéž, bod 30.

³¹⁶ Rozsudek Tribunálu (druhého senátu) ze dne 23. října 2017 ve věci *Confédération européenne des associations d'horlogers-réparateurs (CEAHR) v. Evropská komise* (věc T-712/14).

vyločení soutěže na trhu nebo že takovou soutěž může vyloučit.³¹⁷ V daném případě však uvedené jednání výrobců nebylo shledáno jako zneužívající, neboť takové omezení může odůvodnit cíl spočívající v ochraně kvality výrobků a jejich řádného užívání, a že udržování specializovaného obchodního systému, který umožňuje poskytovat specifické služby ve vztahu k vysoce kvalitním a technicky náročným výrobkům, je legitimním požadavkem. Vytvoření distribuční sítě je dle SDEU vyžadováno k ochraně kvality zboží a zajištění jeho správného užívání. Toto vše je samozřejmě splněno za předpokladu, že další prodejci jsou vybíráni na základě objektivních kritérií kvalitativní povahy, která jsou pro všechny potenciální další prodejce stanovena jednotně a nejsou používána diskriminačním způsobem – což v daném případě takto shledáno bylo.³¹⁸

Pokud jde o spojování soutěžitelů, tj. třetí z možností narušení fungování hospodářské soutěže, tuto oblast primární právo EU neupravuje a SFEU se omezuje pouze na základní regulaci kartelů a zneužití dominantního postavení. Problematiku spojování soutěžitelů podrobně upravuje nařízení Rady (ES) č. 139/2004 ze dne 20. ledna 2004 o kontrole spojování podniků. Dle tohoto nařízení články 81 (101 SFEU) a 82 (102 SFEU), ačkoliv se podle judikatury Soudního dvora vztahují na jisté druhy spojování, nejsou dostatečné pro kontrolu všech činností, které se mohou ukázat jako neslučitelné se systémem nenarušené hospodářské soutěže, a ustanovení tohoto nařízení se mají vztahovat na významné strukturální změny, jejichž tržní dopad přesahuje státní hranice každého členského státu. Taková spojení by obecně měla být přezkoumávána na úrovni EU. Spojení, na která se nevztahuje toto nařízení, spadají v zásadě do pravomoci členských států.

Smyslem ochrany hospodářské soutěže v oblasti spojování soutěžitelů tak není mařit jejich podnikatelské plány, ale zasahovat pouze tehdy, když je navrhované spojení způsobilé narušit hospodářskou soutěž. Největším rizikem pro spotřebitele, pokud jde o spojování soutěžitelů, je opět možnost vytvoření dominantního postavení pro určitý podnik, postupné vytlačování konkurentů z trhu a v důsledku toho jako finální důsledek navyšování cen a omezení možností volby spotřebitelů. I nařízení regulující spojování soutěžitelů však stanoví, že je při rozhodování o slučitelnosti spojení se společným trhem vhodné zohlednit všechny odůvodněné a pravděpodobné přínosy prokázané příslušným podnikem,

³¹⁷ Tamtéž, bod 90 a 106.

³¹⁸ Tamtéž, bod 66.

neboť je možné, že přínosy vyplývající ze spojení vyváží dopady na hospodářskou soutěž a zejména možnou újmu způsobenou spotřebitelům, která by jinak mohla spojením nastat.³¹⁹

Úzké propojení této regulace se spotřebiteli dále dovozujeme z prováděcího nařízení Komise (ES) č. 802/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se provádí nařízení Rady (ES) č. 139/2004 o kontrole spojování podniků, v jehož článku 11 písm. c) je zakotveno právo spotřebitelských sdružení na slyšení v případech řízení o povolení spojení, dotýká-li se navrhované spojení produktů nebo služeb využívaných konečnými spotřebiteli.³²⁰

Zájmy spotřebitelů velmi hojně argumentoval SDEU např. v rozhodnutí ve věci *Ryanair Holdings*³²¹ (např. argumentace, že při horizontálním spojování musí být nárůst efektivity dostatečně ověřitelný a přínosný pro spotřebitele; nárůst efektivity se musí v dostatečné míře přenést na spotřebitele a získat konkrétní podobu; musí vyvážit případnou újmu způsobenou spotřebitelům v důsledku spojení atd.) nebo *Heineken*³²² (případ kartelové dohody pro nizozemský trh s pivem; při stanovení výše pokuty je nezbytné brát v úvahu, zda původci protiprávních jednání skutečně měli hospodářskou schopnost způsobit významnou škodu jiným hospodářským subjektům, zejména pak spotřebitelům, a určit vyšší pokuty na úrovni, která zajistí její dostatečně odrazující účinek).

6.2. Ochrana spotřebitele před nekalou soutěží

Pokud jde o základ ochrany spotřebitele před nekalou soutěží v primárním právu EU, nacházíme jej zde pouze zprostředkovaně. Za teoreticky základní ustanovení lze ve vztahu k úpravě nekalé soutěže považovat především preambuli SFEU a snad z určitého pohledu i její články 34 a 35. V preambuli SFEU členské státy (mimo jiné) deklarují svůj závazek zajišťovat korektní hospodářskou soutěž, což samozřejmě znamená i její ochranu před jednáním případné nekalosoutěžní

³¹⁹ Bod 29 důvodů nařízení Rady (ES) č. 139/2004 ze dne 20. ledna 2004 o kontrole spojování podniků.

³²⁰ Účast spotřebitelského sdružení řešena např. v rozsudku Tribunálu (šestého senátu) ze dne 12. října 2011 ve věci *Association belge des consommateurs test-achats ASBL proti Evropské komisi* (věc T-224/10); rovněž viz BINET, Ch. *Right to be heard but not to contest: the standing of consumer associations in competition cases*. In *Journal of European Competition Law* [online], 2012, Vol. 3, Issue 5, s. 465-466. Citováno dne 31.01.2019.

³²¹ Rozsudek Tribunálu (třetího senátu) ze dne 6. července 2010 ve věci *Ryanair Holdings plc proti Evropské komisi* (věc T-342/07).

³²² Rozsudek Tribunálu (šestý rozšířený senát) ze dne 16. června 2011 ve věci *Heineken Nederland BV a Heineken NV proti Evropské komisi* (věc T-240/07).

povahy. Články 34 a 35 SFEU pak zakotvují zákaz omezení dovozu a vývozu, jakož i veškerých opatření s rovnocenným účinkem mezi členskými státy. Skutečnost, že tato oblast není výslovně upravena na úrovni primárního práva, svědčí o tom, že ochrana před nekalou soutěží původně byla pouze okrajovým zájmem orgánů EU a měla být jedním z prostředků, jak zajistit především rovné podmínky na trhu mezi jednotlivými soutěžiteli. S harmonizací úpravy nekalé soutěže tak zakladatelské smlouvy EU nepočítaly.

Nicméně, v poslední době se této oblasti soutěžního práva dostává zvýšené pozornosti, která se projevuje snahou o její komplexnější harmonizaci. Zároveň se také dostává do popředí zcela odlišný požadavek, než který zde byl klíčový na počátku (tedy udržení férových podmínek na trhu ve vztahu mezi jednotlivými soutěžiteli), a to je požadavek ochrany spotřebitele a veřejného zájmu na spravedlivé hospodářské soutěži. Tento aspekt právní úpravy nekalé soutěže byl dosud spíše jejím vedlejším důsledkem, přičemž tento posun, co se týče hlavního účelu právní úpravy, je dobře patrný i z aktuálního vývoje sekundárního práva v této oblasti.³²³

Základem úpravy nekalé soutěže je tedy sekundární právo EU, přičemž klíčovým právním aktem je směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu. Jejím hlavním cílem je stanovit případy, pro které se určité jednání posuzuje jako nekalé, a pro které nikoliv. V tomto případě nebylo využito principu minimální harmonizace, jako ve většině případů úpravy do té doby, neboť by bylo neúčelné, kdyby jednotlivým státům zůstala přílišná možnost zasahovat do této oblasti ochrany spotřebitelů.³²⁴ Požadované sjednocení právní úpravy by se tak nedostavilo a „pocitu bezpečí“ pro spotřebitele, který je primárním cílem a účelem úpravy obsažené ve směrnici, by tak nebylo dosaženo.

Evropský zákonodárce tedy v případě nekalých obchodních praktik zvolil cestu úplné, maximální harmonizace. K této otázce se v minulosti vyjadřoval SDEU, a to ve věci *Total Belgium NV*³²⁵, kde jádrem sporu byl právě výklad směrnice 2005/29/ES s ohledem na jí zvolený princip úplné harmonizace právní úpravy členských států, a to s ohledem na to, zda tato směrnice brání takové vnitrostátní úpravě, která stanoví obecný zákaz vázaných nabídek spotřebitelům. Je nutno

³²³ HAJN, P. *Komunitární a české právo proti nekalé soutěži*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2010, s. 24 an.

³²⁴ ČECH, P. *Nedotažená revoluce v právní úpravě nekalých obchodních praktik*. Právní zpravodaj. 3/2008, s. 1.

³²⁵ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 23. dubna 2009 ve věci *VTB-VAB NV proti Total Belgium NV* (C-261/07) a *Galatea BVBA proti Sanoma Magazines Belgium NV* (C-299/07) (spojené věci C-261/07 a C-299/07).

podotknout, že dotčená vnitrostátní právní úprava zakazovala vázané nabídky *en bloc*, tedy bez jakéhokoliv zohlednění konkrétních okolností nebo jakýchkoliv výjimek. SDEU však v rozhodnutí konstatuje, že směrnice 2005/29/ES provádí úplnou harmonizaci pravidel na evropské úrovni, a jak výslovně stanoví článek 4 směrnice, členské státy nemohou přijmout více omezující opatření, než jaká jsou stanovená směrnicí, a to ani s cílem dosáhnout vyšší úrovně ochrany spotřebitele.³²⁶

Dále pak směrnice ve své příloze I. stanoví taxativní výčet obchodních praktik, které jsou na základě čl. 5 odst. 5 směrnice považovány za nekalé za všech okolností (tedy bezvýjimečně a bez zohlednění případných konkrétních okolností, a tedy tak, jak byl formulován zákaz vázaných nabídek ve sporném případě), přičemž pouze tyto obchodní praktiky lze pokládat za nekalé, aniž by bylo třeba provádět hodnocení jednotlivých případů.³²⁷ Vázané nabídky tedy nejsou mezi praktikami vyjmenovanými taxativně v příloze I. směrnice a jak vyplývá ze všeho výše uvedeného, právní úprava *en bloc* zakazující vázané nabídky je směrnicí vyloučena a směrnicí je tedy nutno vykládat tak, že takovému zakazu ve vnitrostátní právní úpravě členského státu brání.

Abychom se však ještě krátce navrátili zpět ke směrnici 2005/29/ES jako takové, resp. k jejím cílům a zamýšlenému účelu jejího přijetí, je jejím dalším cílem taktéž rozvoj a posílení vnitřního trhu a především zajištění přehledných a transparentních pravidel, která by posílila důvěru spotřebitelů při transakcích přes hranice, neboť rozvoj vnitřního trhu a přeshraničních nákupů zboží byl a je brzděn nepochybně i tím, že mnoho nakupujících si v podstatě není jisto, jaká práva jim v takovém případě svědčí, resp. proti čemu se případně mohou bránit.³²⁸ S tímto faktem pak plně koresponduje i bod 12 důvodů směrnice: „*Harmonizace značně zvýší právní jistotu spotřebitelů i podniků. Spotřebitelé i podniky se budou moci spolehnout na jednotný právní rámec vycházející z jasně vymezených právních pojmů upravujících veškerá hlediska nekalých obchodních praktik v celé Evropské unii. Výsledkem bude odstranění překážek vyplývajících z roztržitosti předpisů o nekalých obchodních praktikách poškozujících ekonomické zájmy spotřebitele a umožnění dosažení vnitřního trhu v této oblasti.*“

Podnikatelé jsou v rámci této směrnice chráněni pouze nepřímo (byť ve výše citovaném bodě 12 důvodů se hovoří o zvýšení jistoty i pro podniky), a to *de facto*

³²⁶ Tamtéž, bod 52.

³²⁷ Tamtéž, bod 56 a 57.

³²⁸ Europa.eu. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/consumers_cs. Citováno dne 31.01.2019.

poskytnutím jakýchsi mantinelů, návodů k jednání, přičemž pokud chování podnikatele nenaplní skutkovou podstatu některé z nekalých obchodních praktik, může mít jistotu, že jedná legitimně. Ve spleti pravidel a právních předpisů často i podnikatel může pochybit bez primárně zlého úmyslu, přičemž těm poctivým subjektům právě stanovení určitých hranic a obecných pravidel pro jejich chování může pomoci se vyvarovat chybných kroků. Rovněž pak směrnice nepřímo chrání podniky, které by mohly být poškozeny jednáním jiných soutěžitelů, kteří nedodržují tuto směrnici.³²⁹ Primárně se však směrnice zaměřuje pouze na spotřebitele a zájmy podnikatelů jsou chráněny spíše ve směrnici o klamavé a srovnávací reklamě (směrnice 2006/114/ES), která naopak je zaměřena právě na ochranu zájmů podnikatelů. Úprava klamavé a srovnávací reklamy je však obsažena rovněž ve směrnici 2005/29/ES, kde jsou tyto praktiky označeny jako jednotlivé typy nekalého chování podnikatelů ve vztahu ke spotřebitelům.³³⁰

Nekalé obchodní praktiky směrnice explicitně označuje za zakázané (článek 5). Článek 5 směrnice je označován jako tzv. velká generální klauzule, která vymezuje jednání, jež je považováno za nekalé. Za nekalou se dle velké generální klauzule považuje obchodní praktika, pokud „*je v rozporu s požadavky náležité profesionální péče a pokud podstatně narušuje nebo je schopná podstatně narušit ekonomické chování průměrného spotřebitele, který je jejímu působení vystaven nebo kterému je určena.*“³³¹ Aby praktika mohla být považována za nekalou, je tedy třeba, aby se vymykala požadavkům náležité profesionální péče ze strany obchodníka a dále aby podstatně narušila či byla alespoň schopna podstatně narušit ekonomické chování průměrného spotřebitele.

Směrnice nechrání před nekalými obchodními praktikami všechny spotřebitele, byť takový přístup označuje za vhodný (bod 18 důvodů), ale adresátem ochrany je průměrný spotřebitel, jak je tento pojem konstantně vykládán ze strany SDEU. Zde je tedy absolutní ochrana spotřebitele usměrňována právě vztažením ochrany poskytované směrnicí na modelového „průměrného“ spotřebitele.³³² S ohledem na to, že jsou nekalosoutěžní praktiky hojně využívány a jsou

³²⁹ HAJN, P. *Směrnice o nekalých obchodních praktikách a české právo*. Právní rozhledy. 2007, č. 22, s. 2.

³³⁰ Viz např. článek 6 odst. 2 písm. a) směrnice 2005/29/ES, nebo např. bod 6 důvodů této směrnice.

³³¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (směrnice o nekalých obchodních praktikách), článek 5.

³³² ONDREJOVÁ, D. *Právní prostředky ochrany proti nekalé soutěži*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 44; dále viz rozsudek Soudního dvora ze dne 16.7.1998 ve věci *Gut Springenheide GmbH, Rudolf Tusky v. Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt – Amt für Lebensmittelüberwachung* (věc C-210/96).

prakticky součástí každodenních smluvních vztahů běžného spotřebitele, měl zákonodárce za to, že je třeba více chránit určité skupiny spotřebitelů, které se vymykají modelu průměrného spotřebitele a které směrnice č. 2005/29/ES označuje jako tzv. „zranitelné spotřebitele“. Vedle pojmu průměrného spotřebitele tak směrnice zavádí zvýšenou ochranu modelové skupiny zranitelných spotřebitelů, tj. spotřebitelů, které jsou z důvodu duševní nebo fyzické slabosti, věku nebo důvěřivosti zvláště zranitelní takovou praktikou nebo produktem, který propaguje.³³³

Ochranu specifických skupin spotřebitelů ale naopak zásadně opět oslabuje poslední věta v článku 5 odst. 3 směrnice 2005/29/ES, kde se zakotvuje institut tzv. obvyklého reklamního přehánění. V duchu vyšší ochrany těchto skupin je však zapotřebí k němu přistupovat s větší opatrností a umístění ustanovení o obvyklém reklamním přehánění do článku týkajícího se skupin zranitelných spotřebitelů se však ze systematického hlediska jeví jako nevhodné.³³⁴

Použití směrnice je dále omezeno pouze na případy vzniku ekonomické (majetkové) újmy spotřebitele, tedy škody. Tato premisa vychází plně z bodu 7 důvodů, v němž se stanoví: „*Tato směrnice upravuje obchodní praktiky, které přímo ovlivňují rozhodnutí spotřebitele o obchodní transakci týkající se produktů. Neupravuje obchodní praktiky, jež se uskutečňují převážně za jiným účelem, jako je například obchodní komunikace zaměřená na investory, jako jsou výroční zprávy a podnikové propagační publikace. Neupravuje právní požadavky na vkus a slušnost, které jsou v jednotlivých členských státech značně rozdílné.*“ Jako nekalá obchodní praktika tedy dle směrnice nemůže být posouzeno jednání obchodníka, které by bylo samo o sobě neetické, neslušné či jinak nevhodné, nezpůsobí spotřebiteli v konečném důsledku majetkovou újmu.

Právě ve vztahu k velké generální klauzuli směrnice o nekalých obchodních praktikách můžeme demonstrovat posun ochranářského postoje vůči spotřebitelům, neboť sama směrnice ochranu spotřebitele neabsolutizuje, ale naopak ji omezuje, snižuje, a to prostřednictvím následujících prvků. Aby praktika vůbec mohla být kvalifikována jako nekalá, musí ekonomické chování průměrného spotřebitele

³³³ Článek 5 odst. 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu.

³³⁴ HAJN, P. *Oslabená ochrana spotřebitelů? K aktuálnímu výkladu směrnice o nekalých obchodních praktikách.* Obchodněprávní revue. 2009, roč. 1, č. 2, s. 44.

narušit „podstatně“. Dále pak musí v důsledku této praktiky vzniknout spotřebiteli majtková újma, a v neposlední řadě je zde korektiv průměrného spotřebitele.

Na velkou generální klauzuli navazují tzv. malá generální klauzule, která zahrnuje kvalifikaci klamavých a agresivních obchodních praktik, a především pak tzv. černá listina nekalých obchodních praktik, která zavádí katalog skutkových podstat, které jsou považovány za nekalé vždy, a není třeba dokazovat, zda došlo k ekonomické újmě či zda jednání obchodníka mělo způsobilost podstatně ovlivnit spotřebitele.

Ve vztahu k černé listině je ochrana spotřebitele opět téměř absolutní, ovšem v tomto případě je takový přístup na místě, neboť černá listina by měla z logiky věci obsahovat seznam takových jednání, která jsou naprosto flagrantním porušením práva a musí tedy být zakázána bez ohledu na jakékoliv další korektivy.

Velká generální klauzule se v případě identifikace nekalé obchodní praktiky použije tehdy, pokud jednání nebude možné podřadit pod některou ze skutkových podstat uvedených v černé listině, a ani pod malou generální klauzuli. Velká generální klauzule je pojata velmi obecně právě z důvodu velké proměnlivosti a rychlého vývoje v oblasti ochrany spotřebitele. Není proto možné definovat pouze podrobný katalog konkrétních jednání, neboť takový by musel být neustále doplňován a aktualizován, což by zase naopak nepřispívalo k právní jistotě spotřebitelů, a je tak žádoucí mít vedle takového katalogu (kterým bezesporu je černá listina nekalých obchodních praktik) i obecné pravidlo, na jehož základě bude možné posoudit případnou nekalost jednání obchodníka vůči spotřebiteli.

K tématu konkrétních nekalých obchodních praktik podnikatelů ve vztahu ke spotřebitelům existuje relativně silná základna judikatury SDEU. Uvedme zde alespoň několik málo těch aktuálnějších relevantních rozhodnutí na poli evropské soudní praxe, které dle našeho názoru obsahují zajímavé závěry či nastolují další nosná témata k diskusi.

Nejprve se vraťme ještě jednou k rozhodnutí SDEU ve věci *Total Belgium NV*,³³⁵ kde jádrem sporu v daném řízení o předběžné otázce byl zákaz vázaných nabídek spotřebitelům jakožto nekalé obchodní praktiky. Je jednoznačné, že povaha vázaných nabídek je mnohdy hraniční s ohledem na to, zda mohou být považovány za nekalosoutěžní praktiky, či nikoli. V roce 2013 rozhodoval SDEU obdobný

³³⁵ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 23. dubna 2009 ve věci *VTB-VAB NV proti Total Belgium NV* (C-261/07) a *Galatea BVBA proti Sanoma Magazines Belgium NV* (C-299/07) (spojené věci C-261/07 a C-299/07).

případ, tj. konflikt vnitrostátního zákazu vázaných nabídek s úpravou směrnice 2005/29/ES, nicméně tenkrát se jednalo o zákaz konkrétního typu vázaných nabídek, jejichž alespoň jednou částí je finanční služba. Jednalo se o rozhodnutí ve věci *Citroën Belux*³³⁶ a jednalo se o nabídku šestiměsíčního bezplatného pojištění při koupi vozidla Citroën. V Citroënu SDEU posuzoval vztah zájmu EU na ochraně spotřebitele v klasickém konfliktu s článkem 56 SFEU, tj. se zásadou volného pohybu služeb, kdy bylo konstatováno, že takový zákaz může pro podniky usazené v jiných členských státech, které si přejí předkládat vázané nabídky, jejichž alespoň jednou částí je finanční služba, činit poskytování finančních služeb na belgickém území méně atraktivním, neboť by takové podniky nemohly vázané nabídky v této podobě předkládat bez dalšího, ale byly by nuceny zkoumat jejich soulad výlučně s belgickým právem (což by na území jiných členských států činit nemusely).³³⁷ Nicméně s ohledem na charakter a problematičnost finančních služeb a jistou jejich „nečitelnost“ pro běžného spotřebitele se nakonec SDEU přiklonil ve prospěch výkladu více ochrannářského pro spotřebitele a zkonstatoval možnost takové právní úpravy, která tyto vázané nabídky zakazuje,³³⁸ neboť tak činí způsobem slučitelným se směrnicí, kdy nezakazuje *en bloc* veškeré vázané nabídky obsahující finanční službu, ale příslušný vnitrostátní předpis taxativně stanoví výjimky, kdy je taková nabídka přípustná. Ochrana spotřebitele je v judikatuře SDEU konstantně uznávána za naléhavý důvod obecného zájmu, který může odůvodnit i omezení volného pohybu služeb,³³⁹ a formulace zákazu v té podobě, jak je stanoven v belgickém právním řádu, nepřekračuje meze toho, co je nezbytné pro dosažení vysoké ochrany spotřebitele, která je cílem směrnice 2005/29/ES.³⁴⁰

³³⁶ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 18. července 2013 ve věci *Citroën Belux NV v. Federatie voor Verzekerings- en Financiële Tussenpersonen (FvF)* (věc C-265/12).

³³⁷ Tamtéž, bod 36.

³³⁸ Tamtéž, bod 39: „Finanční služby jsou ze své povahy složité a plynou z nich zvláštní rizika, o kterých spotřebitel není vždy dostatečně informován. Vázaná nabídka má kromě toho sama o sobě schopnost vyvolat u spotřebitele představu cenové výhody. Z toho plyne, že vázaná nabídka, jejíž jednou částí je finanční služba, představuje zvýšené riziko, že nebude transparentní, pokud jde o podmínky, cenu a přesný obsah uvedené služby. Taková nabídka může vést ke klamání spotřebitele o skutečném obsahu a skutečných vlastnostech nabízené kombinace zboží a zároveň jej připravit o možnost provést srovnání cen a kvality této nabídky s jinými odpovídajícími plněními jiných hospodářských subjektů.“

³³⁹ Viz např. bod 16 rozsudku Soudního dvora ze dne 15. prosince 1982 ve věci trestního řízení proti *Oosthoek's Uitgeversmaatschappij BV* (věc 286/81), nebo bod 20 rozsudku Soudního dvora ze dne 4. prosince 1986 ve věci *Komise Evropských společenství proti Francouzské republice* (věc 220/83).

³⁴⁰ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 18. července 2013 ve věci *Citroën Belux NV v. Federatie voor Verzekerings- en Financiële Tussenpersonen (FvF)* (věc C-265/12), bod 42.

O širokém dopadu směrnice 2005/29/ES svědčí i další z vybraných rozhodnutí SDEU, a sice rozhodnutí ve věci *BKK vs. Wettbewerbszentrale*.³⁴¹ Společnost BKK působila na trhu jako zdravotní pojišťovna, a to v režimu německého zákonného zdravotního pojištění, a byla zřízena ve formě veřejnoprávního subjektu. Na svých webových stránkách zveřejnila zavádějící informace, které se týkaly nevýhod změny zdravotní pojišťovny.³⁴² Informace však nebyly zveřejněny v kompletní podobě a tedy s poučením spotřebitelů o případných možnostech odstoupení od smlouvy s novou pojišťovnou apod.³⁴³ Takový krok ze strany BKK byl jednoznačně hodnocen jako nekalá obchodní praktika, nicméně vyvstala zde otázka, zda se směrnice 2005/29/ES může uplatnit i na jednání veřejnoprávního subjektu pověřeného plněním úkolů, jež jsou v obecném zájmu, jako je např. správa zákonného zdravotního pojištění. Již ze samotné definice „obchodníka“ ve směrnici 2005/29/ES vyplývá, že z ní není vyloučen ani subjekt plnící úkoly ve veřejném zájmu, ani subjekt, které má veřejnoprávní status,³⁴⁴ a rovněž ze samotného účelu směrnice (vysoká ochrana spotřebitele) je jasné, že v takové situaci, jaká nastala, mohou být pojištěnci BKK (které je zjevně třeba považovat za spotřebitele),³⁴⁵ uvedeni prostřednictvím zavádějících informací šířených tímto subjektem v omyl, který jim brání uskutečnit informovanou volbu a může je vést k rozhodnutí, které by bez takových informací neučinili.³⁴⁶

V neposlední řadě pak připomeňme rozhodnutí SDEU ve věci *Pereničová a Perenič*,³⁴⁷ v němž kromě možné neplatnosti smlouvy obsahující nepřiměřenou klauzuli byla řešena i otázka, zda uvedení nesprávné výše RPSN ve smlouvě o spotřebitelském úvěru je možno kvalifikovat jako nekalou obchodní praktiku. Jak konstatoval SDEU, praktika spočívající v uvedení nižší roční procentní sazby

³⁴¹ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 3. října 2013 ve věci *BKK Mobil Oil Körperschaft des öffentlichen Rechts v. Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV* (věc C-59/12).

³⁴² Zveřejněná informace měla následující podobu: „Pokud se nyní rozhodnete opustit BKK, zavazujete se k tomu, že u nové zákonné zdravotní pojišťovny zůstanete po následujících 18 měsících od provedení změny. Nebudete tedy již moci využívat zajímavých nabídek, které BKK bude nabízet v příštím roce, a možná nakonec budete muset zaplatit dodatečnou částku, pokud Vaši nové pojišťovně nebudou stačit finanční prostředky a bude vybírat dodatečný příspěvek.“

³⁴³ BKK tedy zamlčela skutečnost, že v případě výběru dodatečného příspěvku poskytoval zákon pojištěncům zvláštní právo na odstoupení od smlouvy.

³⁴⁴ Obchodníkem se pro účely směrnice rozumí „fyzická nebo právnická osoba, jež v obchodních praktikách spadajících do oblasti působnosti této směrnice jedná za účelem, který lze považovat za provozování jejího obchodu, živnosti nebo řemesla anebo výkonu jejího svobodného povolání, a kdokoli, kdo jedná jménem obchodníka nebo v jeho zastoupení.“

³⁴⁵ S ohledem na to, že pojišťovnu je nutno dle stanoviska SDEU považovat za obchodníka ve smyslu směrnice o nekalých obchodních praktikách, je pak nutno pojištěnce takové pojišťovny považovat za spotřebitele.

³⁴⁶ Bod 37 rozsudku Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 3. října 2013 ve věci *BKK Mobil Oil Körperschaft des öffentlichen Rechts v. Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV* (věc C-59/12).

³⁴⁷ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 15. března 2012 ve věci *Jana Pereničová a Vladislav Perenič v. S.O.S. financ, spol. s ro.* (věc C-453/10).

nákladů v úvěrové smlouvě, než jaká ve skutečnosti je, může být kvalifikována jako „klamavá“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 směrnice 2005/29/ES, a sice pokud vede nebo může vést k tomu, že průměrný spotřebitel učiní rozhodnutí o obchodní transakci, které by jinak neučinil.³⁴⁸

V počátku této podkapitoly věnované nekalé soutěži byla zmíněna i úprava klamavé a srovnávací reklamy. Ta je regulována směrnicí Evropského parlamentu a Rady č. 2006/114/ES ze dne 12. prosince 2006 o klamavé a srovnávací reklamě. Směrnice je zaměřena na ochranu před klamavou a srovnávací reklamou v rámci B2B relations - proto se úpravě klamavé a srovnávací reklamy nebudeme věnovat natolik podrobně, nicméně určitou pozornost si jistě zaslouží, i s ohledem na systematické zařazení směrnice 2006/114/ES a na její těsnou návaznost na směrnici 2005/95/ES. Je samozřejmé, že konečnými adresáty problémů způsobených v mezipodnikatelských vztazích poškozováním konkurence nekalou a srovnávací reklamou jsou opět spotřebitelé, nicméně význam úpravy obsažené ve směrnici 2006/114/ES je ve vztahu ke koncovým spotřebitelům upozaděn právě úpravou směrnice 2005/29/ES.

Směrnice 2006/114/ES představuje určitý horizontální regulační rámec pro mezipodnikový marketing, a to při zachování vysokého stupně smluvní svobody pro jeho účastníky.³⁴⁹ Směrnice o klamavé a srovnávací reklamě představuje pouze minimální stupeň harmonizace vnitrostátní úpravy dané oblasti soutěžního práva. Přičemž jako částečný jej označil i SDEU, a to výslovně ve svém rozsudku ve věci *Pall Corp. v. P.J. Dahlhausen & Co.*³⁵⁰ Směrnice tak v tomto ohledu znamená pouze nejnižší nutný standard ochrany a je věcí členských států, zda pro své právní prostředí přijmou pravidla přísnější.³⁵¹

Podle definice uvedené ve směrnici je klamavou reklamou každá, která jakýmkoliv způsobem klame nebo pravděpodobně může klamat osoby, kterým je určena nebo které zasáhne, a která pro svůj klamavý charakter pravděpodobně ovlivní jejich ekonomické chování anebo která z těchto důvodů poškodí nebo může

³⁴⁸ Tamtéž, bod 47.

³⁴⁹ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. *Ochrana podniků před klamavými marketingovými praktikami a zajištění účinného prosazování práva.* Revize směrnice 2006/114/ES o klamavé a srovnávací reklamě ze dne 27.11.2012 (KOM (2012) 702 v konečném znění).

³⁵⁰ Rozsudek Soudního dvora ze dne 13. prosince 1990 ve věci *Pall Corp. proti P. J. Dahlhausen & Co.* (věc C-238/89).

³⁵¹ ONDREJOVÁ, D. *Právní prostředky ochrany proti nekalé soutěži.* Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 233.

poškodit jiného soutěžitele.³⁵² Naproti tomu srovnávací reklama je směrnicí definována mnohem stručněji, a to pouze jako reklama, která výslovně nebo nepřímou označuje soutěžitele nebo zboží či služby nabízené soutěžitelem.³⁵³ Jedním z velmi podstatných rozdílů úpravy klamavé a srovnávací reklamy je skutečnost, že srovnávací reklama sama o sobě není zakázána, nicméně musí být uváděna pouze v rámci přípustných mantinelů.³⁵⁴

Byť i v názvu směrnice stojí pojmy „klamavá“ a „srovnávací“ vedle sebe a i v praxi se tyto formy „vad“ reklamy mnohdy mohou prolínat, jedná se o dvě samostatné kategorie. K problému s výkladem vztahu klamavé a srovnávací reklamy nalézáme stanovisko opět v judikatuře SDEU, tentokrát v rámci jeho rozhodování ve věci *Posteshop*,³⁵⁵ kde předmětem výkladu bylo tvrzení žalované strany, že aby mohlo být jednání sankcionováno na základě směrnice o klamavé a srovnávací reklamě, musí takové jednání naplňovat zároveň skutkovou podstatu jak nekalé, tak i nedovolené srovnávací reklamy. Byť v rámci rozhodování SDEU musel konstatovat, že znění směrnice v jednotlivých jazycích se různí a že skutečně například ve znění italském může formulace působit tak, že klamavá a srovnávací reklama jsou jednou a touž skutkovou podstatou, naopak například znění francouzské vyznívá přesně naopak.³⁵⁶ Nicméně, dle již ustálené judikatury SDEU při rozdílnosti jazykových znění jednoho předpisu nutno vykládat jej v kontextu a s ohledem na účel celé oblasti úpravy, do níž náleží,³⁵⁷ a proto je nutno klamavou a srovnávací reklamu vykládat jako dvě samostatně stojící skutkové podstaty. K tomuto výkladu přispěla rovněž i systematika směrnice 2006/114/ES, v níž jsou oba pojmy definovány ve zvláštních písmenech článku.

Závěrem neopomeňme ještě zmínit poměrně aktuální rozhodnutí SDEU týkající se nedovolené srovnávací reklamy, přičemž se jednalo o řízení ve věci známého řetězce obchodních domů *Carrefour Hypermarchés*.³⁵⁸ V průběhu prosince 2012 spustila společnost Carrefour rozsáhlou televizní reklamní kampaň s mottem

³⁵² Článek 2 písm. b) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/114/ES ze dne 12. prosince 2006 o klamavé a srovnávací reklamě.

³⁵³ Článek 2 písm. c) tamtéž.

³⁵⁴ Podmínky přípustnosti srovnávací reklamy viz článek 4 tamtéž.

³⁵⁵ Rozsudek Soudního dvora (osmého senátu) ze dne 13. března 2014 ve věci *Posteshop SpA - Divisione Franchising Kipoint v. Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato a Presidenza del Consiglio dei Ministri* (věc C-52/13).

³⁵⁶ Tamtéž, bod 20.

³⁵⁷ viz např. Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 24. října 2013 ve věci *Vitālijs Drozdovs v. Baltikums AAS* (věc C-277/12).

³⁵⁸ Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 8. února 2017 ve věci *Carrefour Hypermarchés SAS v. ITM Alimentaire International SASU* (věc C-562/15).

„záruka nejnižších cen“, v níž srovnávala ceny pěti set značkových výrobků nastavené v prodejnách řetězce Carrefour a v prodejnách konkurenčních řetězců, a nabízela spotřebitelům možnost vyplacení dvojnásobku cenového rozdílu, pokud by našli výrobek jinde za nižší cenu.³⁵⁹ Reklamy upozorňovaly na rozdíly v cenách ve prospěch prodejen Carrefour, přičemž konkrétní výrobky prodávané v prodejnách konkurence v nich byly vykreslovány jako systematicky dražší, než v prodejnách Carrefour. Zároveň všechny tyto prodejny konkurence vybrané ke srovnání byly supermarkety, kdežto všechny prodejny Carrefour byly hypermarkety. SDEU zcela logicky konstatoval, že taková reklama, která srovnává ceny výrobků prodávaných v prodejnách různého druhu a velikosti, může být nedovolená, ledaže by spotřebitelé byli o tom, že byly srovnávány ceny v prodejnách větší velikosti nebo druhu s cenami zjištěnými v prodejnách konkurentů menší velikosti nebo druhu, jasným způsobem a v rámci vlastního reklamního sdělení informováni.³⁶⁰ K informování spotřebitele v tomto smyslu však ze strany společnosti Carrefour došlo zcela nedostatečným způsobem, neboť informace se objevila pouze na úvodní obrazovce internetových stránek prodejen Carrefour, a to ještě velmi zavádějícím způsobem.³⁶¹

6.3. Ochrana osobních údajů

Úvodem této stručné podkapitoly považujeme za vhodné především vysvětlit důvody, které vedly k zařazení této problematiky do textu práce a k jejímu systematickému umístění právě do této kapitoly. Ochrana osobních údajů je rozhodně zcela samostatnou oblastí, která nutně nemusí vždy souviset s ochranou spotřebitele. Nicméně v každém případě zde existují styčné body a obě oblasti právní úpravy se navzájem doplňují. O souvislosti oblasti ochrany osobních údajů s ochranou spotřebitele svědčí i aktuální rozsah resortu eurokomisaře pro Spravedlnost, spotřebitele a rovnost žen a mužů, do něhož (mimo jiné) spadá právě i oblast osobních dat v EU.³⁶²

Shromažďování a zpracování osobních údajů nedovoleným způsobem totiž v mnoha ohledech souvisí s bezpečností a svobodným pohybem spotřebitele na trhu. Na tomto místě se krátce ohlédneme zpět, a to ke kořenům ochrany spotřebitele

³⁵⁹ Tamtéž, bod 8 (vysvětlení problému řešeného v původním řízení).

³⁶⁰ Tamtéž, bod 40.

³⁶¹ Tamtéž, bod 9.

³⁶² Viz Evropská komise. Komisařka Věra Jourová. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/jourova_cs. Citováno dne 31.01.2019.

v rámci evropské právní úpravy, v nichž nalezneme především zájem na budování volného trhu, kde existuje zdravé a nenarušené konkurenční prostředí a prostředí bez subjektů porušujících soutěžní právo. Ač zde tedy na první pohled nemusí být zřejmý přesah do oblasti ochrany spotřebitele, shromažďováním osobních údajů a jejich zpracováním nedovoleným způsobem může podnikatel získat neoprávněnou výhodu na trhu, resp. porušením pravidel pro nakládání s osobními údaji fyzických osob může dojít k narušení hospodářské soutěže.³⁶³ Je totiž nepochybné, že nástroje jako je cílená zájmová, resp. behaviorální reklama³⁶⁴ na internetu či sociálních sítích mohou ovlivňovat spotřebitele v jeho objektivním rozhodování v obchodních vztazích, a tudíž jejich jednoznačná regulace a nastavení pravidel je více než žádoucí.

Tato oblast práva EU je v období zpracování této práce velmi aktuální, neboť ke dni 25. května 2018 vstoupilo v účinnost nové nařízení Evropského parlamentu a Rady 2016/679 ze dne 27. dubna 2016, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů). V odborných kruzích i u široké veřejnosti je toto nařízení známo pod zkratkou „GDPR“ (General Data Protection Regulation), přičemž jeho přijetí a vstup v účinnost vyvolaly velkou vlnu různorodých reakcí, a to napříč spektrem soukromých i veřejných subjektů, které přichází nutně do kontaktu s osobními údaji zákazníků, partnerů, klientů, pacientů a podobně. Základem ochrany osobních údajů na úrovni primárního práva pak je článek 16 SFEU a článek 8 LZPEU, a co se týče práva sekundárního, pak vedle GDPR zůstávají i nadále aktuální i další dosud účinné právní předpisy upravující tuto oblast.³⁶⁵

³⁶³ BANIA, K. *The role of consumer data in the enforcement of EU competition law*. In European Competition Journal [online], Vol. 14, Issue 1 (May 2018), s. 38-80. Citováno dne 31.01.2019.

³⁶⁴ Behaviorální reklama spočívá v zobrazování reklamy na internetových stránkách či v aplikacích v závislosti na chování uživatelů (např. dle jimi navštívených webových stránek). Cílem je zobrazení reklamy, která by mohla konkrétního uživatele pravděpodobně zajímat. Cit. GDPR prakticky: *Behaviorální reklama*. Dostupné z: <https://www.gdpr.cz/gdpr/heslo/behavioralni-reklama/>. Citováno dne 31.01.2019. Podrobně k behaviorální reklamě viz KOPP, G. *Behavioral Targeting: Identifizierung verhaltensorientierter Zielgruppen im Rahmen der Online-Werbung*. Hamburg : disserta Verlag, 2015, s. 10.

³⁶⁵ Směrnice 2000/31/ES, o určitých aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodního styku v rámci vnitřního trhu; směrnice 2000/31/ES, o určitých aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodního styku v rámci vnitřního trhu; nařízení 2001/45/ES o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů orgány a institucemi Společenství a o volném pohybu těchto údajů; směrnice 2002/58/ES o zpracování osobních údajů a ochraně soukromí v odvětví elektronických komunikací; nařízení Komise 611/2013 o opatřeních vztahujících se na oznámení o narušení bezpečnosti osobních údajů podle směrnice 2002/58/ES; nařízení Komise 611/2013 o opatřeních vztahujících se na oznámení o narušení bezpečnosti osobních údajů podle směrnice 2002/58/ES; směrnice 2016/681 o používání údajů jmenné evidence cestujících (PNR) pro prevenci, odhalování, vyšetřování a stíhání teroristických činů a závažné trestné činnosti.

Nahrazení stávající směrnice 95/46/ES o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů nařízením 2016/679 je projevem hned několika okolností. Především zde byla nutnost novelizovat úpravu ochrany osobních údajů na evropské úrovni, neboť současný právní rámec založený směrnicí již přestal odpovídat aktuálnímu stavu, a to především co se týče prostředků, které jsou využívány ke zpracování osobních údajů, a též i co se týče samotného zpracování, k němuž je dnes přistupováno mnohem komplexněji.³⁶⁶

Mezi základní práva subjektu údajů patří následující: *a)* právo na informace o zpracování osobních údajů; *b)* právo na přístup k osobním údajům; *c)* právo na opravu, resp. doplnění; *d)* právo na výmaz (právo být zapomenut); *e)* právo na omezení zpracování; *f)* právo na přenositelnost údajů; *g)* právo vznést námitku, a *h)* právo nebýt předmětem automatizovaného individuálního rozhodování s právními či obdobnými účinky, včetně profilování.³⁶⁷ Některá z těchto práv byla zaručena již před účinností GDPR, avšak nové nařízení je zpřesňuje a upravuje podrobněji.

Řadu otázek vyvolává především právo na výmaz osobních údajů (tzv. právo být zapomenut), které ukládá správci údajů vymazat osobní údaje subjektu za předpokladu splnění určitých podmínek. Tzv. „right to be forgotten“ bylo zformulováno judikaturou SDEU již v roce 2014, a to v již téměř notoricky známém rozhodnutí ve věci *Google Spain SL a Google Inc.*³⁶⁸ V daném případě bylo klíčem k posouzení to, zda obchodní zájmy společnosti Google ve spojení s veřejným zájmem, kterým je svobodný přístup k informacím, převáží nad zájmem daného subjektu údajů v jeho konkrétní situaci. SDEU zde došel k závěru, že v této konkrétní situaci je zájem jednotlivce skutečně silnější. V návaznosti na toto rozhodnutí Google zavedl speciální webový formulář, jehož prostřednictvím mohou subjekty údajů žádat o výmaz svých osobních údajů z výsledků vyhledávání. Právo být zapomenut se tak právě na podkladě toho dostalo také do textu GDPR a znamená

³⁶⁶ Obdobně viz VAN OOIJEN, I., VRABEC H.U. *Does the GDPR Enhance Consumers' Control over Personal Data? An Analysis from a Behavioural Perspective*. In *Journal of Consumer Policy* [online], 2018. Citováno dne 31.01.2019.

³⁶⁷ Článek 15 až 22 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů).

³⁶⁸ Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 13. května 2014 ve věci *Google Spain SL a Google Inc.* (věc C-131/12).

pro subjekt údajů možnost výkonu skutečně rozsáhlé kontroly nad svými osobními údaji.³⁶⁹

Dopad rozhodnutí ve věci *Google Spain SL a Google Inc.* byl v dané oblasti sice významný, nicméně jeho praktické důsledky byly a jsou v médiích spíše nadsazovány.³⁷⁰ Rozsudek SDEU sice vedl k formulaci a k ustálení „práva být zapomenut“, nicméně zároveň tentýž rozsudek SDEU ukázal, že toto právo má ve své podstatě velmi omezené využití.³⁷¹

Ve své další rozhodovací praxi pak SDEU nastavil možnostem využití práva být zapomenut další mantinely, a to v rámci rozhodnutí ve věci *Camera di Commercio vs. Salvatore Manni*.³⁷² Zde řešená situace se týkala osobních údajů podléhajících zveřejnění v obchodním rejstříku a otázky, zda po uplynutí určité doby od likvidace obchodní společnosti je možné přiznat subjektu údajů právo na výmaz některých osobních údajů, resp. právo na omezení přístupu třetích osob k takovým informacím. SDEU judikoval, že právo členského státu může toto umožnit, nicméně velmi výjimečně, z převažujících a legitimních důvodů týkajících se konkrétní situace subjektu údajů a po uplynutí dostatečně dlouhé doby od likvidace dotčené společnosti.³⁷³

Zvýšená pozornost, která je v současné době věnována ochraně osobních údajů, je jednoznačnou reakcí na stále postupující digitalizaci společnosti, kdy je nutné posílit důvěru spotřebitelů a zajistit pro ně bezpečné tržní prostředí, neboť jedině tak je možné touto cestou dále rozvíjet vnitřní trh.

³⁶⁹ NULÍČEK, M., DONÁT, J. a další. *Právo být zapomenut*. In Bulletin advokacie, 07.06.2017. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravo-byt-zapomenut?browser=mobi>. Citováno dne 31.01.2019.

³⁷⁰ SLANINA, J. *Právo být zapomenut a další dopady rozsudku SDEU C-131/12 Google Spain*. epravo.cz, 09.06.2014. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/pravo-byt-zapomenut-a-dalsi-dopady-rozsudku-sdeu-c-13112-google-spain-94498.html>. Citováno dne 31.01.2019.

³⁷¹ Požadavek subjektu údajů na výmaz jeho osobních údajů bude relevantní pouze, pokud jsou jeho osobní údaje zpracovávány protiprávně (tato protiprávnost může vycházet z plynutí času, z od počátku excesivního rozsahu zpracovávaných údajů, případně z věcné nesprávnosti osobních údajů), anebo pokud ve smyslu čl. 14 písm. a) směrnice 95/46 subjekt údajů upozorní na důvody hodné zvláštního zřetele. Pouhé přání dotčené osoby, aby její osobní údaje nebyly zpracovávány, však ani z pohledu rozsudku SDEU přílišnou relevanci nemá, není-li podpořeno některou z výše uvedených skutečností. In SLANINA, J. *Právo být zapomenut a další dopady rozsudku SDEU C-131/12 Google Spain*. epravo.cz, 09.06.2014. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/pravo-byt-zapomenut-a-dalsi-dopady-rozsudku-sdeu-c-13112-google-spain-94498.html>. Citováno dne 31.01.2019.

³⁷² Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 9. března 2017 ve věci *Camera di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura di Lecce v. Salvatore Manni* (věc C-398/15).

³⁷³ Tamtéž, bod 65.

6.4. Dílčí závěr 6. kapitoly

Pokud jde o projev ochrany spotřebitele v rámci ochrany hospodářské soutěže, je tento na první pohled spíše okrajový a projevuje se pouze v rámci zohledňování obecných principů zájmů spotřebitele při řešení sporů vyplývajících z porušování pravidel na ochranu hospodářské soutěže na území EU. Zde tedy rozhodně neshledáváme, co se týče právní úpravy ochrany spotřebitele, jakýkoliv její nadbytek. Naopak je nutné ocenit respektování přesahu tématu ochrany hospodářské soutěže i do sféry ochrany spotřebitele, a to jejich propojením v rámci soudní praxe i v rámci oblasti zdánlivě „nespotřebitelské“, jako je například právě oblast spojování podniků.

Úprava nekalé soutěže ve vztahu podnikatel vs. spotřebitel je co do množství právních norem rovněž velmi střídá, avšak dosah této právní úpravy je velmi široký, přičemž hlavní zásluhu na této skutečnosti má SDEU a jeho rozhodovací a výkladová praxe.

Pokud jde o ochranu osobních údajů, jedná se o dlouhodobě velmi ostře sledované téma, přičemž jedním z účelů její regulace je rovněž zájem EU na fungující ekonomice. Tento zájem se projevuje v úsilí chránit hospodářskou soutěž i snahou o to, aby bylo podnikatelům zamezeno v získávání neoprávněných výhod v důsledku nesprávného zpracování osobních údajů spotřebitelů, a zároveň snahou posílit důvěru spotřebitelů v jejich bezpečné postavení na trhu i v době stále se zvyšující digitalizace společnosti.

7. Ochrana spotřebitele v dopravě

Spotřebitel jako cestující se nachází v poněkud specifictějším postavení, než je tomu v drtivé většině vztahů regulovaných právní úpravou této oblasti. Jeho postavení bychom mohli nazvat jako zranitelnější, citlivější na všechna nepřiměřená jednání a nečekané situace. S ohledem na to, že spotřebitel se při nutnosti domáhat se svých práv nebo je uplatňovat nachází často v cizím prostředí, tj. mimo režim práva svého domovského státu, je jeho postavení křehčí.

Právě za účelem poskytnutí maximální možné ochrany spotřebiteli, který vstupuje do smluvních vztahů v této pozici, vznikl soubor těchto specifických norem. Spotřebitel jako cestující se však při domáhání se svých práv nemusí omezit pouze na tyto normy, úzce zaměřené na ochranu cestujících, ale samozřejmě se může dovolávat i obecných předpisů na ochranu spotřebitele, z nichž řada bude jistě často dopadat na jeho konkrétní situaci (např. obecné směrnice o smluvním právu, o nekalých obchodních praktikách atd.).

Je skutečně nepřehlédnutelné, kolik energie a prostoru bylo unijním zákonodárcem věnováno úpravě postavení cestujících a jejich právům, přičemž právě s ohledem na tuto skutečnost a na značnou specifickou úpravu této dílčí části spotřebitelského práva se jí v rámci této kapitoly budeme věnovat podrobněji.

V současné době jsou na evropské úrovni upravena práva cestujících, co se týče letecké dopravy, ale i práva cestujících v dopravě autobusové a autokarové, při cestování po moři a na vnitrozemských vodních cestách a práva cestujících v železniční dopravě. Jedním ze základních dokumentů, který shrnuje práva cestujících napříč jednotlivými druhy dopravy, je sdělení Komise o právech cestujících ve všech druzích dopravy,³⁷⁴ přičemž Komise v uvedeném dokumentu konstatuje, že přestože byla vydána odpovídající nařízení upravující tuto oblast, cestující si stále všechna svá práva neuvědomují, a pokud i ano, pak se jejich vymáhání vzdávají z důvodu nákladného a obtížného procesu.³⁷⁵

Komise v uvedeném dokumentu dále shrnuje základní práva cestujících v dopravě. Třemi základními kameny jsou: (i) nediskriminace, (ii) správné, včasné

³⁷⁴ Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě. *Evropská vize pro cestující: sdělení o právech cestujících ve všech druzích dopravy*. (COM (2011) 0898).

³⁷⁵ Tamtéž, Úvod, s. 1.

a přístupné informace, a (iii) okamžitá a přiměřená pomoc. Z těchto zásad vychází i zmiňovaný základ deseti práv cestujících v EU:

- 1) právo na nediskriminaci v přístupu k dopravě: projevuje se i s ohledem na místo, kde je jízdní doklad zakoupen, resp. při nákupu jízdního dokladu cestujícímu nesmí být účtována vyšší cena jen proto, že je kupován ze zahraničí, anebo na základě místa pobytu cestujícího či místa usazení prodejce přepravních dokladů;
- 2) právo na mobilitu: přístupnost a pomoc pro cestující se zdravotním postižením a cestující se sníženou pohyblivostí bez jakýchkoli dodatečných nákladů;
- 3) právo na informace před zakoupením přepravního dokladu a v různých fázích cesty, zejména v případě problémů;
- 4) právo na odstoupení od cesty: náhrada plné ceny přepravního dokladu, pokud není cesta uskutečněna podle plánu;
- 5) právo na splnění přepravní smlouvy v případě problémů: přesměrování nebo změna rezervace;
- 6) právo na pomoc v případě významného zpoždění při odjezdu nebo v místech přestupu;
- 7) právo na náhradu škody za určitých okolností;
- 8) právo na odpovědnost dopravce vůči cestujícím a za jejich zavazadla;
- 9) právo na rychlý a přístupný systém řešení stížností;
- 10) právo na úplné uplatňování a účinné prosazování práva EU.

Výše uvedené zásady jsou již na první pohled ve své podstatě velmi podobné zásadám ovládajícím obecně oblast ochrany spotřebitele, a to včetně nejhůře uchopitelných a prosaditelných práv, jako je právo na informace či na efektivní a účinný systém řešení problémů. Tato základní práva jsou pak osou pro obsah jednotlivých právních předpisů, které na evropské úrovni upravují práva cestujících v dopravě.

V následujících podkapitolách se budeme podrobněji věnovat především úpravě práv cestujících v letecké a železniční dopravě. Pokud jde o dopravu autobusovou a lodní, určitě nemáme v úmyslu je zcela opomenout, nicméně první dvě oblasti dopravy považujeme z hlediska frekvence jejich využívání (a rovněž

aktuálnosti některých otázek u široké veřejnosti) za podstatnější, a to rovněž z toho důvodu, že jejich úprava na evropské úrovni byla řešena nejdříve (nařízení ohledně práv cestujících v letecké dopravě bylo přijato již v roce 2004, v železniční dopravě v roce 2007, a následně pak v dopravě lodní v roce 2010 a autobusové až v roce 2011).

7.1. Práva cestujících v letecké dopravě

Letecká doprava je v rámci tohoto odvětví práva EU upravena nejpodrobněji. Stěžejním předpisem je nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/91.

Odepření nástupu, zrušení nebo zpoždění letu jsou skutečnosti způsobilé přivodit cestujícím značné obtíže a mnohdy je i významně poškodit. Odepřením nástupu na palubu letadla a případnými náhradami se v minulosti zabývalo již zrušené nařízení Rady (EHS) č. 295/91 ze dne 4. února 1991, kterým se stanoví společná pravidla systému náhrad za odepření nástupu na palubu v pravidelné letecké dopravě. Toto původní nařízení nastavilo základní rámec pravidel, nicméně s rozvojem letecké dopravy do dnešních rozměrů byl již tento rámec nedostačující a Rada EU proto přistoupila k podrobnější právní úpravě v této oblasti.³⁷⁶

Nařízení 261/2004 se vztahuje na lety prováděné v rámci pravidelné letecké dopravy s místem odletu z jakéhokoliv letiště v EU a není rozhodné, zda je let zajišťován dopravcem EU nebo dopravcem třetí země, ani zda cílovou destinací letu je země EU či třetí země. Dále se úprava nařízení vztahuje i na lety odlétající z území třetí země na letiště umístěné na území členského státu, pokud je provozující letecký dopravce dopravcem EU.³⁷⁷ Zároveň se toto nařízení přímo použije i na leteckou dopravu nepravidelnou, tj. na lety, které jsou součástí souborných služeb pro cesty, pobyty a zájezdy (tzv. charterové lety).³⁷⁸ Osoba cestující takovým letem již dnes může veškerá práva uplatnit samostatně vůči dopravci, tj. není závislá na vymáhání případné škody prostřednictvím prodejce

³⁷⁶ Bod (3) důvodů nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/91.

³⁷⁷ Článek 3 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004.

³⁷⁸ Definice, význam slova viz: <http://www.vyznam-slova.com/Charter>. Citováno dne 31.01.2019.

souborných služeb, jako tomu bylo v minulosti. Nicméně zde je otázkou, zda toto pravidlo není spíše na újmu právům spotřebitele, neboť pro běžného spotřebitele může být samostatné uplatňování jakýchkoli nároků velmi problematické, nepříjemné a zdlouhavé. Je tedy otázkou, v jaké míře je zakotvení tohoto pravidla v souladu s jedním ze základních dílčích cílů politiky ochrany spotřebitele, a sice zajistit pro spotřebitele snazší přístup k vymáhání jejich práv.

Nařízení stanoví základní práva cestujících pro čtyři možné způsoby zásahu do jejich práv, přičemž se v souladu s názvem nařízení jedná o (i) odepření nástupu na palubu, (ii) zrušení či (iii) zpoždění letu, a dále upravuje práva cestujících v případě, kdy byli v rámci letu (iv) přemístěni do vyšší nebo nižší třídy.

Nařízení definuje odepření nástupu na palubu ve svém článku 2 písm. j) jako odmítnutí přepravit cestující leteckou dopravou, přestože se přihlásili k nástupu na palubu za podmínek stanovených v čl. 3 odst. 2, s výjimkou případu, kdy zde jsou přiměřené důvody odepřít jim nástup na palubu (například zdravotní důvody, důvody bezpečnosti nebo ochrany nebo nedostatečné cestovní doklady). K odepření nástupu na palubu cestujícímu ze strany dopravce dochází typicky v případech, kdy dopravce v důsledku chyby nebo administrativního nedopatření přijme více rezervací na daný let, než je kapacita letadla, a dalším častým případem je změna typu letadla, kterým se uskuteční daný let a jehož kapacita míst může být nižší. Při odepření nástupu na palubu má cestující za předpokladu, že z jeho strany nedošlo k žádnému pochybení (např. pozdní příchod k odbavení atd.), nárok na následující plnění:

- a) náhradu škody, přičemž se jedná o náhradu škody v paušální výši a jsou stanoveny tři hladiny (250 EUR u letů o délce nejvýše 1.500 km; 400 EUR u letů ve Společenství delších než 1.500 km, a u všech ostatních letů o délce od 1.500 km do 3.500 km, a 600 EUR u všech ostatních letů);
- b) proplacení výdajů na letenku spolu s případným letem do původního místa odletu, nebo přesměrování či změnu rezervace letu na pozdější dobu dle přání cestujícího,
- c) poskytnutí bezplatné péče (pomoci) jako občerstvení a stravování v rozsahu odpovídajícím délce čekání, umožnění 2 bezplatných telefonických hovorů či odeslání 2 zpráv faxem nebo elektronickou poštou, a též případné ubytování a přeprava mezi letištěm a místem ubytování.

Zrušení letu pak je definováno jako neuskutečnění letu, který byl dříve plánován a na který bylo rezervováno alespoň jedno místo³⁷⁹. V případě zrušení letu má cestující totožná práva, která jsou uvedena výše při odepření nástupu na palubu, nicméně za mírně odlišných podmínek. Například právo na náhradu škody za zrušený let vzniká pouze za předpokladu, že cestující o zrušení letu nebyl informován v předem určených lhůtách.³⁸⁰ Náhrada škody není dopravcem vyplácena v případě, jsou-li cestující o zrušení informováni minimálně dva týdny před plánovaným časem odletu, nebo jsou-li informováni ve lhůtě od dvou týdnů do sedmi dnů před plánovaným časem odletu a zároveň je jim nabídnut obdobný náhradní let (který jim umožňuje odletět dvě hodiny před plánovaným časem odletu a dopravit se do místa určení nejpozději čtyři hodiny po plánovaném čase příletu). Povinnost dopravce k náhradě škody rovněž nenastává, jsou-li cestující informováni ve lhůtě kratší sedmi dnů před plánovaným časem odletu a je jim nabídnut obdobný náhradní let (který jim umožňuje odletět jednu hodinu před plánovaným časem odletu a dopravit se do místa určení nejpozději dvě hodiny po plánovaném čase příletu). Pokud jde o zrušení letu, upravuje nařízení dále možnost dopravce zprostit se povinnosti k náhradě škody cestujícímu, a to tehdy, jestliže může prokázat, že zrušení je způsobeno mimořádnými okolnostmi, kterým by nebylo možné zabránit, i kdyby byla všechna přiměřená opatření přijata.

Pokud jde o zpoždění letu, poskytne dopravce cestujícím pomoc předpokládanou nařízením v případě důvodného očekávání zpoždění letu oproti plánovanému času odletu o minimálně dvě hodiny (v případě letů o délce nejvýše 1.500 km), nebo o tři hodiny (v případě letů o délce nad 1.500 km v rámci EU a ostatních letů o délce od 1.500 km do 3.500 km), nebo o minimálně čtyři hodiny v případě všech ostatních letů. Pomoc spočívá v poskytnutí občerstvení a stravování a umožnění uskutečnění dvou telefonních hovorů nebo odeslání dvou zpráv faxem nebo elektronickou poštou. Je-li důvodně očekávaný čas odletu alespoň o den později než čas odletu původně oznámený, letecký dopravce je povinen poskytnout dotčeným cestujícím vedle výše uvedeného bezplatně i přepravu mezi letištěm a ubytovacím zařízením. Trvá-li zpoždění déle než pět hodin, nabídne dopravce cestujícímu možnost proplacení výdajů na letenku spolu s případným letem do původního místa odletu.

³⁷⁹ Článek 2 písm. l) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004.

³⁸⁰ Článek 5 odst. 1 písm. c) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004.

Pokud jde o náhradu škody při zpoždění letu, nařízení explicitně nezakládá právo cestujícího na náhradu škody při zpoždění letu tak, jako je tomu v případě zrušení letu nebo odepření nástupu na palubu. Takovou povinnost však dovodil SDEU ve svém rozhodnutí ve věci *Sturgeon*.³⁸¹ SDEU v uvedeném rozhodnutí dospěl k závěru, že jakékoliv zpoždění v délce 3 hodin při příletu zakládá cestujícímu stejná práva s ohledem na náhradu škody, jako při zrušení letu. Potvrzením toho, že toto stanovisko SDEU je v EU obecně v praxi přijímáno, je i sdělení Komise obsahující pokyny pro výklad nařízení 261/2004.³⁸² Tyto pokyny ve svém článku 3.3.2 s názvem „Významné zpoždění při příletu“ stanoví, že: „Soudní dvůr rozhodl, že nejméně tříhodinové zpoždění při příletu zakládá stejná práva s ohledem na náhradu škody jako zrušení.“ Soudní dvůr k tomuto rovněž konstatoval, že na cestující, jejichž let byl zpožděn o tři nebo více hodin, a cestující, jejichž let byl zrušen a přesměrován za podmínek, které neodpovídají lhůtám stanoveným v nařízení, je třeba pohlížet tak, že se ve srovnatelných situacích nacházejí, jelikož jsou vystaveni podobnému nepohodlí, které zakládá jejich nárok na náhradu škody.³⁸³

V tomtéž rozsudku (*Sturgeon*) SDEU rovněž definuje možnosti liberace dopravce,³⁸⁴ dle nichž zpoždění letu nezaloží nárok na náhradu škody, jestliže dopravce prokáže, že zpoždění bylo způsobeno mimořádnými okolnostmi, kterým by nebylo možné zabránit, i kdyby byla přijata všechna přiměřená opatření. Technická závada na letadle, která má za následek zrušení nebo zpoždění letu, však nespadá pod pojem takto mimořádných okolností, nicméně toto vše s výjimkou situace, kdy je daná závada způsobena událostmi, které svou povahou či původem nejsou vlastní běžnému výkonu činnosti dotčeného leteckého

³⁸¹ Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 19. listopadu 2009 ve věci *Christopher Sturgeon, Gabriel Sturgeon a Alana Sturgeon proti Condor Flugdienst GmbH* (C-402/07) a *Stefan Böck a Cornelia Lepuschitz proti Air France SA* (C-432/07) (spojené věci C-402/07 a C-432/07); rovněž viz Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 23. října 2012 ve věci *Emeka Nelson a další v. Deutsche Lufthansa AG a TUI Travel plc a další v. Civil Aviation Authority* (spojené věci C-581/10 a C-629/10); dále viz Usnesení Soudního dvora (devátý senát) ze dne 18. dubna 2013 ve věci *Germanwings GmbH proti Thomas Amend* (věc C-413/11).

³⁸² Pokyny pro výklad nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů, a nařízení Rady (ES) č. 2027/97 o odpovědnosti leteckého dopravce v případě nehod (2016/C 214/04).

³⁸³ Rovněž in MAURICE, E., LESCH, V. *Recent Developments in Aviation Litigation: Consumer Protection Using European Union Regulations*. In *Mass Torts* [online], 2018, Vol. 16, Issue 3, s. 11-14. Citováno dne 31.01.2019.

³⁸⁴ K těmto limitům dále viz rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 4. května 2017 ve věci *Marcela Pešková a Jiří Peška v. Travel Service a.s.* (věc C-315/15).

dopravce a vymykají se jeho účinné kontrole³⁸⁵ (jako je např. srážka letounu s ptákem, jak řešeno v kauze *Marcela Pešková a Jiří Peška v. Travel Service a.s.*).³⁸⁶

Postoj SDEU ve věci *Sturgeon*, co se týče náhrady škody pro případ zpoždění letu delšího 3 hodin, utvrdilo o několik let později i stanovisko generálního advokáta k případu *Nelson a další*,³⁸⁷ který se zde vyjádřil v tom smyslu, že s ohledem na neexistenci žádných nových skutečností a na nutnost zachovat zásady rovného zacházení (na jedné straně cestující, jejichž let byl zrušen, a na straně druhé cestující, jejichž let byl významně zpožděn), je nutné i nadále setrvat na výkladu SDEU ve věci *Sturgeon*.³⁸⁸

V rámci judikatury SDEU byla pozornost věnována i chápání pojmu délky letu, resp. vzdálenosti startovní a cílové destinace s ohledem na výši paušální náhrady škody. Jednalo se o případ *Bossen*,³⁸⁹ kdy cestující k dosažení cíle využili let s mezipřistáním, přičemž se z důvodu zpoždění domáhali náhrady škody s odvoláním na skutečnou délku letu (který se v důsledku mezipřistání prodloužil, neboť cesta nebyla vykonána nejkratší možnou trasou). SDEU v tomto případě jako vyřešení předběžné otázky konstatoval, že při určení výše náhrady škody je třeba přihlídnout pouze ke vzdálenosti mezi místem prvního odletu a cílovým místem určení, a případné navazující lety do úvahy brát nelze, tedy že pojem „vzdálenost“ zahrnuje v případě leteckých spojů s mezipřistáním pouze vzdálenost mezi místem prvního odletu a cílovým místem určení, kterou je třeba vypočítat ortodromickou metodou, bez ohledu na skutečnou délku letu. Uvedený závěr SDEU zdůvodnil (mimo jiné) i tím, že s ohledem na to, že náhrada škody má v obdobných případech sloužit jako kompenzace nepohodlí vzniklého zpožděním letu, potom vzhledem k povaze takto způsobeného nepohodlí případné rozdíly ve skutečné délce letu nemají na míru takového nepohodlí samy o sobě žádný vliv.³⁹⁰

³⁸⁵ JANÁK, J., ŠVEC, M. *I při zpoždění letu máte dle evropského práva nárok na finanční kompenzaci*. epravo-cz, 21.11.2012. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/i-pri-zpozdeni-letu-mate-dle-evropskeho-prava-narok-na-financni-kompenciaci-86786.html>. Citováno dne 31.01.2019.

³⁸⁶ Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 4. května 2017 ve věci *Marcela Pešková a Jiří Peška v. Travel Service a.s.* (věc C-315/15).

³⁸⁷ Stanovisko generálního advokáta Y. Bota přednesené dne 15. května 2012 k věci *Emeka Nelson a další v. Deutsche Lufthansa AG a TUI Travel plc a další v. Civil Aviation Authority* (spojené věci C-581/10 a C-629/10).

³⁸⁸ JANÁK, J., ŠVEC, M. *I při zpoždění letu máte dle evropského práva nárok na finanční kompenzaci*. epravo-cz, 21.11.2012. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/i-pri-zpozdeni-letu-mate-dle-evropskeho-prava-narok-na-financni-kompenciaci-86786.html>. Citováno dne 31.01.2019.

³⁸⁹ Rozsudek Soudního dvora (osmého senátu) ze dne 7. září 2017 ve věci *Birgit Bossen a další v. Brussels Airlines SA/NV* (věc C-559/16).

³⁹⁰ Tamtéž, bod 32.

Dalším z aktuálních rozhodnutí SDEU v otázkách náhrad za zpoždění letu je rozhodnutí ve věci *Marcela Pešková a Jiří Peška v. Travel Service a.s.*,³⁹¹ přičemž ke zpoždění letu došlo v uvedeném případě v důsledku střetu letounu s ptákem, přičemž z iniciativy dopravce proběhly hned dvě technické kontroly, neboť tu první z nich dopravce neakceptoval a trval na další kontrole vlastním odborníkem. Předmětem předběžné otázky byla skutečnost, zda lze takovou událost označit za mimořádnou a zda ze strany dopravce bylo učiněno vše proto, aby se zpoždění zabránilo. Letecký dopravce je totiž zproštěn povinnosti poskytnout náhradu cestujícím, jestliže může prokázat, že je zrušení nebo zpoždění letu na příletu o tři hodiny nebo více způsobeno mimořádnými okolnostmi, kterým by nebylo možné zabránit, i kdyby byla přijata všechna přiměřená opatření. SDEU uvedenou situaci posoudil tak, že střet letounu s ptákem a navazující kontrola letounu je mimořádnou okolností, nicméně zpoždění způsobené další kontrolou, která prováděna podle předpisů být již nemusela, zakládá nárok cestujících na náhradu škody v důsledku zpoždění. Od celkového zpoždění tak dle vyjádření SDEU měla být odečtena doba zpoždění způsobená mimořádnou událostí.³⁹²

V neposlední řadě zmiňme ještě jedno z rozhodnutí SDEU týkající se mimořádných okolností a zrušení letu v jejich důsledku, a sice rozhodnutí ve věci *McDonagh*.³⁹³ Problémem v letecké dopravě, který v tomto případě nastal, bylo uzavření vzdušného prostoru nad částí Evropy v důsledku erupce sopky Eyjafjallajökull (dne 14. dubna 2010). Let cestující tak byl zrušen a odcestovat mohla namísto plánovaného 17. dubna až 24. dubna. Letecký dopravce jí nicméně neposkytl péči podle podmínek nařízení č. 261/2004, a ta jej následně žalovala o zaplacení částky 1 129,41 EUR, která odpovídala nákladům na stravu, ubytování a dopravu, jež během tohoto období vynaložila. Obranou letecké společnosti bylo v řízení tvrzení, že výbuch sopky není ani „mimořádnou okolností“ (která by jej však i tak zavazovala poskytnout cestující stanovenou péči, byť s výjimkou náhrady škody), nýbrž taková situace byla „zcela mimořádnou okolností“, která jej tak zprošťuje veškerých povinností stanovených článkem 5 a 9 nařízení. Jedna z předběžných otázek proto zněla, zda takové okolnosti, jako byl výbuch sopky a následné uzavření vzdušného prostoru, překračují rámec nařízení 261/2004 (a tedy

³⁹¹ Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 4. května 2017 ve věci *Marcela Pešková a Jiří Peška v. Travel Service a.s.* (věc C-315/15).

³⁹² Tamtéž, bod 4) petitu.

³⁹³ Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 31. ledna 2013 ve věci *Denise McDonagh proti Ryanair Ltd.* (věc C-12/11).

nespadají do jeho působnosti), a dopravce tak není povinen poskytovat cestujícím stanovenou péči. SDEU jednoznačně ve svém rozhodnutí konstatoval, že nastalou situaci je nutno podřadit pod pojem „mimořádné okolnosti“ v souladu s článkem 5 nařízení, neboť opačný výklad by byl v rozporu nejen s významem tohoto pojmu v běžném jazyce, ale rovněž s cíli uvedeného nařízení. Není možné přistoupit na to, aby cestující, kteří se nacházejí v takto extrémní situaci, kdy jsou nuceni pobývat několik dnů na letišti, měli méně práv než cestující v méně extrémních případech. Nařízení č. 261/2004 pak především neobsahuje žádnou skutečnost umožňující dospět k závěru, že nad rámec „mimořádných okolností“ uznává odlišnou kategorii „obzvláště mimořádných“ událostí, která by mohla vést ke zproštění leteckého dopravce všech jeho povinností, včetně těch, které má na základě článku 9 uvedeného nařízení.³⁹⁴

Posledním případem zásahu do práv cestujících, který upravuje nařízení, je přemístění cestujícího do vyšší nebo nižší třídy. Jestliže provozující dopravce umístí cestujícího do třídy vyšší, než pro kterou byla zakoupena letenka, není cestující zcela logicky oprávněn požadovat žádnou dodatečnou platbu. Nicméně jestliže dopravce umístí cestující do třídy nižší, než pro kterou byla zakoupena letenka, je povinen cestujícímu nahradit 30 až 75 % ceny letenky, a to v závislosti na délce a charakteru letu (podrobně viz článek 10 odst. 2 nařízení). V návaznosti na toto téma neregistrujeme v tuto chvíli žádnou významnou judikaturní praxi, neboť tato dílčí část práv cestujících v letecké dopravě v praxi z důvodů své jednoznačnosti pravděpodobně nepůsobí žádné výkladové nejasnosti.

Pokud jde o prosazování práv cestujících dle nařízení, má každý členský stát povinnost určit subjekt odpovědný za prosazování tohoto nařízení ve vztahu k letům z letišť nacházejících se na jeho území a letům z třetí země na tato letiště, a každý cestující má právo si případně u tohoto subjektu stěžovat na porušení tohoto nařízení (článek 16 nařízení). V České republice je takovýmto subjektem Úřad pro civilní letectví.

Dalším důležitým aspektem, co se týče práv cestujících v letecké dopravě, je i odpovědnosti dopravce za zavazadla cestujících, a to pro případy, kdy jejich zavazadlo bylo ztraceno, poškozeno nebo zpožděno. Tato práva týkající se zavazadel jsou obsažena ve zvláštním nařízení Rady (ES) č. 2027/97 ze dne 9. října 1997 o odpovědnosti leteckého dopravce v případě nehod, ve znění nařízení Evropského

³⁹⁴ Tamtéž, bod 30 až 34.

parlamentu a Rady (ES) č. 889/2002 ze dne 13. května 2002, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 2027/97. Dle článku 3 nařízení se odpovědnost leteckého dopravce, pokud jde o cestující a jejich zavazadla, řídí ustanoveními Montrealské úmluvy.³⁹⁵ Totéž nařízení reguluje i náhrady v případech nehod, resp. i úmrtí při provozu letecké dopravy. V podrobnostech se i tyto náhrady řídí pravidly Montrealské úmluvy. Nařízení samo však upravuje ve své příloze jednoznačné limity pro jednotlivé typy náhrad, které jsou (s výjimkou náhrad za usmrcení nebo zranění cestujícího) výslovně stanoveny. Limity jsou v nařízení stanoveny v měně SDR (Special Drawing Rights), přeloženo do češtiny jako ZPČ, tj. zvláštní práva čerpání. Kurs se počítá vždy dle místní měny, v níž je vyplácena náhrada, přičemž je zveřejňován v rámci kurzů devizového trhu. Obecně kurz plus mínus odpovídá kurzu eura vůči české koruně.³⁹⁶

Nařízením 2027/97 nejsou dotčena práva cestujících požadovat další náhrady s tím, že náhrady poskytnuté podle tohoto nařízení mohou být od dalších náhrad odečteny.

Podrobněji se obsahem nařízení týkajícího se nehod v rámci této práce zabývat nebudeme, neboť jeho čistě spotřebitelský aspekt je zde spíše okrajový a s výjimkou náhrad spojených se zavazadly cestujících je jeho rozměr mnohem širší a jdoucí již mimo rámec této práce.

V rámci úpravy práv cestujících v letecké dopravě je však třeba pro úplnost zmínit ještě jeden základní předpis, a to nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1008/2008 ze dne 24. září 2008 o společných pravidlech pro provozování leteckých služeb ve Společenství, které se zabývá základními organizačními záležitostmi v letovém provozu, licencemi, osvědčeními dopravců apod. Avšak ze stejných důvodů jako v případě nařízení 2027/97 se mu na tomto místě nebudeme věnovat podrobněji.

³⁹⁵ Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké přepravě, známá také jako tzv. Montrealská úmluva. Montrealská úmluva vstoupila pro Společenství v platnost dne 28. června 2004, na základě rozhodnutí Rady 2001/539/ES ze dne 5. dubna 2001 o uzavření Úmluvy o sjednocení některých pravidel pro mezinárodní leteckou dopravu (Montrealská úmluva) Evropským společenstvím.

³⁹⁶ Ke dni 31.01.2019 činil kurz SDR 31,335 Kč. Dostupné z:

https://www.cnb.cz/cs/financi_trhy/devizovy_trh/kurzy_devizoveho_trhu/denni_kurz.jsp. Citováno dne 31.01.2019. SRD jsou mezinárodní rezervní měnou užívanou v rámci Mezinárodního měnového fondu a při některých složitějších transakcích i v soukromém sektoru. Hodnota SDR je určována denně, přičemž SDR je tvořeno košem čtyř hlavních měn – EUR, GBP, JPY a USD.

7.2. Práva cestujících v železniční dopravě

Jde-li o práva cestujících v dopravě železniční, je základním předpisem v této oblasti nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1371/2007 ze dne 23. října 2007 o právech a povinnostech cestujících v železniční přepravě. Práva a nároky cestujících lze obecně uplatnit u všech cest vykonaných po železnici v EU a všech železničních služeb v rámci EU, pokud jsou provozovány licencovanými železničními podniky podle směrnice Rady 95/18/ES ze dne 19. června 1995 o vydávání licencí železničním podnikům. Předmětem nařízení jsou především oblasti, které *de facto* kopírují desatero základních pravidel formulovaných ve sdělení Komise,³⁹⁷ které bylo podrobněji řešeno již v úvodu této kapitoly.

Pokud jde o zpoždění spoje, je hraniční dobou, při jejímž dosažení vznikají cestujícímu případné nároky vůči dopravci, zpoždění v délce 60 minut při příjezdu do cílového místa cesty. V případě, kdy je důvodné očekávat, že zpoždění na příjezdu bude delší než 60 minut, má cestující možnost výběru mezi: (i) náhradou ceny jízdného (v některých případech na celé jízdné, někdy pouze na sumu za nerealizovanou část cesty), spolu s případnou zpáteční přepravou do první výchozí stanice, anebo (ii) pokračováním/přesměrováním do cílové stanice při nejbližší příležitosti nebo dle přání cestujícího.³⁹⁸ Rovněž má dopravce povinnost nabídnout zdarma jídlo a občerstvení, pokud je ve vlaku nebo ve stanici k dispozici nebo může být za přiměřených okolností dodáno, a dále pak hotelové nebo jiné ubytování a přepravu mezi železniční stanicí a místem ubytování v případě, že je nutný pobyt na noc, a případně přepravu z vlaku do železniční stanice v případě, že vlak uvízl na trati (a to do náhradní výchozí stanice nebo do cílové stanice dopravního spoje, pokud je to uskutečnitelné).

Nařízení dále obsahuje ve svém článku 17 ustanovení o odškodnění z ceny přepravního dokladu. Toto právo se vztahuje na cestující v případě, kdy využili při zpoždění delším 60 minut práva na pokračování v cestě nebo přesměrování. Výše odškodnění činí 25 % ceny přepravního dokladu v případě zpoždění o 60 až 119 minut, anebo 50 % ceny přepravního dokladu v případě zpoždění o 120 a více minut.

³⁹⁷ Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Evropská vize pro cestující: sdělení o právech cestujících ve všech druzích dopravy (COM (2011) 0898).

³⁹⁸ Článek 16 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1371/2007 ze dne 23. října 2007 o právech a povinnostech cestujících v železniční přepravě.

Cestující nemá na odškodnění nárok, pokud byl o zpoždění informován ještě před nákupem jízdenky.

V případě odpovědnosti vůči cestujícím a za zavazadla, odpovědnosti při zranění nebo usmrcení cestujícího a odpovědnosti za zpoždění spoje, zmeškání přípoje a odřeknutí spoje, odkazuje nařízení na svou Přílohu I, která obsahuje výňatek z Jednotných právních předpisů pro smlouvu o mezinárodní železniční přepravě osob (CIV), které tvoří přípojek A k Úmluvě o mezinárodní železniční přepravě (COTIF) ze dne 9. května 1980, a kterými se odpovědnost dopravce v těchto případech řídí. Pokud jde o výši náhrady škody při zranění nebo jiném poškození zdraví cestujícího, její určení je svěřeno vnitrostátnímu právu, přičemž je určena maximální hranice náhrady škody na jednoho cestujícího ve výši 175.000 SDR. Aniž jsou dotčena jakákoli jiná ustanovení, činí v souladu s nařízením výše zálohové platby v případě usmrcení cestujícího nejméně 21.000 EUR. Zálohová platba nepředstavuje uznání odpovědnosti a může být započtena oproti jakékoli další částce vyplacené na základě tohoto nařízení, avšak je nevratná, s výjimkou případů, ve kterých byla škoda způsobena nedbalostí nebo zaviněním cestujícího nebo pokud osoba, která obdržela zálohovou platbu, nebyla osobou oprávněnou k obdržení odškodnění.³⁹⁹

Pokud jde o odpovědnost při odřeknutí nebo zpoždění spoje a při zmeškání přípoje, dopravce odpovídá cestujícímu za škodu, která vznikla tím, že v cestě nebylo možné pokračovat téhož dne. Náhrada škody zahrnuje přiměřené výdaje, které cestujícímu vznikly v souvislosti s přenocováním a informováním čekajících osob. Povinnost dopravce poskytnout cestujícímu náhradu i za jiné škody než zde uvedené, resp. i v jiných případech, se však již řídí vnitrostátním právem.⁴⁰⁰

Judikatura SDEU v oblasti železniční přepravy a nařízení 1371/2007 je méně bohatá, než jako je tomu u přepravy letecké, a tak zmíníme pouze dvě rozhodnutí z posledních let. Jedním z nich je rozhodnutí SDEU v případě *ÖBB-Personenverkehr*.⁴⁰¹ V případě odpovědnosti dopravce za zpoždění spoje nenacházíme úpravu jakýchkoli „mimořádných okolností“ či „vyšší moci“, resp. jakékoliv takové mimořádné a na lidském konání nezávislé události, které nebylo možno zabránit a která by zprostila pro takové případy železničního

³⁹⁹ Článek 13 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1371/2007 ze dne 23. října 2007 o právech a povinnostech cestujících v železniční přepravě.

⁴⁰⁰ Článek 32 odst. 1 a 3 Jednotných právních předpisů CIV.

⁴⁰¹ Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 26. září 2013 ve věci *ÖBB-Personenverkehr AG* (věc C-509/11).

dopravce povinnosti k náhradě při zpoždění spoje. A právě tomuto problému se věnuje rozhodnutí v případě *ÖBB-Personenverkehr*. Jednalo se o případ, kdy železniční dopravce zařadil do svých přepravních podmínek ustanovení, podle něhož je zproštěn povinnosti vyplatit odškodnění z ceny přepravního dokladu, je-li zpoždění vyvoláno zásahem vyšší moci nebo některým z důvodů uvedených v čl. 32 odst. 2 Jednotných právních předpisů CIV (neboť použití těchto Jednotných právních předpisů pro smlouvu o mezinárodní železniční přepravě osob stanoví článek 15 nařízení 1371/2007). Nicméně, jak SDEU dovozuje, byť se unijní zákonodárce rozhodl sjednotit úpravu s příslušnými kapitolami Jednotných právních předpisů CIV, učinil tak s výhradou, která je obsažena přímo v článku 15 nařízení, a unijní zákonodárce tak úmyslně odmítl stanovit pro železniční podniky možnost zproštění povinnosti vyplatit odškodnění z ceny přepravního dokladu z důvodu zpoždění za okolností uvedených v CIV (tedy ani pro důvody tzv. vyšší moci), přičemž ani nařízení samotné nezprošťuje železniční podniky povinnosti vyplatit odškodnění, je-li zpoždění vyvoláno zásahem vyšší moci.⁴⁰²

Druhou otázkou, jejíž kladné zodpovězení ze strany SDEU by zprostito železničního přepravce povinnosti k náhradě, byla otázka, zda se důvody pro zproštění odpovědnosti dopravce podle nařízení č. 261/2004 týkajícího se letecké přepravy osob, nařízení č. 1177/2010 týkajícího se lodní přepravy osob, nebo nařízení č. 181/2011 týkajícího se autobusové a autokarové přepravy osob, mohou *per analogiam* uplatnit i v železniční dopravě. Na tuto otázku odpověděl SDEU zcela pregnantně, a sice tak, že situace podniků působících v odvětví provozu různých způsobů dopravy není srovnatelná, tyto jednotlivé způsoby dopravy nejsou zaměnitelné, a za těchto okolností mohl unijní zákonodárce zavést v jednotlivých odvětvích dopravy pravidla upravující různé úrovně ochrany spotřebitele.⁴⁰³ Důvody pro zproštění odpovědnosti stanovené jinými unijními právními předpisy upravujícími jiné druhy dopravy tudíž nelze aplikovat na základě analogie na dopravu železniční, a dále nelze přisvědčit ani tvrzení o obecné zásadě unijního práva týkající se vyšší moci s tím, že by železniční dopravce měl být oprávněn odmítnout náhradu v případě zpoždění vyvolaného vyšší mocí. O vyšší moci

⁴⁰² Tamtéž, body 31 až 45.

⁴⁰³ Tamtéž, bod 47.

ani o obdobných podmínkách se totiž článek 17 ani jiná ustanovení nařízení č. 1371/2007, která by byla pro výklad článku 17 relevantní, nezmiňují.⁴⁰⁴

Druhým zajímavým rozhodnutím ve věci práv cestujících v železniční přepravě je rozhodnutí SDEU ve věci *Demey*.⁴⁰⁵ V daném případě se jednalo o problematickou belgickou vnitrostátní právní úpravu, která stanovila, že cestovali cestující bez platného přepravního dokladu a tuto situaci včas nenapravit (tedy neuhradil cenu dokladu spolu s uloženou pokutou), hledí se na něho, jako kdyby nikdy s přepravcem ve smluvním vztahu nebyl. Nenachází se tedy v postavení spotřebitele a nevztahují se tudíž na něho ustanovení poskytující ochranu spotřebitelům v rámci evropského a belgického práva – tedy nevztahuje se tak na něho ochrana poskytovaná spotřebitelům.

Sporným ustanovením se zde stal článek 6 odst. 2 přílohy A obsaženého v příloze I nařízení č. 1371/2007, který stanoví, že: „*Přepravní smlouva se zaznamenává v jednom nebo ve více přepravních dokladech, které se vydají cestujícímu. Chybí-li přepravní doklad, má-li nedostatky nebo byl-li ztracen, není tím dotčena existence a platnost přepravní smlouvy.*“ Tento článek však nestanoví nic o podmínkách uzavření smlouvy, a především nestanoví nic o tom, zda je na základě tohoto ustanovení smlouva uzavřena, jakmile osoba cestuje vlakem bez ohledu na to, zda má přepravní doklad určený k tomuto účelu, či nikoli.⁴⁰⁶ SDEU nakonec (dle našeho názoru však ne zcela srozumitelnou argumentací) dochází k závěru, že dotčený článek nebrání takové vnitrostátní úpravě, která stanoví, že osoba, jež cestuje vlakem bez přepravního dokladu určeného k tomuto účelu a nenapravit situaci ve lhůtách stanovených těmito ustanoveními, není ve smluvním vztahu se železničním podnikem. Logickým vysvětlením pro takový závěr je tedy to, že nařízení nestanoví podmínky pro uzavření přepravní smlouvy, a to ani okamžik jejího uzavření, neboť taková úprava je svěřena relevantním právním předpisům členských států⁴⁰⁷ – a tedy z tohoto důvodu je přijatelná i úprava belgická, a sice že není-li nedostatečnost cestovního dokladu v železniční přepravě ve stanovené lhůtě napravena, hledí se na cestujícího, jako by nikdy nebyl účastníkem smluvního vztahu s přepravním podnikem.

⁴⁰⁴ Tamtéž, bod 48 až 50.

⁴⁰⁵ Rozsudek Soudního dvora (desátého senátu) ze dne 21. září 2016 ve věci *Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen NV v. Gregory Demey* (věc C-261/15).

⁴⁰⁶ Tamtéž, bod 23.

⁴⁰⁷ Tamtéž, bod 34 a 35.

Máme za to, že závěr SDEU v uvedeném případě není dostatečně srozumitelně zdůvodněn, resp. že je zde ve srovnání s mnoha ostatními rozhodnutími v oblasti spotřebitelské problematiky poměrně silně upozaděn princip vysoké úrovně ochrany spotřebitele, neboť zde (dle našeho názoru bez dostatečné teoretické opory) je konstatováno, že spotřebitel *de facto* z minuty na minutu naráz žádným spotřebitelem není a jeho postavení v případném sporu se železničním dopravcem je tím velmi ztíženo. Z našich zjištění však vyplývá, že se jedná svého druhu o ojedinělý, ne-li první rozsudek v obdobné otázce (rozsudek sám neodkazuje ani na žádnou jinou relevantní judikaturu, která obsahuje již ustálené závěry a je použitelná i na daný případ, dále pak odůvodnění samo o sobě je poměrně stručné atd.). Je tedy možné, že se v budoucnu rozhodovací praxe SDEU v tomto ohledu ještě posune jiným směrem.

7.3. Práva cestujících v autobusové a autokarové dopravě a lodní dopravě

Dalším typem dopravy regulovaným na evropské úrovni je doprava autokarová a autobusová. Základním předpisem v této oblasti je nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 181/2011 ze dne 16. února 2011 o právech cestujících v autobusové a autokarové dopravě a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004. Při srovnání s předpisy upravujícími práva cestujících v jiných typech dopravy je nařízení 181/2011 nejméně podrobné a řadu zásadních otázek ponechává k řešení vnitrostátním právním řádům.

Nařízení se vztahuje na cestující v linkové dopravě, pokud se jejich místo nástupu nebo místo výstupu nachází na území členského státu a pokud přepravní vzdálenost podle jízdního řádu činí 250 km nebo více. Některá ustanovení se vztahují na všechny spoje, tj. i na kratší vzdálenosti, a některá ustanovení se vztahují též na cestující v příležitostné dopravě, při níž se počáteční místo nástupu nebo konečné místo výstupu cestujícího nachází na území některého členského státu.

Pokud jde o pravidla pro výši odškodnění v případě nehody, nařízení odkazuje na její stanovení v souladu s použitelným vnitrostátním právem. Zároveň však stanoví, jaký nejnižší limit musí vnitrostátní právo stanovit jako maximální výši náhrady, tj. stanoví vrchní hranici omezení, která je v rámci vnitrostátních právních řádů ještě přípustná (jedná se o hranici 220.000 EUR na cestujícího

v případě zranění nebo úmrtí, a 1.200 EUR za zavazadlo v případě ztráty nebo poškození zavazadla).

Pokud jde o zpoždění nebo zrušení jízdy, je dle nařízení rozhodující doba 120 minut.

Zároveň žádné ustanovení předmětného nařízení nebrání cestujícím domáhat se v souladu s vnitrostátním právem náhrady škody způsobené zrušením nebo zpožděním spoje linkové dopravy u vnitrostátních soudů.

Pokud jde o práva cestujících v lodní dopravě, je základním předpisem pro tuto oblast regulace nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1177/2010 ze dne 24. listopadu 2010 o právech cestujících při cestování po moři a na vnitrozemských vodních cestách a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004.

7.4. Dílčí závěr 7. kapitoly

Práva cestujících v letecké dopravě jsou, co se týče běžných problémů, které mohou spotřebitele potkat, regulována podrobně a ze strany judikatury je jim věnována adekvátní pozornost. Jako problematickou však spatřujeme stále nízkou informovanost cestujících o jejich právech, byť se jistě tato situace již v mnohém do dnešních dnů zlepšila.

Nutno říci, že judikatura SDEU je v uvedených otázkách velkým přínosem k výkladu předpisů poskytujících ochranu cestujícím - spotřebitelům v letecké dopravě. Ve většině případů jsou tyto předpisy vykládány ve prospěch spotřebitele, jak by tomu tedy mělo dle obecných právních principů být, nicméně na druhé straně nediskriminují podnikatele a nepřiznávají cestujícím práva, která by mohla vést k jejich snadnému zneužívání na úkor podnikatelů – zde máme na mysli především rozhodnutí ve věci *Bossen*.⁴⁰⁸

Na první pohled je ve srovnání s úpravou práv cestujících v letecké dopravě v případě dopravy železniční zjevné oslabení práv cestujících při méně závažných událostech jako je zpoždění vlaku a podobně. Nicméně, i přesto, že při pohybu po železnici je přítomno mnohem více faktorů, které mohou odchylku od ideálního průběhu cesty způsobit, pak právě v rámci nařízení 1371/2007 absentuje úprava „mimořádných okolností“ či „vyšší moci“ jakožto liberačních důvodů, co se týče

⁴⁰⁸ Rozsudek Soudního dvora (osmého senátu) ze dne 7. září 2017 ve věci *Birgit Bossen a další v. Brussels Airlines SA/NV* (věc C-559/16).

odpovědnosti přepravce za zpoždění spoje. Na druhé straně, v případě většiny cest, které absolvují občané členských států, se jedná o přesuny vnitrostátní (byť samozřejmě mohou dosahovat velkých vzdáleností, jako např. v rámci Německa či Francie) a tudíž řádově o nižší částky, co se týče vynaložených nákladů na jízdné, než jak je tomu např. v přepravě letecké.

Rovněž informovanost cestujících o jejich právech je v případě železniční přepravy ještě nižší, než jak je tomu u letů, u nichž se řada cestujících dnes již aktivně o svá práva zajímá, a to právě z důvodu vyšší finanční nákladnosti cesty a z důvodu jakési výjimečnosti jejího využívání.

Podíváme-li se na některé důvody uvedené výše, jedná se zde dle našeho názoru o možný příklad toho, kdy cestující-spotřebitel z důvodu absence informací a absence jednoduchého systému uplatnění svých práv bude na jakémkoliv řešení situace rezignovat, neboť při představě nejisté a nijak vysoké finanční kompenzace (právě např. v případech zpoždění vlakového spoje), v kombinaci s časem vynaloženým na její získání, je efektivita jakéhokoliv aktivního jednání pro běžného spotřebitele mizivá.

8. Dostupnost procesních prostředků a osvěta jako součást efektivní ochrany spotřebitele

Účinné a správné vymáhání práv spotřebitelů je zárukou toho, že jejich existence nebude pouhou prázdňou proklamací.

Odpovědnost za dostatečnou úroveň uplatňování a vymáhání práv spotřebitelů nesou především příslušné orgány jednotlivých členských států, které jsou na základě nařízení (ES) č. 2006/2004 o spolupráci v oblasti ochrany spotřebitele zapojeny do celoevropské sítě, přičemž toto nařízení tak vytváří prostředí pro komunikaci, spolupráci a vzájemnou výměnu informací. Významnou roli sehrává spolupráce na základě nařízení především při prevenci porušování předpisů na ochranu spotřebitele na půdě jednotlivých členských států, například v případech klamavé reklamy či prodeje na dálku, přičemž probíhají i společně organizované internetové kontrolní akce, při nichž jsou např. kontrolovány webové stránky z hlediska jejich souladu s předpisy na ochranu spotřebitele a podobně.⁴⁰⁹

Aktuálně velmi diskutovaným tématem je i postavení spotřebitele v rámci občanského soudního řízení, kterému je i na evropské úrovni věnována široká pozornost. Jedná se tak o jeden z dalších posunů v prioritách EU, neboť postavení spotřebitele v rámci procesního práva bylo poměrně dlouhou dobu otázkou spíše vedlejší, resp. nenacházelo se v centru zájmu.⁴¹⁰ I s ohledem na obsah sdělení Komise ohledně New Deal for Consumer je jasné, že procesní stránka ochrany spotřebitelů bude v následujících letech zaujímat jedno z předních míst v rámci iniciativ EU.⁴¹¹ Klíčová role v těchto otázkách připadne samozřejmě členským státům a je otázkou, nakolik EU může do této oblasti ingerovat?

K otázce procesní ochrany spotřebitelových práv tak je s ohledem na výše uvedené nutno přistupovat ze dvou hledisek, a to *i)* z hlediska možného vlivu EU na zlepšení systémů vnitrostátních procesních nástrojů a jejich soulad se zásadami ochrany spotřebitelů, a *ii)* z hlediska procesních institutů zavedených evropským právem, které jsou použitelné na území celé EU.

⁴⁰⁹ Evropský parlament. Fakta a čísla o Evropské Unii. Spotřebitelská politika: zásady a nástroje. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_2.2.1.html#_ftn7. Citováno dne 31.01.2019.

⁴¹⁰ Příspěvek doc. JUDr. Milana Hulmáka, Ph.D., v rámci semináře na téma *Novinky v ochraně spotřebitele*, konaného v rámci Akademie Havel&Partners. Praha, 30.11.2018.

⁴¹¹ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru. *Nová politika pro spotřebitele* (COM(2018) 183 final).

V rámci této kapitoly rozhodně nelze opomenout oblast mimosoudních a alternativních způsobů řešení spotřebitelských sporů, které jsou z iniciativy EU zavedeny. Společně se systémem preventivních mechanismů a soudní ochrany mají garantovat procesní ochranu a prosazování práv spotřebitelů.

S efektivním prosazováním a vymáháním práv spotřebitelů pak v neposlední řadě úzce souvisí další z cílů EU v rámci politiky ochrany spotřebitele, a to je podpora vzdělávání a informovanosti spotřebitelů (jak je explicitně uvedeno v článku 169 SFEU), o jejíž dosažení je třeba se snažit opět v úzké spolupráci s členskými státy. K naplnění tohoto cíle je hlavním nástrojem nelegislativní činnost EU a jednotlivých členských států a jejich vzájemná spolupráce např. i s různými spotřebitelskými organizacemi a podobně. Právě zde je velmi důležitou stránkou komunikace se spotřebiteli, sdělování a zpřístupňování informací, a to formou, která odpovídá reálným a aktuálním zájmům spotřebitelů a kterou jsou spotřebitelé schopni napříč územím EU zaregistrovat a přijmout.

Cílem této kapitoly je věnovat se všem zmíněným oblastem, tedy jednak problému procesního postavení spotřebitele a dostupných prostředků pro vymáhání jeho práv (soudních i mimosoudních), dále pak možnostem vzdělávání a informování spotřebitelů a informačním kanálům vytvořeným z iniciativy EU, a nakonec v rámci otázky osvěty bude stručně pojednáno o organizacích zaměřujících se na spotřebitele.

8.1. Procesní postavení spotřebitele v EU

Na úrovni EU jsou zavedeny některé procesní instituty, které jsou použitelné na území celé EU. Jejich hlavním cílem je zjednodušení a usnadnění přeshraničního řešení sporů a vymáhání práv jednotlivců, přičemž vzhledem k povaze těchto institutů znamenají zjednodušení procesního postavení i pro evropského spotřebitele.

Co se týče základu této úpravy v primárním právu EU, vychází ze čl. 67 odst. 1 SFEU, který hovoří o EU jako o prostoru svobody, bezpečnosti a práva, a odstavec 4 pak v návaznosti na to stanoví, že: „*Unie usnadňuje přístup ke spravedlnosti, zejména zásadou vzájemného uznávání soudních a mimosoudních rozhodnutí v občanských věcech.*“

Vzájemné uznávání rozhodnutí v rámci EU je však pouze obecnou možností, jak se jednotlivec může domoci svých práv v zahraničí,⁴¹² a vytčený cíl, a sice usnadnění přístupu ke spravedlnosti, pak uvádějí do praxe především tři následující předpisy:

- a) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky;
- b) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu, a
- c) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. července 2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích.

Jejich hlavním cílem je zjednodušit, urychlit a tím zefektivnit přeshraniční vymáhání práv v EU, a tím přispívat ke skutečnému fungování EU jako prostoru práva, a rovněž tak přispívat k naplňování ideje jednotného trhu.

Evropský exekuční titul můžeme velmi přiléhavě označit jako potvrzení, které umožňuje volný pohyb soudního rozhodnutí, smíru nebo listiny po území EU.⁴¹³ V rámci evropské právní úpravy existují dva způsoby, jak docílit výkonu rozhodnutí, soudního smíru nebo úřední listiny v jiném členském státě, a to buď cestou získání prohlášení vykonatelnosti v členském státě, v němž se výkon žádá, anebo cestou snazší (nicméně použitelnou nikoli ve všech případech), a to je získání evropského exekučního titulu v členském státě původu dokumentu.

Evropský exekuční titul však lze získat, jak již napovídá samotný název nařízení, pouze pro nesporné nároky. Především předmětné rozhodnutí musí být již vykonatelné, a dále pak se skutečnost, zda nárok lze považovat za nesporný, posuzuje dle pravidel stanovených přímo dotčeným nařízením (článek 3. odst. 1). Vydání evropského exekučního titulu je dále podmíněno splněním řady dalších předpokladů, nicméně ve srovnání se standardní procedurou uznávání rozhodnutí se rozhodně jedná o urychlení (i když logicky samozřejmě pouze pro případy, kdy je to možné a kdy nehrozí zásah do práv druhého účastníka sporu).

⁴¹² Základem této právní úpravy je Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (nazývané též jako Brusel I bis, neboť nahradilo předchozí nařízení Brusel I).

⁴¹³ Evropská komise. *Praktický průvodce pro uplatňování nařízení o evropském exekučním titulu*. 2008. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_european_enforcement_order-54--maximize-cs.do. Citováno dne 31.01.2019.

V případě spotřebitelských sporů se tak jedná o možnou alternativu a zjednodušení oproti standardní proceduře uznání a výkonu rozhodnutí podle nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech,⁴¹⁴ nicméně máme za to, že se stále jedná o proceduru pro spotřebitele velmi komplikovanou, a navíc využitelnou pouze za splnění dlouhé řady podmínek, které daný spor a rozhodnutí samotné musí splňovat.

Pro spotřebitele již schůdnější variantou je možnost podání návrhu na vydání evropského platebního rozkazu či zahájení evropského řízení o drobných nárocích, neboť rozhodnutí vydaná v jejich rámci jsou automaticky vykonatelná v jiném členském státě bez nutnosti prohlášení vykonatelnosti nebo získání evropského exekučního titulu.

Základním předpisem, který zavádí do evropského právního řádu evropské řízení o drobných nárocích, je nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. července 2007. Toto urychlené soudní řízení je možné využít při přeshraničním sporu o částku do 5.000 EUR.⁴¹⁵ Navrhovatelem v tomto typu řízení mohou být spotřebitelé i podnikatelé a mohou uplatňovat svoje oprávněné nároky v ostatních členských státech EU (mimo Dánska). Přeshraničním případem se pro účely tohoto nařízení rozumí případ, ve kterém má alespoň jedna ze stran bydliště nebo místo obvyklého pobytu v jiném členském státě, než je členský stát soudu, u něhož byla podána žaloba.⁴¹⁶ Evropské řízení o drobných nárocích se řídí procesním právem členského státu, v němž řízení probíhá (příslušnost soudu konkrétního státu se určí dle pravidel nařízení 1215/2012), samozřejmě se specifiky, které pro ně stanoví toto nařízení.

Jedná se o řízení zásadně písemné (ústní jednání jsou nařizována výjimečně). Pro evropské řízení o drobných nárocích byly vypracovány standardizované formuláře, které jsou k dispozici ve všech jazycích⁴¹⁷ a na jejichž základě jsou činěny základní procesní úkony vůči soudu. Řízení je zahájeno podáním vyplněného vzorového formuláře u příslušného soudu a v jeho průběhu je soud vázán jasně stanovenými lhůtami, a sice: *i)* do 14 dnů od obdržení řádně vyplněného žalobního

⁴¹⁴ Označované též jako Brusel I bis.

⁴¹⁵ Jedná se o omezení hodnoty samotného nároku (tj. jistiny), do které se nezahrnují úroky, náklady a další výlohy.

⁴¹⁶ Viz článek 3 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. července 2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích.

⁴¹⁷ Standardizované formuláře jsou dostupné na webových stránkách e-justice. Dostupné z: <https://e-justice.europa.eu>. Citováno dne 31.01.2019.

formuláře soud obešle žalovanou stranu, která je povinna soudu odpovědět do 30 dnů (rovněž cestou standardizovaného formuláře); *ii*) následně soud buďto dožádá předložení dalších informací, provede dokazování, a případně nařídí ústní jednání ve věci, a nakonec *iii*) do 30 dnů od případného ústního jednání nebo po obdržení všech dalších informací soud vydá rozhodnutí.

Velmi výrazným zjednodušením, které nařízení pro tyto drobné spory přináší, je zrušení souvisejících řízení nezbytných k tomu, aby rozhodnutí vydaná v rámci evropského řízení o drobných nárocích v jednom členském státě mohla být uznána a vykonána v jiném členském státě. Výkon rozhodnutí v jiném členském státě je možné odmítnout pouze z důvodu jeho neslučitelnosti s jiným rozhodnutím tohoto členského státu mezi totožnými stranami sporu. Na žádost kterékoli ze stran soud vyhotoví osvědčení o rozhodnutí vydaném v rámci evropského řízení o drobných nárocích, a s tímto osvědčením (které maximálně bude nutné přeložit do jazyka druhého členského státu) je rozhodnutí vykonatelné ve všech ostatních členských státech EU bez jakýchkoli dalších formálních úkonů. Výkon rozhodnutí v konkrétním členském státě se uskuteční dle vnitrostátních právních předpisů.⁴¹⁸

Pokud jde o zmírnění finanční náročnosti evropského řízení o drobných nárocích oproti klasickému občanskému soudnímu řízení, stanoví nařízení pouze stručné pravidlo, podle něhož náklady řízení nese strana, která neměla úspěch ve věci, nicméně soud úspěšné straně nepřizná náhradu nákladů v rozsahu, v němž nebyly nutně vynaložené nebo nebyly přiměřené ve vztahu k nároku. V ostatním se však režim náhrady nákladů řízení řídí, v souladu s článkem 19 nařízení, procesním právem členského státu, v němž se řízení vede. Totéž platí i pro placení soudních poplatků, neboť i na tyto se beze zbytku použije právní úprava členského státu, v němž se řízení vede. Úspora finančních prostředků pak spočívá především v tom, že je řízení vedeno rychleji, v předem jasně stanovených lhůtách, a téměř vždy pouze v písemné rovině, tj. bez nutnosti vynakládání času a peněz na účast při ústním jednání.

Jako další možnost, která se jeví jako velmi vhodná k soudnímu vymáhání práv spotřebitelů, je institut evropského platebního rozkazu (EPR). V právu EU byl zakotven nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne

⁴¹⁸ Viz webové stránky e-justice. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_small_claims-42-cs.do. Citováno dne 31.01.2019.

12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu. Jednalo se o první skutečně celoevropské občanské soudní řízení.⁴¹⁹

Soudní příslušnost se v rámci řízení o EPR určuje dle pravidel nařízení 1215/2012 (které obsahuje ve svém článku 18 i speciální pravidlo pro případy, kdy se žalovaný nárok týká spotřebitelské smlouvy a spotřebitel je žalovaným. K řízení ve věci pak nutně vždy bude příslušný soud ve státě, v němž má žalovaný spotřebitel bydliště). Tento typ řízení je možné použít pouze v přeshraničních případech, kterými jsou dle dotčeného nařízení ty případy, kdy má alespoň jedna ze stran sporu bydliště nebo místo obvyklého pobytu v jiném členském státě, než je stát soudu, kde byl podán návrh na vydání EPR. Zároveň je tento typ řízení možné použít pouze v případech, v nichž se jedná o peněžité pohledávky, jež jsou v době podání návrhu na vydání EPR již splatné.

Není zde stanoven žádný finanční strop, jako je tomu u evropského řízení o drobných nárocích, a proto v určitých případech má žalobce při podávání návrhu na výběr, zda využít nařízení o EPR či o evropském řízení o drobných nárocích. U EPR je však určité riziko v tom, že velmi snadno může dojít k jeho zrušení, podala-li žalovaná strana proti němu odpor. Řízení, které následuje po podání odporu a zrušení EPR je totiž vedeno již zcela podle předpisů členského státu, v němž byl EPR řešen, a to v souladu s pravidly běžného občanského soudního řízení.

Na druhou stranu, podaný návrh na vydání EPR soud sice přezkoumává, ale nehodnotí důkazy (na rozdíl od evropského řízení o drobných nárocích), a z toho důvodu může být tento typ řízení v případě skutečně nesporného nároku, proti kterému se žalovaný nebude bránit odporem, skutečně rychlým a efektivním nástrojem k prosazování práv spotřebitelů. Nařízení i v případě EPR stanoví lhůtu pro jeho vydání, a to tak, že jej soud vydá co nejdříve, obvykle do 30 dnů od podání návrhu (pokud není zapotřebí žádné doplnění ze strany žalobce apod.).

Evropský platební rozkaz, který se stane vykonatelným v členském státě, v němž byl vydán, je stejně vykonatelný i v kterémkoli jiném členském státě. Není proto již zapotřebí, aby spotřebitel řešil záležitosti týkající se uznání a výkonu rozhodnutí z jiného státu. Dokonce platí, že orgány v členském státě, kde k výkonu EPR dochází, nemohou přezkoumávat věcnou podstatu kauzy a v drtivé většině

⁴¹⁹ Evropská komise. *Praktický průvodce pro uplatňování nařízení o evropském platebním rozkazu*. 2011. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_order_for_payment_procedures-41-cs.do. Citováno dne 31.01.2019.

případů ani okolnosti či postupy, které vedly k vydání EPR. Postup při výkonu platebního rozkazu se pak již řídí právem členského státu výkonu.

Co se týče finanční náročnosti řízení o vydání EPR (tj. nákladů řízení, soudních poplatků atd.), platí obdobně tatož pravidla jako v případě evropského řízení o drobných nárocích, a tedy opět hlavní úspora finančních prostředků spočívá především v tom, že je řízení vedeno rychle, v předem jasně stanovených lhůtách, a pouze v písemné rovině.

8.2. Mimosoudní nástroje k řešení spotřebitelských sporů

Pro spotřebitele v současné době velmi relevantní jsou právě možnosti alternativního řešení sporů, které mají (samozřejmě za určitých podmínek) potenciál vyvrátit jednu z výchozích tezí této práce, a sice že procesní postavení spotřebitele není nijak specifické, a především nijak neprospívá efektivitě vymáhání spotřebitelových práv.

Předchozí podkapitola 8.1. se věnovala sice rovněž „alternativám“ (a sice alternativám na klasické soudní řízení vedené v členských státech), nicméně následující odstavce se věnují alternativním způsobům řešení spotřebitelských sporů, které předpokládají k úspěšnému završení i určitou dobrovolnost stran a jejich ochotu danou věc řešit a přijmout výsledek, nicméně jejich výsledkem není rozhodnutí ve smyslu *res iudicata*.

8.2.1. Alternativní řešení spotřebitelských sporů

Konkrétní základ právní úpravy možnosti alternativního řešení sporů na úrovni sekundárního práva je obsažen ve směrnici Evropského parlamentu a Rady 2013/11/EU ze dne 21. května 2013 o alternativním řešení spotřebitelských sporů a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004 a směrnice 2009/22/ES (směrnice o alternativním řešení spotřebitelských sporů).

Alternativní řešení sporů (ADR) spočívá dle bodu 4 důvodů směrnice v zajištění přístupu k jednoduchým, efektivním, rychlým a levným způsobům řešení vnitrostátních i přeshraničních sporů, které se vyskytnou v souvislosti s kupními smlouvami nebo se smlouvami o poskytování služeb. Tato forma řešení sporů by měla přinést prospěch spotřebitelům, a posílit tak jejich důvěru v trh.

Přístup spotřebitelů k alternativnímu řešení sporů je jim k dispozici pro všechny smluvní vztahy týkající se zakoupeného zboží či služeb, bez ohledu na to, zda byly zakoupeny přes internet či ne, a má velký význam zejména v případech, kdy spotřebitelé nakupují v zahraničí.

Ze strany Komise je veden seznam subjektů oprávněných k alternativnímu řešení spotřebitelských sporů.⁴²⁰ V České republice jsou těmito subjekty Energetický regulační úřad, Finanční arbitr, Sdružení českých spotřebitelů, z.ú., Česká advokátní komora, Česká obchodní inspekce a Český telekomunikační úřad, z nichž nejširší spektrum odvětví sporů, pro které je daný subjekt příslušný, má Česká obchodní inspekce a Sdružení českých spotřebitelů, z.ú.⁴²¹ Ostatní subjekty jsou naopak silně specializované jakožto odborníci na určité úzce vymezené oblasti poskytování služeb. Energetický regulační úřad je příslušný pro řešení sporů v odvětví spotřeby energie a vody, Finanční arbitr v oblasti finančních služeb, Česká advokátní komora v oblasti poplatků za právní služby a účetnictví a Český telekomunikační úřad v oblasti poštovních služeb a komunikací.

Z možného postupu v rámci ADR jsou vyloučeny smlouvy o poskytování zdravotních služeb pacientům zdravotnickými pracovníky za účelem poskytování zdravotní péče, smlouvy v oblasti služeb obecného zájmu nehospodářské povahy a smlouvy s veřejnými poskytovateli dalšího nebo vysokoškolského vzdělávání.⁴²²

Směrnice 2013/11/EU obsahuje v bodě 18 důvodů určitou modifikaci definice spotřebitele, a to pro účely rozšíření osobní působnosti této směrnice, a stanoví, že: „*Definice spotřebitele by měla zahrnovat fyzické osoby jednající mimo rámec své obchodní činnosti, podnikání, řemesla nebo povolání. Pokud je však smlouva uzavřena za účelem částečně spadajícím do rámce a částečně mimo rámec obchodní činnosti dané osoby (smlouvy mající dvojí účel) a obchodní účel této činnosti je natolik okrajový, že v celkovém kontextu dotčené transakce nepřevažuje, měla by být tato osoba považována rovněž za spotřebitele.*“ Z této definice tak dovozujeme, že částečný obchodní charakter smlouvy není na překážku aplikaci této směrnice a využití možnosti řešit spor formou ADR, a zároveň je třeba dojít k závěru, že osobou v pozici spotřebitele nemusí být pouze fyzická osoba,

⁴²⁰ Evropská komise. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/consumers/odr/main/?event=main.adr.show2>. Citováno dne 31.01.2019.

⁴²¹ Viz Přehled subjektů ADR a ODR, vedený Evropskou komisí. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/consumers/odr/main/index.cfm?event=main.adr.show>. Citováno dne 31.01.2019.

⁴²² Viz webové stránky Evropského spotřebitelského centra. Dostupné z: <https://evropskyspotrebitel.cz/mimosoudni-reseni-sporu-adr/>. Citováno dne 31.01.2019.

jak stanoví první věta, ale i osoba právnická, neboť druhá věta již o povaze osoby nehovoří, a to dle našeho názoru zcela záměrně, aby se tak co možná nejvíce rozšířila možnost přístupu k on-line řešení sporů.

Řízení v systému ADR má v souladu s článkem 8 písm. e) směrnice trvat maximálně 90 kalendářních dnů počínaje dnem, kdy vybraný subjekt alternativního řešení obdržel úplný spis k věci (tj. po případném doplnění ze strany stěžovatele na výzvu subjektu řešení). U velmi složitých sporů může příslušný subjekt alternativního řešení sporů tuto lhůtu prodloužit.

Členské státy mohou dále v souladu se směrnicí umožnit určeným subjektům, aby zavedly určitá procesní pravidla, která jim umožní odmítnout se zabývat určitými spory z jasně stanovených důvodů, nicméně s doložkou, že tato procesní pravidla nesmí podstatně omezit přístup spotřebitelů k postupům alternativního řešení sporů, a to ani v případě přeshraničních sporů.

Takové možné důvody, které lze stanovit v rámci procesních pravidel jako důvody k odmítnutí sporu, směrnice předem taxativně předvídá a jedná se o následující:

- a) spotřebitel se nepokusil kontaktovat dotčeného obchodníka, aby s ním svoji stížnost projednal a pokusil se nejprve danou věc vyřešit s přímo s obchodníkem;
- b) daný spor je bezdůvodný nebo šikanózní;
- c) sporem se zabývá nebo se již dříve zabýval jiný subjekt alternativního řešení sporů nebo soud;
- d) hodnota požadovaného plnění je nižší nebo vyšší než předem stanovená mezní hodnota sporu;
- e) spotřebitel nepodal stížnost k subjektu alternativního řešení sporů v předem stanovené lhůtě, která nesmí být kratší než jeden rok ode dne, kdy spotřebitel podal stížnost obchodníkovi;
- f) řešení sporu tohoto druhu by jinak vážně narušilo efektivní fungování subjektu alternativního řešení sporu.

Dalším logickým důvodem, proč daný subjekt je oprávněn řešení sporu odmítnout, je skutečnost, že spor nenáleží do jeho věcné působnosti (neboť každý z určených subjektů je příslušný pro určitý okruh sporů, resp. pro spory v rámci určitého odvětví prodeje zboží či služeb).

Celý systém ADR je založen především na principu mediace, vzájemné dohodě stran. Subjekty oprávněné k alternativnímu řešení spotřebitelských sporů většinou nejsou autoritami, které by mohly autoritativně spor rozhodnout. ADR tak většinou bude mít očekávaný efekt, pokud se bude jednat o spor se seriózním podnikatelem, kterému záleží na vztazích se zákazníky a na jeho celkové pověsti. Existují ale i výjimky, v České republice je takovou výjimkou např. Český telekomunikační úřad, u něhož je výsledkem řízení rozhodnutí, tak jako v klasickém sporném řízení, nebo Finanční arbitr. Zároveň je Český telekomunikační úřad jediný z určených subjektů ADR, jehož činnost v rámci směrnice je zpoplatněna. Výjimkou je částečně i Energetický regulační úřad, který dle informace zveřejněné v seznamu Komise může vydat více druhů rozhodnutí v rámci ADR. Všechny tyto subjekty (Český telekomunikační úřad, Energetický regulační úřad i Finanční arbitr) zároveň vedou řízení dle procesních pravidel správního řádu, což logicky dává podklad pro vydání autoritativního správního rozhodnutí jako výsledku řádně vedeného správního řízení.⁴²³

Samotné řízení pak probíhá v následujících hlavních krocích:

- a) spotřebitel podá návrh – zpravidla prostřednictvím elektronického formuláře dostupného na stránkách konkrétního subjektu ADR;
- b) subjekt ADR vyzve spotřebitele k případnému doplnění chybějících náležitostí, podkladů apod., a následně subjekt vyrozumí obě strany sporu o tom, že obdržel návrh;
- c) podnikatel je vyzván k vyjádření a ke spolupráci se subjektem ADR;
- d) řešení sporu je ukončeno nejpozději do 90 dní (s možností prodloužení), a
- e) následuje již jen sdělení výsledku řízení a uzavření případu – řízení by ideálně mělo skončit dohodou stran sporu, pokud se však k ní nepodaří dospět, skončí projednávání případu po uplynutí lhůty 90 dnů jeho uzavřením.

Před případným uzavřením dohody je subjekt ADR povinen zajistit, aby byly strany před tím, než s uzavřením dohody vysloví souhlas, informovány o právních důsledcích takového souhlasu, a dále aby byla stranám před tím, než vyjádří souhlas s navrhovaným řešením nebo smírnou dohodou, poskytnuta v případě jejich zájmu

⁴²³ Viz základní pravidla ČTÚ, ERÚ a Finančního arbitra pro vedení řízení v systému ADR. Dostupné z: <https://www.eru.cz/mimosoudni-reseni-sporu>, a z: <http://www.ctu.cz/mimosoudni-reseni-spotrebitelskych-sporu>, a z: https://www.finarbitr.cz/cs/financni-arbitr/zakladni-informace.html#Rizeni_pred_financnim_arbitrem. Citováno dne 31.01.2019.

přiměřená lhůta na rozmyšlenou v souladu s článkem 9 odst. 2 písm. c) a d) směrnice (výjimkou pro ČR jsou již zmiňované subjekty Český telekomunikační úřad, Energetický regulační úřad a Finanční arbitr, jejichž rozhodnutí v řízení v systému ADR jsou závazné pro spotřebitele i obchodníka a jsou vymahatelné v souladu s exekučním řádem, občanským soudním řádem, popř. správním řádem).

Pro další zjednodušení přístupu spotřebitelů k ADR a rovněž k rozšíření povědomí o této možnosti řešení sporů uvedla Evropská komise v únoru roku 2016 do provozu on-line platformu, která spotřebitelům a obchodníkům z EU umožňuje řešit své vzájemné spory on-line,⁴²⁴ a to v případech domácích i přeshraničních nákupů. Spory zahájené prostřednictvím platformy jsou následně přeměrovány k příslušným vnitrostátním subjektům ADR, které jsou na platformu napojeny.⁴²⁵

Právním základem pro zřízení platformy je nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 524/2013 ze dne 21. května 2013 o řešení spotřebitelských sporů on-line a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004 a směrnice 2009/22/ES (nařízení o řešení spotřebitelských sporů on-line). Tuto elektronickou platformu (ODR, on-line dispute resolution) mohou spotřebitelé využít k řešení sporů s internetovými prodejci, přičemž následné řízení je pak vedeno některým ze subjektů alternativního řešení sporů (ADR).

On-line řízení má v souladu s článkem 10 nařízení o řešení spotřebitelských sporů on-line, v návaznosti na článek 8 písm. e) směrnice o alternativním řešení spotřebitelských sporů, trvat maximálně 90 dní. Postup alternativního řešení sporů musí být pro spotřebitele bezplatný nebo dostupný za nízký poplatek, a celé řízení probíhá on-line v následujících hlavních krocích:

- a) spotřebitel vyplní elektronický formulář a odešle jej;
- b) prostřednictvím on-line platformy je stížnost zaslána podnikateli (ten může spotřebiteli navrhnout smírné řešení sporu);
- c) v případě, že podnikatel smírné řešení nenavrhne nebo k dohodě mezi ním a spotřebitelem nedojde, navrhne jedna ze stran, případně za asistence kontaktního místa, jeden z určených subjektů alternativního

⁴²⁴ CORTES, P. *Developing Online Dispute Resolution for Consumers in the EU: A Proposal for the Regulation of Accredited Providers*. In *International Journal of Law* [online], Vol. 19, No. 1, 2011, s. 1-28. Citováno dne 31.01.2019.

⁴²⁵ Nová platforma pro spotřebitele a obchodníky umožní řešit spory on-line. Tisková zpráva Evropské komise. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-297_cs.htm. Citováno dne 31.01.2019.

řešení sporů, který má spor v mimosoudní rovině řešit; obě strany se musí na tomto subjektu dohodnout;

- d) následně platforma ODR automaticky předává stížnost tomuto subjektu ADR, ten informuje spotřebitele o svých procesních pravidlech a podkladech, které dále požaduje předložit, a po případném doplnění podkladů je povinen do 90 dnů spor vyřešit, a
- e) následuje již jen sdělení výsledku řízení a uzavření případu.

Nařízení 524/2013 o řešení spotřebitelských sporů on-line stanoví obchodníkům, kteří prodávají on-line, povinnost informovat spotřebitele o možnosti tohoto on-line řešení sporů. Tuto povinnost stanoví článek 14 nařízení, dle něhož obchodníci usazení v EU, kteří uzavírají kupní smlouvy či smlouvy o poskytování služeb on-line, uvedou na svých internetových stránkách elektronický odkaz na platformu pro řešení sporů on-line. Tento odkaz musí být pro spotřebitele snadno dostupný, a nejsnazší cestou je tak zveřejnění odkazu na platformu on-line řešení sporů a případných souvisejících informací na webu obchodníka a ideálně zároveň přímo v jeho obchodních podmínkách.

Nařízení 524/2014 o řešení spotřebitelských sporů on-line obsahuje v bodě 13 důvodů totožnou modifikaci definice spotřebitele jako směrnice o alternativním řešení spotřebitelských sporů, a to opět pro účely rozšíření osobní působnosti tohoto nařízení.

Proces on-line řízení jako takový probíhá obdobně jako v případě alternativního řešení spotřebitelských sporů, neboť i subjekty, které jsou řešením pověřeny, jsou totožné a jejich procesní pravidla jsou použitelná na oba modely řešení.

8.2.2. Další možnosti mimosoudního řešení spotřebitelských sporů

Síť Evropských spotřebitelských center (ESC) funguje v řadě zúčastněných evropských států (členské státy EU, Norsko a Island). V každém z nich pak působí jedno spotřebitelské centrum (přičemž v ČR je to ESC ČR při České obchodní inspekci). Síť ESC je zřizována a zčásti financována Evropskou komisí a dále pak zúčastněnými státy, přičemž evropská spotřebitelská centra provádí v rámci sítě ESC

(ECC-Net) společné projekty zaměřené na různé oblasti a specifika přeshraničního nakupování na jednotném trhu EU.⁴²⁶

ESC nabízí spotřebitelům poskytnutí bezplatných informací a rad týkajících se jejich práv na území zúčastněných států, nabízí bezplatnou pomoc spotřebitelům při vyřizování jejich stížností na kvalitu zakoupeného zboží či na chování a jednání obchodníků, a je také kontaktním místem pro bezplatné zprostředkování pomoci spotřebitelům při mimosoudním řešení jejich sporů s dodavateli v zúčastněných státech. ESC však má pravomoci pouze v rámci přehraničních vztahů spotřebitelů s dodavateli a není příslušné k řešení vnitrostátních sporů spotřebitelů s obchodníky.⁴²⁷

Síť Evropských spotřebitelských center může spotřebiteli poskytnout odpovědi a rady v rámci mnoha oblastí. Mezi nimi se jedná především o on-line nakupování, nákupy v jiných členských státech EU a reklamace zboží, leteckou dopravu, zájezdy a ubytování, půjčovny automobilů a nákup automobilů v zahraničí či telekomunikační služby.

Aktuální podoba a fungování sítě Evropských spotřebitelských center vznikly na základě grantu poskytnutého v rámci spotřebitelského programu 2014-2020, který v bodě 12 důvodů zakotvuje následující: *„Je důležité zvýšit důvěru spotřebitelů. Aby bylo tohoto cíle dosaženo, je nezbytné rozšířit rozsah činnosti, zejména náležitou finanční podporou poskytovanou spotřebitelským organizacím na úrovni Unie a evropským spotřebitelským centřům, a to s přihlédnutím k zásadní úloze, kterou uvedené subjekty plní při poskytování informací a pomoci spotřebitelům ohledně jejich práv, při podpoře spotřebitelů v rámci spotřebitelských sporů, zejména pokud jde o přístup k vhodným mechanismům řešení sporů, a při prosazování zájmů spotřebitelů v rámci řádného fungování vnitřního trhu....“*

Síť Evropských spotřebitelských center byla spuštěna již dříve (konkrétně například ESC ČR bylo založeno již v roce 2005), nicméně jeho rozvoj a aktuální podoba spadá především do období počínaje rokem 2014, a to díky důrazu, který na jeho fungování položilo právě nařízení o víceletém programu pro spotřebitele na období 2014–2020.

⁴²⁶ Informace o Evropském spotřebitelském centru. Dostupné z: <https://evropskyspotrebitel.cz/wp-content/uploads/2017/07/evropske-spotrebiteleske-centrum-blizsi-informace.pdf>. Citováno dne 31.01.2019.

⁴²⁷ Webové stránky Evropského spotřebitelského centra. Dostupné z: <https://evropskyspotrebitel.cz/o-nas/>. Citováno dne 31.01.2019.

Jak již bylo zmíněno, síť ESC funguje i jako platforma pro řešení přeshraničních spotřebitelských sporů, resp. jako místo, kam se může spotřebitel obracet se svými problémy a zaměstnanci ESC mu pomohou rozběhnout případné mimosoudní řízení případu v zahraničí. Tato činnost od svého základu probíhá tak, že spotřebitel, který už nedokáže problém s dodavatelem z jiného členského státu řešit sám (resp. už vyčerpal možnosti, jak spor vyřešit smírně a bez účasti dalšího subjektu), se může se obrátit na ESC ve státě svého bydliště.

Případnou stížností spotřebitele se zabývají právníci ESC, kteří pokud stížnost po předložení všech potřebných podkladů vyhodnotí jako relevantní, předají ji kolegům v ESC příslušného zúčastněného státu, kteří dále komunikují přímo s podnikatelem a snaží se ho přimět k nápravě jeho protiprávního jednání.

Činnost sítě ESC však zůstává v poloze mediace, tj. snahy dospět ke smírnému řešení mezi spotřebitelem a podnikatelem, bez nutnosti zapojení soudu. Evropská spotřebitelská centra, byť se vyjadřují k mnoha tématům, zveřejňují svá doporučení a varování spotřebitelům, nevystupují jako správní dozorové orgány a nejsou tedy oprávněna ve sporu spotřebitele s obchodníkem jakýmkoli závazným způsobem rozhodnout, uložit sankci či rozhodnutí jakkoli dále vymáhat nebo pomoci vymáhat. Samozřejmě pokud při své činnosti ESC zjistí porušení právních norem, může tuto informaci předat příslušnému dozorovému orgánu v příslušné zemi, který činnost obchodníka prověří.

Pro podání stížnosti/podnětu k řešení Evropskému spotřebitelskému centru stačí vyplnit speciální elektronický formulář přímo na příslušných webových stránkách ESC, kde jsou rovněž podrobně popsány veškeré náležitosti případných příloh a další podrobnosti, které jsou zapotřebí k tomu, aby byl případ v pořádku na ESC dodán a mohl být postoupen dále k řešení. Je třeba podotknout, že podání prostřednictvím webu ESC je možno považovat za velmi intuitivní a snadno dostupné a proveditelné.

ESC sice samo není určeným subjektem pro ADR, ale svou činností a prostřednictvím své poradenské činnosti dokáže tuto službu zprostředkovat a podat spotřebiteli potřebné informace k ní.

Síť pro řešení finančních sporů s názvem FIN-NET je další ze sítí vnitrostátních subjektů, které se věnují mimosoudnímu urovnávání spotřebitelských stížností, tentokrát v oblasti výhradně finančních služeb. Síť funguje v zemích Evropské unie a dále v Norsku, Lichtenštejnsku a na Islandu.

FIN-NET byl zřízen Evropskou komisí v roce 2001 a jeho cílem je podporovat spolupráci mezi ochránci veřejných práv v oblasti finančních služeb jednotlivých zemí (u nás tuto pozici pokrývá Finanční arbitr), a rovněž zajišťovat spotřebitelům snadný přístup k alternativnímu řešení sporu s přeshraničním prvkem, které se týkají finančních služeb.

S ohledem na to, že např. Finanční arbitr (pro případ ČR), resp. subjekt působící na poli ochrany veřejných práv v oblasti finančních služeb, je i jedním ze subjektů povolaných k ADR, síť FIN-NET je vlastně pouze jednou ze specializovaných větví celého systému ADR. Například tedy z pohledu českého spotřebitele spadá ADR v oblasti finančních služeb a služby poskytované sítí FIN-NET *de facto* v jedno, neboť jak působení Finančního arbitra ve vztahu k ADR, tak jeho působení v rámci FIN-NET, se řídí směrnici Evropského parlamentu a Rady 2013/11/EU ze dne 21. května 2013 o alternativním řešení spotřebitelských sporů.

V EU dále existuje síť center právní pomoci s názvem SOLVIT (jedná se o zkratku vytvořenou z anglického překladu spojení „vyřeš to“).⁴²⁸ Služba SOLVIT je součástí celoevropské sítě center, která navzájem spolupracují při řešení problémů způsobených nesprávnou aplikací evropského práva ze strany správních orgánů.⁴²⁹ SOLVIT centrum se nachází v každém členském státě EU, v Norsku, Lichtenštejnsku a na Islandu. Dohled nad činností jednotlivých národních SOLVIT vykonává Komise, která v případě potřeby a při řešení složitějších případů rovněž poskytuje pomoc. SOLVIT nemá žádnou vynucovací pravomoc a ve sporech s úřady se snaží argumentovat zákony a nařízeními a zjednat tak nápravu.

Důležitým strategickým dokumentem, který se aktuálně zabývá fungováním systému SOLVIT, je doporučení Komise 2013/461/EU ze dne 17. září 2013 o zásadách, jimiž se řídí síť SOLVIT, která nahradilo doporučení Komise 2001/893/ES ze dne 7. prosince 2001 o zásadách týkajících se používání sítě SOLVIT – sítě pro řešení problémů vnitřního trhu, přičemž právě v návaznosti na toto doporučení byla zřízena síť SOLVIT coby síť středisek ustavených členskými státy v rámci vnitrostátních správních orgánů, která slouží k rychlému

⁴²⁸ Tisková zpráva z debaty pořádané Zastoupením Evropské komise v ČR, Informační kanceláří Evropského parlamentu v ČR, Konfederací zaměstnavatelských a podnikatelských svazů ČR a CEBRE – Českou podnikatelskou reprezentací při EU. *Evropský rok občanů: Evropské občanství neznamená jen právo cestovat*. Praha, 8. ledna 2013. Dostupné z: https://cebre.cz/dokums_raw/20130108_tz_rok_obcanu_5.pdf. Citováno dne 31.01.2019.

⁴²⁹ LOTTINI, M. *Correct Application of EU Law by National Public Administrations and Effective Individual Protection: the Solvit Network*. In *Review of European Administrative Law* [online], Vol. 3, Nr. 2, 2010, s. 5-26. Citováno dne 31.01.2019.

a neformálnímu řešení problémů, s nimiž se setkávají jednotlivci či podniky při výkonu svých práv v rámci vnitřního trhu.⁴³⁰

Obrátí-li se žadatel na síť SOLVIT s určitým problémem, pak by ve lhůtě deseti týdnů od otevření případu měl obdržet řešení svého problému (což může obnášet i vyjasnění použitelného práva EU). Ve výjimečných případech, a zejména pokud je vyřešení nablízku či pokud se záležitost týká strukturálního problému, lze případ ponechat otevřený i po uvedené lhůtě, nejdéle však po dobu dalších deseti týdnů.

Pro spotřebitele důležitou skutečností však je, že postoupení případu síti SOLVIT nemá vliv na dodržování jakýchkoli formálních či správních lhůt vyplývajících ze zákona daného členského státu, neboť ani SOLVIT není orgánem dozoru či jakoukoliv další instancí v řešení problémů se správními úřady.

Komise činnost sítě SOLVIT ve svém posledním doporučení z roku 2013 hodnotí velmi uspokojivě, a výsledky dalších hodnocení napovídají i tomu, že v důsledku její činnosti se celkově zlepšilo dodržování právních předpisů EU ze strany vnitrostátních orgánů.⁴³¹

8.3. Informovanost a vzdělávání spotřebitelů

Podpora informovanosti a vzdělávání spotřebitele patří k základním cílům EU v této oblasti. Jeho základy jsou obsaženy již v článku 169 SFEU. Jak uvádí tvůrci portálu „Consumer Classroom“ na jeho úvodních stranách: *„Výuka spotřebitelů má za cíl podporu chápání struktur a systémů v rámci trhu. Podle důkazů je zjevné, že řada dospělých osob nejenže neví, jak jejich osobní spotřebitelské návyky mohou ovlivnit hospodářství, životní prostředí i společnost, ale řada z nich nemá dostatečné prostředky pro účinný pohyb na trhu. Spotřebitelské vzdělávání přináší vzhled nutný k tomu, aby se z občanů stali odpovědní a inteligentně působící spotřebitelé.“*⁴³²

Základní informační zdroje, které vznikly či fungují z iniciativy nebo pod dozorem institucí EU, a shrnutí jejich účelu a fungování, jsou předmětem následujících odstavců.

⁴³⁰ Viz bod 3 důvodů doporučení Komise 2013/461/EU ze dne 17. září 2013 o zásadách, jimiž se řídí síť SOLVIT.

⁴³¹ Viz bod 4 důvodů tamtéž.

⁴³² Viz webové stránky projektu Consumer Classroom. Dostupné z: <https://www.consumerclassroom.eu/cs>. Citováno dne 31.01.2019.

Bohužel v dnešní společnosti není ničím zvláštním, že dítě školního věku, které vyrůstá ve městě a bez jakýchkoli vazeb na venkovský život, netuší, jak se například maso dostane na jeho talíř, resp. že na kvalitu a nezávadnost tohoto masa má vliv i skutečnost, zda rodiče doma třídí odpad či ne. Nebo problém naprosto z jiného odvětví, jako je finanční gramotnost,⁴³³ mizivé povědomí o fungování finančního trhu, a podobně.⁴³⁴ Podobných příkladů bychom našli nespočet a z tohoto pohledu se výchova dětí a mládeže jakožto spotřebitelů jeví jako velmi potřebná a vhodná. A právě s tímto cílem vznikl projekt „Consumer Classroom“, jehož cílem je podpora výuky spotřebitelů, a to zejména podpora jejího rozvoje v evropských školách. Projekt je zaměřen na žáky ve věkové skupině 12 – 18 let, resp. na učitele základních a středních škol.⁴³⁵ Primárně jim mají sloužit jeho webové stránky, a to především ke zprostředkování výměny materiálů k výuce a jako diskusní fórum. Webová stránka vznikla s cílem usnadnit vyučujícím vzdělávání studentů v tématech práv a povinností spotřebitelů, vytvářet lekce pro své studenty a spolupracovat online i s ostatními vyučujícími a třídami po celé Evropě.⁴³⁶

Consumer Classroom dále nabízí rozsáhlou knihovnu zdrojů pro výuku spotřebitelů, jsou zde pro pedagogy dostupné i interaktivní výukové nástroje, které studentům ve věku odpovídajícím cílové skupině pomohou získat praktické spotřebitelské dovednosti.

Z průzkumu, který byl v roce 2013 proveden Evropským parlamentem, vyplývá, že je na internetu k dispozici mnoho informací o právech spotřebitelů, nicméně jsou rozptýlené mezi velkým počtem evropských i vnitrostátních zdrojů⁴³⁷ a z toho důvodu jsou pro spotřebitele nepřehledné, tudíž nevhodně poskytnuté. A právě tento nedostatek v možnostech informování spotřebitelů se snaží odstranit další z projektů zastřešovaných EU, a tím je webová stránka s názvem „Vaše Evropa“.⁴³⁸

⁴³³ Obdobně in MAK, V. *The Myth of the 'Empowered Consumer: Lessons from Financial Literacy Studies*. In *Journal of European Consumer and Market Law* [online], 2012, Vol. 1, Issue 4, s. 254–263. Citováno dne 31.01.2019.

⁴³⁴ Zajímavý pohled i na možné negativní důsledky informovanosti a vzdělání spotřebitele viz KOSFELD, M.; SCHUWER, U. *Add-on Pricing in Retail Financial Markets and the Fallacies of Consumer Education*. In *Review of Finance* [online], 2017, vol. 21, Issue 3, s. 1189-1216. Citováno dne 31.01.2019.

⁴³⁵ HERLO, D. „*Consumer Classroom*” *European Website, an Interactive Tool for Consumer Education*. In *Procedia - Social and Behavioral Sciences* [online], 2015, 180, s. 1489-1497. Citováno dne 31.01.2019.

⁴³⁶ Viz webové stránky projektu Consumer Classroom. Dostupné z: <https://www.consumerclassroom.eu/cs/co-je-consumer-classroom.html>. Citováno dne 31.01.2019.

⁴³⁷ Evropský parlament. *Fakta a čísla o Evropské unii. Spotřebitelská politika: zásady a nástroje*. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_2.2.1.html#_ftn7. Citováno dne 31.01.2019.

⁴³⁸ Your Europe. Dostupné z: <https://europa.eu/youreurope/index.htm>. Citováno dne 31.01.2019.

Webový portál Vaše Evropa (Your Europe) je oficiálním webem zřízeným a provozovaným Evropskou unií, který sdružuje informace pro občany i podniky napříč velkým množstvím životních situací, s nimiž se mohou v rámci života v EU setkat. Jedná se o významný zdroj informací pro spotřebitele, neboť obsahuje informace z kategorií spotřebitelských smluv, nekalých obchodních praktik, finančních produktů a služeb, a dokonce i informace o telekomunikačních službách jako je roaming nebo přístup k internetu v zahraničí, či smlouvách na dodávky energií. Portál však obsahuje i přímé odkazy, související vysvětlení a výklad k procesním prostředkům řešení spotřebitelských sporů, a to jak prostředky neformálního řešení (přímá komunikace, možnost využít služby Evropského spotřebitelského centra), tak prostředky mimosoudního řešení i soudního řešení sporů. U každého z témat je vždy umístěn odkaz vedoucí ke komunikaci s příslušným orgánem daném členského státu, pokud spotřebitel potřebuje více informací právě o dané vnitrostátní úpravě.

Portál Vaše Evropa tak představuje jeden z nástrojů podpory budování jednotného digitálního trhu v EU.⁴³⁹

8.4. Právo spotřebitelů sdružovat se k ochraně svých zájmů

Podpora práva spotřebitelů sdružovat se k ochraně svých zájmů je jedním ze základních cílů politiky EU v oblasti ochrany spotřebitele (jak vyplývá z článku 169 SFEU a nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 254/2014 ze dne 26. února 2014 o víceletém programu pro spotřebitele na období 2014–2020), přičemž jeho prostřednictvím je spotřebitelům zajištěno i právo prosazovat své zájmy a účastnit se vytváření politiky EU. Z tohoto pohledu je jednou z priorit evropských orgánů právě aktivní zapojení skupin a subjektů zastupujících zájmy spotřebitelů EU do tvorby politik EU. Základy zastoupení spotřebitelů jsou položeny již na úrovni základních evropských institucí, přičemž následně pak postupně prorůstají až k řadě nevládních spotřebitelských organizací, neziskových organizací a dalších iniciativ zaměřených na spotřebitele.

V oblasti ochrany spotřebitele se aktivně zapojují a působí samozřejmě základní instituce (orgány) EU, v jejichž rámci jsou pak dále zřizovány a zakládány

⁴³⁹ Ministerstvo vnitra ČR. *O portálu Your Europe*. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/your-europe.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>. Citováno dne 31.01.2019.

specializované poradní a jiné orgány zabývající se spotřebitelskou problematikou. Dále pak jsou v rámci EU zřizovány tzv. decentralizované agentury, což jsou samostatné právní subjekty zřízené za účelem provedení konkrétních úkolů podle práva EU.⁴⁴⁰

Pokud jde o působení základních orgánů EU v rámci oblasti ochrany spotřebitele, v první řadě je to Evropská komise, která vystupuje jako iniciátor a tvůrce právních norem EU, je správcem politik, programů a rozpočtu Unie.⁴⁴¹ V rámci Komise je ochrana spotřebitele zařazena v resortu pro Spravedlnost, spotřebitele a rovnost mužů a žen. Resort v podobě, v jaké existuje dnes,⁴⁴² byl vytvořen v souvislosti s reorganizací resortů Komise ze strany současného předsedy Jean-Claudea Junckera. Portfolio v sobě spojilo hned několik oblastí, které dříve spravovali tři komisaři. Resort má nyní na starosti oblastí soudní spolupráce v civilním i trestním soudnictví, ochranu spotřebitelů, ochranu osobních dat či rovnost pohlaví. Do veškeré legislativy vztahující se k těmto odvětvím je komisař oprávněn zasáhnout. Problematika resortu spadá pod Generální ředitelství pro spravedlnost a spotřebitele (neboli GŘ JUST).

Spotřebitelskou problematikou se dále zabývá resort eurokomisaře pro Zdraví a bezpečnost potravin, jehož problematika spadá pod útvar Generální ředitelství pro zdraví a bezpečnost potravin (neboli GŘ SANTÉ),⁴⁴³ a řízením programů vytvořených Komisí v rámci ochrany spotřebitele se dále zabývá výkonná agentura Ochrana spotřebitele, veřejné zdraví, zemědělství a bezpečnost potravin (CHAFEA).

Z rozhodnutí Komise dále byly zřízeny tři vědecké poradní výbory⁴⁴⁴, a to Vědecký výbor pro bezpečnost spotřebitele, Vědecký výbor pro zdravotní a environmentální rizika a Vědecký výbor pro vznikající a nově zjištěná zdravotní rizika. Tyto výbory jsou Komisí souhrnně nazývány jako „Poradní struktura Komise pro vědecké posouzení rizik v oblasti bezpečnosti spotřebitele, veřejného zdraví a životního prostředí“.

Z rozhodnutí Evropské komise rovněž vznikla Evropská poradní skupina spotřebitelů (ECCG), která existuje na evropské scéně již od roku 1973 a svou činností

⁴⁴⁰ Agentury a ostatní subjekty EU. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies_cs. Citováno dne 31.01.2019.

⁴⁴¹ SRBOVÁ A., VOJTKO V. *Spotřebitelské teorie a realie*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta, ediční středisko. 1. doplněné vydání, 2011, s. 29.

⁴⁴² Vzataženo ke složení Evropské komise ke dni uzavření rukopisu této práce (31.01.2019).

⁴⁴³ Euroskop.cz. *Ochrana spotřebitele*. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8969/sekce/ochrana-spotrebitele/>. Citováno dne 31.01.2019.

⁴⁴⁴ Rozhodnutí Komise 2008/721/ES ze dne 5. srpna 2008 o zřízení poradní struktury vědeckých výborů a odborníků v oblasti bezpečnosti spotřebitele, veřejného zdraví a životního prostředí a o zrušení rozhodnutí 2004/210/ES (Úř. věst. L 241, 10.9.2008, s. 21-30).

je nápomocna Komisi. Poradní skupina je zřizována vždy na každé funkční období zvlášť, a to speciálními rozhodnutími Komise, z nichž posledním a aktuálním je rozhodnutí Komise 2009/705/ES ze dne 14. září 2009, kterým se zřizuje Evropská poradní skupina spotřebitelů. V souladu s rozhodnutím může Komise se skupinou konzultovat všechny záležitosti týkající se spotřebitelů na evropské úrovni. Evropská poradní skupina spotřebitelů je rozhodnutím definována jako:

- a) skupina, která se zabývá obecnými diskusemi o záležitostech týkajících se zájmů spotřebitelů;
- b) připravuje pro jiná fóra příspěvky týkající se spotřebitelů a na požádání se účastní skupin, které radí Komisi v záležitostech důležitých pro spotřebitelskou politiku EU;
- c) radí Komisi při vypracovávání návrhů politik a aktivit, které se týkají spotřebitelů;
- d) může přijímat stanoviska v záležitostech EU, které se týkají spotřebitelů;
- e) informuje Komisi o vývoji spotřebitelské politiky v členských státech;
- f) poskytuje vnitrostátním organizacím informace a konzultace o činnosti EU.

Jde-li o složení ECCG, skládá se z členů zastupujících vnitrostátní spotřebitelské organizace členských států (jeden člen za každý stát) a z jednoho člena za každou evropskou spotřebitelskou organizaci. Funkční období členů je tříleté a je možné je jmenovat opětovně. Na aktuální funkční období (funkční období minulé poradní skupiny skončilo 18. července 2016) je jmenováno 30 členů (28 za členské státy, 2 za evropské spotřebitelské organizace, které splňují kritéria stanovená rozhodnutím Komise).⁴⁴⁵ ECCG je tak hlavním fórem, které Komise využívá ke komunikaci mezi vnitrostátními a evropskými spotřebitelskými organizacemi.⁴⁴⁶

Komise mimo jiné dále zřizuje a zčásti financuje síť Evropských spotřebitelských center, o jejichž činnosti je podrobně pojednáno v rámci podkapitoly 8.2.2.

⁴⁴⁵ Rozhodnutí Komise ze dne 18. srpna 2016 o jmenování členů Evropské poradní skupiny spotřebitelů a jejich náhradníků (2016/C 306/05) (Úř. věst. C 306, 23.8.2016, s. 4-5)

⁴⁴⁶ Evropský parlament. Fakta a čísla o Evropské unii. *Spotřebitelská politika: zásady a nástroje*. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_2.2.1.html#_ftn11. Citováno dne 31.01.2019.

Další ze základních institucí EU působících na poli ochrany spotřebitele je samozřejmě Rada Evropské unie. Jedním z deseti možných složení Rady je Rada pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele (EPSCO),⁴⁴⁷ a dále sem spadá i činnost přípravného orgánu, kterým je Pracovní skupina pro ochranu a informování spotřebitele.⁴⁴⁸

V rámci Evropského parlamentu se pak otázkám ochrany spotřebitele věnuje především Výbor pro vnitřní trh a ochranu spotřebitelů (IMCO) a Výbor pro životní prostředí, veřejné zdraví a bezpečnost potravin. Parlament svou iniciativou již dlouhodobě neustále zlepšuje pravidla ochrany spotřebitele v Evropě, přičemž hlavním cílem těchto snah je zvýšit účinnost spolupráce mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování zákonů na ochranu spotřebitele.⁴⁴⁹ Evropský parlament však nehraje významnou úlohu pouze v rámci evropského zákonodárského procesu, ale je velmi činný a aktivní i v rámci politického programu v oblasti ochrany spotřebitele.⁴⁵⁰ Neopomenutelná je pak jeho role při zajišťování vyšších rozpočtových prostředků i pro oblast informovanosti a vzdělávání spotřebitelů či oblast rozvoje organizací pro zastupování spotřebitelů v jednotlivých členských státech.⁴⁵¹

Zapomínat nelze ani na Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV), při němž působí jedna z jeho specializovaných sekcí pro Zaměstnanost, sociální věci a občanství, která je přípravným místem pro EHSV v mnoha oblastech, včetně pracovních podmínek, vzdělávání, migrace a azylu, základních a občanských práv, sociální politiky, rovnosti pohlaví, zdraví, spravedlnosti a vnitřních věcí (včetně přistěhovalectví).⁴⁵²

⁴⁴⁷ Rada Evropské unie. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/configurations/epsco/>. Citováno dne 31.01.2019.

⁴⁴⁸ Rada Evropské unie. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/preparatory-bodies/working-party-consumer-protection-information/>. Citováno dne 31.01.2019.

⁴⁴⁹ Návrh legislativního usnesení Evropského parlamentu k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o spolupráci mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování zákonů na ochranu zájmů spotřebitele, ((COM(2016)0283 – C8-0194/2016 – 2016/0148(COD))).

⁴⁵⁰ Prostřednictvím přijímání zpráv z vlastní iniciativy, např. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 15. dubna 2014 o ochraně spotřebitelů v souvislosti se základními službami (2013/2153(INI)), nebo Usnesení Evropského parlamentu ze dne 22. května 2012 o strategii k posílení práv zranitelných spotřebitelů (2011/2272(INI)).

⁴⁵¹ Evropský parlament. *Spotřebitelská politika: zásady a nástroje*. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_2.2.1.html#_ftn9. Citováno dne 31.01.2019.

⁴⁵² Webové stránky EHSV. Dostupné z: <https://www.eesc.europa.eu/cs/node/12920>. Citováno dne 31.01.2019.

Evropský úřad pro bezpečnost potravin (EFSA), byl zřízen nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002.⁴⁵³ EFSA poskytuje nezávislé vědecké poradenství a vydává upozornění o již existujících i nových rizicích u potravin, která jsou následně užitečným zdrojem informací pro tvůrce evropských norem.⁴⁵⁴

S oblastí ochrany spotřebitele dále úzce souvisí Evropská agentura pro léčivé přípravky (EMA). Hlavním úkolem agentury je registrovat a kontrolovat léčivé přípravky v EU (společnosti u ní mohou zažádat o jednotnou registraci pro své výrobky, kterou vydává Evropská komise a která jim umožňuje prodávat registrované léčivé přípravky v celé EU a EHP). EMA úzce spolupracuje s GŘ SANTÉ a společně vytvářejí tzv. Evropskou síť pro regulaci léčivých přípravků.⁴⁵⁵

Právo spotřebitele sdružovat se k ochraně svých zájmů je však v praxi naplňováno především prostřednictvím existence a působení nevládních spotřebitelských organizací, které se dále sdružují a na celoevropské úrovni pak své zájmy prezentují a prosazují prostřednictvím zastřešujících organizací (platform), které pod sebou sdružují mnohdy vysoké počty národních spotřebitelských organizací napříč celou Evropskou unií. Některé z těchto evropských spotřebitelských organizací pak mohou být i velmi úzce zaměřeny pouze na určité dílčí problémy v oblasti ochrany spotřebitele, zatímco jiné fungují jako obecné fórum pro prezentaci zájmů spotřebitele ve velmi širokém záběru společenského spektra.

Za základní entity, které sdružují spotřebitelské organizace na celoevropské úrovni, považujeme dále uvedené organizace.

Evropská organizace spotřebitelů (BEUC) je největším a nejvýznamnějším sdružením evropských spotřebitelů. Zabývá se oblastmi rozhodování EU, které by mohly ovlivnit spotřebitele, a to se zvláštním důrazem na pět oblastí, které označuje za prioritní: finanční služby, potraviny, digitální práva, práva spotřebitelů a jejich prosazování a udržitelný rozvoj.⁴⁵⁶ Jejimi členy jsou nezávislé spotřebitelské organizace ze zemí EU, které BEUC sdružuje.

Dále pak jmenujme Evropskou asociaci pro koordinaci zastoupení spotřebitelů při normalizaci (ANEC), která působí v oblasti technických a bezpečnostních standardů,

⁴⁵³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin.

⁴⁵⁴ Webové stránky europa.eu. Evropský úřad pro bezpečnost potravin (EFSA). Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/efsa_cs#struktura. Citováno dne 31.01.2019.

⁴⁵⁵ Webové stránky europa.eu. Evropská agentura pro léčivé přípravky (EMA). Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/ema_cs. Citováno dne 31.01.2019.

⁴⁵⁶ Webové stránky organizace BEUC. Dostupné z: <http://www.beuc.eu/about-beuc/who-we-are>. Citováno dne 31.01.2019.

resp. spolupůsobí při vytváření technických norem včetně jejich uplatňování a dodržování na trhu. ANEC je účastna též na činnosti Mezinárodní organizace pro normalizaci (ISO) a dalších organizací působících na tomto poli.⁴⁵⁷

A konečně pak Evropské společenství spotřebitelských organizací (Euro Coop) sdružuje národní asociace spotřebitelských družstev v devatenácti evropských zemích. Úzce spolupracuje s ECCG a rovněž i s EHSV. Svým členům Euro Coop⁴⁵⁸ zprostředkovává informace o změnách a novinkách v evropské legislativě a další informace, pořádá konference apod.⁴⁵⁹

8.5. Dílčí závěr 8. kapitoly

Nedostatek určitého speciálního postavení spotřebitele v občanském soudním řízení je nepochybně slabinou spotřebitelského práva. Nicméně je jasné, že v tomto ohledu má EU velmi omezené možnosti ingerence, neboť úprava procesní stránky ochrany spotřebitele stále zůstává především záležitostí členských států. EU ke zlepšení situace nepochybně přispěla zavedením evropského řízení o drobných nárocích či řízení o evropském platebním rozkazu, nicméně tyto procesní nástroje mají své jasně zřetelné limity.

Ve světle nejnovějších tendencí a programových dokumentů EU (New Deal for Consumers) však i EU shledává ve faktické vymahatelnosti práv spotřebitelů určité rezervy, a to zejména s ohledem na rychlý rozvoj on-line nákupů a nákupů v zahraničí i ze strany běžných spotřebitelů, digitalizaci společnosti a velmi reálnou možnost poškození práv i skutečně velké skupiny spotřebitelů v důsledku jednoho protiprávního kroku podnikatele. Byť tedy EU nemůže přímo zasahovat do záležitostí členských států týkajících se procesního práva, jistě má schopnost i možnosti cestou zpřesňování, modernizace předpisů, a případně i přehodnocením dosud existujícího systému sankcí dosáhnout toho, že příslušné vnitrostátní orgány budou schopny efektivněji postihovat protiprávní jednání a pro spotřebitele samotného se vymáhání jeho práv stane alespoň o něco přístupnější.

⁴⁵⁷ Webové stránky organizace ANEC. Dostupné z: <https://www.anec.eu/about-anec/who-we-are>. Citováno dne 31.01.2019.

⁴⁵⁸ Jedním z členů sdružení Euro Coop je např. Svaz českých a moravských spotřebních družstev, i v ČR známý jako „Skupina COOP“, kde družstva vystupují pod společnou evropskou značkou COOP, pod níž je provozována největší síť prodejen potravin v České republice. Skupina COOP v ČR dále provozuje i soukromé střední školy a učiliště a vyšší odborné školy.

⁴⁵⁹ Webové stránky sdružení Euro Coop. Dostupné z: <http://www.eurocoop.coop/about-us/About/>. Citováno dne 31.01.2019.

Velký prostor pro další aktivitu EU pak v této oblasti vidíme právě v nelegislativní stránce její činnosti, tj. ve formě doporučení, konzultací, pomoci při nalézání dostatečných kapacit a rovněž i při prohlubování informovanosti spotřebitelů o všech možnostech řešení jejich sporů, soudních i mimosoudních, které se jim nabízí.

Výchozí hypotézu této práce, dle které postavení spotřebitele v rámci soudního řízení není nijak specifické, což vede k faktickému oslabení postavení spotřebitele, je tedy skutečně nutné potvrdit – nicméně s tím dovětkem, že této slabiny si je i EU velmi jasně vědoma a její odstranění tvoří pro následující období jedno z hlavních témat evropské spotřebitelské politiky.

Z této kapitoly dále nepochybně vyplývá nepříliš velká přehlednost zdrojů informací pro spotřebitele. Svůj podíl na tom paradoxně nese velké množství sdělovacích prostředků, a tedy, i když o nedostatečnosti zdrojů informací pro spotřebitele rozhodně hovořit nelze, v konečném důsledku jejich množství způsobuje chaotičnost a nepřehlednost informací poskytovaných spotřebitelům. Zároveň jsou těmito způsoby informace poskytovány pouze v kusé podobě a absentují komplexní a přehledné informační zdroje, které by pro spotřebitele skutečně měly nějaký význam a přidanou hodnotu. Je však nutno říci, že iniciativy EU popsané v této kapitole, jejichž cílem je zlepšení informovanosti spotřebitelů, znamenají značný posun k odstranění chaotičnosti informací poskytovaných spotřebitelům.

Pokud jde o roli evropských spotřebitelských organizací, pak jejich působení je jistě velmi důležité přímo ve vztahu k EU, přičemž největší jejich přínos spatřujeme v jejich roli jakožto konzultantů, poradních orgánů či ve zprostředkování komunikace s příslušnými orgány EU. Nicméně možnost jejich zapojení při zvyšování povědomí a informovanosti spotřebitelů o jejich právech (a povinnostech) pravděpodobně nebude nijak významná.

Zpracování této kapitoly nás však přivedlo ještě k jedné zásadní úvaze a myšlence. Všemi myslitelnými způsoby, více či méně efektivně, informujeme spotřebitele o jejich právech, nárocích a možnostech, nicméně pojem „povinnost“ se v kontextu s pojmem „spotřebitel“ téměř zcela vytratila, resp. je zmiňována v podstatě výlučně ve vztahu k osobám podnikatelů. Takový stav však v rámci synallagmatických právních vztahů nemůže přicházet v úvahu. Otevíráme tak oblast úvah, která má opět blízko i k jiným dílčím cílům a výchozím tezím této práce,

a sice např. k charakteru práva ochrany spotřebitele, kdy ve světle absence povinností pro spotřebitele bychom se opět mohli spíše přiklonit k tomu, že pravidla na ochranu spotřebitele jsou skutečně pouze soubor výjimek z obecných pravidel, jakýsi dodatek či zvláštní ujednání, které však nikdy nebudou komplexně upravovat daný vztah, a je proto legitimní, že hovoří pouze o právech, přičemž povinnosti se řídí pravidly obecnými. Rovněž pak k otázce možné přebujelosti právní úpravy v oblasti ochrany spotřebitele a příliš ochránářského přístupu ke spotřebiteli – vždyť co jiného se dá dovozovat z naprosté absence formulace povinností spotřebitele?

Závěr

Jde-li o pojmenování povahy souboru pravidel na ochranu spotřebitele, docházíme k závěru, že jde o úpravu stále roztržštěnou a svou povahou tedy stále spíše o soubor výjimek z obecného. Ve prospěch tohoto závěru svědčí i množství právních předpisů a jejich systematické řazení do velkého množství odvětví práva. Rovněž i neexistence jednotné definice a řada odlišností v definování spotřebitele v jednotlivých právních aktech tvoří oporu tomuto závěru.

Na druhé straně však je nutno vidět, že zcela běžně je odbornou i širokou veřejností užíváno spojení „spotřebitelské právo“. Nemůžeme tedy v jistém ohledu hovořit o svém způsobem uceleném oboru či odvětví práva, čehož skromným důkazem může být i tato práce sama o sobě? Obsahuje rozbor, výklady, zmínky či alespoň odkazy na desítky témat, která sama o sobě náležejí do různých právních oborů a odvětví, nicméně která však jsou vzájemně propojena jednou základní myšlenkou, která z nich ve své podstatě může utvářet svébytný obor práva. Na podporu tohoto závěru můžeme uvést i existenci poměrně obecné směrnice 83/2011/EU, pravidelné vytváření společných rámců a politik pro ochranu spotřebitele a dosud stále vzrůstající význam ochrany spotřebitele na evropské právní úrovni. Postavení spotřebitele se z pohledu evropského zákonodárce posunulo od pouhé okrajové záležitosti na skutečně jednu z předních pozic, a na ochranu spotřebitele již není pohlíženo jako na pouhý odlesk tržních svobod a prosazování skutečného volného trhu, ale jako na rovnocennou oblast právní úpravy, které je věnována postupně čím dál větší pozornost. Jedná se rovněž o jednu z typických oblastí, ve které se orgány EU odklánějí od obecného, tradičního charakteru směrnic (které stanoví cíle, ale nikoliv prostředky k jejich dosažení), a to směrem k úplné, maximální harmonizaci, která vychází ze zákazu zavádění přísnější ochrany práv, než jak ji stanoví směrnice.

Ochrana spotřebitele „infiltrovala“ či se alespoň dotýká skutečně velké části odvětví práva, byť v rámci této práce se podrobněji zmiňujeme pouze o těch z našeho pohledu nejpodstatnějších. V důsledku snahy o naplnění dílčího cíle, který spočíval v identifikaci dotčených oborů práva, jednotlivých právních institutů a oblastí společenských vztahů, do nichž zasahuje právo ochrany spotřebitele, jsme došli k jednomu závěru, že obecným podtextem všeho, co můžeme řadit do oblasti ochrany spotřebitele, je zájem EU na ochraně a zachování jednoho z jejích

základních cílů, a tím je zdravá a nenarušená hospodářská soutěž. A ochrana spotřebitele je jedním z nástrojů, jak tohoto cíle dosáhnout. Nicméně v této souvislosti se nabízí další otázka, a sice zda v důsledku vývoje na poli ochrany spotřebitele nedošlo do dnešní doby k určitému posunu, neřkuli dokonce k obrácení této ideje, a tedy zda se ochrana spotřebitele nestala jednou z priorit a např. pravidla ochrany hospodářské soutěže neslouží v určité své části k naplňování politiky ochrany spotřebitele? V každém případě je ekonomická stránka ochrany spotřebitele její velmi významnou a neoddělitelnou součástí (a to už i s ohledem na to, že se sama vyvinula původně jako důsledek uvolňování a rozšiřování trhu, kde bylo potřeba chránit slabší stranu) a mohlo by se jednat o velmi zajímavé téma pro další právně-teoretická či právně-filozofická pojednání.

Pokud jde o další z dílčích cílů, a sice identifikaci aktuálních tendencí vývoje ochrany spotřebitele na evropské úrovni, dospěli jsme v rámci této práce k řadě zajímavých dílčích závěrů. Naplňování tohoto cíle nás rovněž přivedlo k velkému množství úvah, a to ať už se jedná o úvahy teleologické či úvahy *de lege ferenda*. Jde-li tedy o směřování dalšího vývoje evropského spotřebitelského práva, je jasné, že nelegislativní činnost EU, jejímž prostřednictvím je nutné zlepšit a posílit informovanost spotřebitelů, osvětu a vzdělanost, bude stát na jednom z předních míst v žebříčku priorit na následující léta. Nicméně, v rozporu s předpokladem uvedeným v jedné ze základních tezí, je z aktuálně plánované úpravy a i z rozboru některých dílčích témat této práce zjevné, že i v legislativní oblasti jsou nadále rezervy, přičemž tento závěr zcela koresponduje i s aktuální spotřebitelskou politikou na úrovni EU (New Deal for Consumers). Zapojit se však musí i členské státy, a to především co se týče procesního postavení spotřebitele a zefektivnění prosazování a vymáhání spotřebitelských práv. V této oblasti i případné změny právní úpravy na úrovni EU budou spíše motivačního a pomocného charakteru, neboť v procesních otázkách má EU a její zapojení své meze a v konečném důsledku je procesní stránka ochrany spotřebitele věcí jednotlivých členských států. Současné aktivity EU a její programové dokumenty však otevírají řadu nepřímých cest, jejichž prostřednictvím může EU napomoci k efektivnějšímu systému prosazování a vymáhání práv spotřebitelů, a tak i když je tedy v tuto chvíli skutečně nutné potvrdit výchozí tezi o problematické procesní stránce ochrany spotřebitele, je nutno tak učinit s vědomím, že této slabiny si je i EU jednoznačně vědoma a její

odstraňování tvoří pro následující období jedno z hlavních témat nové spotřebitelské politiky.

Velmi podstatné pak v budoucnu bude jistě i další posílení kooperace a komunikace mezi EU a členskými státy, ať už se bude jednat o změny legislativní, či aktivity na úrovni nelegislativní.

Jak rovněž bylo opakovaně konstatováno, další velkou rezervu v oblasti ochrany spotřebitele je nutno spatřovat v úrovni informovanosti spotřebitelů a zvyšování osvěty a vzdělanosti spotřebitelů vůbec. Jako hlavní problém však nakonec nebyl shledán nedostatek informačních zdrojů, ale jejich neuspořádanost a nekomplexnost, díky nimž je pro běžného spotřebitele obtížné se v mase informací orientovat. Avšak iniciativy EU v podobě specializovaných portálů jsou dobrým základem pro další zlepšování této situace.

Na druhé straně však v určitých oblastech již právní úprava i povědomí spotřebitelů dosáhlo velmi vysoké úrovně a je otázkou, zda je další regulace či její zpřísnění na místě. Máme za to, že takovou situaci můžeme identifikovat např. v případě spotřebitelských smluv, kde v právní úpravě již příliš mnoho zjevných mezer nenalzáme a kde se spotřebitelé (alespoň soudíme-li podle našich zkušeností z obchodních vztahů s ČR) již orientují poměrně dobře a případná další regulace by již naopak mohla působit i proti zájmům spotřebitelů. Jako jeden příklad za všechny uvedme široce formulovanou informační povinnost podnikatelů, která již nyní často vede k vytváření pro spotřebitele těžce srozumitelných obchodních podmínek, do nichž jsou v podstatě kopírována zákonná ustanovení v obavě obchodníků z nesprávnosti jejich zjednodušeného přeformulování atd. Případná další regulace nejen v této, ale i v dalších dílčích oblastech ochrany spotřebitele, by tak měla být již skutečně určena pro nově vznikající či nově nalézané mezery a rezervy v právní úpravě, jak nakonec vyplývá i z odůvodnění Komise k Nové spotřebitelské politice.

Naopak se v této souvislosti vraťme k úvaze o absentující právní úpravě povinností spotřebitelů. V rámci soukromoprávních vztahů mají určitá specifická práva spotřebitelů a specifické povinnosti podnikatelů vyrovnat slabší postavení spotřebitele. Za současného stavu právní úpravy a jejího výkladu a chápání ze strany veřejnosti se postavení spotřebitele již vyrovnat podařilo, mnohdy se dokonce podařilo spíše vytvořit ze spotřebitele stranu silnější, a je tak v tuto chvíli zapotřebí spíše navracet do spotřebitelských vztahů rovnováhu. Pokud jsou podnikateli

ve vztahu ke spotřebitelům stanoveny specifické povinnosti, neměly by rovněž spotřebitelé dostat uloženy určité nové povinnosti? A pokud bychom namítali, že povinnosti spotřebitelům logicky stanovuje obecná právní úprava, musíme se ptát dál – není tedy chybou v interpretaci a přílišným zjednodušením informací pro spotřebitele, když je veřejnosti stále podsouván pojem „spotřebitel“ pouze ve spojení se slovem „ochrana“ a „právo“, a téměř nikdy ve spojení se slovy „povinnost“ či „odpovědnost“? Není už načase opustit ochránářský přístup a začít navracet do společnosti představu spotřebitele jako osoby odpovědné za své volby? Tyto a mnoho dalších otázek se vynořují při obecnějším zamyšlení nad postavením spotřebitelů ve společnosti.

Naopak však ve veřejnoprávní dimenzi ochrany spotřebitele nespatřujeme v drtivé většině tyto tendence k přehnané regulaci, resp. jedná se z našeho pohledu o oblasti natolik důležité, že jednoznačný příklon ke stále silné ochraně spotřebitele je rozhodně potřebný – a to ať už se jedná o bezpečnost výrobků a potravin, problematiku GMO či pravidla hospodářské soutěže nebo ochranu osobních údajů. Ochrana spotřebitele v jejich rámci je v současné době na již velmi vysoké úrovni, nicméně o její přebujelosti nebo přehnaném ochránářství v daném případě hovořit nemůžeme. Rovněž pokud jde o oblast ochrany práv cestujících, spatřujeme zde poměrně silnou ochránářskou tendenci ve vztahu ke spotřebiteli, nicméně byť se zde jedná o oblast soukromoprávních vztahů, je spotřebitel v tomto postavení zranitelný mnohem více než v rámci jiných smluvních vztahů, a tento přístup je pak rovněž možno označit za legitimní. Na druhé straně, úprava nekalé soutěže (jako součást obecné úpravy hospodářské soutěže) pak díky své úzké návaznosti na úpravu nepřiměřených ustanovení ve spotřebitelských smlouvách zažívá určité opětovné vyrovnávání práv spotřebitelů a podnikatelů, kdy právo ve vztahu ke spotřebiteli opouští dřívější striktně ochránářský přístup a spotřebitel je již více vnímán jako osoba odpovědná za své vlastní volby. Nicméně v tomto případě tento přístup považujeme rovněž za správný, a to naopak v návaznosti na již dosažený vysoký standard ochrany spotřebitele ve smluvních vztazích, kde další zvyšování by již nemuselo být pro trh prospěšné.

Na tomto místě však dále nesmíme zapomenout na závěry ohledně potvrzení nebo vyvrácení výchozích tezí této práce. Co se týče hypotézy, dle které neexistence jednotné legální definice spotřebitele nepřináší v praxi výraznější problémy, tento předpoklad byl víceméně potvrzen (až na určité specifické situace, které jsou i nadále

předmětem diskusí, a to i u odborné veřejnosti). Pokud jde o předpoklad přebujelosti právní úpravy v oblasti ochrany spotřebitele, tento se potvrdil pouze částečně, neboť je potřeba k jednotlivým dílčím oblastem ochrany spotřebitele přistupovat individuálně. Tato hypotéza však zároveň vedla k řadě dalších souvisejících závěrů a úvah, které nebyly na počátku práce předpokládány, a to především ve vztahu k absenci formulace povinností spotřebitelů a možného pokřiveného vnímání vztahů na trhu ze strany široké veřejnosti. S naplněním cíle směřujícího k pojmenování tendencí dalšího vývoje pravidel na ochranu spotřebitele na úrovni EU se logicky propojily další dvě ze základních tezí, a sice neexistence specifického procesního postavení spotřebitele a názor, že těžištěm budoucího vývoje ochrany spotřebitele bude nelegislativní činnost EU a členských států. Úloha členských států se ukázala být do budoucna jako velmi široká, a to nejen v oblasti nelegislativní činnosti, ale právě i na poli posílení procesního postavení spotřebitelů. Nelegislativní činnost EU byla identifikována do budoucna jako velmi podstatná (především ve vztahu k posílení informovanosti spotřebitelů a spolupráci s členskými státy), nicméně určité rezervy v právní úpravě byly též zaznamenány, samozřejmě s vědomím omezených možností ingerence ze strany EU do těchto záležitostí členských států.

Ochrana spotřebitele má zcela jednoznačně svůj základ v lidsko-právní dimenzi a je velmi zajímavé sledovat její vývoj od „pouhé“ zásady bez zakotvení konkrétních práv, od takzvaného „nového práva“ a „práva třetí generace“, až k její postupné emancipaci a vytvoření velmi úctyhodné základny pro další ze specializovaných právních odvětví se značným potenciálem do budoucna.

„Spotřebitelé jsou hnací silou hospodářské změny, protože jejich volby pohání kupředu inovaci a výkonnost, když mají k dispozici účinná práva.“⁴⁶⁰ Společným zamyšlením nad touto proklamací uzavřeme text této práce, a to s neopomenutím žádné ze souvislostí a žádného z dílčích závěrů uvedených výše. Jak bychom měli zrevidovat tento poslední citovaný výrok, aby odpovídal nikoli pouze teoretickému cíli právní úpravy ochrany spotřebitele, ale i reálné situaci ve společnosti?

⁴⁶⁰ Viz Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru. *Strategie spotřebitelské politiky EU 2007-2013: Posílit postavení spotřebitelů, zvýšit jejich blahobyt a účinně je chránit*, ze dne 13. března 2007 (KOM(2007) 99 v konečném znění).

Seznam použitých zkratk

ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (Všeobecný zákoník občanský)
ADR	Alternative dispute resolution (Alternativní řešení spotřebitelských sporů)
ANEC	European Association for the Co-ordination of Consumer Representation in Standardisation (Evropská asociace pro koordinaci zastoupení spotřebitelů při normalizaci)
BEUC	Bureau Européen des Unions des Consommateurs (Evropská organizace spotřebitelů)
CIV	Smlouva o mezinárodní železniční přepravě osob
COTIF	Úmluva o mezinárodní železniční přepravě
ČR	Česká republika
ECCG	Evropská poradní skupina spotřebitelů
ECC-Net	Síť Evropských spotřebitelských center
EFSA	European Food Safety Authority (Evropský úřad pro bezpečnost potravin)
EHS	Evropské hospodářské společenství
EHSV	Evropský hospodářský a sociální výbor
EIOPA	European Insurance and Occupational Pensions Authority (Evropský orgán pro pojišťovnictví a zaměstnanecké penzijní pojištění)
EMA	European Medicines Agency (Evropská agentura pro léčivé přípravky)
EPSCO	Conseil „Emploi, politique sociale, santé et consommateurs“ (Rada pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele)
EPR	Evropský platební rozkaz
ES	Evropská společenství
ESC	Evropské spotřebitelské centrum

EU	Evropská unie
Euro Coop	European Community of Consumer Co-operatives (Evropské společenství spotřebitelských organizací)
FIN-NET	Síť pro řešení finančních spotřebitelských sporů
GDPR	General Data Protection Regulation, tj. nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů)
GM	geneticky modifikovaný
GMO	geneticky modifikovaný organismus
GŘ JUST	Generální ředitelství pro spravedlnost a spotřebitele
GŘ SANTÉ	Generální ředitelství pro zdraví a bezpečnost potravin
CHAFEA	Výkonná agentura Ochrana spotřebitele, veřejné zdraví, zemědělství a bezpečnost potravin
IMCO	Internal Market and Consumer Protection (Výbor pro vnitřní trh a ochranu spotřebitelů)
ISO	International Organization for Standardization (Mezinárodní organizace pro normalizaci)
JEA	Jednotný evropský akt
Komise	Evropská komise
LZPEU	Listina základních práv Evropské unie
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ODR	On-line dispute resolution (elektronická platforma pro řešení sporů s internetovými prodejci)
OHIM	Office for Harmonization in the Internal Market (nyní EUIPO - Úřad Evropské unie pro duševní vlastnictví)
Rada	Rada Evropské unie
RAPEX	Rapid Alert System for Non-Food Products (informační systém Evropské komise pro rychlou výměnu informací o nebezpečných nepotravinářských výrobcích na vnitřním trhu Evropské unie)

RASFF	Fond and Feed Safety Alerts (systém včasné výměry informací pro potraviny a krmiva)
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie (zkratka zahrnuje oba soudní orgány, které jej tvoří - Soudní dvůr a Tribunál)
SDR	měna Special Drawing Rights (Zvláštní práva čerpání)
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
SOLVIT	Sít' center právní pomoci nabízejících službu bezplatného řešení sporů na vnitřním trhu EU mimosoudní cestou

Seznam použitých zdrojů

1. Monografie a časopisecká literatura:

BAILLOUX, C. *The Average Consumer in European Consumer Law*. In Exeter Law Review [online]. 2017, Vol. 44, s. 158-179. Citováno dne 31.01.2019.

BANIA, K. *The role of consumer data in the enforcement of EU competition law*. In European Competition Journal [online], Vol. 14, Issue 1 (May 2018), s. 38-80.

BEDNÁŘ, J. *Aplikace soutěžního práva v rozhodovací praxi. Z rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, Komise a Evropského soudního dvora*. Praha : C.H.Beck, 2005.

BEJČEK, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Obchodní závazky*. 4 vydání. Praha : C.H.Beck, 2007.

BEN-SHAHAR, O., POSNER, E. *The Right to Withdraw in Contract Law*. In Journal of Legal Studies [online]. 2011, Vol. 40, Issue 1, s. 115-148. Citováno dne 31.01.2019.

BIENENSTOCK, S. *Consumer Education: Why the Market Doesn't Work*. In European Journal of Law & Economics [online], 2016, Vol. 42, Issue 2, s. 237-262.

BINET, Ch. *Right to be heard but not to contest: the standing of consumer associations in competition cases*. In Journal of European Competition Law [online], 2012, Vol. 3, Issue 5, s. 465-466.

CORTES, P. *Developing Online Dispute Resolution for Consumers in the EU: A Proposal for the Regulation of Accredited Providers*. In International Journal of Law [online], Vol. 19, No. 1, 2011, s. 1-28.

CSERES, K. J., MENDES, J. *Consumers' access to eu competition law procedures: outer and inner limits*. In Common Market Law Review [online], Issue 2, pp. 483–521, Turpin Distribution Serv Ltd, 2014.

ČECH, P. *Nedotažená revoluce v právní úpravě nekalých obchodních praktik*. Právní zpravodaj. 3/2008.

DASKALOVA, V. *Consumer Welfare in EU Competition Law: What Is It (Not) About?*

In *Comp. L. Rev.* [online], 2015, Vol. 11, Issue 1, s. 133-162, Competition Law Scholars Forum, 2015.

DUIVENVOORDE, B. B. *The consumer benchmarks in the Unfair Commercial Practices Directive*. Cham : Springer, 2015, s. 18. Online dostupné z databáze University of Amsterdam, Digital Academic Repository. Dostupné z: <https://dare.uva.nl/search?identifier=1519cbfb-a08a-4132-a207-af6355e53bcd>.

ELIÁŠ, K. in ELIÁŠ, K., BEJČEK, J., HAJN, P., JEŽEK, J. a kol. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5. vydání. Praha : C.H. Beck, 2007.

FISCHER, J. *Consumer protection in The United States and European Union: are protections most effective before or after a sale?* In *Wisconsin International Law Journal* [online], 2014, Vol. 32 Issue 2, s. 308-333.

GERLOCH, A. *Teorie práva*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2007.

GIRMANOVÁ, J. *Evropský soudní dvůr: Právo spotřebitele odstoupit od smlouvy*. Právní rozhledy. 2010, roč. 18, č. 21.

GOJOVÁ, J. *K ochraně spotřebitele i ve vztazích podřízených obchodnímu zákoníku*. Právní fórum. 2012, roč. 9, č. 4.

GRYGAR, J. *Soudnictví a ochrana spotřebitele*. In: TICHÝ, L. et. al. *Vývoj evropského spotřebitelského práva, K návrhu směrnice o právech spotřebitelů*. Praha : Univerzita Karlova, 2009.

GRYNBAUM, L. *Předmluvní informační povinnosti: předpokládaný neúspěch plné harmonizace*. In: TICHÝ, L. et. al. *Vývoj evropského spotřebitelského práva: K návrhu směrnice o právech spotřebitelů*. Praha : Univerzita Karlova, 2009.

HAJN, P. *Komunitární a české právo proti nekalé soutěži*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2010.

HAJN, P. *Ochrana spotřebitele proti klamavé reklamě (K rozhodovací praxi ESD)*. Právní fórum, 2004, č. 2.

HAJN, P. *Oslabená ochrana spotřebitelů? K aktuálnímu výkladu směrnice o nekalých obchodních praktikách*. Obchodněprávní revue. 2009, č. 2.

HAJN, P. *Směrnice o nekalých obchodních praktikách a české právo*. Právní rozhledy. 2007, č. 22.

HERLO, D. „Consumer Classroom” *European Website, an Interactive Tool for Consumer Education*. In *Procedia - Social and Behavioral Sciences* [online], 2015, 180, s. 1489-1497.

HOUT, M. *Geneze evropského spotřebitelského práva a jeho vývoj*. epravo.cz, 2011. Dostupné z:

<https://www.epravo.cz/top/clanky/genezeevropskehospotrebiteleskehoprava-a-jeho-vyvoj-77559.html>.

HOWELLS, G. TWIGG-FLESNER, CH., WILHELMSSON, T. *Rethinking EU consumer law*. [online] London; New York : Routledge, 2017.

HURDÍK, J. *Systém spotřebitelského práva na cestě k začlenění do systému soukromého práva*. In: *Vývoj evropského spotřebitelského práva (k návrhu směrnice o právech spotřebitele)*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2009, s. 106.

HURDÍK, J., FIALA, J., HRUŠÁKOVÁ, M. *Úvod do soukromého práva*. Druhé rozšířené a upravené vydání. Brno : Masarykova univerzita, 2002, s. 80.

JANÁK, J., ŠVEC, M. *I při zpoždění letu máte dle evropského práva nárok na finanční kompenzaci*. epravo-cz, 21.11.2012. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/i-pri-zpozdzeni-letu-mate-dle-evropskeho-prava-narok-na-financi-kompenzaci-86786.html>.

JENÍČEK, V. a kol. *Vyvážený rozvoj na globální a regionální úrovni*. Praha : C.H.Beck, 2010.

KEIRSBILCK, B. *The interaction between consumer protection rules on unfair contract terms and unfair commercial practices: Perenicová and Perenic*. In *Common Market Law Review* [online], Feb2013, Vol. 50 Issue 1, s. 247-263.

KNOBLOCHOVÁ, V. *Hamilton: Odstoupení od smlouvy při podomním prodeji – jde o absolutní právo spotřebitelů?* *Jurisprudence*. 2008, č. 7.

KOFROŇ, M. *Patří spotřebitelské právo do občanského zákoníku?* *Právní rádce*, 9/2011.

KOPP, G. *Behavioral Targeting: Identifizierung verhaltensorientierter Zielgruppen im Rahmen der Online-Werbung*. Hamburg : disserta Verlag, 2015.

KOSFELD, M.; SCHUWER, U. *Add-on Pricing in Retail Financial Markets and the Fallacies of Consumer Education*. In *Review of Finance* [online], 2017, vol. 21, Issue 3, s 1189-1216.

KROMKA, N. *GMOs, Genetically Modified Organisms or Genuinely Mixed Opinions: A Reasonable Consumer's Understanding of the Terms GMO and Non-GMO, and the Struggle to Set a Standard*. In *Seton Hall Law Review* [online], 2017, Vol. 48, Issue 1, s 221-248.

LOTTINI, M. *Correct Application of EU Law by National Public Administrations and Effective Individual Protection: the Solvit Network*. In *Review of European Administrative Law* [online], Vol. 3, Nr. 2, 2010, s. 5-26.

MAK, V. *Standards of Protection: In Search of the 'Average Consumer' of EU Law in the Proposal for a Consumer Rights Directive*. In *European Review of Private Law* [online], 2011, Volume 19, Issue 1, s. 25–42.

MAK, V. *The Myth of the 'Empowered Consumer: Lessons from Financial Literacy Studies*. In *Journal of European Consumer and Market Law* [online], 2012, Vol. 1, Issue 4, s. 254–263. Citováno dne 31.01.2019.

MAURICE, E., LESCH, V. *Recent Developments in Aviation Litigation: Consumer Protection Using European Union Regulations*. In *Mass Torts* [online], 2018, Vol. 16, Issue 3, s. 11-14.

MEYER, J. *Charta der Grundrechte der Europäischen Union. Kommentar*. 4. vydání. Baden-Baden : Nomos Verlagsgesellschaft, 2014.

NULÍČEK, M., DONÁT, J. a další. *Právo být zapomenut*. In *Bulletin advokacie*, 07.06.2017. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravo-byt-zapomenut?browser=mobi>.

ONDREJOVÁ, D. *Hledisko tzv. průměrného spotřebitele v nekalé soutěži*. *Obchodněprávní revue*. 2009, č. 8.

ONDREJOVÁ, D. *Právní prostředky ochrany proti nekalé soutěži*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010.

ONDREJOVÁ, D. *Přehled judikatury ve věcech nekalé soutěže*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011

ONDŘEJ, J. a kol. *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele. Ekonomické a sociální aspekty*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2013.

OREND, B. *Human rights: concept and context*. Mississauga, Canada : Broadview Press Ltd., 2002.

PAVLÍČEK, L. *Právní osoba jako spotřebitel? Možná ano*. epravo.cz, 2017. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/pravnicka-osoba-jako-spotrebitel-mozna-ano-105513.html>.

PIPKOVÁ, H. *Ochrana spotřebitele ve vztahu ke komunitárnímu právu*. *Právní rádce*, 2005, č. 8.

REZEK, M. *Smlouvy uzavřené mimo obchodní prostory a smlouvy uzavřené prostřednictvím dálkové komunikace ve světle návrhu směrnice o právech spotřebitelů*. In: TICHÝ, L. et. al. *Vývoj evropského spotřebitelského práva, K návrhu směrnice o právech spotřebitelů*. Praha : Univerzita Karlova, 2009.

ROBBINS, P. B. *GMO Reignited in Science but Not in Law: A Flawed Framework Fuels France's Stalemate*. In *Food & Drug Law Journal* [online], 2014, Vol. 69 Issue 3, s. 429-446.

RUHL, G. *Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy*. In *Journal of Private International Law* [online], 2014, Vol. 10, Issue 3, s. 335-358.

SELUCKÁ, M. *Ochrana spotřebitele v soukromém právu*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008, s. 13.

SCHULTE-NOLKE, H. a kol. *EC Consumer Law Compendium: The Consumer Acquis and its transposition in the Member States*. Munich : European Law Publishers, 2008.

SCHULZE, R. *Právo na odstoupení od smlouvy v návrhu směrnice o právech spotřebitele*. In: TICHÝ, L. et. al. *Vývoj evropského spotřebitelského práva, K návrhu směrnice o právech spotřebitelů*. Praha : Univerzita Karlova, 2009.

SLANINA, J. *Právo být zapomenut a další dopady rozsudku SDEU C-131/12 Google Spain*. epravo.cz, 09.06.2014. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/pravo-byt-zapomenut-a-dalsi-dopady-rozsudku-sdeu-c-13112-google-spain-94498.html>.

SRBOVÁ A., VOJTKO V. *Spotřebitelské teorie a realie*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta, ediční středisko. 1. doplněné vydání, 2011.

SYLLOVÁ, J.; PÍTROVÁ, L.; PALDUSOVÁ, H. *Lisabonská smlouva. Komentář*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2010.

ŠIŠKOVÁ, N. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. Praha : ASPI, 2003.

ŠMEJKAL, V., NAVRÁTIL, P. *Každý spotřebitel, nebo jen občan EU: Kdo je chráněn spotřebitelským právem EU?* In: AUCI 2/2013, *Práva a povinnosti spojené s občanstvím Evropské unie v aktuálních souvislostech vývoje unijního práva*. Univerzita Karlova v Praze, 2014.

TICHÝ, L., ARNOLD, R., ZEMÁNEK, J., KRÁL, R., DUMBROVSKÝ, T. *Evropské právo*. 5. přepracované vydání. Praha : C.H.Beck, 2014.

TOMANČÁKOVÁ, B. *Smlouvy uzavírané se spotřebitelem v návrhu občanského zákoníku*. Právní fórum. 2009, roč. 6, č. 9.

TRÁVNÍČKOVÁ, Z., ZEMANOVÁ, Š. *Latentní práva a iniciativy v Radě OSN pro lidská práva*. Mezinárodní vztahy, Vol. 47, No. 3, 2012. s. 36. Dostupné z: <http://www.mezinarodnivztahy.com/article/view/607>.

TUDOR, J. *Consumer protection and the free movement of goods in the European union: the ability of member-states to block the entry of goods across borders*. In Houston Journal of International Law [online], 2017, Vol. 39 Issue 3, s. 557-644.

TÝČ, V. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6. přepracované vydání. Praha : Leges, 2010, s. 288.

VALLOVÁ, M. *Směrnice na ochranu spotřebitele, Minimální a maximální harmonizace*. Právní rádce. 2007, roč. 15, č. 8.

VAN OOIJEN, I., VRABEC H.U. *Does the GDPR Enhance Consumers' Control over Personal Data? An Analysis from a Behavioural Perspective*. In Journal of Consumer Policy [online], 2018.

VAŠÁK, K. *Human Rights: A Thirty-Year Struggle: the Sustained Efforts to give Force of law to the Universal Declaration of Human Rights*. Paris : UNESCO Courier. Listopad 1977. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0007/000748/074816eo.pdf#nameddest=48063>.

VEČEŘA, J. *Ochrana spotřebitele v České republice a Evropské unii*. 1. vydání. Praha : Leges, 2013, s. 24.

WILHELMOVÁ, L. RŮŽIČKA, R. *Model tzv. průměrného spotřebitele*. epravo.cz, 2013. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/model-tzv-prumerneho-spotrebitel-92188.html>.

ZOULÍK, F. *Soukromoprávní ochrana slabší smluvní strany*. In: Cesty práva: Výbor statí. Praha : Wolters Kluwer, 2013, s. 83-102.

2. Právní předpisy EU a ostatní dokumenty orgánů EU:

COMMUNICATION FROM THE COMMISSION - PRIORITIES FOR CONSUMER POLICY 1996-1998 (COM/95/519 FINAL).

Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - Consumer Policy Strategy 2002-2006 (2002/C 137/02) (Úř. věst. C 137, 8.6.2002, s. 2-23). Sdělení komise Radě, Evropskému parlamentu a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru. *Strategie spotřebitelské politiky EU 2007–2013*.

CONSUMER POLICY - SECOND COMMISSION THREE-YEAR ACTION PLAN 1993-1995 - Placing the single market at the service of European consumers (COM/93/378FINAL).

Council Resolution of 19 May 1981 on a second programme of the European Economic Community for a consumer protection and information policy (Úř. věst. C 133, 3.6.1981, s. 1-12).

Council Resolution of 14 April 1975 on a preliminary programme of the European Economic Community for a consumer protection and information policy (Úř. věst. C 92, 25.4.1975, s. 1-1).

Doporučení Komise 2013/461/EU ze dne 17. září 2013 o zásadách, jimiž se řídí síť SOLVIT.

Jednotné právní předpisy pro smlouvu o mezinárodní železniční přepravě osob (CIV), které tvoří přípojek A k Úmluvě o mezinárodní železniční přepravě (COTIF) ze dne 9. května 1980.

Jednotný evropský akt (Úř. věst. L 169, 29.6.1987, s. 1-28).

Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii (Úř. věst. C 202, 7.6.2016, s. 13-388).

Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie (Úř. věst. C 202, 7.6.2016).

Lisabonská smlouva (Úř. věst. 2007, C 306/1-271).Listina základních práv Evropské unie, Úřední věstník EU, C 303/01.

Listina základních práv Evropské unie (Úř. věst. C 202, 7.6.2016, s. 391-407).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1008/2008 ze dne 24. září 2008 o společných pravidlech pro provozování leteckých služeb ve Společenství (přepracované znění).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1371/2007 ze dne 23. října 2007 o právech a povinnostech cestujících v železniční dopravě.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 ze dne 28. ledna 2002, kterým se stanoví obecné zásady a požadavky potravinového práva, zřizuje se Evropský úřad pro bezpečnost potravin a stanoví postupy týkající se bezpečnosti potravin.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů a kterým se zrušuje nařízení (EHS) č. 295/91.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. července 2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích.

Nařízení Evropského parlamentu a rady (ES) č. 2006/2004 ze dne 27. října 2004 o spolupráci mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování zákonů na ochranu zájmů spotřebitele („nařízení o spolupráci v oblasti ochrany spotřebitele“).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 254/2014 ze dne 26. února 2014 o víceletém programu pro spotřebitele na období 2014–2020 a o zrušení rozhodnutí č. 1926/2006/ES.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 181/2011 ze dne 16. února 2011 o právech cestujících v autobusové a autokarové dopravě a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 254/2014 ze dne 26. února 2014 o víceletém programu pro spotřebitele na období 2014–2020 a o zrušení rozhodnutí č. 1926/2006/ES.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1829/2003 ze dne 22. září 2003 o geneticky modifikovaných potravinách a krmivech.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1830/2003 ze dne 22. září 2003 o sledovatelnosti a označování geneticky modifikovaných organismů a sledovatelnosti potravin a krmiv vyrobených z geneticky modifikovaných organismů a o změně směrnice 2001/18/ES.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1946/2003 ze dne 15. července 2003 o přeshraničních pohybech geneticky modifikovaných organismů.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 524/2013 ze dne 21. května 2013 o řešení spotřebitelských sporů on-line a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004 a směrnice 2009/22/ES (nařízení o řešení spotřebitelských sporů on-line).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1177/2010 ze dne 24. listopadu 2010 o právech cestujících při cestování po moři a na vnitrozemských vodních cestách a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady 2016/679 ze dne 27. dubna 2016, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů).

Nařízení Komise (ES) č. 65/2004 ze dne 14. ledna 2004, kterým se zřizuje systém tvorby a přiřazování jednoznačných identifikačních kódů pro geneticky modifikované organismy.

Nařízení Komise (ES) č. 802/2004 ze dne 21. dubna 2004, kterým se provádí nařízení Rady (ES) č. 139/2004 o kontrole spojování podniků.

Nařízení Rady (ES) č. 139/2004 ze dne 20. ledna 2004 o kontrole spojování podniků.

Nařízení Rady (ES) č. 2027/97 ze dne 9. října 1997 o odpovědnosti leteckého dopravce v případě nehod.

Nařízení Rady (ES) č. 1/2003 ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82 Smlouvy.

Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

Návrh legislativního usnesení Evropského parlamentu k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o spolupráci mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování zákonů na ochranu zájmů spotřebitele, ((COM(2016)0283 – C8-0194/2016 – 2016/0148(COD))).

Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES (COM/2018/184 final - 2018/0089 (COD)).

Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993, směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU, pokud jde o lepší vymáhání a modernizaci právních předpisů EU na ochranu spotřebitele (COM/2018/185 final - 2018/0090 (COD)).

Pokyny pro výklad nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů, a nařízení Rady (ES) č. 2027/97 o odpovědnosti leteckého dopravce v případě nehod (2016/C 214/04).

Rozhodnutí Komise 2008/721/ES ze dne 5. srpna 2008 o zřízení poradní struktury vědeckých výborů a odborníků v oblasti bezpečnosti spotřebitele, veřejného zdraví a životního prostředí a o zrušení rozhodnutí 2004/210/ES (Úř. věst. L 241, 10.9.2008, s. 21-30).

Rozhodnutí Komise ze dne 18. srpna 2016 o jmenování členů Evropské poradní skupiny spotřebitelů a jejich náhradníků (2016/C 306/05) (Úř. věst. C 306, 23.8.2016, s. 4-5).

Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Evropská vize pro cestující: sdělení o právech cestujících ve všech druzích dopravy (COM (2011) 0898).

Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě. Evropská vize pro cestující: sdělení o právech cestujících ve všech druzích dopravy. (COM (2011) 0898).

Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru. Nová politika pro spotřebitele (COM/2018/183 final)

Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru. Strategie spotřebitelské politiky EU 2007-2013: Posílit postavení spotřebitelů, zvýšit jejich blahobyt a účinně je chránit, ze dne 13. března 2007 (KOM(2007) 99 v konečném znění).

Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů. Ochrana podniků před klamavými marketingovými praktikami a zajištění účinného prosazování práva. Revize směrnice 2006/114/ES o klamavé a srovnávací reklamě ze dne 27.11.2012 (KOM(2012) 702 v konečném znění).

Sdělení komise Radě, Evropskému parlamentu a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru - Strategie spotřebitelské politiky EU 2007–2013 - Posílit postavení spotřebitelů, zvýšit jejich blahobyt a účinně je chránit {SEK(2007) 321} {SEK(2007) 322} {SEK(2007) 323} (KOM(2007) 99 v konečném znění).

Second programme of the European Economic Community for a consumer protection and information policy.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/95/ES ze dne 3. prosince 2001 o obecné bezpečnosti výrobků.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (směrnice o nekalých obchodních praktikách).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/114/ES ze dne 12. prosince 2006 o klamavé a srovnávací reklamě.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. ledna 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně (Text s významem pro EHP).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/412 ze dne 11. března 2015, kterou se mění směrnice 2001/18/ES, pokud jde o možnost členských států omezit

či zakázat pěstování geneticky modifikovaných organismů (GMO) na svém území.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES ze dne 25. května 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/18/ES ze dne 12. března 2001 o záměrném uvolňování geneticky modifikovaných organismů do životního prostředí a o zrušení směrnice Rady 90/220/EHS.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. září 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006 o službách na vnitřním trhu.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/48/ES ze dne 23. dubna 2008 o smlouvách o spotřebitelském úvěru a o zrušení směrnice Rady 87/102/EHS.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/22/ES ze dne 23. dubna 2009 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/63/EU ze dne 15. května 2014, kterou se mění směrnice Rady 2001/110/ES o medu.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 98/6/ES ze dne 16. února 1998 o ochraně spotřebitelů při označování cen výrobků nabízených spotřebiteli.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/31/ES ze dne 8. června 2000 o některých právních aspektech služeb informační společnosti, zejména elektronického obchodu, na vnitřním trhu (směrnice o elektronickém obchodu).

Směrnice Rady 85/374/EHS ze dne 25. července 1985 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vadné výrobky.

Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách.

Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2013/11/EU ze dne 21. května 2013 o alternativním řešení spotřebitelských sporů a o změně nařízení (ES) č. 2006/2004 a směrnice 2009/22/ES (směrnice o alternativním řešení spotřebitelských sporů).

Three Year Action Plan of Consumer Policy in the Eec (1990 - 1992) (Úř. věst. EU, 1990).

Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts (Úř. věst. C 340, 10.11.1997, s. 1-144).

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 22. května 2012 o strategii k posílení práv zranitelných spotřebitelů (2011/2272(INI)).

Usnesení Evropského parlamentu ze dne 15. dubna 2014 o ochraně spotřebitelů v souvislosti se základními službami (2013/2153(INI)).

Vysvětlení k Listině základních práv (Úř. věst. C 303/17, 14.12.2007, s. 17-35).

Zelená kniha o přezkumu spotřebitelského acquis ((2007/C 61/01) (Úř. věst. C 61, 15.3.2007, s. 1-23).

Zpráva Komise Evropskému parlamentu a Radě o uplatňování směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského

parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES (COM/2017/0259 final).

3. Judikatura:

Judgment of The Court (Fifth Chamber) 25 April 2002, In Case 154/00, *Comission/Greece*. V angličtině dostupné zde:

<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=47302&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=1159835>.

Judgment of The Court (Fifth Chamber), 25 April 2002, In Case C-52/00, *Comission/France*. V angličtině dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:62000CJ0052&rid=16>.

Rozhodnutí ve věci X ZR 17/01, Bundesgerichtshof (Německo), ze dne 16.04.2002. V němčině dostupné z: <http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=20125&pos=0&anz=1>.

Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 15. dubna 2010 ve věci *Handelsgesellschaft Heinrich Heine GmbH proti Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV* (věc C-511/08).

Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 19. listopadu 2009 ve věci *Christopher Sturgeon, Gabriel Sturgeon a Alana Sturgeon proti Condor Flugdienst GmbH* (C-402/07) a *Stefan Böck a Cornelia Lepuschitz proti Air France SA* (C-432/07) (spojené věci C-402/07 a C-432/07).

Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 26. listopadu 2015 ve věci *SLA „Maxima Latvija” v. Konkurences padom* (věc C-345/14).

Rozsudek Soudního dvora (čtvrtého senátu) ze dne 5. března 2015 ve věci *Boston Scientific Medizintechnik GmbH v. AOK Sachsen-Anhalt* (C-503/13), a ve věci *Betriebskrankenkasse RWE* (C-504/13) (spojené věci C-503/13 a C-504/13).

Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 19. dubna 2018 ve věci *MEO – Serviços de Comunicações e Multimédia SA v. Autoridade da Concorrência* (věc C-525/16).

Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 20. ledna 2005 ve věci *Johann Gruber proti Bay Wa A* (věc C-464/01).

Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 20. ledna 2016 ve věci *Toshiba Corporation v. Evropská komise* (věc C-373/14 P).

Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 20. září 2017 ve věci *Ruxandra Paula Andriciuc a další v. Banca Românească SA* (věc C-186/16).

Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 24. října 2013 ve věci *Vitālijs Drozdovs v. Baltikums AAS* (věc C-277/12).

Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 25. října 2005 ve věci *Crailsheimer Volksbank eG proti Klausu Conradsovi a dalším* (věc C-229/04).

Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 8. února 2017 ve věci *Carrefour Hypermarchés SAS v. ITM Alimentaire International SASU* (věc C-562/15).

Rozsudek Soudního dvora (druhého senátu) ze dne 9. března 2017 ve věci *Camera di Commercio, Industria, Artigianato e Agricoltura di Lecce v. Salvatore Manni* (věc C-398/15).

Rozsudek Soudního dvora (osmého senátu) ze dne 13. března 2014 ve věci *Posteshop SpA – Divisione Franchising Kipoint v. Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato a Presidenza del Consiglio dei Ministri* (věc C-52/13).

Rozsudek Soudního dvora (osmého senátu) ze dne 7. září 2017 ve věci *Birgit Bossen a další v. Brussels Airlines SA/NV* (věc C-559/16).

Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 10. května 2001 ve věci *Henning Veddfald proti Århus Amtskommune* (věc C-203/99).

Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 13. ledna 2000 ve věci *Estée Lauder Cosmetics GmbH & Co. OHG proti Lancaster Group GmbH* (věc C-220/98).

Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 17. května 2018 ve věci *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW v. Susan Romy Jozef Kuijpers* (věc C-147/16).

Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 2. února 1994 ve věci *Verband Sozialer Wettbewerb eV proti Clinique Laboratoires SNC a Estée Lauder Cosmetics GmbH* (věc C-315/92).

Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 21. ledna 2016 ve věci *Galp Energía España, SA a další v. Evropská komise* (věc C-603/13 P).

Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 6. července 1995 ve věci *Verein gegen Unwesen in Handel und Gewerbe Köln e.V. proti Mars GmbH* (věc C-470/93).

Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne dne 9. června 2016 ve věci *Productos Asfálticos (PROAS), SA v. Evropská komise* (věc C-616/13 P).

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 10. dubna 2008 ve věci *Annelore Hamilton v. Volksbank Filder eG* (věc C-412/06).

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 14. března 1991 ve věci trestního řízení proti *Patrice Di Pinto* (věc C-361/89).

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 15. března 2012 ve věci *Jana Pereničová a Vladislav Perenič v. S.O.S. financ, spol. sro.* (věc C-453/10).

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 17. prosince 2009 ve věci *Eva Martín Martín proti EDP Editores SL.* (věc C-227/08).

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 18. července 2013 ve věci *Citroën Belux NV v. Federatie voor Verzekerings- en Financiële Tussenpersonen (FvF)* (věc C-265/12).

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 19. prosince 2013. *Walter Endress v. Allianz Lebensversicherungs AG* (věc C-209/12).

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 23. dubna 2009 ve věci *VTB-VAB NV proti Total Belgium NV* (C-261/07) a *Galatea BVBA proti Sanoma Magazines Belgium NV* (C-299/07) (spojené věci C-261/07 a C-299/07).

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 26. dubna 2012 ve věci *Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság v. Invitel Távközlési Zrt* (věc C-472/10).

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 26. ledna 2017 ve věci *Banco Primus SA v. Jesús Gutiérrez García* (věc C-421/14).

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 26. září 2013 ve věci *ÖBB-Personenverkehr AG* (věc C-509/11).

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 27. dubna 2017. *FSL Holdings a další v. Evropská komise* (věc C-469/15 P).

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 3. října 2013 ve věci *BKK Mobil Oil Körperschaft des öffentlichen Rechts v. Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV*. (věc C-59/12).

Rozsudek Soudního dvora (prvního senátu) ze dne 4. června 2009 ve věci *Moteurs Leroy Somer proti Dalkia France a Ace Europe* (věc C-285/08).

Rozsudek Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 13. prosince 2001. ve věci *Georg Heininger a Helga Heininger proti Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG* (věc C-481/99).

Rozsudek Soudního dvora (šestého senátu) ze dne 3. července 1997 ve věci *Francesco Benincasa proti Dentalkit Srl*. (věc C-269/95).

Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 11. září 2014 ve věci *Groupement des cartes bancaires (CB) v. Evropská komise* (věc C-67/13 P).

Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 22. listopadu 2001 ve věci *Cape Snc proti Idealservice Srl* (C-541/99) a *Idealservice MN RE Sas proti OMAI Srl* (C-542/99) (spojené věci C-541/99 a C-542/99).

Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 31. ledna 2013 ve věci *Denise McDonagh proti Ryanair Ltd.* (věc C-12/11).

Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 4. května 2017 ve věci *Marcela Pešková a Jiří Peška v. Travel Service a.s.* (věc C-315/15).

Rozsudek Soudního dvora (třetího senátu) ze dne 5. července 2012 ve věci *Content Services Ltd v. Bundesarbeitskammer* (věc C-49/11).

Rozsudek soudního dvora (třetího senátu) ze dne 9. listopadu 2016 ve věci *Home Credit Slovakia a.s. v. Klára Bíróová* (věc C-42/15).

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne) 10. ledna 2006, ve věci *Skov Æg v Bilka Lavprisvarehus A/S and Bilka Lavprisvarehus A/S v Jette Mikkelsen a Michael Due Nielsen* (věc C-402/03).

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 13. května 2014 ve věci *Google Spain SL a Google Inc.* (věc C-131/12).

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 2. prosince 2009 ve věci *Aventis Pasteur SA v. OB* (věc C-358/08).

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 21. prosince 2011 ve věci *Centre hospitalier universitaire de Besançon proti Thomas Dutrueux a Caisse primaire d'assurance maladie du Jura* (věc C-495/10).

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 21. prosince 2016 ve věci *Francisco Gutiérrez Naranjo a Ana María Palacios Martínez v. Cajasur Banco a Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA)* (spojené věci C-154/15 a C-307/15).

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 23. října 2012 ve věci *Emeka Nelson a další v. Deutsche Lufthansa AG a TUI Travel plc a další v. Civil Aviation Authority* (spojené věci C-581/10 a C-629/10).

Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 6. září 2011 ve věci *Karl Heinz Bablok a další v. Freistaat Bayern* (věc C-442/09).

Rozsudek soudního dvora ze dne 10. dubna 1984 ve věci *Dorit Harz proti Deutsche Tradax GmbH* (věc 79/83).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 13. prosince 1990 ve věci *Pall Corp. proti P. J. Dahlhausen & Co.* (věc C-238/89).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. prosince 1982 ve věci trestního řízení proti *Oosthoek's Uitgeversmaatschappij BV* (věc 286/81).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 16.7.1998 ve věci *Gut Springenheide GmbH, Rudolf Tusky v. Oberkreisdirektor des Kreises Steinfurt – Amt für Lebensmitteleüberwachung* (věc C-210/96).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. prosince 1970 ve věci *Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel proti Köster a Berodt & Co.* (věc 25-70).

Rozsudek soudního dvora ze dne 17. prosince 1970 ve věci *SpA SACE proti Ministero delle Finanze della Repubblica Italiana* (věc 33-70).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 17. října 1972 ve věci *Vereeniging van Cementhandelaren proti Komisi Evropských společenství* (věc 8-72).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 19. ledna 1982 ve věci *Ursula Becker proti Finanzamt Münster-Innenstadt* (věc 8/81).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 2. října 2003 ve věci *Thyssen Stahl v. Komise* (věc C-194/99 P).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 26. února 1986 ve věci *M. H. Marshall proti Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (Teaching)* (věc 152/84).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 4. prosince 1986 ve věci *Komise Evropských společenství proti Francouzské republice* (věc 220/83).

Rozsudek soudního dvora ze dne 4. prosince 1986 ve věci *Nizozemský stát proti Federatie Nederlandse Vakbeweging* (věc 71/85).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. dubna 1979 ve věci *Státní zastupitelství proti Tulliu Rattimu* (věc 148/78).

Rozsudek Soudního dvora ze dne 6. července 1982 ve věci *Francouzská republika, Italská republika a Spojené království Velké Británie a Severního Irsku proti Komisi Evropských společenství* (spojené věci 188 až 190/80).

Rozsudek Soudu prvního stupně (druhého senátu) ze dne 1. dubna 1993 ve věci *BPB Industries Plc a British Gypsum Ltd proti Komisi Evropských společenství* (věc T-65/89).

Rozsudek Soudu prvního stupně (druhého senátu) ze dne 5. května 2009 ve věci *Thomas Rotter proti Úřadu pro harmonizaci na vnitřním trhu (ochranné známky a vzory) (OHIM)* (věc T-449/07).

Rozsudek Tribunálu (devátého senátu) ze dne 8. září 2016 ve věci *H. Lundbeck A/S a Lundbeck Ltd v. Evropská komise* (věc T-472/13).

Rozsudek Tribunálu (druhého senátu) ze dne 23. října 2017 ve věci *Confédération européenne des associations d'horlogers-réparateurs (CEAHR) v. Evropská komise* (věc T-712/14).

Rozsudek Tribunálu (osmého senátu) ze dne 13. července 2011 ve věci *Schindler Holding Ltd a další proti Evropské komisi* (věc T-138/07).

Rozsudek Tribunálu (osmého senátu) ze dne 9. prosince 2014 ve věci *Lucchini SpA v. Evropská komise* (věc T-91/10).

Rozsudek Tribunálu (šestého senátu) ze dne 12. října 2011 ve věci *Association belge des consommateurs test-achats ASBL proti Evropské komisi* (věc T-224/10).

Rozsudek Tribunálu (šestý rozšířený senát) ze dne 16. června 2011 ve věci *Heineken Nederland BV a Heineken NV proti Evropské komisi* (věc T-240/07).

Rozsudek Tribunálu (třetího senátu) ze dne 6. července 2010 ve věci *Ryanair Holdings plc proti Evropské komisi* (věc T-342/07).

Stanovisko generální advokátky Eleanor Sharpston k věci *Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen VZW v. Susan Romy Jozef Kuijpers* (věc C-147/16).

Stanovisko generálního advokáta - Mengozzi - 27 října 2011, ve věci C-495/10 (kauza *Dutruieux*).

Stanovisko generálního advokáta Y. Bota přednesené dne 21. října 2014 k věci *Boston Scientific Medizintechnik* ze dne 5. března 2015 (spojené věci C-503/13 a C-504/13).

Stanovisko generálního advokáta Y. Bota přednesené dne 15. května 2012 k věci *Emeka Nelson a další v. Deutsche Lufthansa AG a TUI Travel plc a další v. Civil Aviation Authority* (spojené věci C-581/10 a C-629/10).

Syndicat Départemental de contrôle laitier de la Mayenne (Cour de Cassation (Farnicie) 15. Mar. 2008 N° de Pourovi: 02-13285 Syndicat Départemental de contrôle laitier de la Mayenne). Ve francouzštině dostupné z:
https://www.courdecassation.fr/jurisprudence_2/premiere_chambre_civile_568/nb_sp_arr_633.html.

Syndicat Départemental de contrôle laitier de la Mayenne (Cour de Cassation (Farnicie) 15. Mar. 2008 N° de Pourovi: 02-13285 Syndicat Départemental de contrôle laitier de la Mayenne). Ve francouzštině:
https://www.courdecassation.fr/jurisprudence_2/premiere_chambre_civile_568/nb_sp_arr_633.html.

Usnesení Soudního dvora (devátý senát) ze dne 18. dubna 2013 ve věci *Germanwings GmbH proti Thomas Amend* (věc C-413/11).

4. Ostatní zdroje:

Agentury a ostatní subjekty EU. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies_cs.

Bezpečné potraviny a krmiva. Shrnutí právních předpisů EU. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=legissum:f80501>.

Bezpečnost výrobků: obecná pravidla. Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=LEGISSUM%3A121253>.

Cambridge Dictionary. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/race-to-the-bottom>.

Česká národní banka. Kurzy devizového trhu. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/financni_trhy/devizovy_trh/kurzy_devizoveho_trhu/denni_kurz.jsp.

Český rozhlas. *Paradoxy GMO v Evropě. Dostávají se modifikované organismy na náš stůl?* Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/paradoxy-gmo-v-evrope-dostavaji-se-modifikovane-organismy-na-nas-stul-5195934>.

Deník Euro. *Geneticky neupravené Česko. Žádný zemědělec letos GMO nezasel.* Článek ze dne 31.08.2017. Dostupné z: <https://www.euro.cz/byznys/geneticky-neupravene-cesko-zadny-zemedelec-letos-gmo-nezasel-1368466>.

Důvodová zpráva k návrhu nařízení 1829/2003. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/CS/1-2015-177-CS-F1-1.PDF>.
Citováno dne 31.01.2019.

Důvodová zpráva k návrhu zákona – novelizace občanského zákoníku. Dostupné z: <https://www.komora.cz/legislation/1-19-novela-obcanskeho-zakoniku-t-17-1-2019/>.

EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>.

Europa.eu. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/consumers_cs.

Euroskop.cz. *Bílé knihy*. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/200/sekce/bile-knihy/>.

Euroskop.cz. *Ochrana spotřebitele*. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8969/sekce/ochrana-spotrebitele/>.

Euroskop.cz. *Zelené knihy*. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8913/sekce/zelene-knihy/>.

Evropská komise. *EU Register of authorised GMOs*. Dostupné z: http://ec.europa.eu/food/dyna/gm_register/index_en.cfm.

Evropská komise. *Praktický průvodce pro uplatňování nařízení o evropském exekčním titulu*. 2008. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_european_enforcement_order-54--maximize-cs.do.

Evropská komise. *Praktický průvodce pro uplatňování nařízení o evropském platebním rozkazu*. 2011. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_order_for_payment_procedures-41-cs.do.

Evropská Komise. *Proč je politika hospodářské soutěže důležitá pro spotřebitele?* Dostupné z: http://ec.europa.eu/competition/consumers/why_cs.html.

Evropská komise. *Spravedlnost, spotřebitelé a rovnost žen a mužů*. Komisařka Věra Jourová. Viz: https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019_cs.

Evropský parlament. Fakta a čísla o Evropské Unii. Spotřebitelská politika: zásady a nástroje. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_2.2.1.html#_ftn7.

Evropský parlament. Fakta a čísla o Evropské unii. *Spotřebitelská politika: zásady a nástroje*. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_2.2.1.html#_ftn7.

Evropský parlament. Fakta a čísla o Evropské unii. *Spotřebitelská politika: zásady a nástroje*. Dostupné z:

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_2.2.1.html#_ftn11.

Evropský parlament. *Spotřebitelská politika: zásady a nástroje*. Dostupné z:

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.5.1.html.

Financial Times – lexicon. Dostupné z: <http://lexicon.ft.com/Term?term=race-to-the-bottom>.

GDPR prakticky: *Behaviorální reklama*. Dostupné z:

<https://www.gdpr.cz/gdpr/heslo/behavioralni-reklama/>.

Informační centrum bezpečnosti potravin. Dostupné z:

[http://www.bezpecnostpotravin.cz/stranka/geneticky-modifikovane-organismy-\(gmo\).aspx](http://www.bezpecnostpotravin.cz/stranka/geneticky-modifikovane-organismy-(gmo).aspx).

Informační centrum bezpečnosti potravin. GMO: Evropa neví, jak dál. Dostupné

z: <http://www.bezpecnostpotravin.cz/gmo-evropa-nevi-jak-dal.aspx>, dále rovněž <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/svetova-ekonomika/geneticky-upravene-plodiny-ano-nebo-ne-eu-nevi/r~i:article:678464/>.

Materiál Evropského parlamentu. *Bezpečnost potravin*. 11/2018. Dostupné z:

http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_2.2.6.pdf.

Materiál Hospodářské komory České republiky. *Analýza úpravy spotřebitelské legislativy v ČR a její možný budoucí vývoj*. Předložen na základě usnesení vlády č. 5 ze dne 07.01.2015 k návrhu Priorit spotřebitelské politiky 2015 – 2020; s. 3 a 4. Dostupné z: <https://www.komora.cz/legislation/17816-revize-spotrebitelskeho-prava-t-29-9-2016/>.

Ministerstvo vnitra ČR. *O portálu Your Europe*. Dostupné z:

<http://www.mvcr.cz/clanek/your-europe.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>.

Ministerstvo životního prostředí ČR. Registr povolených GMO. Dostupné z: https://www.mzp.cz/___C1256E7F0041C8C2.nsf/gmo-commercial?OpenView.

Nová platforma pro spotřebitele a obchodníky umožní řešit spory on-line. Tisková zpráva Evropské komise. Dostupné z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-297_cs.htm.

Portál Your Europe. Dostupné z: <https://europa.eu/youreurope/index.htm>.

Přehled subjektů ADR a ODR, vedený Evropskou komisí. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/consumers/odr/main/index.cfm?event=main.adr.show>.

Príspevek doc. JUDr. Milana Hulmáka. Ph.D., v rámci semináře na téma *Novinky v ochraně spotřebitele*, konaného v rámci Akademie Havel&Partners. Praha, 30.11.2018.

Státní ústav pro kontrolu léčiv. Dostupné z: <http://www.sukl.cz/leciva/rozliseni-doplnku-stravy-od-lecivych-pripravku>.

Tisková zpráva z debaty pořádané Zastoupením Evropské komise v ČR, Informační kanceláří Evropského parlamentu v ČR, Konfederací zaměstnavatelských a podnikatelských svazů ČR a CEBRE – Českou podnikatelskou reprezentací při EU. *Evropský rok občanů: Evropské občanství neznamena jen právo cestovat*. Praha, 8. ledna 2013. Dostupné z: https://cebre.cz/dokums_raw/20130108_tz_rok_obcanu_5.pdf.

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. *Spotřebitel a hospodářská soutěž*. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/zakazane-dohody-a-zneuziti-dominance/spotrebitele-a-hospodarska-soutez.html>.

Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. *Zakázané dohody – kartely*. Dostupné z: <https://www.uohs.cz/cs/verejne-zakazky/osveta-a-transparentnost-verejnych-zadavatelu/zakazane-dohody-bid-rigging/zakazane-dohody-kartely.html>

Webové stránky EHSV. Dostupné z: <https://www.eesc.europa.eu/cs/node/12920>.

Webové stránky e-justice. Dostupné z: <https://e-justice.europa.eu>.

Webové stránky europa.eu. Evropská agentura pro léčivé přípravky (EMA).
Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/ema_cs.

Webové stránky europa.eu. Evropský úřad pro bezpečnost potravin (EFSA).
Dostupné z: https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/efsa_cs#struktura.

Webové stránky Evropského spotřebitelského centra. Dostupné z:
<https://evropskyspotrebitel.cz/>.

Webové stránky organizace ANEC. Dostupné z: <https://www.anec.eu/about-anec/who-we-are>.

Webové stránky organizace BEUC. Dostupné z: <https://www.beuc.eu/about-beuc/who-we-are>.

Webové stránky projektu Consumer Classroom. Dostupné z:
<https://www.consumerclassroom.eu/cs>.

Webové stránky rady Evropské unie. Dostupné z:
<https://www.consilium.europa.eu/cs/>.

Webové stránky sdružení Euro Coop. Dostupné z:
<http://www.eurocoop.coop/about-us/About/>.

Webové stránky vyznam slova.com. Dostupné z: <http://www.vyznam-slova.com>.

Základní ČTÚ, ERÚ a Finančního arbitra pravidla pro vedení řízení v systému ADR. Dostupné z: <https://www.eru.cz/mimosoudni-reseni-sporu>, a z: <http://www.ctu.cz/mimosoudni-reseni-spotrebitelskych-sporu>, a z: https://www.finarbitr.cz/cs/financni-arbitr/zakladni-informace.html#Rizeni_pred_financnim_arbitrem.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Ochrana spotřebitele v rámci práva EU - Abstrakt

Práce se zabývá úpravou ochrany spotřebitele na úrovni evropského práva a jejím vývojem.

Těžištěm práce je identifikace oblastí, jichž se právo ochrany spotřebitele dotýká. Dalším z cílů je snaha pojmenovat povahu a postavení souboru pravidel na ochranu spotřebitelů v systému práva. Navazujícím cílem pak je snaha o pojmenování tendencí dalšího vývoje práva ochrany spotřebitele na úrovni EU. Posledním a nejobecnějším cílem práce je pokusit se identifikovat jak případné mezery v ochraně spotřebitelů, tak i případné problémy, které mohou vznikat přebujelou regulací ve prospěch spotřebitelů.

Podnětem k sepsání této práce bylo několik výchozích myšlenek (tezí, hypotéz), k jejichž potvrzení nebo vyvrácení práce rovněž směřuje (vedle naplnění primárních cílů). První z nich je problém neexistence univerzální definice spotřebitele v evropském právu a idea, že tato skutečnost v praxi nečiní větší problémy. Druhou výchozí tezí je předpoklad přebujelosti právní úpravy v oblasti ochrany spotřebitele, na niž navazuje teze třetí, podle které i přes velký objem právních norem nemají spotřebitelé specifické procesní postavení v rámci soudního řízení, což vede k faktickému oslabení jejich ochrany. Poslední teze pak stojí na názoru, že další budoucnost a směřování spotřebitelského práva spočívá v nelegislativní činnosti EU a členských států.

Práce je rozdělena do osmi kapitol, z nichž první se věnuje historickému a právně-teoretickému kontextu ochrany spotřebitele, zabývá se zařazením práva ochrany spotřebitele do systému práva (právo veřejné/soukromé), a samotnými základy a postupným vývojem ochrany spotřebitele na úrovni práva EU.

Druhá kapitola je věnována aktuální právní úpravě ochrany spotřebitele, zahrnuje podkapitoly věnující se pramenům a v krátkosti se věnuje i aktuálním zákonodárným iniciativám na úrovni EU. Kapitola třetí se pak v návaznosti na to podrobně věnuje subjektům spotřebitelských vztahů a snaží se o shrnutí znaků a definování osoby podnikatele a spotřebitele.

Kapitola čtvrtá až sedmá se podrobněji věnují již konkrétním oblastem práva, které jsou ochranou spotřebitele dotčeny a jsou její součástí. Věnují se bezpečnosti výrobků a potravin či úpravě GMO, v případě kapitoly páté je to široká problematika spotřebitelských smluv, kapitola šestá se zabývá pravidly na ochranu hospodářské

soutěže, nekalou soutěží a ochranou osobních údajů, a konečně kapitola sedmá je věnována jedné ze specifických oblastí spotřebitelského práva, a sice úpravě práv cestujících.

Kapitola osmá je souhrnně zaměřena na dostupnost procesních prostředků a na informovanost a možnosti osvěty spotřebitelů. Shrnuje dostupné prostředky, které mohou spotřebitelům usnadnit vymáhání jejich práv, a rovněž celou řadu informačních kanálů a jejich význam pro osvětu a další vzdělávání spotřebitelů.

V závěru práce je vyhodnoceno dosažení jejích cílů a shrnut výsledek potvrzení či vyvrácení výchozích tezí. Co se týče hypotézy, dle které neexistence jednotné legální definice spotřebitele nepřináší v praxi výraznější problémy, tento předpoklad byl víceméně potvrzen (až na identifikaci některých specifických situací, které jsou předmětem stálých diskusí i u odborné veřejnosti). Pokud jde o předpoklad přebujlosti právní úpravy v oblasti ochrany spotřebitele, tento se potvrdil pouze zčásti, neboť je potřeba k jednotlivým dílčím oblastem ochrany spotřebitele přistupovat individuálně. Tato hypotéza však zároveň vedla k řadě dalších souvisejících závěrů a úvah, které nebyly na počátku práce předpokládány. S naplněním cíle směřujícího k pojmenování tendencí dalšího vývoje práva ochrany spotřebitele na úrovni EU se logicky propojily další dvě ze základních tezí, a sice neexistence specifického procesního postavení spotřebitele a názor, že těžištěm budoucího vývoje ochrany spotřebitele bude nelegislativní činnost EU a členských států. Úloha členských států se ukázala být do budoucna jako velmi široká, a to nejen v oblasti nelegislativní, ale právě i na poli posílení procesního postavení spotřebitelů. Nelegislativní činnost EU byla identifikována do budoucna jako velmi podstatná, nicméně určité rezervy v právní úpravě byly též zaznamenány.

Klíčová slova: spotřebitel – ochrana – EU – soutěž – bezpečnost – smlouva

Consumer Protection under EU Law - Abstract

This paper discusses consumer protection legislation on the level of EU law and its development.

This paper focuses on identifying areas affected by consumer protection law. It also strives to define the nature and position of the set of consumer protection rules in the system and then to define further trends in the development of consumer protection law in the EU. Finally, it attempts to identify both gaps in consumer protection and any problems that can arise from excessive regulation in favour of consumers.

Several initial thought (theses, hypotheses) were the impetus for writing this paper, and the paper aims to confirm or refute them (in addition to fulfilling the primary objectives above). The first is the problem of the non-existence of a universal definition of consumer in European law and the idea that this fact does not cause any major problems in practice. The second initial thesis is the assumption that consumer protection legislation is excessive. The third thesis, which ties on to the second, is that despite the great number of legal norms, consumers do not have a specific procedural standing in legal proceedings, which leads to a factual weakening of their protection. The last thesis rests on the opinion that the future and direction of consumer law lie in the non-legislative activities of the EU and the Member States.

The paper is divided into eight chapters. The first discusses the historical as well as the legal and theoretical context of consumer protection and deals with classifying consumer law into the system of law (public/private law) and with the foundations and gradual development of consumer protection under EU law.

The second chapter discusses existing consumer protection legislation, includes subchapters on sources, and briefly discusses EU legislation being drafted at this time. The third chapter then focuses in detail on the subject of consumer relationships, and attempts to summarise the attributes and define entrepreneur and consumer.

Chapters four to seven discuss in detail the specific areas of law affected by consumer protection and of which they are a part. They discuss the product and food safety and GMO. Chapter five focuses specifically on the extensive issue of consumer contracts, chapter six on protection of economic competition, unfair competition

and personal data protection legislation, and chapter seven on one specific area of consumer law: travellers' rights.

Chapter eight is generally focused on the availability of procedural means and on awareness and education of consumers. It summarises the available means that can help consumers enforce their rights, as well as a whole host of information channels and the importance thereof for consumer awareness and further education.

The paper concludes with assessment of the attainment of the objectives and summarises the result by confirming or refuting the initial theses. The hypothesis that the non-existence of the legal definition of consumer does not cause any major problems in practice is more or less confirmed (other than identification of specific situations that continue to be the subject of discussion even among experts). The assumption that consumer protection legislation is excessive was confirmed only in part, as each area of consumer protection has to be approached individually. This hypothesis, however, also led to several other related conclusions and deliberations that were not anticipated when work on the paper began. Two basic theses tied in logically with the fulfilment of the objectives leading to the definition of trends in the further development of consumer law in the EU: the non-existence of a specific procedural standing of the consumer, and the opinion that the focus of the future development of consumer protection will be non-legislative activity of the EU and the Member States. The future role of the Member States was shown to be very broad, and not only in the non-legislation area, but especially in the field of strengthening the procedural standing of consumers. Non-legislative activity of the EU was identified as being very important going forward; however, certain reservations in legislation were also noted.

Key words: consumer – protection – EU – competition – safety – contract